

Sveriges försvarspolitik 2005–2007

Sammanfattning

Mål för totalförsvaret

Utskottet anser att det militära försvaret skall dimensioneras av vår vilja att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens samt kraven på att hävda vår territoriella integritet och bidra till internationell fred och säkerhet. Utskottet anser dock att begreppet grundläggande försvarsförmåga behöver konkretiseras. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om mål för totalförsvaret.

Försvarsmaktens operativa förmåga

Utskottet anser att utvecklingen ställer delvis förändrade krav på Försvarsmaktens operativa förmåga. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga.

Försvarets ekonomi 2005–2007

Den förändrade hotbilden och den säkerhetspolitiska bedömning som utskottet gör, leder till ett minskat behov av satsningar på yttre säkerhet. Därmed kan resurserna för försvaret begränsas.

Utskottet anser att regeringens förslag om en reduktion av den ekonomiska ramen bör bifallas av riksdagen. Ramen bör reellt i förhållande till år 2004 minskas med 0,6 miljarder kronor 2005, 1,5 miljarder kronor 2006 samt 3 miljarder kronor år 2007. Utskottet, som ställer sig bakom propositionens försvarspolitiska och ekonomiska utgångspunkter, föreslår att riksdagen avslår ett antal motionsyrkanden, bl.a. en fyrpartimotion (m, fp, kd, c), i vilka det föreslås avslag på propositionen i sin helhet.

Insatsorganisationens inriktning, omfattning och utveckling

Utskottet gör samma bedömning som regeringen av vad som bör vara styrande för insatsorganisationens utveckling. Krav på förmåga att kunna genomföra väpnad strid är sålunda grundläggande. Det skall finnas insatsför-

band som kan användas i hela landet och i hela konfliktskalan från kriser i fred till våldsanvändning i krig. Det är viktigt att behålla och utveckla förmåga och kompetens för strid i bebyggd miljö och i subarktiskt klimat. Förmågan till internationella insatser bör förbättras såväl kvantitativt som kvalitativt. Regeringens redovisning i propositionen kan tills vidare ligga till grund för förmågeutvecklingen för de olika förbanden.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag till inriktning av insatsorganisationen. Denna inriktning bör vara preliminär och regeringen bör återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2006.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen bifaller regeringens förslag att Försvarsmaktens förmåga att delta i internationella fredsfrämjande insatser skall vara att samtidigt kunna leda och genomföra dels två insatser med förband av bataljonsstorlek eller motsvarande, dels mindre förbandsenheter i ytterligare tre insatser.

Försvarsmaktens personalförsörjning

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att grunden för personalförsörjningen även i fortsättningen bör vara totalförsvarsplikten. Utskottet bedömer att skälen mot att införa en könsneutral totalförsvarsplikt eller kvinnlig mönstringsplikt väger tyngre än skälen för en sådan förändring. Mönstrings- och rekryteringsförfarandet bör så långt det är möjligt baseras på frivillighet.

Dagens förbandsutbildningssystem är utformat mot bakgrund av invasionsförsvarets förutsättningar och behöver av den anledningen förändras. Utskottet ansluter sig därför till de principer för ett reformerat förbandsutbildningssystem som regeringen redovisar i propositionen. I huvuddrag innebär detta att alla som vid mönstringen tas ut för tjänstgöring får en grundutbildning i två terminer på sammanlagt 11 månader. Efter avslutad grundutbildning ges möjlighet att genomföra en tredje utbildningstermin på 3–5 månader. De som vid mönstringen är intresserade av internationell tjänst kan tas ut till utbildning i förband som regeringen avser att anmäla till s.k. internationella styrkeregister. När utbildningen har genomförts bör Försvarsmakten kunna hålla insatsberedskap på tre nivåer: 10–15 dagar, 30 dagar eller 90 dagar.

Utskottet ansluter sig vidare till regeringens bedömning beträffande försörjningen med yrkesofficerare. Det är härvid viktigt att den nu aktuella omstruktureringen så långt möjligt tar hänsyn till behovet av personal med rätt kompetens och med en rimlig åldersstruktur.

Försvarsmaktens materielförsörjning

Utskottet anser att regeringens redovisning av Försvarsmaktens materielförsörjning i budgetpropositionen för 2005 och i den nu aktuella försvarspropositionen inte motsvarar de krav på ökat inflytande som riksdagen har ställt. Utskottet begär därför att regeringen fortsättningsvis utvecklar sina redovisningar och framställningar till riksdagen, bl.a. för att riksdagen genom formella ställningstaganden skall kunna godkänna utveckling och anskaffning av

materielobjekt som har väsentlig betydelse för insatsorganisationens utveckling och operativa effekt. Detta föreslår utskottet att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning av vilka s.k. nischer som tills vidare bör prioriteras inom forskning och teknikutveckling för att ge Sverige önskvärd nationell kompetens inom försvarsmaterielområdet.

Utskottet anser, liksom regeringen, att internationellt materielsamarbete bör ses som en del av det europeiska och euroatlantiska samarbetet med syfte att utveckla förmågan till krishantering och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag till ett bemyndigande som ger regeringen möjlighet att i exportstödjande eller säkerhetsfrämjande syfte, genom internationellt samarbete, sälja eller hyra ut försvarsmateriel som inte längre behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid.

Försvarsmaktens grundorganisation

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om vilka enheter som skall läggas ned, omlokaliseras och nyinrättas.

Utskottet föreslår att riksdagen beslutar att grundorganisationen skall ha följande utformning.

Benämning	Lokalisering	Anmärkning
Ledning		
Högkvarteret	Stockholm	Operativa insatsledningen Uppsala
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg	
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs	
Norra militärdistriktsstaben	Boden	
Förband		
Livgardet	Upplands-Bro/ Kungsängen	Försvarsmaktens centrum för internationell verksamhet (SWEDINT)
Norrbottnens regemente	Boden	
Livregementets husarer	Karlsborg	
Skaraborgs regemente	Skövde	
Södra skånska regementet	Lund/Revinge	
Artilleriregementet	Boden	
Luftvärnsregementet	Halmstad	
Göta ingenjörregemente	Eksjö	

Upplands regemente	Enköping
Göta trängregemente	Skövde
Första ubåtsflottiljen	Karlskrona
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona
Fjärde minkrigsflottiljen	Haninge/Muskö
Vaxholms amfibieregemente	Haninge/Berga
Marinbasen	Karlskrona
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/Såtenäs
Blekinge flygflottilj	Ronneby
Norrbottens flygflottilj	Luleå
Försvarsmaktens helikopterflottilj	Linköping/Malmen
Försvarsmaktens logistik	Stockholm

Skolor och centrum

Militärhögskolan Karlberg	Solna
Militärhögskolan Halmstad	Halmstad
Markstridsskolan	Skövde
Sjöstridsskolan	Karlskrona
Luftstridsskolan Uppsala	
Försvarsmaktens tekniska skola	Halmstad
Totalförsvarets skyddscentrum	Umeå
Försvarsmaktens sjukvårds- centrum	Göteborg
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum	Eksjö
Försvarsmaktens telenät- och markteleförband	Örebro

Utskottet föreslår att riksdagen avslår bl.a. en fyrpartimotion (m, fp, kd, c) i vilken det yrkas att regeringens proposition 2004/05:43 om Försvarsmaktens grundorganisation skall avslås.

Övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor

För att inte hindra utvecklingen på avvecklingsorterna utgår utskottet från att övnings- och skjutfält som inte behövs för verksamheten saneras och lämnas av de berörda myndigheterna Försvarsmakten och Fortifikationsverket så snart det låter sig göras.

Nedsättning av statskapital vid Musköanläggningen

Utskottet har tidigare uttalat sig positivt om att överlåta verksamheten vid Muskö örlogsvärv till civil industri. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om nedsättning av statskapitalet för Musköanläggningen.

Fortsatt utveckling av den samlade krisberedskapen

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att det av riksdagen tidigare beslutade målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret upphör att gälla. Utskottet förutsätter dock att regeringen i den till hösten 2005 aviserade propositionen mer utförligt återkommer i frågan.

Reservationer och särskilda yttranden

I betänkandet finns 10 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	6
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	9
Redogörelse för ärendet.....	15
Ärendet och dess beredning.....	15
Propositionens Vårt framtida försvar – försvarspolitikens inriktning 2005–2007 (prop. 2004/05:5) huvudsakliga innehåll.....	15
Propositionens Försvarsmaktens grundorganisation (prop. 2004/05:43) huvudsakliga innehåll.....	17
Utskottets överväganden	18
Försvarspolitik och ekonomi	18
Regeringen.....	19
Motioner	28
Utskottets ställningstagande	32
Fortsatt utveckling av den samlade krisberedskapen.....	36
Regeringen.....	36
Utskottets ställningstagande	38
Det militära förvarets insatsorganisation	39
Erfarenheter från reformarbetet	41
Regeringen.....	41
Utskottets bedömning	42
Beslutsunderlagets omfattning och karaktär.....	42
Regeringen.....	42
Utskottets ställningstagande	45
Styrande förhållanden för inriktning av insatsorganisationen.....	46
Regeringen.....	46
Motioner	56
Utskottets ställningstagande	57
Insatsorganisationens omfattning och utveckling	58
Regeringen.....	58
Motioner	74
Utskottets ställningstagande	78
Utvecklingen av internationell förmåga och internationella insatser.....	81
Regeringen.....	81
Motioner	86
Utskottets ställningstagande	89
Informationsoperationer	92
Regeringen.....	92
Utskottets bedömning	93
Anpassningsfrågor	93
Regeringen.....	93

Motioner	94
Utskottets ställningstagande	95
Utveckling mot ett nätverksbaserat försvar	96
Regeringen	96
Motion	97
Utskottets ställningstagande	98
Försvarsmaktens personalförsörjning	98
Erfarenheterna från personalförsörjningen. Behov av fortsatt utveckling	102
Regeringen	102
Utskottets bedömning	105
Totalförsvarspliktig personal och förbandsutbildningssystemet	105
Motioner	113
Utskottets ställningstagande	124
Yrkesofficerare	133
Regeringen	133
Motioner	141
Utskottets ställningstagande	142
Civilanställda	143
Regeringen	143
Utskottets bedömning	145
Reservofficerare	145
Regeringen	145
Utskottets bedömning	147
Personal som nyligen fullgjort värnplikt	147
Regeringen	147
Motioner	150
Utskottets ställningstagande	151
Den internationella verksamheten och tjänstgöringsskyldigheten för anställd personal	152
Regeringen	152
Motioner	153
Utskottets ställningstagande	154
Försvarsmaktens arbetsgivarroll, m.m.	154
Regeringen	154
Utskottets bedömning	157
Personalkostnadsutvecklingen	157
Regeringen	157
Utskottets bedömning	157
Förändrande former för att tillgodose behovet av officers- kompetens	158
Regeringen	158
Utskottets bedömning	160
Frivillig försvarsverksamhet	160
Regeringen	160

Motioner	164
Utskottets ställningstagande	164
Jämställdhet, mångfald och arbete mot diskriminering	165
Regeringen.....	165
Motioner	167
Utskottets ställningstagande	171
Försvarsmaktens materielförsörjning	174
Riksrevisionens styrelses framställning om granskning av försvarets materielförsörjning.....	188
Försvarsmaktens grundorganisation	203
Regeringen.....	207
Motioner	218
Utskottets ställningstagande	234
Reservationer.....	242
1. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (m, fp, kd, c).....	242
2. Civila internationella krisinsatser (punkt 2) (v)	243
3. Terrorism (punkt 4) (m, fp, kd, c).....	244
4. Kvinnlig totalförsvarsplikt (punkt 9) (v)	245
5. Avgångar under plikttjänstgöring (punkt 11) (v).....	247
6. Ekonomiska förmåner (punkt 13) (v)	248
7. Yrkesofficerare (punkt 14) (m, fp, kd, c).....	249
8. Internationell test- och övningsverksamhet (punkt 22) (v).....	249
9. Försvarsmaktens grundorganisation (punkt 24) (m, fp, kd, c).....	250
10. Försvarsmaktens grundorganisation (punkt 24) (v)	252
Särskilda yttranden.....	256
1. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (m, fp, kd, c).....	256
2. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (mp).....	260
3. Ekonomiska förmåner (punkt 13) (v)	261
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	262
Propositioner	262
Följdmotioner	263
Motioner från allmänna motionstiden.....	271

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007

- a) Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Fö18 yrkande 1, 2004/05:Fö21 yrkande 1, 2004/05:Fö24 yrkande 1, 2004/05:Fö25 yrkande 1 och 2004/05:Fö27 yrkande 1 i de delar som behandlas i detta betänkande.
- b) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 4 om *mål för totalförsvaret*. Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkande 3, 2003/04:Fö243 yrkande 3, 2003/04:U256 yrkande 2 och 2003/04:Fö259 yrkande 1.
- c) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 6 att det av riksdagen tidigare beslutade *målet* för verksamhetsområdet det *civila försvaret* upphör att gälla.
- d) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 10 om en *reducering av den ekonomiska ramen*.
- e) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 5 om *Försvarsmaktens operativa förmåga*.
- f) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 3 om *nedsättning av kapital för Musköanläggningen*.
- g) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 7 och godkänner regeringens förslag om *inriktning av insatsorganisationen*. Riksdagen avslår därmed motionerna 2002/03:Fö254 yrkandena 4 och 5, 2002/03:Fö260 yrkande 2, 2003/04:Fö214 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö241 yrkandena 2–6, 2003/04:Fö243 yrkande 9, 2003/04:Fö259 yrkande 8, 2003/04:Fö264 yrkande 2, 2003/04:Fö267 yrkandena 2–6, 2003/04:U258 yrkande 1 och 2004/05:U314 yrkande 7.
- h) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 8 och godkänner regeringens förslag i *fråga om internationell förmåga*. Riksdagen avslår därmed motionerna 2002/03:Fö218 yrkandena 1–3, 2002/03:Fö240 yrkandena 3 och 4, 2002/03:Fö254 yrkandena 8 och 9, 2003/04:Fö264 yrkande 3, 2004/05:Fö8 yrkandena 7, 8 och 10 samt 2004/05:Fö21 yrkande 4.
- i) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:5 punkt 2 och bemyndigar regeringen att i *exportstödjande* eller säkerhetsfrämjande syfte genom internationellt samarbete sälja eller hyra ut försvarsmateriel som inte längre behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid. Riksdagen avslår därmed motion 2002/03:Fö261 yrkande 4.

Reservation 1 (m, fp, kd, c)

2. Civila internationella krisinsatser

Riksdagen avslår motion 2004/05:Fö8 yrkandena 2 och 3.

Reservation 2 (v)

3. Reella hot

Riksdagen avslår motion 2002/03:Fö261 yrkande 3.

4. Terrorism

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkandena 1 och 2, 2003/04: Fö209 yrkande 2, 2003/04:Fö242 yrkande 5, 2003/04:Fö264 yrkandena 1, 6 och 7 samt 2004/05:Fö21 yrkande 6.

Reservation 3 (m, fp, kd, c)

5. Ekonomistyrning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö263 yrkande 1 och 2003/04:U256 yrkande 8.

6. Förändringsplanering

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkande 10, 2002/03:Fö261 yrkande 1 och 2003/04:Fö259 yrkande 4.

7. Nätverksbaserat försvar

Riksdagen avslår motion 2003/04:Fö264 yrkande 5.

8. Allmänt om totalförsvarsplikten

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö203, 2002/03:Fö216, 2002/03:Fö221 yrkande 3, 2002/03:Fö224, 2002/03:Fö252 yrkandena 2 och 3, 2002/03: Fö261 yrkande 2, 2002/03:Ub402, 2003/04:Fö205, 2003/04:Fö211, 2003/04: Fö243 yrkande 8, 2003/04: Fö263 yrkandena 2 och 3, 2004/05:Fö21 yrkande 7 i denna del och 2004/05: Fö208.

9. Kvinnlig totalförsvarsplikt

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:U6 yrkande 4, 2002/03:Fö212 yrkande 2, 2002/03:Fö223, 2002/03:Fö235, 2002/03:Fö240 yrkande 6, 2002/03:A366 yrkande 6, 2003/04:Fö218 yrkande 1, 2003/04:Fö222, 2003/04:Fö233, 2003/04:Fö238 yrkande 4, 2003/04:Fö254 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö8 yrkande 9, 2004/05:Fö224 och 2004/05:Fö249.

Reservation 4 (v)

10. Förbandsutbildningssystemet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö252 yrkande 1, 2003/04:Fö243 yrkande 7, 2003/04:Fö263 yrkande 1, 2004/05:Fö214, 2004/05:Fö221 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö242 yrkandena 3 och 7 samt 2004/05:Fö246.

11. Avgångar under plikttjänstgöring

Riksdagen avslår motion 2004/05: Fö242 yrkandena 5 och 6.

Reservation 5 (v)

12. Civilt meritvärde

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö219 yrkandena 1 och 2, 2003/04: Fö241 yrkandena 1–3 och 5–7, 2003/04:Fö247 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Fö264 yrkande 11.

13. Ekonomiska förmåner

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö205, 2004/05:Fö209 yrkandena 1–3, 2004/05:Fö242 yrkandena 1 och 4.

Reservation 6 (v)

14. Yrkesofficerare

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Fö21 yrkande 7 i denna del och 2004/05:Fö218.

Reservation 7 (m, fp, kd, c)

15. Personal som nyligen fullgjort värnplikt

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö264 yrkande 8, 2004/05:Fö8 yrkandena 5 och 6 och 2004/05:Fö21 yrkande 7 i denna del.

16. Tjänstgöringsskyldighet vid internationell verksamhet

Riksdagen avslår motion 2004/05:Fö215.

17. Frivillig försvarsverksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö260 yrkande 8 och 2003/04:Fö235.

18. Jämställdhet, mångfald och arbete mot diskriminering

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö262, 2002/03:Sf336 yrkandena 34 och 35, 2004/05:Fö227 yrkandena 1–5, 2004/05:Fö243 yrkandena 1 och 2, 2004/05:L295 yrkande 7, 2004/05:So604 yrkande 12 och 2004/05:Ub442 yrkande 11.

19. Riksdagens inflytande på materielförsörjningen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om riksdagens inflytande på materielförsörjningen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö21 yrkande 8 och bifaller delvis Riksrevisionens styrelses förslag 2003/04:RRS9.

20. Inriktning av materielförsörjningen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö220, 2004/05:Fö4, 2004/05:Fö8 yrkande 13 och 2004/05:Fö16 yrkandena 3–5.

21. Materielsamarbete

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö243 yrkandena 13 och 14 samt 2003/04:U256 yrkande 9.

22. Internationell test- och övningsverksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö239, 2004/05:Fö2 yrkande 1, 2004/05:Fö8 yrkandena 16 och 17 och 2004/05:Fö20.

Reservation 8 (v)

23. Avveckling

Riksdagen avslår motion 2004/05:Fö223.

24. Försvarsmaktens grundorganisation

a) Riksdagen bifaller proposition 2004/05:43 punkterna 1–3 om att *lägga ned, omlokalisera respektive inrätta enheter*.

b) Riksdagen, med anledning av proposition 2004/05:43 punkt 4, ger regeringens till känna att Försvarsmakten skall vara *organiserad och lokaliserad* enligt vad som anförs av utskottet.

c) Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö243 yrkande 10, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö3 yrkande 3, 2004/05:Fö7 yrkandena 2, 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 yrkandena 19 och 20, 2004/05:Fö9 yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö17 yrkande 2, 2004/05:Fö21 yrkandena 3 och 5, 2004/05:Fö24 yrkande 2, 2004/05:Fö27 yrkande 3, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkande 1, 2004/05:Fö33 yrkandena 1 i denna del och 2, 2004/05:Fö38 om *avslag på proposition 2004/05:43 och begäran om ny proposition*.

d) Riksdagen avslår vidare motionerna 2003/04:Fö228, 2003/04:Fö244, 2003/04:Fö253, 2003/04:Fö260, 2003/04:Fö262, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö2 yrkandena 2 och 3, 2004/05:Fö3 yrkandena 1, 2 och 4, 2004/05:Fö5, 2004/05:Fö6, 2004/05:Fö7 yrkandena 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 yrkandena 21–24, 2004/05:Fö9 yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö10, 2004/05:Fö12, 2004/05:Fö13 yrkande 1, 2004/05:Fö14 yrkande 2, 2004/05:Fö15, 2004/05:Fö16 yrkande 2, 2004/05:Fö18 yrkande 2, 2004/05:Fö19 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö22 yrkandena 2–4, 2004/05:Fö24 yrkandena 3 och 4, 2004/05:Fö25 yrkandena 3–6, 2004/05:Fö26, 2004/05:Fö27 yrkandena 4–7, 2004/05:Fö29, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkandena 2–5, 2004/05:Fö32 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö33 yrkande 1 i denna del, 2004/05:Fö34, 2004/05:Fö35, 2004/05:Fö36, 2004/05:Fö37, 2004/05:Fö222, 2004/05:Fö236, 2004/05:Fö237, 2004/05:Fö238, 2004/05:Fö244, 2004/05:Fö245, 2004/05:Fö255, 2004/05:Fö256 och 2004/05:Fö260 om *olika förband*.

Reservation 9 (m, fp, kd, c)

Reservation 10 (v)

25. Övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö201, 2003/04:Fö202, 2003/04:Fö204 yrkandena 1–3, 2003/04:Fö223, 2003/04:Fö224,

2003/04:Fö226 yrkandena 1–4, 2004/05:Fö13 yrkande 2, 2004/05:Fö14 yrkande 3, 2004/05:Fö23, 2004/05:Fö202, 2004/05:Fö220, 2004/05:Fö232 yrkandena 1–4 och 2004/05: Fö234.

26. Gemensam europeisk militär pilotutbildning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö237 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Fö252 yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 2 december 2004

På försvarsutskottets vägnar

Eskil Erlandsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Eskil Erlandsson (c), Tone Tingsgård (s), Ola Rask (s), Ola Sundell (m), Allan Widman (fp), Michael Hagberg (s), Berndt Sköldestig (s), Erling Wälivaara (kd), Berit Jóhannesson (v), Britt-Marie Lindkvist (s), Rolf Gunnarsson (m), Åsa Lindestam (s), Heli Berg (fp), Peter Jonsson (s), Marie Nordén (s), Lars Ångström (mp) och Carl-Axel Roslund (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande *regeringens proposition (prop. 2004/05:5) Vårt framtida försvar – försvarspolitikens inriktning 2005–2007* jämte tillhörande motioner. De säkerhetspolitiska delarna av propositionen behandlas av ett sammansatt utrikes- och försvarsutskott i betänkandet *Sveriges försvarspolitik* (bet. 2004/05:UFöU2). Förslaget i propositionen (förslag nr 1) om ändring i sekretesslagen behandlas av utskottet i ett särskilt betänkande, *Sekretess för risk- och sårbarhetsanalyser* (bet. 2004/05:FöU3). Vidare behandlas Riksrevisionens styrelses framställning angående granskning av försvarets materielförsörjning (framst. 2003/04:RRS9).

Regeringen har i *skrivelsen Återkallelse av del av proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar (skr. 2004/05:42)* återkallat sitt förslag nr 9 i nämnda proposition att beslut om Försvarsmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen samt avsnitt 7.7 om Försvarsmaktens grundorganisation. Talmannen har *avskrivit* förslag nr 9 samt de med anledning av propositionen väckta motionerna 2004/05:Fö1 yrkande 1, 200/05:Fö7 yrkande 1, 2004/05:Fö8 yrkande 18, 2004/05:Fö9 yrkande 1, 2004/05:Fö11, 2004/05:Fö14 yrkande 1, 2004/05:Fö16 yrkande 1, 2004/05:Fö17 yrkande 1, 2004/05:Fö21 yrkande 2, 2004/05:Fö22 yrkande 1, 2004/05:Fö25 yrkande 2 och 2004/05:Fö27 yrkande 2. Regeringens skrivelse har *lagts till handlingarna*.

Utskottet behandlar vidare *regeringens proposition (prop. 2004/05:43) Försvarsmaktens grundorganisation* jämte tillhörande motioner.

Utskottet behandlar dessutom vissa motioner från de allmänna motionstiderna 2001/02, 2002/03, 2003/04 och 2004/05.

Utskottet har som ett led i sin beredning fått föredragningar från Försvarsdepartementet, Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Utskottet har vidare tagit emot uppvaktningar från kommuner och fackliga organisationer m.m.

Propositionens Vårt framtida försvar – försvarspolitikens inriktning 2005–2007 (prop. 2004/05:5) huvudsakliga innehåll

Förändringen av det svenska försvaret fortsätter. Propositionen innehåller förslag till förändringar av de ekonomiska förutsättningarna och den verksamhet som våra försvarsmyndigheter skall genomföra under åren 2005–2007 samt vissa frågor som rör det civila försvaret.

I propositionen föreslås att den *ekonomiska ramen* för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet minskas stegvis för att vid utgången av 2007 vara 3 miljarder kronor lägre än 2004. Regeringen avser att återkomma i denna fråga. Av propositionen framgår vilka ställningstaganden som ligger till grund för regeringens bedömning av hur den ekonomiska minskningen skall genomföras. I korthet kan de sammanfattas enligt följande.

Den säkerhetspolitiska situationen i vårt närområde är i fortsatt positiv och dynamisk omvandling, kännetecknad av ökande integration. Genom att stärka vår förmåga att delta i *internationellt arbete och krishanteringsinsatser* stärks internationell fred och säkerhet för Sverige, EU och vår omvärld.

Det militära försvaret bör inte bara dimensioneras av kraven på att kunna hävda vår territoriella integritet och bidra till internationell fred och säkerhet utan även av vår vilja att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens. Därför lämnas förslag till en *förändring av de försvarspolitiska utgångspunkterna* och kraven på Försvarsmakten när det gäller operativ förmåga i olika avseenden.

I propositionen lämnas även förslag om *utvecklingen av den internationella förmågan* och de internationella insatserna.

Vidare redovisas förslag till *inriktningen och viktigare förband* i insatsorganisationen 2008. Förslaget till förändring av kraven på operativ förmåga motiverar samtidigt en ytterligare översyn av insatsorganisationen och dess beredskap.

För att insatsorganisationen skall få den föreslagna inriktningen avser regeringen att ett stort antal organisationsenheter inom *Försvarsmaktens grundorganisation* läggs ned.

Regeringen lämnar i propositionen en redovisning av förhållanden inom *personalförsörjningssystemet* och bedömer att ett nytt förbandsutbildningssystem bör utvecklas. Inriktningen för det militära försvaret bör vara att inte fler värnpliktiga tas ut till grundutbildning än vad som behövs för Försvarsmaktens framtida insatsorganisation. För yrkesofficerare bör Försvarsmaktens bemanningsarbete styras på ett sådant sätt att befälsbrist undviks i de delar av verksamheten som inte avvecklas. Ett antal åtgärder behöver vidtas inom den närmaste tiden för att åstadkomma förändringarna.

Kostnaderna för personalavvecklingen bör reduceras i förhållande till 2001–2004. Regeringen bedömer att Försvarsmakten bör fortsätta att utveckla metoder för att kunna bedöma kostnadsutvecklingen. Avsikten är att uppföljning och styrning skall fortsätta att stärkas när det gäller arbetsgivarpolitiken inom Försvarsmakten.

Behovet av frivillig personal i grund- och insatsorganisationen anses vara styrande för det organisationsstöd och de uppdrag som lämnas till frivilliga försvarsorganisationer av Försvarsmakten.

Regeringen bedömer att finansieringsprinciperna för *samhällets krisberedskap* bör förändras.

Propositionens Försvarsmaktens grundorganisation (prop. 2004/05:43) huvudsakliga innehåll

Förändringen av det svenska försvaret fortsätter. Regeringen har i propositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5) den 23 september 2004 redovisat inriktning och förslag i dessa avseenden.

Propositionen innehåller förslag om *Försvarsmaktens grundorganisation*. För att den insatsorganisation som föreslås i propositionen *Vårt framtida försvar* skall få föreslagen inriktning är det nödvändigt att förändra grundorganisationen. Regeringen föreslår att ett stort antal organisationsenheter läggs ned, att några organisationsenheter omlokaliseras och att några nya organisationsenheter inrättas. I propositionen redovisar regeringen också de övriga förändringar som bör göras i Försvarsmaktens grundorganisation.

Utskottets överväganden

Försvarspolitik och ekonomi

Utskottets förslag i korthet

Mål för totalförsvaret

Utskottet anser att det militära försvaret skall dimensioneras av vår vilja att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens samt kraven på att hävda vår territoriella integritet och bidra till internationell fred och säkerhet. Utskottet anser dock att begreppet grundläggande försvarsförmåga behöver konkretiseras. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om mål för totalförsvaret (yrkande 4).

Utskottet avstyrker motionerna 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 3, 2003/04:Fö243 yrkande 3, 2003/04:Fö259 (m) yrkande 1 och 2003/04:U256 (m) yrkande 2 om Sveriges försvarsförmåga.

Reducering av den ekonomiska ramen

Utskottet anser att regeringens förslag om en reduktion av den ekonomiska ramen bör bifallas av riksdagen (yrkande 10). Ramen bör reellt minskas med 0,6 miljarder kronor 2005, 1,5 miljarder kronor 2006 samt 3 miljarder kronor 2007.

Avslag på propositionen

Utskottet som ställer sig bakom propositionens försvarspolitiska och ekonomiska utgångspunkter *föreslår* att riksdagen avslår motionsyrkandena 2004/05:Fö18 (c) yrkande 1, 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 1, 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 1, 2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkande 1 och 2004/05:Fö27 (fp) yrkande 1 i vilka det föreslås avslag på propositionen i sin helhet.

Försvarsmaktens operativa förmåga

Utskottet anser att utvecklingen ställer delvis förändrade krav på Försvarsmaktens operativa förmåga. *Utskottet föreslår* att riksdagen godkänner regeringens förslag om kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga (yrkande 5).

Nedsättning av statskapital vid Musköanläggningen

Utskottet har tidigare uttalat sig positivt om att överlåta verksamheten vid Muskö örlogsvarv till civil industri.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag om nedsättning av statskapital för Musköanläggningen (yrkande 3).

Civila internationella krisinsatser

Utskottet avstyrker motion 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 2 och 3 om ekonomiska villkor för civila internationella krisinsatser.

Reella hot

Utskottet avstyrker motion 2002/03:Fö261 (mp) yrkande 3 om reella hot.

Terrorism

Regeringen har beslutat om direktiv för en utredning som skall klara ut vilket stöd polisen kan behöva från Försvarsmakten.

Utskottet avstyrker motionerna 2002/03:Fö254 (kd) yrkandena 1 och 2, 2003/04:Fö209 (kd) yrkande 2, 2003/04:Fö242 (m) yrkande 5, 2003/04:Fö264 (kd) yrkandena 1, 6 och 7 och 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 6 om terrorism m.m.

Ekonomistyrning

Utskottet avstyrker motionerna 2002/03:Fö263 (m) yrkande 1 och 2003/04:U256 (m) yrkande 8 om ekonomistyrning.

Regeringen

Försvarspolitiska utgångspunkter

Regeringen föreslår att målet för politikområdet Totalförsvar skall, i avvaktan på en översyn av mål inom utgiftsområdet, vara att

- bidra till att hantera och förebygga kriser i vår omvärld
- hävda vår territoriella integritet
- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- värna civilbefolkningen och säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld

Med regeringens bedömning om konsekvenser för svensk säkerhetspolitik som grund anser regeringen att det militära försvaret inte enbart bör dimensioneras av kraven på att hävda vår integritet och bidra till internationell fred och säkerhet, utan också av vår vilja att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens. Det är därför nödvändigt att behålla, utbilda och kompetensutveckla en större volym förband än vad den direkta militära hotbilden mot Sverige kräver. Samtidigt som dessa resurser gör att en grundläggande försvarsförmåga och kompetens kan upprätthållas, kan de också till betydande del användas för insatser.

Den internationella säkerhetspolitiska utvecklingen bekräftar och befäster att Sveriges säkerhet på ett avgörande sätt har stärkts i och med den ökande

européiska integrationen. Samtidigt med denna positiva utveckling finns allvarliga, gränsöverskridande hot mot vår säkerhet. Dessa hot måste bedömas i ett vidare perspektiv än det nationella och kan bäst mötas genom internationell samverkan och multilaterala lösningar.

Regeringen bedömer vidare att ett militärt väpnat angrepp enskilt mot Sverige är fortsatt osannolikt under överskådlig tid. Däremot kan militära incidenter inte uteslutas, inte heller att ett militärt hot mot Sveriges frihet och självständighet skulle kunna uppstå i framtiden.

Försvarsmakten skall vara användbar och kunna lösa de uppgifter som krävs i det nuvarande omvärldsläget. Den nationella insatsberedskapen skall syfta till att hävda vår territoriella integritet och möta olika former av hot och händelseutvecklingar. Beträffande den internationella insatsförmågan anser regeringen att Sveriges ambition och förmåga att delta i fredsfrämjande insatser, i Europa och globalt, över hela skalan från civila förebyggande åtgärder till militära fredsframtvingande insatser, bör öka såväl kvantitativt som kvalitativt.

Målet är att svenska insatsförband skall vara utformade för att kunna hantera de mest komplicerade situationerna och de svåraste uppgifterna. Därmed skapas även förutsättningar för att Försvarsmakten skall ha förmågan att medverka i hela skalan av så kallade Petersbergsuppgifter i internationell krishantering. Deltagande i internationella insatser och övningar bidrar i sin tur till utvecklingen av insatsorganisationen.

Utvecklingen av den europeiska säkerhets- och försvarspolitik förändrar förutsättningarna för svensk säkerhets- och försvarspolitik. Särskild betydelse har utvecklingen av samarbetet inom EU. Solidariteten mellan medlemsländerna framhävs i förslaget till nytt EU-fördrag. Om ett EU-land skulle utsättas för terrorangrepp eller naturkatastrof skall de andra medlemsländerna kunna bistå med humanitärt bistånd, civila räddningsinsatser och om nödvändigt med militära resurser. Solidaritetsklausulen uttrycker den solidaritet som finns i den politiska allians som unionen utgör. En förutsättning är dock att det alltid är medlemsstaterna som avgör deltagandet genom nationella beslut. Den fortsatta utformningen av Försvarsmakten måste ge Sverige större möjligheter att aktivt bidra till utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga och den gemensamma säkerheten. Samtidigt förblir FN:s roll i internationell krishantering, inklusive multifunktionella insatser, central.

Regeringen anser att omvärldsutvecklingen möjliggör en ambitionssänkning inom flera områden. De delvis förändrade kraven på operativ förmåga som regeringen föreslår i det följande medger omfattande reduceringar i bl.a. insatsorganisationens volym, Försvarsmaktens centrala och regionala ledning och inom flera av de övriga myndigheterna inom utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet.

De besparingar som uppnås genom ovan nämnda ambitionsminskningar kan till del användas för att finansiera en ökad ambitionsnivå främst inom förmågan att genomföra internationella insatser. Regeringen bedömer att möjliga besparingar och ambitionshöjningar sammantaget medför att den

ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet bör reduceras.

Genom försvarspolitiken skapas särskilda förmågor för att kunna bidra till att hantera kriser i vår omvärld och skydda Sverige mot yttre väpnade hot och kränkningar. Den övervägande delen av samhällets samlade säkerhet och beredskap skapas genom den robusthet och motståndskraft som till vardags byggs upp i samhället, den s.k. fredstida förmågan. Denna förmåga skapas och finansieras huvudsakligen inom ramen för andra politikområden än försvarspolitiken. Vissa extraordinära händelser kan få allvarliga konsekvenser för våra möjligheter att säkerställa grundläggande värden i samhället. För att samhället skall kunna hantera sådana händelser är det nödvändigt att skapa en förstärkt fredstida förmåga. Även denna förmåga skall, i normalfallet, skapas inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet och ansvar.

Sveriges engagemang och ambition inom ramen för FN, EU och inom samarbetet med Nato i EAPR/PFF medför att vi bygger upp en förmåga att kunna bidra till internationella insatser. Den samlade krishanteringsförmåga som vi gemensamt utvecklar inom EU bidrar positivt till svensk säkerhet. Det allt närmare samarbetet inom EU på konflikthanteringsområdet påverkar försvarspolitiken och hur vi väljer att utforma olika resurser och förmågor.

En väsentlig del av vår samlade syn på säkerhet är att samarbetet och samverkan mellan flera politikområden, i såväl planering som genomförande, måste vara effektivt. Det innebär bl.a. att de särskilda förmågor som skapas inom försvarspolitiken också skall kunna användas för att bistå andra myndigheter vid hanterandet av andra hot mot vår säkerhet.

Möjligheterna att använda de resurser som skapas inom försvarspolitikens område för att vid behov stärka samhällets förmåga att hantera allvarliga hot, såsom t.ex. terrorishandlingar, har förbättrats. Bland annat har regeringen i förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet förtydligat formerna för Försvarsmaktens stöd. Regeringen vill bygga vidare på denna positiva utveckling och anser att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt frågan om det med enkla åtgärder, såsom förändringar av rutiner, samövningar etc. ytterligare går att förbättra möjligheterna att merutnyttja de resurser som skapats för att uppfylla de försvarspolitiska målen. Emellertid får möjligheterna till merutnyttjande inte vara dimensionerande för resurserna.

Det är väsentligt att i en akut kris, så långt möjligt, bevara den ordinarie ansvarsfördelningen i samhället samtidigt som det sker en effektiv samordning av krishanteringen.

Mål för det militära försvaret

Målet för verksamhetsområdet bör enligt regeringen vara att det militära försvaret, inom ramen för sin huvuduppgift, förmågan att kunna föra väpnad strid, skall uppnå den förmåga och genomföra de insatser som krävs.

Regeringen anser att målet för verksamhetsområdet är att det militära försvaret skall uppnå de nedan angivna kraven på operativ förmåga och genomföra de insatser som riksdag och regering kräver.

Krav på operativ förmåga

Regeringen föreslår att kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga skall utgå från följande utgångspunkter:

- Försvarsmakten skall övervaka vårt territorium, kunna upptäcka och avvisa kränkningar och i samverkan med andra myndigheter hävda vår territoriella integritet. Vidare skall Försvarsmakten bidra till att upprätthålla Sveriges självständighet genom att avhålla från respektive avvärja försök att ta kontroll över viktiga funktioner eller försök till otillbörlig påverkan på vårt agerande. Försvarsmakten skall bidra till att förebygga och hantera kriser i vår omvärld genom att medverka i fredsfrämjande insatser.
- Vid en försämrad utveckling utgår kraven från att vi samtidigt med detta måste kunna hantera händelseutvecklingar och möta olika former av hot. I ett sådant läge ställs ökade krav på att kunna skydda verksamhet eller objekt samt att kunna bistå andra myndigheter, bl.a. vid insatser mot terrorism eller sabotageverksamhet. Vidare ställs ökade krav på inhämtning, utbyte och analys av information och underrättelser i syfte att kunna upptäcka hot och aktörers förmåga och avsikter. Fler samordnade taktiska övningar behöver kunna genomföras, liksom insatser i syfte att öka förmågan och för att demonstrera politisk vilja. Försvarsmakten skall också kunna förstärka pågående internationella insatser samt kunna höja sin förmåga till fredsframtvingande åtgärder, inte minst för att öka uthålligheten.
- Försvarsmakten skall också, efter allvarlig och varaktig säkerhetspolitisk försämring och successiva beslut av riksdag och regering, kunna utveckla förmåga att möta olika former av mer omfattande militära operationer som hotar Sveriges fred och självständighet. Uppgiften ställer krav på att kontinuerligt upprätthålla grundläggande kompetenser, för att på sikt kunna utveckla en mer omfattande försvarsförmåga. Försvarsmakten skall tillsammans med andra myndigheter följa omvärldsutvecklingen i en rad olika avseenden så som säkerhetspolitisk, militärteknisk och doktrinär utveckling. Syftet är att kunna identifiera nya eller förändrade behov av förmågor och kompetenser. Forskning, studier, materielutveckling och försök behöver bedrivas för att utveckla nya förmågor och kompetenser. Vidare måste nya och befintliga förband kunna utvecklas för att därigenom tillägna sig olika förmågor och funktioner. Alltmer av kompetensutvecklingen kan göras i samarbete med andra länder. Detta med syftet att öka kompetensen för att på sikt kunna genomföra gemensamma operationer inom mark-, sjö-, luft- och informationsarenorna.

Regeringen anser att utvecklingen ställer delvis förändrade krav på Försvarsmaktens operativa förmåga. Under överskådlig tid är de hot som kan riktas mot Sveriges säkerhet också gemensamma hot för oss och övriga EU-länder, och hot mot EU:s gemensamma säkerhet kan också innebära hot mot oss. Vår ambition att bidra till att förebygga och hantera kriser i vår omvärld genom att

medverka i fredsfrämjande insatser, och kraven att vi måste kunna hantera händelseutvecklingar och möta hot som kan uppstå till följd av en kris eller konflikt i omvärlden, bör därför ses i ett sammanhang.

Regeringen anser att de delvis förändrade kraven på operativ förmåga medför behov av en översyn av Försvarmaktens underlag för försvarsbeslut 2004, såväl vad gäller insatsorganisationens utformning som nuvarande system för differentierad beredskap. Översynen bör ta fasta på att Försvarmakten skall vara användbar här och nu. Detta kan leda till att vissa av insatsorganisationens förband avvecklas. Om det är rationellt kan materiel ur avvecklade förband sparas som resurser.

Insatsförband bör i huvudsak ha beredskap på mindre än ett år. Resurser skall bestå av icke förbandssatt materiel avsedd för ersättning, utveckling eller förstärkning. Förband som i Försvarmaktens underlag inför försvarsbeslut 2004 beredskapssatts i lägre förbandsgrupper bör i huvudsak inte förbandssättas och bör inte bli dimensionerande för personal- eller materielförsörjning. Befintlig materiel kan i viss utsträckning vidmakthållas i syfte att användas som utvecklings- och kompetensresurser eller ersättnings- och förstärkningsmateriel så länge det är operativt och produktionsmässigt motiverat. I övrigt bör materielen avvecklas. Omfattningen av resurserna beslutas av statsmakterna och skall vara föremål för en kontinuerlig uppföljning och analys. Utöver insatsorganisationen skall Försvarmakten ha en kompetensbas och utvecklingsförmåga för att kunna möta nya hot och utmaningar.

Försvarmaktens roll vid skydd mot terrorism

Regeringen anser att det är en uppgift för de brottsbekämpande myndigheterna, främst svensk polis, att ingripa mot brott och därmed också mot hot och våld av terrorkaraktär i Sverige. Det kan dock finnas situationer där polisens kompetens och resurser behöver kompletteras.

Försvarmaktens resurser är relevanta i en bred hotbild. Redan i dag är det möjligt att i viss utsträckning använda Försvarmakten för sådana ändamål. Försvarmaktens roll vid skydd mot terrorism handlar i första hand om stöd till andra myndigheter i form av bl.a. underrättelse- och säkerhetstjänst, NBC-resurser och logistik. Reglerna för detta har dock begränsningar, som framhålls i 11 september-utredningens betänkandet Vår beredskap efter den 11 september (SOU 2003:32), bl.a. när det gäller befogenheter för Försvarmaktens personal att använda våld eller tvång.

Utredningen har lämnat ett förslag till lag om vissa befogenheter för Försvarmakten under fredstid. För att fortsätta och fördjupa utredningens arbete har regeringen beslutat om direktiv till en utredare med uppdrag att överväga vilket stöd polisen kan behöva från andra myndigheter, särskilt Försvarmakten, när det gäller att förhindra och ingripa mot terroristaktioner och andra liknande omfattande brottsliga angrepp på samhället. Av särskild betydelse är att analysera Försvarmaktens roll i sammanhanget. Utredaren skall undersöka och precisera i vilka situationer insatser från Försvarmakten kan behövas och vari de skall bestå. Uppdraget omfattar frågor om uppgifter, befogen-

heter, ledning och kompetens för berörd personal vad avser andra myndigheter och då särskilt Försvarmakten. Utredaren skall lämna förslag till nödvändiga författningsändringar och andra åtgärder. Uppdraget omfattar emellertid inte ändringar av grundlag. Utredaren skall redovisa vilka konsekvenser, inklusive ekonomiska, som förslagen kan medföra. Uppdraget skall redovisas senast den 31 augusti 2005.

Frågan om hantering av terrorism har de senaste åren även aktualiserats inom ramen för EU. I det nya konstitutionella fördraget för EU ingår en solidaritetsklausul som anger att alla unionens instrument skall kunna användas för att bistå t.ex. humanitärt med räddningstjänst och andra civila medel, men också med militära resurser om så skulle behövas, om en medlemsstat skulle bli utsatt för en terroristattack eller annan katastrof. Klausulen kommer inte att ställa några krav på hur EU:s medlemsstater på nationell nivå skall lagstifta om användandet av militära resurser för polisiär verksamhet. Denna fråga förblir en nationell angelägenhet. Klausulen kan däremot i framtiden komma att aktualisera frågan om i vilka situationer Sverige vill kunna bistå med nationella resurser inom EU i händelse av en terroristattack eller annan katastrof.

Mål för det civila försvaret

Regeringens förslag om mål för det civila försvaret behandlas av utskottet under avsnittet om Fortsatt utveckling av den samlade krisberedskapen.

Beslutsprocessen

Försvarsplaneringen bör enligt regeringen behandlas enligt normala rutiner i budgetprocessen. Långsiktiga beslut om försvarspolitikens inriktning bör således inte längre fattas i treåriga försvarsbeslut.

Beslut om säkerhets- och försvarspolitik har under lång tid fattats i form av inriktningsbeslut för en tidsbegränsad period och därefter följande årliga budgetbeslut. Besluten har föregåtts av omfattande utredningsarbete. Strävan har varit att få så väl underbyggda beslut om försvarets långsiktiga utveckling som möjligt.

Regeringen anser att det är nödvändigt att arbeta med långa tidshorisonter för att strukturella förändringar skall kunna genomföras på ett övervägt sätt. Sådana mer långsiktiga beslut bör fattas när riksdag och regering finner det nödvändigt. Därtill finns behov av beslut inom särskilda områden, där beslutstidpunkten inte nödvändigtvis är kopplad till de långsiktiga besluten. Försvarsplaneringen i övrigt kan behandlas enligt normala rutiner i budgetprocessen.

Uppföljning

Regeringen har i denna proposition primärt tagit ställning till vad försvaret på ett övergripande plan skall åstadkomma vid en given ekonomisk nivå – dvs.

tillståndet i insatsorganisationen och eftersträvad operativ förmåga. Budgetpropositionen fokuserar istället på kopplingen mellan storleken på anslagen och ambitionsnivån för respektive år. Därigenom skapas förutsättningar för riksdagen att kontinuerligt följa upp beslutet och besluta om de omprioriteringar och avvägningar som är nödvändiga för att intentionerna skall kunna uppnås.

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen beslutar om inriktningen för insatsorganisationen vid ingången av 2008. Regeringen avser att årligen i budgetpropositionen redovisa för riksdagen hur utvecklingen av insatsorganisationen fortskrider och vilka korrigeringar som regeringen har gjort eller avser göra när det gäller utvecklingen av insatsorganisationen.

Ekonomistyrning

Ekonomistyrningen inom utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet bör utvecklas ytterligare för att tydliggöra kopplingen mellan mål, resultat och kostnader.

En insatsförbandsorienterad ekonomistyrningsmodell för Försvarsmakten bör successivt införas och vara fullt användbar senast vid ingången av 2008.

Regeringen anförde i budgetpropositionen för 2004 att den i samband med denna proposition skulle se över verksamhetsindelningen av utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet och därtill hörande målstruktur.

Försvarsutskottet har i sitt yttrande till finansutskottet över budgetpropositionen för 2003 reagerat över regeringens förändringar av styr- och uppföljningsprocessen. Utskottet påpekar att regeringens intentioner att endast binda mål på politikområdesnivå med riksdagen samt bristen på koppling mellan mål och resurser bidragit till att deras insyn och påverkansmöjligheter begränsats. Därmed menar utskottet att riksdagens möjligheter att utöva sin finansmakt påverkats (yttr. 2002/03:FöU1y).

Regeringen har i februari 2004 beslutat om direktiv för en utredning om styr- och finansieringsformerna i försvaret (dir. 2004:12). I augusti 2004 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2004:12). Direktiven är utfärdade i enlighet med riksdagens tillkännagivanden (bet. 2002/03:FiU14, rskr. 2002/03:137, bet. 2003/04:FöU6, rskr. 2003/04:194).

Utredningen skall särskilt fokusera på hur riksdagens och regeringens insyn, styrning och uppföljning skall kunna förbättras. Utredningens uppdrag omfattar bl.a. att analysera och utvärdera hur budgeten och resultatvärderingen, i första hand inom det militära försvarets område, bör utvecklas vad avser målformulering, kostnadsredovisning, anslagsstruktur och redovisning av uppnådda resultat.

Regeringen redovisar inte här några förändringar i verksamhetsindelningen av utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet utan avvaktar den fortsatta utvecklingen av en strategi för samhällets säkerhet samt utredningen om försvarets styr- och finansieringsformer. Däremot redovisas förändrade mål för totalförsvaret samt för det militära försvaret. Dessutom redovisas förändrade mål för det civila försvaret.

Försvarsmakten har i en särskild redovisning i anslutning till budgetunderlaget för 2005 lämnat ett förslag till reformering av Försvarsmaktens ekonomistyrningssystem. Detta innebär enligt Försvarsmakten en övergång till en insatsförbandsorienterad ekonomistyrningsmodell.

Förslaget innebär att styrning och uppföljning skall kunna ske mot vad som är slutprodukterna för huvuddelen av Försvarsmaktens verksamhet (vid sidan av bl.a. genomförande av insatser), nämligen insatsorganisationens förband. Mål och krav som ställs på verksamheten skall härledas ur målen för insatsorganisationen. Budget och uppföljning av verksamheten skall integreras med denna målstruktur. Detta är i överensstämmelse med vad finansutskottet uttalat (bet. 2002/03:FiU2).

Denna reform kräver en omfattande omläggning av Försvarsmaktens kostnadsredovisning i riktning mot en insatsförbandsorienterad modell. Den nya ekonomistyrningsmodellen bör kunna införas successivt och vara fullt användbar senast den 1 januari 2008.

Den ekonomiska ramen

Riksdagen beslutade 1999 om inriktningen för de ekonomiska ramarna för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet för perioden 2002 – 2004. Beslutet innebär att ramen under perioden för varje år skall vara 4 miljarder kronor lägre än den ram för 2001 som riksdagen godkände våren 1998, exklusive den materielförskjutning riksdagen beslutade om våren 1996. Vidare beslutades ett omställningsbidrag på 3 miljarder kronor för 2002 och 1 miljard kronor för 2003.

Regeringen föreslår att inriktningen är att den ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet skall minskas med 3 miljarder kronor.

Regeringen konstaterar i propositionen att den förändrade hotbilden minskar behovet av satsningar på yttre säkerhet samtidigt som behoven för den inre säkerheten ökar. Mot bakgrund av detta och den säkerhetspolitiska bedömningen som regeringen också redovisar i propositionen anser regeringen att den ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet kan minskas med 3 miljarder kronor.

Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att besparingen om 3 miljarder kronor bör vara fullt ut genomförd vid utgången av 2007. Reduceringen av ramen skall ske stegvis under perioden 2005–2007. Detta innebär en minskning av ramen med 0,6 miljarder kronor 2005, 1,5 miljarder 2006 samt 3 miljarder vid utgången av 2007. Regeringen avser att återkomma i denna fråga. Minskningen med 3 miljarder kronor skall ske i förhållande till den ram för 2004 som riksdagen beslutade i statsbudgeten för 2004.

Ominriktningen av Försvarsmakten förorsakar omstrukturingskostnader. Till största delen avser dessa kostnader för kalkylmässigt övertaliga resurser under perioden och består i huvudsak av lönekostnader och hyreskostnader

för personal och objekt som skall sägas upp. I omstruktureringskostnaderna ingår även rena avvecklingskostnader.

Minskningen av ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet bör i huvudsak ske genom en reduktion av Försvarsmaktens anslag.

I Försvarsberedningens rapport i juni 2004 ansåg beredningen att minskningen av utgiftsområdesramen borde ske genom riktade besparingskrav med tillhörande ambitionsminskningar. Besparingskraven var kortfattat följande:

- en omstrukturering och reducering av verksamheten vid de totalförsvarsgemensamma myndigheterna. Reduceringarna bör omfatta besparingar på ca 1,5 miljarder kronor,
- en reducering av Försvarsmaktens centrala ledning. Reduceringen bör leda till en besparing om minst 250 miljoner kronor,
- en reduktion av Försvarsmaktens regionala territoriella verksamhet, försvarsplanering och hemvärnsutbildning m.m. Reduktionen bör leda till besparingar om minst 250 miljoner kronor samt
- en ytterligare besparing på Försvarsmakten om 1 miljard kronor.

Regeringen ställer sig bakom Försvarsberedningens ställningstagande och anser att utöver minskningen av ramen bör ytterligare kostnadsminskningar göras inom ramen för verksamheten för att möjliggöra nödvändiga omprioriteringar, bl.a. ökade resurser för internationella insatser, och för att finansiera omstruktureringskostnader.

Ominriktningen av Försvarsmakten innebär bl.a. att beställningarna till de totalförsvarsgemensamma myndigheterna kommer att minska. Regeringen avser att besluta om direktiv till en översyn av lednings- och myndighetsorganisationen inom det militära försvaret. Utredningen bör lämna förslag till hur besparingarna skall tas ut inom Försvarsmaktens centrala ledning och regionala verksamhet samt inom de totalförsvarsgemensamma myndigheterna. Utredningen och den utredning om styr- och finansieringsformerna inom det militära försvaret som regeringen redogjort för i kapitel 9 bör komplettera varandra.

Regeringen avser vidare besluta om uppdrag till de totalförsvarsgemensamma myndigheterna och Fortifikationsverket att redovisa konsekvenserna för den egna myndigheten med anledning av denna proposition, att vidta kostnadsreducerande åtgärder samt att utarbeta underlag för den nyss nämnda översynen.

Nedsättning av statskapital

Vid avveckling av mark, anläggningar och lokaler till följd av förslagen i denna proposition om reduceringar av Försvarsmaktens organisation avser regeringen använda de bemyndiganden riksdagen givit vad gäller:

- försäljning av egendom vars värde överstiger 50 miljoner kronor
- nedsättning av statskapital
- avräkning av de kostnader som uppstår som en följd av avvecklingen.

Regeringen föreslår att regeringen bemyndigas att få sätta ned statskapitalet för Musköanläggningen med skillnaden mellan bokfört värde och den marknadsmässiga värdering av anläggningen som skall ske.

Regeringen har i ett flertal propositioner, bl.a. prop. 1999/2000:30, prop. 2000/01:53 och prop. 2002/03:1 redovisat inriktningen vad avser det framtida fartygsunderhållet. Riksdagens inriktning är att verksamheten vid Muskövarvet skall överföras på för staten godtagbara villkor till privatägd industri. Så länge en sådan överföring inte kan genomföras skall verksamheten fortsatt bedrivas inom Försvarsmakten.

I den utredning som låg till grund för statsmakernas beslut 2002 konstaterade utredaren att det inte var möjligt att finna en privatägd industri som var intresserad av att ta över verksamheten vid Muskövarvet (SOU 2002:34). Ett av skälen för detta var Muskövarvets höga fasta kostnader, vilka beror på anläggningens speciella art och den valda invärderingsprincipen. Musköanläggningens utformning ger inte heller de bästa förutsättningarna för en rationell verksamhet.

För att möjliggöra en mer rationell verksamhet samt för att möjliggöra civil produktion i anläggningen och att en privatägd industri kan överta verksamheten anser regeringen att invärderingen av Musköanläggningen bör göras om enligt Fortifikationsverkets marknadsmässiga värdering. Regeringen har i sitt arbete kontaktat potentiella industrier och gruppen anser att förutsättningarna för att kunna överföra verksamheten till privatägd industri och samtidigt få en civil produktion skulle öka om en marknadsmässig värdering av anläggningen gjordes. I anslutning till en sådan förändrad invärdering av Musköanläggningen anser regeringen att statskapitalet hänförbart till anläggningen skall få sättas ned.

Motioner

Försvarspolitiska och ekonomiska utgångspunkter

I *fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson anfördes att säkerhetspolitiken har förändrats. Tidigare hot har ersatts av andra hot mot Sveriges fred och säkerhet. Bland dessa kan nämnas terrorism, regionala konflikter och spridning av massförstörelsevapen. Försvaret skall inte bara klara dagens hot, utan måste också kunna möta morgondagens osäkerhet. Därför är omställningsprocessen från ett förrådsställt invasionsförsvar till ett flexibelt insatsförsvar, som kan användas såväl inom Sveriges gränser som i internationella insatser, oerhört viktig. Att snabbt och enkelt anpassa det svenska försvaret till förändrade hot och förutsättningar har visat sig vara såväl svårt som ekonomiskt kostsamt och ta längre tid än vad regeringen trott.

Det är Moderata samlingspartiets, Folkpartiet liberalernas, Kristdemokraternas och Centerpartiets gemensamma bedömning att omställningen från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar på lite sikt gör det möjligt med något

lägre ekonomiska anslagsnivåer än i dag, även med den höjda ambition som redovisas i motionen när det gäller försvarets internationella uppgifter.

Det är de fyra partiernas gemensamma bedömning att det innehåll som redovisas i propositionen inte kommer att kunna genomföras med den ekonomiska ram som regeringen presenterat i budgetpropositionen. Ramen är för snäv och bäddad för nya svarta hål som gör att Sverige inte kan leva upp till de krav som fred och säkerhet i vår tid ställer.

Riksdagen bör därför *avslå propositionen*. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till försvarsproposition, där innehållet skall motsvara en höjning av 2005 års ram med 400 miljoner kronor, en höjning av 2006 års ram med 500 miljoner kronor och en höjning av 2007 års ram med 1 150 miljoner kronor. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

I *partimotion 2003/04:U256 (m)* av Bo Lundgren m.fl. framhålls att Sveriges militära förmåga skall syfta till att försvara Sverige och det svenska samhället mot väpnade angrepp och militära hot. Den skall bidra till stabilitet och säkerhet i vår del av världen och ge svensk utrikes- och säkerhetspolitik trovärdighet. Våra militära medel skall kunna användas såväl nationellt som internationellt, normalt tillsammans med andra länder men också självständigt. Den skall bidra till stabilitet och säkerhet i vår del av världen och ge svensk utrikes- och säkerhetspolitik trovärdighet. Grunden skall vara att Försvarsmakten kan skydda och försvara Sveriges suveränitet och det svenska samhället mot militära hot och väpnade angrepp oavsett var de kommer ifrån. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillräcklig förmåga att *försvara hela landet* (*yrkande 2*).

I *kommittémotion 2003/04:Fö259 (m)* av Ola Sundell m.fl. anförs att Sverige skall bevara sin frihet och okränkbarhet. Vi skall också bidra till ökad säkerhet i omvärlden genom att värna demokratin och marknadsekonomi. Detta är av vikt för vår nationella säkerhet och vår förmåga att bidra till europeisk stabilitet. För det behöver vi ett starkt svenskt försvar. Det militära försvaret skall utgöra ett sådant hinder att det avskräcker en tänkt angripare av Sverige, samtidigt som förmågan att delta i internationella insatser måste öka. Grunden skall vara att Försvarsmakten kan *försvara landet* mot invasion och ockupation samt att beredskapen för detta kan anpassas till situationen i omvärlden. Detta bör enligt motionärerna ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

I *Folkpartiets kommittémotion 2003/04:Fö243* av Allan Widman m.fl. anförs att när den politiska styrningen av den offentligt finansierade verksamheten alltmer övergår från detalj- till målstyrning blir beskrivning av mål och uppgifter allt viktigare. Det är viktigt att slå fast att det väpnade angreppet är och förblir den för utbildning, materielltillförsel och organisation avgörande faktorn. Försvarsmaktens huvuduppgift skall vara att möta *väpnade angrepp* mot Sverige (*yrkande 3*).

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. anser Vänsterpartiet att frågan om de förebyggande civila internationella insatserna är av stor vikt. Konflikter utvecklas och grundas i bristande demokrati och jämlikhet, fattig-

dom, brist på jämställdhet och grova brott mot mänskliga rättigheter. En orättfärdig fördelning av makt och inflytande eller maktanspråk från vissa grupper skapar konflikter vars yttersta konsekvens är väpnad strid.

Civila- och förebyggande krishanteringsinsatser har till syfte att tidigt stävja en konflikt och därmed undvika att denna eskalerar till en väpnad konflikt. I EU:s krishantering har fokus riktats mot militära insatser och därmed har de förebyggande insatserna inte fått den uppmärksamhet och den prioritering som är nödvändig för att undvika eskalering.

I regeringens proposition får den civila förebyggande krishanteringen ett begränsat utrymme. Det är samma fenomen man ser inom EU:s krishantering där fokus och intresse läggs på den militära delen och den krishantering som skall förebygga att vapen kommer till användning får mindre utrymme. Intresset har ökat lite de senaste åren men inte i den omfattningen som Vänsterpartiet förordar. Regeringen skriver i propositionen att den kommer att initiera ett arbete för att utveckla den civila internationella verksamheten inom området. Denna utveckling bejakas av Vänsterpartiet.

Ett ökat engagemang från svensk sida kräver också ekonomiska resurser. Därför bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att i samband med detta arbete också föreslå hur de *ekonomiska villkoren för civila insatser* skall förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 2*).

Eftersom dessa insatser också kan utgöras av snabba behov bör ett *särskilt anslag* eller avsättande av ekonomiska resurser tillskapas, jämförbart med dem för internationella militära insatserna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 3*).

I olika motioner föreslås att riksdagen avslår regeringens proposition i sin helhet. Det sker i *motionerna 2004/05:Fö18 (c) yrkande 1* av Kerstin Lundgren, *2004/05:Fö24 (fp) yrkande 1* av Anna Grönlund Krantz, *2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkande 1* av Eva Flyborg m.fl. och *2004/05:Fö27 (fp) yrkande 1* av Runar Patriksson.

Lars Ångström m.fl. (mp) anför i *kommittémotion 2002/03:Fö261* att riksdagen bör begära att regeringen lägger fram förslag om hur en *organisation* skall se ut för att möta reella hot mot Sverige, t.ex. sönderrostade atomubåtar, IT-sabotage, miljöförstöring och terrorism (*yrkande 3*).

Operativ förmåga

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. framhålls att Sverige måste ha en fortsatt betryggande försvarsförmåga för att kunna möta närtida hot vid omvärldsförändringar. De krav på *grundläggande försvarsförmåga* och grundberedskap som tidigare beslutats av riksdagen skall ligga fast och får inte ytterligare urholkas (*yrkande 3*).

Terrorism

I *fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt m.fl. anför motionärerna sin gemensamma uppfattning att Försvarsmakten skall ges

befogenheter, efter begäran och under ledning av civila myndigheter, att kunna delta i bevakningen av civila skyddsobjekt för att kunna avvärja exempelvis terrorhot. *En ny lagstiftning bör öppna för att försvarets resurser kan användas vid kvalificerad våldsanvändning vid svåra terroristhot.* Utgångspunkten är att sådana insatser sker efter framställning från eller under ledning av polismyndighet. Vad som sålunda anförts om användningen av Försvarsmakten i fred bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 6*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. framhålls att totalförsvarets beredskap mot olika former av *terrorattacker* med okonventionella metoder och vapen bör stärkas (*yrkande 1*). Motionärerna anser vidare att det är nödvändigt att analysera hur den svenska *underrättelseverksamhetens samverkan* med andra länder kan utvecklas för att bl.a. möta olika hot mot terrorism (*yrkande 2*). I en annan *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. föreslås att en *lagändring* sker så att försvarets resurser snabbt skall kunna användas mot terrorism (*yrkande 1*). Vidare föreslås att en *ny* samordnad militär och polisiär *underrättelsetjänst* skapas (*yrkande 6*). Motionärerna anser också att regeringen bör utreda hur den svenska underrättelseverksamheten bör *samverka internationellt* och utvecklas för att effektivt kunna möta olika hot från terrorister (*yrkande 7*).

I *motion 2003/04:Fö209 (kd)* av Ragnwi Marcelind framhålls att en omprövning bör ske mot att under polisens huvudmannaskap utnyttja Försvarsmaktens resurser för *civil brottsbekämpning* (*yrkande 2*).

I *motion 2003/04:Fö242 (m)* av Sten Tolgfors framhålls att riksdagen bör begära att regeringen tillsätter en *terrorskyddskommission*, med syfte bl.a. att bedöma hotbilden från den nya tidens terrorism, bedöma landets möjligheter att försvara sig mot terrorattacker av olika slag samt föreslå nödvändiga förbättringar av denna vår kapacitet och beredskap (*yrkande 5*).

Ekonomistyrning

I *partimotion 2003/04:U256 (m)* av Bo Lundgren m.fl. framhålls att de senaste försvarsbesluten har varit underfinansierade redan från början. Försvarsmakten har redovisat detta i sin perspektivplan. Detta förhållande har emellertid inte föranlett några åtgärder av regeringen. Enligt Moderata samlingspartiets mening har problemen nedtonats och skjutits på framtiden. Det är därför enligt motionärerna nödvändigt med en grundlig genomlysning och realistisk planering inför försvarsbeslutet 2004.

Den långsiktiga planeringen, såväl på 10 till 15 års sikt som under försvarsbeslutets treårsperiod, skall särskiljas från den årliga budgeteringen. Den långsiktiga planeringen skall ge inriktning för personal- och materielförsörjning samt den årliga verksamhetsinriktningen. Detta synsätt leder till en naturlig uppdelning av *riksdagens beslut i två delar*.

- Den ena delen är beslut om beredskap, uppgifter och förmåga i den befintliga organisationen.

- Den andra delen är beslut som omfattar kommande investeringar och andra långsiktiga bindningar inklusive kostnader för t.ex. avveckling, sett i ett längre tidsperspektiv.

Denna förändring tydliggör också riksdagens och regeringens ansvar för de långsiktiga besluten om försvarets uppgifter och förmågor samt anskaffning, uppsättning och avveckling av materiel och militära förband (*yrkande 8*).

Gunnar Hökmark m.fl. (m) konstaterar i *kommittémotion 2002/03:Fö263* att *inriktningen av verksamheten* och organisationens utformning måste vara tydlig för alla. Den får inte generaliseras utan skall anpassas till form och sammanhang i det enskilda fallet. Moderaterna anser det nödvändigt att den centrala nivån leder verksamheten övergripande och överlåter åt förbandscheferna att lokalt detaljstyra tilldelade resurser för att det eftersträfvade chefsansvaret skall kunna förverkligas (*yrkande 1*).

Utskottets ställningstagande

Försvarspolitiska och ekonomiska utgångspunkter

Såväl *försvars-* som *finansutskotten* har vid olika tillfällen uttalat sig om målen inom utgiftsområde 6, t.ex. i betänkande 2002/03:FiU14, yttrande 2002/03:FöU3y, betänkande 2003/04:FiU11, yttrande 2003/04:FöU2y, betänkande 2003/04:FöU6 och yttrande 2004/05:FöU1y. Bland annat har framhållits att de mer generellt hållna målen inom utgiftsområde 6 bidrar till att försvarsutskottets insyn och möjlighet att påverka utvecklingen inom enskilda verksamhetsgrenar begränsas. *Målen inom politikområdet Totalförsvar* är begränsat användbara för budgetarbetet och budgetuppföljningen. Regeringen måste lämna förslag till konkreta uppföljningsbara mål för de olika verksamheterna. Målet för politikområdet Totalförsvar är allmänt hållet och mycket svårt att följa upp. Mot bakgrund av riksdagens beslut har regeringen tillsatt en utredning om styr- och finansieringsformerna i försvaret. Utredningen har bl.a. i uppgift att se över målfomuleringarna för utgiftsområdet.

Regeringen har i propositionen *föreslagit* att riksdagen godkänner *regeringens förslag om mål för politikområdet Totalförsvar* (*yrkande 4*).

Utskottet anser att Sverige behöver upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens för att möta olika former av militära hot eftersom det väpnade angreppet om än osannolikt under överskådlig tid skulle vara det allvarligaste hotet. Det militära försvaret skall dimensioneras av vår vilja att upprätthålla en *grundläggande försvarsförmåga* och kompetens samt kraven på att hävda vår *territoriella integritet* och bidra till *internationell fred och säkerhet*.

Regeringen har i propositionen förtecknat fyra mål för Totalförsvaret. Utskottet uppfattar emellertid inte ordningsföljden i de av regeringen uppräknade fyra målen som ett uttryck för någon prioriteringsordning mellan uppgiften att möta olika former av väpnade angrepp mot Sverige och deltagande i internationell fredsfrämjande verksamhet. De nationella och internationella uppgifterna är som regeringen framför två sidor av samma mynt.

Utskottet anser att begreppet *grundläggande försvarsförmåga* behöver konkretiseras för att detta skall få ett reellt innehåll och kunna dimensionera försvaret och dess utformning samt vara möjligt att följa upp. Utskottet utgår dock från att bl.a. arbetet i den ovan nämnda utredningen om styr- och finansieringsformerna i försvaret leder till att *regeringen* så snart som möjligt *återkommer med förslag till ett förtydligande* av begreppet.

Mot bakgrund av vad *utskottet* anför *föreslår* utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag om mål för Totalförsvaret (*yrkande 4*).

Regeringen föreslår vidare att den *ekonomiska ramen* för utgiftsområde 6 skall minska med 3 miljarder kronor (*yrkande 10*).

Utskottet har i sitt yttrande Ramar för utgiftsområde 6 Försvar och beredskap mot sårbarhet 2005–2007 (ytr. 2004/05:FöU1y) anför följande.

Mot bakgrund av den förändrade hotbilden – och den säkerhetspolitiska bedömning som regeringen redovisar i prop. 2004/05:5 *Vårt framtida försvar* – minskar behovet av satsningar på yttre säkerhet. Därmed kan resurserna inom utgiftsområde 6 Försvar och beredskap mot sårbarhet begränsas. Utskottet bedömer att den ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet successivt kan minskas med 3 miljarder kronor. Reduceringen av ramen bör ske stegvis under perioden 2005–2007.

Ramen bör reellt minskas med 0,6 miljarder kronor 2005, 1,5 miljarder 2006 samt 3 miljarder år 2007. Minskningen med 3 miljarder kronor bör ske i förhållande till den ram för 2004 som riksdagen beslutade i statsbudgeten för 2004.

Utskottet anser således att regeringens förslag om en reduktion av den ekonomiska ramen bör bifallas av riksdagen (*yrkande 10*) och ligga till grund för försvarsplaneringen.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag i fråga om kraven på *Försvarsmaktens operativa förmåga* (*yrkande 5*).

Utskottet anser liksom regeringen att utvecklingen ställer delvis förändrade krav på *Försvarsmaktens operativa förmåga*. Utskottet utgår från att den utredning som ser över styr- och finansieringsformerna i försvaret också ser över behov och formuleringar när det gäller *Försvarsmaktens operativa förmåga*. Utskottet erinrar om att kraven på operativ förmåga måste formuleras klart och tydligt så att de kan följas upp. Överbefälhavaren har vid föredragning för utskottet aviserat stora omplaneringsbehov i *Försvarsmaktens verksamhet* jämfört med det underlag som lämnats till regeringen. Utskottet utgår från att regeringen så snart som möjligt återkommer till riksdagen om denna omplanering får konsekvenser för *Försvarsmaktens operativa förmåga*. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen *godkänner regeringens förslag* om kraven på *Försvarsmaktens operativa förmåga* (*yrkande 5*).

I några *motioner* föreslås *avslag på propositionen* i sin helhet. I fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) framförs att det är de fyra partiernas gemensamma bedömning att det innehåll som redovisas i propositionen inte kommer att kunna genomföras med den ekonomiska ram som regeringen presenterat i budgetpropositionen. Riksdagen bör därför avslå propositionen

och återkomma till riksdagen med ett nytt förslag som överensstämmer med den ekonomiska ram som redovisas i motionen (yrkande 1). I motionerna 2004/05:Fö18 (c) yrkande 1, 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 1, 2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkande 1 och 2004/05:Fö27 (fp) yrkande 1 föreslås också att riksdagen avslår regeringens proposition.

Utskottet har ovan redovisat sin uppfattning om de försvarspolitiska och ekonomiska utgångspunkterna för perioden 2005–2007. Härav följer att motionsyrkandena 2004/05:Fö18 (c) yrkande 1, 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 1, 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 1, 2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkande 1 och 2004/05:Fö27 (fp) yrkande 1 *avstyrks*.

I flera *motioner* behandlas *Sveriges försvarsförmåga*. I partimotion 2003/04:U256 (m) understryks behovet av tillräcklig militär förmåga att försvara hela landet (yrkande 2). Även i kommittémotion 2003/04:Fö259 (m) anføres att Försvarsmakten skall kunna försvara landet (yrkande 1). I Folkpartiets kommittémotion 2003/04:Fö243 framhålls att Försvarsmaktens huvuduppgift skall vara att möta väpnade angrepp mot Sverige (yrkande 3). I kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) framhålls att Sverige skall ha grundläggande försvarsförmåga och att den inte ytterligare får urholkas (yrkande 3).

Utskottet har ovan redogjort för sin uppfattning om betydelsen av förmåga när det gäller det väpnade angreppet. *Utskottet avstyrker* motionerna 2003/04:U256 (m) yrkande 2, 2003/04:Fö259 (m) yrkande 1, 2003/04:Fö243 yrkande 3 och 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 3.

I *partimotion* 2004/05:Fö8 (v) föreslås att de ekonomiska villkoren för *civila internationella krisinsatser* skall förbättras (yrkande 2) och ett särskilt anslag skapas för detta (yrkande 3).

Utskottet har i sitt betänkande Försvar och beredskap mot sårbarhet – budgetåret 2005 (bet. 2004/05:FöU1) tagit ställning när det gäller medel för internationella insatser för år 2005. *Utskottet* utgår dock från att regeringen återkommer i frågan om det arbete, som den initierat att utveckla den civila internationella verksamheten, ger skäl till det. *Utskottet avstyrker* motion 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 1 och 2.

I *kommittémotion* 2002/03:Fö261 (mp) framhålls att riksdagen bör begära att regeringen lägger fram förslag om hur en organisation skall se ut för att möta *reella hot* t.ex. sönderrostade atomubåtar, IT-sabotage, miljöförstöring och terrorism (yrkande 3).

Utskottet ser också behov av förändringar med hänsyn till den breddade hotbilden. *Utskottet* anser att propositionen lägger en grund för en sådan utveckling. *Utskottet avstyrker* motion 2003/04:Fö261 (mp) yrkande 3.

Nedsättning av statskapital för Musköanläggningen

Regeringen föreslår att den bemyndigas att få sätta ned statskapitalet för Musköanläggningen (yrkande 3). Syftet är bl.a. att möjliggöra en försäljning av anläggningen.

I försvarsutskottets betänkande Försvarsmaktens fartygsunderhåll, m.m. (bet. 2000/01:FöU3) framhöll utskottet att det bör prövas om verksamheten vid Muskö örlogsvarv kan överlåtas till civil industri.

Utskottet har ingen erinran mot vad regeringen anfört om nedsättning av statskapitalet för Musköanläggningen. Utskottet anser således att propositionens yrkande 3 bör bifallas av riksdagen.

Terrorism m.m.

I några motioner behandlas *frågor om terrorism och Försvarsmaktens utnyttjande för polisiär verksamhet*. Det sker i fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 6, kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) yrkandena 1 och 2, kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd) yrkandena 1, 6 och 7, motion 2003/04:Fö209 (kd) yrkande 2 och motion 2003/04:Fö242 (m) yrkande 5.

Regeringen har beslutat om direktiv för en utredning som skall klara ut vilket stöd polisen kan behöva från särskilt Försvarsmakten när det gäller terroristaktioner och andra omfattande brottsliga angrepp på samhället. Enligt utskottet är därmed de frågor som tas upp i motionerna väl tillgodosedda.

Med det anförda *avstyrker* således *utskottet* fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 6, kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) yrkandena 1 och 2, kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd) yrkandena 1, 6 och 7, motion 2003/04:Fö209 (kd) yrkande 2 och motion 2003/04:Fö242 (m) yrkande 5.

Ekonomistyrning

I ett par motioner, partimotion 2003/04:U256 (m) yrkande 8 och kommittémotion 2002/03:Fö263 (m) yrkande 1, tas frågor upp om formerna för planering och budgetering samt styrning av försvarets verksamhet.

Utskottet förutsätter att frågor av det slag som väcks i motionerna kommer att behandlas i utredningen om styr- och finansieringsformerna i försvaret. Motionsyrkandena är alltså delvis tillgodosedda. Utskottet *avstyrker* därför partimotion 2003/04:U256 (m) yrkande 8 och kommittémotion 2002/03:Fö263 (m) yrkande 1.

Fortsatt utveckling av den samlade krisberedskapen

Utskottets förslag och bedömning i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att det av riksdagen tidigare beslutade målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret upphör att gälla. Utskottet delar regeringens bedömningar i propositionen gällande det förändrade målet för verksamheten inom det civila försvaret, totalförsvarspliktiga, frivillig försvarsverksamhet, förändrade finansieringsprinciper för samhällets krisberedskap och civil internationell verksamhet. Utskottet förutsätter dock att regeringen i den till hösten 2005 aviserade propositionen mer utförligt återkommer till frågorna.

Utskottet behandlar i detta avsnitt vad regeringen i propositionen har föreslagit om den fortsatta utvecklingen av den samlade krisberedskapen.

Regeringen avser att återkomma till vilka åtgärder i fred som det finns behov av för att kunna möta en förändrad hotbild i den proposition som regeringen avser att lägga fram hösten 2005. I detta sammanhang har utskottet för avsikt att behandla de motioner som tidigare avgetts.

Regeringen

Mål för verksamhetsområdet Det civila försvaret

Regeringen föreslår att det av riksdagen tidigare beslutade målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret skall upphöra att gälla (prop. 1998/99:74, bet. 1998/99:FöU5, rskr. 1998/99:224).

Sedan 2001 då indelningen av statlig verksamhet i politikområden gjordes har regeringen endast begärt riksdagens godkännande av mål på politikområdesnivå. Därför bör målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret fortsättningsvis beslutas av regeringen.

Regeringen redovisar i propositionen hur arbetet med att utveckla krishanteringsförmågan i samhället kommer att fortgå. Regeringen har bedömt att ett förändrat mål för det civila försvaret bör gälla fr.o.m. 2005. De förmågor som krävs för att säkerställa en grundläggande försvarsförmåga och kompetens för det civila försvaret, som en försäkring mot framtida osäkerheter och de väpnade hot som trots allt skulle kunna uppstå vid ett försämrat omvärldsläge, ryms i allt väsentligt inom den förmåga som behövs för att kunna hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

Regeringen gör bedömningen att målet för verksamheten inom det civila försvaret och för utformningen av resurserna bör vara att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt

Regeringen gör bedömningen att möjligheten att vid behov utbilda och använda totalförsvarspliktiga för uppgifter inom det civila försvaret är en nödvändig del i landets beredskap. Dagens säkerhetspolitiska situation medger dock att inskrivning av totalförsvarspliktiga räddningsmän, sanerare och ammunitionsröjare för grundutbildning till kommunala krigsorganisationer kan avbrytas och att utbildningen kan upphöra senast den 1 september 2005. Vid ett förändrat säkerhetsläge kan utbildningen återupptas. Inom energiförsörjningen kan ett behov av civilpliktiga inte avskrivas. Utbildningen av totalförsvarspliktiga för att kunna förstärka eldistributionssystemet med grundutbildade totalförsvarspliktiga bör därför fortsätta.

Frivillig försvarsverksamhet

Enligt regeringens bedömning ger frivillig medverkan inom samhällets krisberedskap ett mycket värdefullt bidrag till förmågan att hantera allvarliga kriser.

Mot bakgrund av den förändrade hotbilden bör de uppdrag som för närvarande ges till de frivilliga försvarsorganisationerna för det civila försvarets behov förändras till uppdrag avseende behov för samhällets krisberedskap i fred. Även andra demokratiskt uppbyggda och ideella organisationer bör kunna användas. Förutsättningarna för detta bör klarläggas.

Förändrade finansieringsprinciper för samhällets krisberedskap

Regeringen gör bedömningen att utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet när det gäller krisberedskapen bör kunna finansiera åtgärder

- som bibehåller och förbättrar samhällets robusthet mot och förmåga att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred,
- som behöver genomföras i nuvarande omvärldsläge för att säkerställa samhällets beredskap inför ett väpnat angrepp och
- för att kunna stödja och ta emot stöd från andra länder vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Civil internationell fredsfrämjande, förtroendeskapande och humanitär verksamhet – civila aspekter på krishantering

Regeringen gör i propositionen följande bedömning: Den civila internationella verksamheten inom ramen för krishanteringsområdet i vid mening bör ha tre tydliga syften;

- att stärka den svenska förmågan att hantera nationella kriser,
- att bidra till att skapa ökad säkerhet i vår omvärld samt
- att ha förmåga att hjälpa människor i nöd.

Ett ökat engagemang i internationell civil krishantering ger ett mervärde för den svenska förmågan att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred – den nationella krishanteringsförmågan. Tillsammans med andra länder läggs grunden för en gemensam säkerhet för att möta olika typer av hot och risker. Den nationella verksamheten bör därför få en tydligare koppling till internationell verksamhet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att erinra mot regeringens förslag att det *av riksdagen tidigare beslutade målet* för verksamhetsområdet Det civila försvaret skall upphöra att gälla. Regeringen vill i fortsättningen själv bestämma hur målet för Det civila försvaret skall formuleras.

Målet för verksamheten inom det civila försvaret och för utformningen av resurserna bör enligt regeringens mening vara att värna civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att ett förändrat mål för det civila försvaret bör gälla fr.o.m. 2005.

I avvaktan på den av riksdagen initierade och av regeringen tillsatta utredningen om styr- och finansieringsformer som bl.a. har till uppgift att se över målformuleringarna för utgiftsområdet anser utskottet att riksdagen *bör godkänna regeringens förslag att det av riksdagen tidigare beslutade målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret upphör att gälla (yrkande 6)*.

När det gäller regeringens bedömning av *behovet av totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt* delar utskottet regeringens bedömning att inskrivning av totalförsvarspliktiga räddningsmän, sanerare och ammunitionsröjare för grundutbildning till kommunala krigsorganisationer kan avbrytas och utbildningen upphöra senast den 1 september 2005. Liksom regeringen gör utskottet dock bedömningen att utbildningen av totalförsvarspliktiga för att kunna förstärka eldistributionssystemet med grundutbildade bör fortsätta. Dock vill utskottet understryka vikten av att intagningen till civilplikt i likhet med värnplikt präglas av en hög grad av frivillighet.

Regeringen har i propositionen uttalat att förändringsarbetet kommer att följas upp och att regeringen i kommande propositioner avser att återkomma till riksdagen.

Utskottet anser de uppdrag som för närvarande ges till de *frivilliga försvarsorganisationerna* för det civila försvarets behov bör förändras till uppdrag avseende behov för samhällets krisberedskap i fred. Utskottet anser även att andra demokratiskt uppbyggda och ideella organisationer bör kunna användas i denna verksamhet. Regeringens ambitioner att låta klarlägga vilka behov

det finns av förstärkningspersonal vid svåra påfrestningar på samhället i fred samt förutsättningarna för detta välkomnas.

När det gäller *förändrade finansieringsprinciper för samhällets krisberedskap* har inte utskottet någon annan inställning än regeringen men förutsätter att regeringen återkommer i frågan i den särskilda proposition om sårbarhets- och krishanteringsfrågor som aviserats till hösten 2005.

När det gäller *civil internationell fredsfrämjande, förtroendeskapande och humanitär verksamhet* delar utskottet regeringens bedömning att en satsning på vårt nationella krishanteringssystem skapar goda förutsättningar för Sveriges internationella deltagande. Utskottet välkomnar att den nationella verksamheten får en tydligare koppling till internationell verksamhet. Utskottet ser, liksom regeringen, åtminstone tre övergripande syften med denna verksamhet nämligen, behovet att stärka den svenska förmågan att hantera nationella kriser, att bidra till att skapa ökad säkerhet i vår omvärld samt att ha förmåga att hjälpa människor i nöd.

Det militära förvarets insatsorganisation

Utskottets bedömningar och förslag i korthet

Inriktning av insatsorganisationen

Utskottet gör samma bedömning som regeringen av vad som bör vara styrande för insatsorganisationens utveckling. Ett krav på förmåga att kunna genomföra väpnad strid är sålunda grundläggande. Operativ förmåga i närtid bör prioriteras.

Målet bör vara att det skall finnas insatsförband som kan användas inom hela konfliktskalan från kriser i fred till våldsanvändning i krig. Det är viktigt att behålla och kunna utveckla förmåga och kompetens för strid i bebyggd miljö och i subarktiskt klimat. Förmågan till internationella insatser bör förbättras såväl kvantitativt som kvalitativt. Ett svenskt bidrag till utvecklingen av en snabbinsatsförmåga inom FN:s och EU:s ramar är därvid väsentligt, varvid Sverige inledningsvis tillsammans med Finland bör kunna organisera en snabbinsatsstyrka.

Utskottet anser att de av regeringen redovisade kraven på s.k. operativa delförmågor tills vidare kan ligga till grund för insatsorganisationens utveckling.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag (punkt 7) till inriktning av insatsorganisationen. Denna inriktning bör vara preliminär och regeringen bör återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen samtidigt avslår motionerna 2002/03:Fö254 (kd) yrkandena 4 och 5, 2002/03:Fö260 (m) yrkande 2, 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 2 och 2004/05:U314 (kd) yrkande 7.

Insatsorganisationens omfattning och utveckling

Utskottet bedömer att regeringens redovisning i propositionen av insatsorganisationens omfattning och utveckling kan läggas till grund för förmågeutvecklingen för de olika förbanden. Utvecklingen bör vara preliminär och regeringen återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2006.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö214 (m) yrkandena 1 och 2, 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 9, 2003/04:Fö259 (m) yrkande 8, 2003/04:Fö267 (mp, v) yrkandena 2–6, 2003/04:U258 (fp) yrkande 1 och 2004/05:Fö241 (mp) yrkandena 2–6.

Utveckling av internationell förmåga och internationella insatser

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag (punkt 8) att Försvarsmakten skall ha förmåga att samtidigt kunna leda och genomföra dels två insatser med förband av bataljonsstorlek eller motsvarande, dels mindre förbandsenheter i ytterligare tre insatser.

Utskottet föreslår att riksdagen samtidigt avslår motionerna 2002/03:Fö218 (v) yrkandena 1–3, 2002/03:Fö240 (fp) yrkandena 3 och 4, 2002/03:Fö254 (kd) yrkandena 8 och 9, 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 3, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 7, 8 och 10 samt 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 4.

Förändringsplanering

Utskottet delar regeringens bedömning att kraven på förändringsplanering bör ställas i termer av beredskap, flexibilitet och utveckling. Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande håller riksdagen informerad om förändringsplaneringens utveckling.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 10, 2002/03:Fö261 (mp) yrkande 1 och 2003/04:Fö259 (m) yrkande 4.

Utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget med en tydlig och långsiktig målsättning för utvecklingen av det nätverksbaserade försvaret. I ett internationellt perspektiv bör vår utrustning vara interoperabel med samverkanspartners motsvarande utrustning. Utskottet anser vidare att det är viktigt att utvecklingen sker i

samverkan mellan berörda myndigheter så att respektive myndighets informations- och kommunikationssystem blir interoperabelt.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 5. Erfarenheter från reformarbetet

Regeringen

Reformeringen av det militära försvaret till att bli ett flexibelt insatsförsvaret har pågått i fyra år. Regeringen anser att de reduktioner som hittills gjorts i insatsorganisationen, i fredstida lednings- och stödfunktioner samt av personal är otillräckliga, bl.a. sett mot de operativa kraven.

Reformen har visat sig vara svårare att genomföra än vad som ursprungligen antogs. Tillståndet i flera av de förband som ärvdes från den gamla krigsorganisationen motsvarade inte de krav som ställdes. Det har också tagit längre tid än planerat att avveckla verksamhet, personal och förnödenheter. Dessa förhållanden har beskrivits i riksdagens utredning om Försvarsmaktens utbildning och förbandsutveckling m.m. (2003/04:URD1).

En starkt bidragande orsak till svårigheterna med att genomföra reformen har varit att den *differentierade beredskap* som beslutades i det senaste försvarsbeslutet inte fick genomslag i insatsförbandens beredskapssättning under de första två åren av försvarsbeslutsperioden. De resurser som var avsedda för förbandsproduktion koncentrerades inte till prioriterade förband. Därmed uppstod brister över en större bredd av insatsorganisationen. Vidare har *systemen för personalförsörjning och förbandsomsättning* inte reformerats tillräckligt under perioden, vilket har gått ut över möjligheterna att reducera kostnader. De metoder som valts för att avveckla personal har medfört stora kostnader som till en del kommer att kvarstå även under de närmaste åren.

Ett annat problem är att *målen för Försvarsmaktens verksamhet på olika nivåer har varit ottydligt formulerade*. Det har varit svårt att se sambanden mellan de säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkterna, utformningen av Försvarsmakten och kraven på förbandsverksamhet samt personal- och materielförsörjning. Tillsammans med ett *omodernt ekonomistyrningssystem* har detta lett till att resultatstyrning, uppföljning och återrapportering blivit oprecis.

Kostnadsökningar, bl.a. inom personalområdet, samt *nya uppgifter* har till en del finansierats genom en *minskad övnings- och utbildningsverksamhet*. Detta har varit en av få möjligheter att direkt reducera utgifterna när medelsbrist upptäckts under löpande budgetår. Försvarsmaktens anslag för förbandsverksamheten var 2003 drygt 20 miljarder kronor. Av detta uppgick utgifter för personal till ca 12,4 miljarder kronor och hyror för mark, anläggningar och lokaler till ca 3 miljarder kronor. Dessa utgifter är svåra att påverka på kort sikt. Besparingar inom området förbandsverksamhet har därför huvudsakligen gjorts inom kortsiktigt mer direkt påverkbara utgifter som till exempel drivmedelsförbrukning vid övningar etc. En konsekvens av den minskade

övningsverksamheten är att *förband i insatsorganisationen inte har uppnått den eftersträlvade förmågan till väpnad strid.*

Utskottets bedömning

Utskottet har tidigare framhållit (bet. 2003/04:FöU5) att en beskrivning av läget i Försvarmakten vid utgången av 2004, i förhållande till de mål och intentioner för utvecklingen som riksdagen har beslutat, utgör en förutsättning – ett fotfäste – för beslut om fortsatt inriktning. Av den uppföljning av försvarsbesluten 2000 och 2001 som riksdagen gjort, och som redovisats i nyss nämnda betänkande, framgår att de båda försvarsbesluten i flera väsentliga avseenden inte genomförts enligt riksdagens beslut eller intentionerna i besluten.

Regeringen anför i propositionen att försvarsreformen visat sig vara svårare att genomföra än som ursprungligen antogs och hänvisar bl.a. till de förhållanden som beskrivits i riksdagens uppföljning. Utskottet delar regeringens bedömning.

I propositionens redovisning av insatsorganisationens utveckling redogör regeringen i en särskild punkt för bedömt läge i insatsorganisationen för varje slag av stridskrafter. Utskottet anser att detta är helt i linje med vad som nyss anförts om behovet av att definiera ett utgångsläge – ett fotfäste – för den föreslagna inriktningen.

Beslutsunderlagets omfattning och karaktär

Regeringen

Regeringen noterar att riksdagen har beslutat (bet. 2003/04:FöU5, rskr. 2003/04:170) vilket underlag som regeringen bör lämna till riksdagen när det gäller Försvarmaktens förbandsutveckling m.m. *Beslutsunderlaget bör sålunda omfatta följande:*

- en beskrivning av tillståndet i insatsorganisationen och dess beredskap vid försvarsbeslutsperiodens början,
- en samlad plan för Försvarmaktens förbandsutveckling under perioden 2005–2007,
- förbandsutvecklingen i ett längre tidsperspektiv,
- förbandens bedömda operativa förmåga,
- större projekt för organisations- och effektbestämmande materiel,
- en samlad redovisning av Försvarmaktens utbildnings-, förbands-, omställnings- och beredskapssystem samt
- förband som skall organiseras, utrustas m.m. för att kunna ställas till förfogande för olika internationella operationer samt de eventuella särskilda kostnader som är förknippade med att hålla dem i beredskap.

Regeringen anmäler att Försvarsberedningen i sin rapport Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) har lämnat förslag till krav på Försvarsmaktens operativa förmåga. Regeringens förändrade krav på operativ förmåga har redovisats utförligare i det föregående – avsnittet Försvarspolitikens inriktning. Regeringen konstaterar att dessa förslag till operativ förmåga har en sådan karaktär att det förslag som Försvarsmakten lämnat om insatsorganisationens utformning och utveckling fram till 2008, beredskap, verksamhet, kompetensbevarande m.m. bör fördjupas. Detta gäller enligt regeringens uppfattning även hur beredskapen skall utformas, såväl i sina enskildheter som när det gäller principerna för den, samt utvecklingen av insatsorganisationen på längre sikt.

Regeringen avser därför att ge Försvarsmakten i uppdrag att i budgetunderlaget för 2006 lämna förslag i dessa nämnda avseenden. Med bl.a. denna fördjupning av underlaget *avser regeringen att i budgetpropositionen för 2006 ytterligare precisera insatsorganisationens utveckling m.m.*

I budgetunderlaget för 2006 bör Försvarsmakten sålunda lämna förslag till hur insatsorganisationen bör utvecklas, framför allt när det gäller de krigsförband som enligt budgetunderlaget för 2005 har mellan ett och fem års beredskap. Enligt regeringens uppfattning bör flertalet av dessa förband kunna avvecklas omgående. I vissa fall kan kompetens behöva bevaras och materiel behöva behållas, bl.a. som förstärkning eller som ersättning för förstörd och försliten materiel. Vidare kan materiel behöva behållas för utbildning och för att bevara kompetens. Det går enligt regeringens uppfattning inte heller att utesluta att några av dessa förband bör ges en högre beredskap.

Regeringens förslag till krav på operativ förmåga leder till att *beredskapssystemet behöver förändras*. Försvarsmakten har därför fått i uppdrag att lämna ett förslag även inom detta område i budgetunderlaget för 2006. Enligt regeringens bedömning kommer de längre beredskapstiderna inte att behövas. Beredskapstiderna i ett nytt system kommer att variera inom ett snävre spann, sannolikt upp till högst ett år.

Mot denna bakgrund *lämnar inte regeringen i den nu aktuella propositionen något samlat förslag om insatsorganisationens förbandsutveckling på lång sikt, beredskapssystem och förbandsomsättningssystem*. En bedömning av de enskilda förbandens förmåga bör enligt regeringens uppfattning därför anstå till ett samlat förslag till förbandsutveckling föreligger.

Regeringen anser dock att den av Försvarsmakten *föreslagna insatsorganisationen i det aktuella ekonomiska alternativet kan ligga till grund för Försvarsmaktens verksamhet under 2005*. De krigsförband som inte ingår i den föreslagna insatsorganisationen bör enligt regeringen avvecklas omedelbart.

Regeringen anser vidare att den inriktning för utvecklingen av insatsorganisationen, förmågeutvecklingen och förbandsutvecklingen som redovisas i det följande för de olika stridskrafterna, i huvudsak bör vara en *utgångspunkt för Försvarsmaktens verksamhet under 2005*. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2006 med den eventuellt ändrade inriktning

som kan bli aktuell med utgångspunkt i bl.a. Försvarsmaktens budgetunderlag för 2006.

Regeringen redovisar i ett avsnitt i det följande exempel på *ny materiel och teknik* som bör kunna utvecklas om det finns ekonomiska förutsättningar. Vidare görs i ett särskilt avsnitt en samlad redovisning av *förändringarna i Försvarsmaktens utbildningssystem*.

När det gäller *förband* som med varierande beredskap *skall* organiseras och utrustas för att *kunna ställas till förfogande för internationella insatser* anser regeringen, av de skäl som nyss har anförts, att det inte nu är lämpligt att besluta om några större förändringar. De anmälningar som Sverige har gjort till olika styrkeregister kommer inte att ändras när det gäller förbandsinnehåll eller beredskap i avvaktan på Försvarsmaktens reviderade underlag.

När det gäller *kostnaderna för att organisera och utrusta dessa förband* pågår ett utvecklingsarbete inom Försvarsmakten med avsikt att införa ett redovisningssystem som medger styrning och uppföljning av kostnaderna för de olika förbanden i insatsorganisationen. Systemet kommer att införas successivt och kommer efterhand medge att kostnaderna för förband anmälda till internationella styrkeregister kan redovisas.

Regeringen hänvisar till att ett antal rapporter har visat att *insatsorganisationens förmåga* för innevarande försvarsbeslutsperiod inte i alla avseenden blir den som beslutats. Uppmärksammade brister finns framför allt i de förband som enligt regeringens förslag nu skall avvecklas. Materiel och personal från dessa avvecklingsförband kommer att bidra till att avhjälpa brister i återstående förband. Därutöver krävs att personalen som ingår i förbanden, såväl totalförsvarspliktiga som reserv- och yrkesofficerare, ges en kvalificerad utbildning för sina uppgifter. Det är också viktigt, säger regeringen, att övningsverksamheten inriktas så att förbanden får *god förmåga att verka inom ramen för internationella insatser* på såväl lägre som högre förbandsnivåer. Enligt regeringens uppfattning bör denna verksamhet prioriteras.

Med utgångspunkt i läget i den insatsorganisation som regeringen föreslår avser regeringen att årligen *noggrant följa hur förbanden utvecklas* för att motsvara beslutade krav på operativ förmåga.

Som nyss nämnts avser regeringen att *ge Försvarsmakten i uppdrag att inkomma med ett kompletterande underlag inom ett flertal områden*. De i propositionen angivna säkerhetspolitiska utgångspunkterna och de delvis förändrade kraven på operativ förmåga som anges i propositionen skall utgöra grunden för Försvarsmaktens arbete.

Det myndigheten särskilt skall beakta är följande:

- omfattningen av Sveriges bidrag till internationella insatser skall öka,
- ett svenskt bidrag till en snabbinsatsstyrka inom EU skall utvecklas,
- förändrade krav på förband med låg beredskap samt
- personal- och materielfrågor.

För att öka ambitionen för internationella insatser skall Försvarsmakten, utgående från de delvis förändrade kraven på operativ förmåga, överväga och

konsekvensbeskriva alternativ som innebär förändringar i ambitionsnivåer eller avveckling av förmåga, delförmåga, hela förbandstyper eller system. Vidare skall Försvarsmakten redovisa eventuella behov av ny förmåga eller nya kompetenser.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har nyligen (bet. 2003/04:FöU5 s. 21–23, rskr. 170 och bet. 2003/04:FöU6 s. 19, rskr. 2003/04:195 och 196) angett vilket beslutsunderlag som regeringen bör redovisa för riksdagen inför försvarsbeslutet. Det bör bl.a. innehålla:

- Principer (strategier) för hur Försvarsmakten – på kort och lång sikt – skall kunna användas för nationella och internationella uppgifter och kunna anpassas till förändrade krav.
- En beskrivning av tillståndet i insatsorganisationen och dess beredskap vid försvarsbeslutsperiodens början. Effekterna av beredskapssystemet på tillståndet i organisationen.
- En samlad plan för förbandsutvecklingen 2005–2007 samt en bedömning av tillståndet vid försvarsbeslutsperiodens utgång.
- Förbandsutvecklingen för en längre tidsperiod, t.ex. till 2010.
- Den samlade planen för förbandsutvecklingen bör – förutom redovisning av antalet viktigare förband – också redovisa den *faktiska* operativa förmågan och vilka operativa syften som skall tillgodoses, liksom hur insatsberedskapen är differentierad.
- En redovisning av vilka större projekt för organisations- och effektbestämmande materiel som behöver anskaffas eller utvecklas.
- En samlad redovisning av Försvarsmaktens utbildnings-, förbandsomsättnings- och beredskapssystem.
- En redovisning av vilka förband som skall organiseras för att kunna ställas till förfogande för internationella operationer samt särskilda kostnader härför.
- Konkreta uppföljningsbara mål för de olika verksamheterna samt redovisning av resultat och effekter mer konkret än hittills.

Regeringen anmäler i propositionen att det inte varit möjligt att redovisa det beslutsunderlag som riksdagen har begärt. Det behöver fördjupas, bl.a. när det gäller insatsorganisationens utformning och utveckling fram till 2008, förbandsomsättningen och beredskapen. Regeringen anser att förslaget om insatsorganisationens omfattning och inriktning samt utvecklingen av olika förmågor därför bör vara en utgångspunkt för Försvarsmaktens verksamhet under 2005.

Regeringen bedömer på annan plats i propositionen (s. 223) att försvarsplaneringen bör behandlas enligt normala rutiner i budgetprocessen. Långsiktiga beslut om försvarspolitikens inriktning bör således inte längre fattas i treåriga försvarsbeslut.

Utskottet konstaterar att riksdagen inte har fått begärt underlag inför det förestående försvarsbeslutet. Regeringen har inte kunnat presentera ett flerårigt hållbart förslag till insatsorganisationens omfattning och utveckling. Härutöver tillkommer osäkerheter, dels som följd av att det för närvarande råder en planeringsmässig obalans mellan verksamhet och resurser för perioden 2005–2007, vilket chefen för Försvarsmakten i en föredragning har anmält till utskottet, dels som följd av möjligheten av framtida indragningar av Försvarsmaktens anslagssparande.

Utskottet konstaterar vidare att det finns ett behov av flexibilitet så att mål och verksamhetsinriktning successivt kan förändras med hänsyn till nya förutsättningar, inte minst när det gäller den internationella verksamheten.

Utskottet anser det därför logiskt att förändra beslutsprocessen i enlighet med regeringens bedömning. Besluten om försvarspolitikens inriktning, även i långsiktiga frågor, bör således inordnas i den normala ettåriga budgetprocessen.

Utskottet förutsätter därmed att regeringen i budgetpropositionen för 2006 lämnar ett samlat underlag för insatsorganisationens utveckling. Detta bör bl.a. innehålla

- principer (strategier) för hur Försvarsmakten – på kort och lång sikt – skall kunna användas för nationella och internationella uppgifter och kunna anpassas till förändrade krav,
- en beskrivning av tillståndet i insatsorganisationen,
- en plan för förbandsutvecklingen för den närmaste treårsperioden och på längre sikt,
- en redovisning av förbandens operativa förmåga,
- en redovisning av förband som organiseras för internationell verksamhet,
- en redovisning av utbildnings-, förbandsomsättnings- och beredskapssystemet,
- en redovisning av utvecklings- och anskaffningsprojekt som har väsentlig betydelse för organisationens utveckling eller operativa effekt,
- konkreta uppföljningsbara mål för de olika verksamheterna.

Styrande förhållanden för inriktning av insatsorganisationen

Regeringen

Regeringen föreslår att inriktningen skall vara en insatsorganisation som i huvudsak skall bestå av följande förband 2008.

Typförband	2008
Högkvarter med operativ insatsledning	1
Operativ ledningsbataljon	1

Marktelebataljon	2
Specialförband	2
Jägarbataljon	1
Säkerhetsbataljon	3
Mekaniserad bataljon	8
Luftburen bataljon	1
Haubitsbataljon 77 B	1
Haubitsbataljon 77 BD	2
Luftvärnsbataljon 97/70	2
Ingenjörbataljon	2
Förbindelsebataljon	1
Underhållsbataljon	2
Ammunitionsröjningskompani	2
NBC-kompani	1
Hemvärnsbataljon	60
Ubåt	4
Ytstridsfartyg	7
Minröjningsfartyg	7
Amfibiebataljon	1
Marin basbataljon	1
JAS 39-division	4
Helikopterbataljon	1
Transportflygdivision TP 84	1
Signalspaningsflygdivision	1
Flygbasbataljon	2

Regeringen beskriver i propositionen ett antal förhållanden som den anser vara *styrande för inriktningen av insatsorganisationen*.

Försvarsmaktens utveckling

Regeringen konstaterar att Försvarsmaktens bidrag till att uppfylla de säkerhetspolitiska målen bygger på dess huvuduppgift, nämligen *förmåga att kunna föra väpnad strid*. Försvarsmakten skall utveckla ett modernt, flexibelt och användbart insatsförsvar med hög tillgänglighet och med hög operativ förmåga för de av regeringen fastställda uppgifterna. Tonvikten skall ligga på *operativ förmåga i närtid*. Förmåga till internationella insatser skall öka såväl kvantitativt som kvalitativt.

Målet bör vara att det skall finnas insatsförband som kan *användas över hela konfliktskalan*, inklusive de högsta våldsnivåerna.

Insatsförbandens användbarhet är beroende av en *god personell och materiell kvalitet*. Utbildning och övningar samt materielanskaffning skall primärt syfta till att skapa hög verkansförmåga, tillgänglighet, rörlighet, uthållighet och interoperabilitet. Den operativa effekten bör ökas genom att man tar tillvara erfarenheter från operationer och realistiska och krävande övningar på såväl operativ som taktisk nivå. Svenska insatsförband skall kunna hävda sig väl vid en kvalitativ jämförelse med insatsförband från andra samarbetsländer. Ett för europeisk krishantering gemensamt sätt att mäta kvalitet i förbanden och operativ förmåga bör skapas för att bättre kunna värdera användbarhet för internationell krishantering. Värderingsresultaten bör även kunna vara till nytta nationellt.

Flexibiliteten bör öka så att insatta förband vid behov skall kunna växla mellan olika konfliktnivåer, uppgifter och geografiska miljöer. Vidare skall förbanden kunna samarbeta med ett brett spektrum av internationella samarbetspartner inklusive civila aktörer.

Försvarsmakten skall kunna utvecklas i linje med de krav som omvärldsutvecklingen ställer. De militära styrkornas användbarhet skall anpassas till rådande behov och krav. Utvecklingen mot ett *nätverksbaserat försvar (NBF)* är ett viktigt medel inom ramen för denna transformering av Försvarsmakten.

Vidare måste *Försvarsmaktens materielsystem* ha en sådan flexibilitet att de kan utvecklas i takt med de förändrade krav som den internationella, militärstrategiska och tekniska utvecklingen kan komma att ställa. Med hänsyn till att livslängden för majoriteten av plattformarna sträcker sig över flera decennier är det sannolikt att kraven på dem kommer att förändras över tiden. Försvarsmaktens materiel skall därför ha en inbyggd flexibilitet som möjliggör att den kontinuerligt kan modifieras.

Det svenska bidraget till utvecklingen av en *snabbinsatsförmåga inom FN och EU* är ett viktigt inslag i arbetet med att höja ambitionen för Försvarsmaktens förmåga till internationella insatser. Formerna för Sveriges bidrag till EU:s snabbinsatsstyrka utvecklar regeringen i ett särskilt avsnitt i det följande. I EU:s säkerhetsstrategi framhålls behovet av att omvandla medlemsstaternas militära styrkor till mer flexibla, rörliga styrkor med mer effektiv resursanvändning. Enligt regeringen finns det således en tydlig vilja att skapa en europeisk förmåga till tidiga, snabba och kraftfulla insatser. Denna utveckling ligger i linje med målet med den svenska processen att förändra Försvarsmakten.

Sverige är delaktigt i det av *EU antagna nya kapacitetsmålet "Headline Goal 2010"*. Detta mål är främst kvalitativt och fokuserar på interoperabilitet, tillgänglighet, strategisk rörlighet, egenskydd, ökad stridseffekt, informationsöverlägsenhet och uthållighet. En möjlighet för att uppnå högre effekt är ökad funktionell samordning mellan stater inom EU och att merutnyttja resurser genom s.k. pooling. Grundtanken med pooling är att det finns

rationaliserings- och effektivitetsskäl för internationellt samarbete och samordning.

För förmågan att kunna föra väpnad strid, och för trovärdigheten i vårt solidariska deltagande i den internationella krishanteringen, är det enligt regeringens uppfattning viktigt att Försvarsmakten kan agera både tidigt i en konflikt och i senare konfliktfaser. Utöver en ökad förmåga att bidra till fredsfrämjande insatser med snabbinsatsstyrka behövs ökad förmåga att samtidigt kunna bidra till andra mer långvariga insatser.

Delmål för operativ förmåga

Den säkerhetspolitiska situationen och de förändrade kraven på operativ förmåga leder sammantaget till förändrade krav på Försvarsmaktens utformning. I ett föregående avsnitt har regeringen angett de krav på operativ förmåga som ställs på Försvarsmakten. I det följande behandlas *hur kraven på operativ förmåga i sin tur ställer krav på operativ delförmåga, kompetens och förband*.

1. Hävda Sveriges territoriella integritet och bidra till att förebygga och hantera kriser i vår omvärld genom att medverka i fredsfrämjande insatser

Denna operativa förmåga bryts ned enligt följande, där Försvarsmakten skall kunna:

- *Upptäcka hot mot Sverige.* Detta ställer krav på att inhämta kunskap om omvärldsutvecklingen, analysera aktörers verksamheter, förmåga och avsikter gentemot Sverige samt att genomföra militärteknisk omvärldsbevakning med särskild inriktning på vårt närområde.
- *Upptäcka kränkningar i luftrum och av sjöterritorium.* Detta skall ske i samverkan med andra myndigheter. Även internationellt samarbete kan fortsätta att utvecklas. Flyg- och fartygsrörelser skall kunna följas i syfte att upptäcka säkerhetshot eller brott mot nationell eller internationell rätt. Vidare skall Försvarsmakten kunna anpassa beredskapen i tid och rum samt efter indikation kunna avvisa kränkningar och hantera incidenter.
- *Bistå andra myndigheter* vid skyddandet av viktiga samhällsfunktioner och infrastrukturer vid hot eller insatser mot civila mål, terroristbekämpning samt även i övrigt kunna bidra till samhällets samlade förmåga att hantera svåra påfrestningar i fred. Härvid skall en förmåga finnas att tidigt upptäcka NBC-händelser i närområdet.
- *Skydda verksamhet eller objekt* samt kunna bistå andra myndigheter bl.a. vid insatser mot terrorism eller sabotageverksamhet.
- *Genomföra underrättelse- och säkerhetsoperationer* enskilt eller i samverkan med andra myndigheter.
- *Bidra till att förebygga och hantera kriser i vår omvärld* samt medverka i fredsfrämjande insatser över hela skalan av uppgifter i Europa och glo-

balt. Kraven på dessa förbands uthållighet, och hur tidigt de skall kunna sättas in, kan variera.

- *Inhämta och analysera utvecklingen* av aktörers avsikter av betydelse för Sveriges och EU:s medverkan i fredsfrämjande insatser. Vidare skall Försvarmakten i samverkan med andra länder kunna planera, leda och följa upp deltagande i insatser samt avdela styrkebidrag till insatser.
- *Samtidigt kunna planera, leda och genomföra två insatser av bataljons storlek. Samtidigt skall mindre förbandsenheter kunna sättas in i ytterligare tre insatser.* Såväl insatser av bataljons storlek som insatser med mindre förbandsenheter skall kunna ske med kort förvarning. Såväl politiska faktorer, identifierade behov samt vår möjlighet att ge effektiva och efterfrågade bidrag måste vägas samman i den slutliga bedömningen av vilka och exakt hur många militära fredsfrämjande insatser som Sverige skall bidra till.

2. Vid ett försämrat omvärldsläge kunna hantera händelseutvecklingar och hot som kan drabba Sverige samt kunna öka förmågan till internationella insatser

Denna operativa förmåga bryts ned enligt följande, där Försvarmakten skall kunna:

- *Kontinuerligt följa omvärldsutvecklingen, analysera aktörers verksamheter, förmåga och avsikter.* Detta ger bl.a. underlag för beslut om höjning av Försvarmaktens operativa förmåga nationellt och internationellt. Härvid är underrättelseverksamheten och internationellt utbyte av särskild vikt.
- *Efter beslut höja beredskapen i insatsorganisationen* för att kunna hantera allvarliga hot mot vår säkerhet eller för att kunna förstärka pågående internationella insatser.
- *Möta ökade krav på att skydda verksamhet eller objekt samt kunna bistå andra myndigheter,* bl.a. vid insatser mot terrorism eller sabotageverksamhet.

3. Efter allvarlig och varaktigt försämrad omvärldsutveckling och efter successiva beslut av regering och riksdag kunna utveckla förmåga att möta olika former av mer omfattande militära operationer som hotar Sveriges fred och självständighet

Denna operativa förmåga bryts ned enligt följande, där Försvarmakten skall kunna:

- *Upprätthålla grundläggande kompetenser, särskilt för väpnad strid,* för att på lång sikt kunna utveckla förmåga att möta mer omfattande militära operationer. Detta medför dock inte något krav på ytterligare förband i insatsorganisationen utöver de som blir en följd av de under punkterna 2 och 3 redovisade uppgifterna.

- *Tillsammans med andra myndigheter följa omvärldsutvecklingen* i en rad olika avseenden inklusive militärteknisk och doktrinär utveckling. Syftet är att kunna identifiera nya eller förändrade behov av förmåga och kompetenser.
- *Bedriva studier, materielutveckling och försök* samt lägga ut forskningsuppdrag för att utveckla ny förmåga och kompetenser. Vidare måste förmåga finnas att kunna utveckla nya och befintliga förband för att därigenom utveckla förmåga och funktioner.
- *Bedriva kompetensutveckling*, delvis i samarbete med andra länder, för att uppnå ökad kompetens att på lång sikt kunna genomföra gemensamma operationer inom mark-, sjö-, luft- och informationsarenorna.

Konsekvenser av förändrade krav på operativ förmåga

De förändrade kraven på operativ förmåga får en rad konsekvenser för utformningen av Försvarsmakten. Kravet på att först efter allvarlig och varaktig försämrad omvärldsutveckling och efter successiva beslut kunna möta mer omfattande militära operationer gör att *antalet förband i insatsorganisationen kan minska betydligt jämfört med i dag*. För marinens del minskar kraven på antalet sjömål som samtidigt skall kunna bekämpas, vilket i sin tur medför att bl.a. antalet ytstridsfartyg, ubåtar och amfibieförband kan reduceras. På motsvarande sätt medger de minskade kraven på antal luftmål som skall kunna bekämpas att antalet JAS-divisioner och luftvärnsförband kan reduceras. Samma resonemang gäller även behovet av att kunna bekämpa en mekaniserad motståndare. För markstridsförbanden innebär det bl.a. ett reducerat behov av mekaniserade bataljoner och artilleri. Även antalet lednings- och logistikförband kan reduceras som en följd av de förändrade operativa kraven.

De ökade kraven på Försvarsmakten när det gäller att *delta i internationella insatser* får konsekvenser för utformningen av insatsorganisationen. Det kan röra särskilda resurser som t.ex. transportflygplan, men framför allt att förbanden för internationella insatser måste ha hög beredskap. Detta innebär att *sättet att bemanna förbanden måste förändras*. Dagens princip för personalförsörjning innebär att rekrytering av soldater till internationella insatser sker bland dem som fullgjort värnplikt först efter deras grundutbildning. I dag används inte grundutbildningen för att skapa väl samövade förband för internationella insatser. Med undantag av förband som huvudsakligen består av anställd personal leder dagens metod till att nya förband måste sättas upp inför varje internationell tjänstgöring.

Kravet att efter allvarlig och varaktigt försämrad omvärldsutveckling kunna möta olika former av mer omfattande militära operationer innebär att Försvarsmakten måste *upprätthålla grundläggande kompetenser i väpnad strid*. Regeringen anser att den viktigaste grunden för Försvarsmaktens framtida utvecklingsförmåga är fullt ut fungerande insatsförband och de insatser som dessa genomför.

För att kunna utveckla förband för *internationella insatser* krävs att dessa förband kan samverka med förbandstyper som de kan komma att samarbeta med i en internationell insats. Denna *samverkan behöver därför övas*.

De förändrade kraven på operativ förmåga, och därmed reducerad insatsorganisation, ställer även förändrade krav på *personal- och materieförsörjningen*. Regeringen redovisar sin syn på dessa delar i särskilda avsnitt i det följande.

Avslutningsvis konstaterar regeringen att det militära försvaret dimensioneras inte enbart utifrån kraven på att hävda Sveriges territoriella integritet och att bidra till internationell fred och säkerhet. *Dimensioneringen måste också utgå från vår vilja att upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens*. Försvarsmakten kommer därför att behöva behålla, utbilda och kompetensutveckla en större volym av förband än vad det direkta hotet mot Sverige kräver.

Sambandet mellan operativ förmåga i olika avseenden

Regeringen konstaterar att ett förband i vissa fall kan ha sin huvudsakliga roll i en av de uppgifter som redovisats i det föregående, men att det vanligtvis har del i flera av uppgifterna. Insatsförband och resurser avsedda för territoriell integritet kan t.ex. förstärkas av förband som är kopplade till internationella insatser. Det kan röra sig om förband som antingen står i beredskap för internationella insatser eller som befinner sig i slutskedet av sin utbildning. På motsvarande sätt kan förband som främst är avsedda för territoriell integritet, exempelvis marin- och sjöstridskrafter, under vissa perioder ges en högre beredskap för internationella insatser. Regeringen vill i sammanhanget påminna om gällande inriktning att i princip *alla insatsförband skall kunna delta i internationella insatser*. Det är regeringens uppfattning att skillnaderna mellan att kunna genomföra insatser nationellt och internationellt på sikt bör minimeras.

Även den *nationella beredskapen* måste beaktas. Om ett förband genomför en internationell insats kan det påverka den nationella beredskapen. Detta kan hanteras genom att man accepterar en lägre nationell beredskap eller genom att beredskapen för ett annat förband höjs.

Svensk förmåga till internationella insatser och Sveriges bidrag till att utveckla EU:s snabbinsatsförmåga ökar svensk säkerhet. De förband som skall utgöra del av en snabbinsatsstyrka kommer att öva både för att utveckla förmågan att verka i komplexa situationer och för att certifiera att förbanden har tillräcklig förmåga. Enligt regeringen bör förbandens operativa förmåga ökas genom att erfarenheter från internationella insatser samt realistiska och krävande övningar tas till vara. Indirekt kommer skapandet av snabbinsatsförmåga och annan internationell förmåga således att vara viktiga inslag i utvecklingen av insatsorganisationen och kompetensen för väpnad strid. En förutsättning för detta är att förbanden utvecklas för att kunna agera även i de högsta konfliktnivåerna.

EU:s snabbinsatsstyrkor berör främst markstridsförbanden. Flyg- och sjöstridsförbanden bör också kunna delta i snabba insatser inom ramen för ett utvecklat internationellt samarbete. Mot denna bakgrund är det sammanfattningsvis rimligt att se skapandet av internationell förmåga, med tillhörande internationell samverkan i form av övningar och certifiering, som en drivkraft i utvecklingen av insatsorganisationen.

Det finns vidare ett *samband mellan dagens insatsförmåga och kravet på att Sverige efter en längre tids försämrat omvärldsläge skall kunna möta olika former av mer omfattande militära operationer*. Att ha tillgängliga och användbara förband är en bra grund för utvecklingsförmåga på sikt och för att möta framtida hot. Försvarsmaktens förmåga att på sikt möta en mer omfattande militär operation skapas därför dels genom kompetensutveckling och förband i olika förbandsgrupper, dels genom att utveckla förmåga att delta i internationella insatser. Teknisk och operativ interoperabilitet med viktiga samarbetspartner skall därvid prioriteras.

Differentierad beredskap

Inom insatsorganisationen tillämpas i dag *s.k. differentierad beredskap*. Innebörden är att förband som behövs för att möta okonventionella och konventionella hot i närtid eller för att kunna delta i internationella insatser, ges hög beredskap. På motsvarande sätt kan förband som är avsedda för uppgifter som följer med en försämrad omvärldsutveckling eller som har till uppgift att skapa uthållighet i internationella insatser ges en lägre beredskap. Därför bör användbarheten och tillgängligheten hos insatsorganisationens förband varieras för utbildning, övning, utrustning och personellt innehåll. Genom en differentierad beredskap kan kostnaden minska för att upprätthålla en tillräcklig förmåga för att kunna möta såväl aktuella krav som krav i ett försämrat omvärldsläge. Enligt regeringens mening är därför en differentierad beredskap ett viktigt instrument för att prioritera begränsade resurser.

Fram till 2003 var skillnaden i beredskapstid för förbanden i insatsorganisationen endast några månader. Den differentierade beredskap som därefter har införts har ännu inte fått genomslag i utbildning och materielanskaffning.

Regeringen beslutade den 8 maj 2003 om en differentierad beredskap vilken för förbanden är indelade i fem beredskapssteg, s.k. förbandsgrupper. Dessa skulle svara mot beredskapstider från ett fåtal dagar upp till fem år. Inom förbandsgruppen med kortast beredskapstid finns i sin tur en ytterligare uppdelning i beredskap för olika förband. Internationella styrkeregister innehåller i huvudsak förband med beredskapstider från 7 till 30 dagar, men även 60 och 90 dagar förekommer. I arbetet med att utveckla EU:s snabbinsatsförmåga är målet beredskapstider på 10–15 dagar.

Med anledning av det förbättrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och de förändrade kraven på operativ förmåga avser regeringen att *se över indelningen i förbandsgrupper*. Med den förnyade säkerhetspolitiska bedömningen bortfaller behovet att av hotskäl ha förband med längre beredskap (3–5 år). Skulle ett angreppshot uppstå efter en långvarig försämring av

omvärldsutvecklingen kommer det med största sannolikhet att ha ett annat utseende än det gamla invasionshotet. Det behövs då andra förband och resurser än dagens. Förband som inte har någon uppgift i dag behöver därför inte bevaras inför en eventuell försämrad omvärldsutveckling. Däremot kan resurser och delar av förband behöva vidmakthållas för att bl.a. göra det möjligt att producera förband med högre beredskap och för att utveckla kompetensen för väpnad strid. Sammantaget behöver beredskapssystemet endast innehålla kortare beredskapstider. Man kan också behöva skilja på beredskap för nationella och internationella insatser.

Vissa frågor kring internationell förmåga

Insatser i olika konfliktfaser

Sveriges ambition för internationella insatser innebär att sådana kommer att behöva ske såväl tidigt som sent i konfliktfaser, ibland också med kort förberedelsestid. För att på ett kostnadseffektivt sätt möta detta behov kan *de internationella förbandens beredskap differentieras*. I en första fas krävs förband med hög tillgänglighet som snabbt kan förflyttas till aktuella operationsområden. Sådana förband måste kunna försörjas nationellt. Denna närvaro bör kunna kompletteras eller ersättas av förband med större uthållighet, men vanligtvis med lägre beredskap. För mer långvariga fredsbevarande insatser är förmåga att kontinuerligt ersätta förbanden oftast viktigare än hög tillgänglighet. Sverige bör ha en ökad förmåga till båda typerna av internationella insatser. De bör kunna genomföras samtidigt.

Snabbinsatsförmåga

Ett svenskt *bidrag till EU:s snabbinsatsförmåga* är viktigt. Ett sådant bidrag, med målet att kunna lösa kvalificerade uppgifter i ett insatsområde inom tio dagar efter beslut, ställer höga krav på operativ förmåga och beredskap hos förbanden. Dessa krav bidrar därför i betydande utsträckning till utvecklingen av insatsorganisationen. Utvecklingen av förband med hög tillgänglighet är en viktig kvalitativ aspekt när det gäller insatsorganisationens förmåga till väpnad strid.

Regeringen anser att Sverige skall bidra med styrkor till en *snabbinsatsstyrka tillsammans med Finland*. Inriktningen är att Sverige tar det sammanhållande ansvaret för planering och genomförande samt ansvaret för manöverenheter, lednings- och logistikfunktioner inklusive styrkans högkvarter. Förutsättningar för samarbete med fler länder beror till stor del på överväganden som Sverige och Finland bör göra tillsammans. De bör beakta såväl politiska som praktiska förutsättningar och behov och utgå från ett långsiktigt perspektiv.

Regeringen bedömer att det nu planerade samarbetet med Finland för att utveckla en multinationell snabbinsatsstyrka är ett *långsiktigt åtagande*. På längre sikt bör dock kapacitet motsvarande en svensk snabbinsatsstyrka orga-

niseras. Regeringen bedömer att denna kapacitet tidigast kan uppnås ca 2010–2012.

Utvecklingen av militär kapacitet

EU:s nya försvarsmyndighet EDA (European Defence Agency) har förutsättningar att spela en central roll. I arbetet med kapacitetsutveckling, certifiering, försvarsindustri- och forskningssamarbete kommer synergier att kunna uppstå, dels internt i EU:s arbete, dels mellan EU:s medlemsstater. En starkare koppling mellan medlemsländernas nationella försvarsplaneringsprocesser och arbetet med att skapa EU:s krishanteringsförmåga är en förutsättning för att effektivare kunna utveckla och nyttja förband för såväl nationella som internationella uppgifter.

Utvecklingen av internationell krishanteringsförmåga styrs, utöver av nationella överväganden, främst av EU:s kapacitetsmål, Headline Goal 2010. Inom ramen för denna utveckling utgör PARP (Planning and Review Process), som är en del av partnerskapet med Nato i EAPR/PFF, den viktigaste mekanismen för att införa krav på interoperabilitet och andra specifika krav för de förband som förbereds för krishanteringsinsatser.

Strategiska transporter

En effektiv insatsorganisation förutsätter tillgång till olika transportresurser. Transportfrågorna påverkas särskilt av de *ökade kraven på tilltransport av förband och förnödenheter vid snabba krishanteringsinsatser*. Dessa definierar för Sverige nya behov av strategisk transportförmåga till havs och i luften. I flera fall är dessa behov av en sådan karaktär att de inte går att täcka med kommersiellt tillgängliga transportresurser.

Befintliga och hittills planerade lufttransportresurser saknar förmåga att transportera svenska stridsfordon. Sverige förfogar inte heller över någon militär transportförmåga till sjöss med relevant kapacitet. Brister i strategisk transportförmåga är ett generellt problem för EU:s medlemsstater, liksom för det internationella samfundet i övrigt, under många år framöver.

Mot bakgrund av bristen på transportresurser inom EU är det för framtiden intressant att utveckla möjligheterna genom internationellt samarbete. Samarbetsformerna kan omfatta s.k. pooling av transportresurser och gemensam upphandling av transportkapacitet. I EU:s strävan att åtgärda kapacitetsbrister (ECAP, European Capabilities Action Plan) genomförs arbete för att hitta kostnadseffektiva lösningar och samtidigt beakta kraven på hög beredskap, så att behovet av transportresurser inom sjö- respektive flygområdet kan tillgodoses genom kontrakt med kommersiella transportorganisationer. I juni 2004 undertecknades sålunda ett samförståndsavtal för deltagande länder avseende gemensam upphandling av flygtransporter.

Motioner

Inriktningen av insatsorganisationen har behandlats i yrkanden under *allmänna motionstiden* innevarande riksdagsår och i ännu ej behandlade yrkanden från riksdagsåren 2002/03 och 2003/04.

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. argumenterar motionärerna för att resurser måste avsättas så att Sverige kan avdela förband från alla försvarsgrenar till internationella operationer. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att *alla operativa insatsförband på sikt skall kunna användas för internationell verksamhet (yrkande 4)*.

I samma motion anfördes att Försvarsmakten skall ha en sådan styrka, sammansättning, beredskap och gruppering att den kan verka förtroendeskapande och krigsavhållande vid säkerhetspolitiska kriser, särskilt i vårt närområde. Det fordras därför en, med hänsyn till eventuella hot, följsam och *flexibel försvarsstyrka baserad på en kontinuerlig och effektiv underrättelsetjänst*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 5*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö260 (m)* av Gunnar Hökmark m.fl. betonas *Sveriges framtida insatsförmåga*. När Sverige nu i ökande grad deltar i det internationella säkerhetssamarbetet och inriktar Försvarsmakten också mot internationella uppgifter handlar detta i hög grad om att främja svenska nationella intressen. Sverige bör mot den bakgrunden sträva efter att vara en kompetent aktör och god partner på den internationella scenen. Därmed kan vi också påverka skeendet i vår omvärld i riktning mot ökad stabilitet. I dagens läge fordrar detta att vi har vilja och förmåga att deltaga i internationella militära insatser på olika sätt. De internationella insatserna ger en breddning och fördjupning av militärt kunnande. Värdet av interoperabilitet för att kunna nyttiggöra hjälp och det faktum att vi har erfarenhet av samarbete med Nato bör bidra till vår förmåga att utveckla säkerhetspolitiken och ge Sverige förutsättningar för starkast möjliga försvar. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager som sin mening vad som i motionen anfördes om *framtida insatsförmåga (yrkande 2)*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. hävdas att om man *differentierar beredskapen för insatsorganisationens krigsförband* utifrån krav på operativ förmåga i olika tidsperspektiv, så öppnas möjligheter till prioritering av de förband som behövs i det korta perspektivet. Arbetet med differentierad beredskap sägs ha påbörjats, men en analys av vilka behov på operativ förmåga samt vilka förbandstyper som skall ingå krävs. Riksdagen föreslår därför som sin mening att ge regeringen till känna vad som anfördes i motionen om att *Försvarsmakten skall få i uppdrag att analysera vilka krav på operativ förmåga samt vilka förbandstyper som skall ingå i differentierad beredskap (yrkande 2)*.

I *kommittémotion 2004/05:U314 (kd)* av Holger Gustafsson m.fl. anfördes att kampen mot terrorism förutsätter utvecklade underrättelsetjänster som verkligen kan samarbeta för att kunna säkerställa förmågan att tidigt upptäcka och analysera hot från terrorister och, om så är nödvändigt, utfärda tidiga varningar. Motionärerna föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till

känna vad som anförts om att *stärka den tidiga förvarningen genom en utvecklad underrättelsetjänst (yrkande 7)*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömningar av vad som bör vara styrande för insatsorganisationens utveckling. Ett krav på förmåga att kunna genomföra väpnad strid är sålunda grundläggande för insatsorganisationens utveckling. Operativ förmåga i närtid bör prioriteras. Målet bör vara att det skall finnas insatsförband som kan användas inom hela konfliktskalan från kriser i fred till våldsanvändning i krig. Förmågan till internationella insatser bör förbättras såväl kvantitativt som kvalitativt. Ett svenskt bidrag till utvecklingen av en snabbinsatsförmåga inom FN:s och EU:s ram är därvid väsentligt, varvid Sverige inledningsvis tillsammans med Finland bör kunna organisera en snabbinsatsstyrka.

Utskottet har heller inget att erinra mot de av regeringen i propositionen redovisade kraven på s.k. operativa delförmågor. Utskottet anser att de tills vidare kan ligga till grund för insatsorganisationens utveckling men erinrar om vad det anförts i det föregående om konkreta mål som går att följa upp.

Utskottet föreslår därför att riksdagen *bifaller regeringens förslag till inriktning av insatsorganisationen (förslag nr 7 i propositionen)*. Som framgått av det föregående bör inriktningen vara preliminär och regeringen återkomma i frågan i budgetpropositionen för 2006.

I *kommittémotion 2002/03:Fö260 (m)* förordas i allmänna ordalag en framtida insatsförmåga som till stora delar är i linje med den inriktning som beskrivs i propositionen. Utskottet anser därför att *yrkande 2* i nämnda motion bör avstyrkas.

Utskottet delar också regeringens uppfattning att i princip alla insatsförband skall kunna delta i internationella operationer och att skillnaderna mellan att kunna genomföra insatser nationellt och internationellt på sikt bör minimeras. Härav följer att *yrkande 4 i kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)*, vilket föreslår att alla insatsförband skall kunna användas internationellt, bör bli tillgodosett. Motionsyrkandet *avstyrks* därför.

I likhet med regeringen anser utskottet att användbarheten och tillgängligheten hos insatsorganisationens förband kan varieras inom ramen för en differentierad beredskap. Med en sådan beredskap kan kostnaderna för att tillgodose krav på tillräcklig förmåga i närtid och krav på förmåga i ett försämrat omvärldsläge begränsas. Regeringen bör se över indelningen i s.k. förbandsgrupper i enlighet med vad som beskrivs i propositionen. Utskottet har i det föregående pekat på behovet av att regeringen i budgetpropositionen för 2006 för riksdagen redogör för beredskapssystemet. Därmed bör *yrkande 2 i motion 2003/04:Fö264 (kd)*, vilket förordar en analys av vilka förband som skall ingå i den differentierade beredskapen, bli tillgodosett. Utskottet *avstyrker* därför yrkandet.

I *kommittémotionerna 2002/03:Fö254 (kd)* och *2004/05:U314 (kd)* betonas betydelsen av en effektiv underrättelsetjänst och framförs yrkanden med

utgångspunkt häri. Utskottet konstaterar att de operativa delmålen som redovisats i det föregående på ett flertal ställen uppställer krav på underrättelse-tjänst och analys av omvärldsutvecklingen. Utskottet anser det rimligt att *yrkande 5 respektive 7* i nämnda motioner kommer att bli tillgodosedda. Yrkandena *avstyrks* därför av utskottet.

Insatsorganisationens omfattning och utveckling

Regeringen

Regeringen beskriver i propositionen insatsorganisationens omfattning och utveckling. För funktionerna operativ ledning och logistik, markstridskrafter, sjöstridskrafter samt luftstridskrafter redogör regeringen för bedömt läge i insatsorganisationen 2005, för utvecklingen av insatsorganisationen, för för-mågutvecklingen samt för förbandsutvecklingen.

Operativ ledning och logistik

Bedömt läge i insatsorganisationen 2005

Regeringen bedömer att *tillståndet överlag är godtagbart* inom operativ ledning och logistik. Övningar har genomförts och tidigare beslutad inriktning har i stort sett följts. Den materiella förnyelsen har följt regeringens inriktning. Vid ingången av 2005 består de operativa lednings- och logistikförbandens väsentligaste delar av *högkvarter med operativ insatsledning och stabsförband, operativ sambandsbataljon, signalspaningsbataljon, operativ transportbataljon och marktelebataljon*.

Insatsorganisationens utveckling

Regeringen bedömer att utvecklingen av den operativa ledningsfunktionen är starkt beroende av den utveckling som sker inom ramen för det nätverksbase-rade försvaret. Härutöver påverkas också i hög grad utvecklingen av insatsor-ganisationens storlek och internationella åtaganden. Främst gäller detta för den organisation som skall leda insatser. Försvarsmaktens inriktning för denna är att de *tre taktiska kommandona skall utvecklas mot insatsledningar (mark, sjö respektive luft)*. Divisionsstaben och artilleriregementsstaben av-vecklas tillsammans med brigadstaberna. Kompetenserna överförs till det armétaktiska kommandot, senare till *insatsledning mark respektive strids-gruppstaber*. *Insatsledning information* utvecklas ur delar av bl.a. stridsled-nings- och luftbevakningsbataljon och sjöinformationsbataljon. Den operativa underhållsledningsstaben avses slutligen att utvecklas till *insatsledning lo-gistik*.

Enligt regeringen är frågan om att behålla indelningen i *ledning på taktisk respektive operativ nivå* ett viktigt vägval. Ledningsbehoven i dessa nivåer är olika. Det finns även interoperabilitets- och insynsskäl för att behålla en sådan indelning. De staber som i ett insatsområde leder internationella insatser

behöver stabsofficerare med kompetens i högre taktisk ledning. Regeringen bedömer därför att denna fråga har en direkt koppling till våra möjligheter att bidra till och få insyn i internationella insatser. Regeringen anser därför att båda ledningsnivåerna behövs.

Regeringen understryker att de beslutade *förändringarna inom logistikfunktionen* måste genomföras så att stödverksamheten effektiviseras. Detta skall leda till att en mindre del av Försvarmaktens resurser satsas på stöd och administration. Regeringen bedömer att dessa förändringar är nödvändiga för att Försvarmaktens omstrukturering skall lyckas.

Förmågeutvecklingen

Regeringen anser att *ledningsfunktionen i sin helhet* bör utvecklas kontinuerligt och kopplas till utvecklingen inom det nätverksbaserade försvaret, till deltagandet i internationella insatser och till kraven på interoperabilitet. Inom de närmaste åren bör den *operativa ledningsorganisationen* förändras, bl.a. genom att den centrala ledningen reduceras och att tidigare beslutade förändringar genomförs. Utvecklingen inom *logistikfunktionen* byggs på anpassning av systemen till internationell och gemensam standard. Förmågan att utnyttja tjänsteleverantörer på stor bredd bör förbättras.

Regeringen bedömer, bl.a. mot bakgrund av utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar, att den av Försvarmakten presenterade *inriktningen kan komma att behöva förändras under de närmaste åren*. Särskilt frågor kring interoperabilitet och de kommande ledningarnas inbördes förhållande kan komma att förändra den tänkta inriktningen.

Förbandsutvecklingen

Försvarmakten har själv utrett möjligheter och konsekvenser av att reducera personalen i myndighetens centrala ledning. Analysen pekar på behovet av förbättringar i stabsarbetet. Utredningen föreslår bl.a. att man *inom Högkvarteret utvecklar ett processororienterat arbetssätt, omorganiserar ledningarna och reglerar ansvarsfördelning m.m. för inspektörer i olika funktionsområden*. Flera av de åtgärder Försvarmakten planerar att vidta kommer att behöva underställas regeringen för beslut.

De *operativa logistikförbanden* bör omstruktureras för att svara upp mot insatsorganisationens ökade rörlighet och färre antal plattformar. I slutet av perioden kommer det därför att finnas en logistikstruktur som är mer försvarmaktsgemensam och moduluppbyggd, så att logistikförbandens innehåll enklare kan förändras.

Den *materiella utvecklingen* inom den operativa ledningen inriktas mot att uppnå högre interoperabilitet. *Materiel för signalspaning* behöver utvecklas liksom ett *försvarmaktsgemensamt kryptosystem*.

Dagens sambandssystem såsom Försvarets telenät och Telesystem 9000 behålls samtidigt som utvecklingen av ett *nytt gemensamt taktiskt radiosystem* påbörjas.

Operativ ledningsbataljon (tidigare benämnd operativ sambandsbataljon) vidareutvecklas varvid delar ur divisionsledningsförbanden utnyttjas. Detta skall ge den operativa insatsledningen möjlighet till rörlig ledning utanför ordinarie freds- och krigsgrupperingsplatser. Utvecklingen av de tekniska delarna (Ledsyst T) inom ramen för utvecklingen av det nätverksbaserade försvaret fortsätter.

Inom *logistikfunktionen* anskaffas bl.a. *materiel för en ny sjukvårdsenhet* som hel eller i delar kan användas nationellt eller understödja förband vid internationella insatser. Jämfört med tidigare fältsjukhus har enheten större kirurgisk förmåga och bättre förmåga till internmedicin men något färre vårdplatser.

Markstridskrafter

Bedömt läge i insatsorganisationen

Regeringen bedömer att *läget är godtagbart* för markstridsförband som med hög beredskap ingår i insatsorganisationen och för de förband som anmälts till internationella styrkeregister. Övningar har genomförts både nationellt och internationellt med gott resultat. De brister som finns i andra förband rör främst personalens antal och utbildningsnivå. Bristerna återfinns i vissa av de mekaniserade bataljonerna samt i olika ingenjörförband och luftvärnsförband, vilket begränsar deras förmåga. Bristerna är allvarliga men flertalet av dessa förband föreslås avvecklas under de kommande åren.

Insatsorganisationens utveckling

Av de *mekaniserade bataljonerna* kommer fyra typförband, med stridsvagn 121 samt pansarbandvagn 302 och 401, att avvecklas under 2005. Sammanlagt avvecklas åtta mekaniserade bataljoner. Under perioden 2005–2007 påbörjas utvecklingen av en *lätt mekaniserad bataljon*. Förbandet bedöms vara operativt 2012 och vara utrustat med ett nytt lättare splitterskyddat fordon som bl.a. utvecklas för att kunna lufttransporteras.

Införandet av det bandgående splitterskyddade granatkastarsystemet SSG 120 kommer att innebära en viktig förstärkning av *bataljonsartilleriet*.

Införandet av ett *nytt stridsledningssystem* för de mekaniserade bataljonerna, benämnt SLB, kommer att medföra en förbättring av ledningsförmågan. Dessutom skapas förutsättningar för att utveckla splitterskyddade bataljoner med hög rörlighet och god eldkraft.

Utvecklingen av *luftburen bataljon* fortsätter. Förbandet skall vara operativt 2008, och regeringen återkommer i det följande med en närmare redovisning. Fallskärmsjägarbataljonen avvecklas och delar av bataljonen läggs till grund för den fortsatta utvecklingen av specialförbanden.

Antalet *haubitsbataljoner* reduceras, och under perioden påbörjas utvecklingen av en ny haubitsbataljon.

Utvecklingen av *luftvärnsförbanden* redovisas särskilt i det följande.

De tre *säkerhetsbataljonerna* har utvecklats direkt med överföring av personal och materiel från andra förband. Fram till 2007 kommer bataljonerna att samövas för att kunna vara operativa 2007. Det innebär att endast delar av förbanden bedöms vara operativa under 2005.

Förmågeutvecklingen

Regeringen anser att markstridskrafternas verksamhet skall inriktas mot att *öka förmågan till väpnad strid* i sammansatta och integrerade förband samt mot att vidmakthålla och utveckla *förmågan att leda högre förband*.

Markstridsförbandens *internationella förmåga* kommer att stärkas genom utvecklingen av snabbinsatsstyrkan. Denna redovisar regeringen särskilt i det följande. Utvecklingen av snabbinsatsstyrkan kommer att stärka markstridskrafternas förmåga till väpnad strid på sikt.

Erfarenheter från konflikter under det senaste decenniet och den internationella utvecklingen tyder på att det framtida stridsfältet, i många typer av konflikter, till övervägande del omfattar *strid i urbaniserad miljö*. Utveckling av denna förmåga är därför av central betydelse för att kunna genomföra både internationella och nationella uppgifter. Regeringen har tidigare beslutat att Försvarsmakten skall ha förmåga till strid i bebyggelse.

I insatsorganisation 2004 finns sex stadsskyttebataljoner avsedda för strid i bebyggelse. Förbanden har föråldrad organisation och materiel. Försvarsmakten föreslår att samtliga stadsskyttebataljoner avvecklas. En *mekaniserad lätt bataljon*, nämnd i det föregående, skall utvecklas till kompetens- och förmågebärare för strid i bebyggelse. Den är enligt den redovisade planeringen operativ först 2012. Intill dess skall den för internationella insatser avsedda mekaniserade bataljonen med pansarterrängbilar vara huvudsaklig kompetensbärare för strid i bebyggelse. Denna bataljon grundutbildas dock inte, utan utbildas enbart för specifika internationella insatser. Det är viktigt att förmågan till strid i bebyggelse initialt hålls samman för att säkerställa att kompetensen byggs upp på ett effektivt sätt.

Enligt regeringen visar det anförda att reell förmåga till strid i bebyggelse uppnås först 2012, vilket enligt regeringens mening är otillfredsställande. Därför avser regeringen att ge Försvarsmakten i uppdrag att senast den 30 april 2005 redovisa hur förmågan till strid i bebyggelse bedöms kunna öka under perioden 2005–2014.

Förbandsutvecklingen

Riksdagen har begärt (bet. 2001/02:FöU2, rskr. 2001/02:91) särskilda redovisningar för utvecklingen av luftvärnsförbanden och artilleriförbanden. Regeringen redovisar dessa utvecklingar i det följande. För de nya förbandstyper som regeringen redovisade i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) har utvecklingsarbetet i vissa fall försenats och inriktningen delvis förändrats. Regeringen redovisar också i det följande de förbandstyper där inriktningen till viss del har förändrats från vad som redovisades i ovan nämnda proposition. För övriga förband lämnas inte någon ytterligare

redovisning. I övrigt lämnar regeringen särskilda redovisningar för hemvärnsförbandens framtida utveckling samt för NBC och ammunitions- och minröjning.

Luftvärnsförbandens utveckling

Många situationer i olika konfliktnivåer innefattar hot från luften. Exempel på olika objekt som behöver skyddas är befolkningscentrum, infrastruktur, egna förband samt egna baser vid internationella insatser. Det innebär att det finns *behov av luftvärn med olika prestanda för yttäckning och räckvidd*. Skyddet bör i de flesta fall ske genom samordning med flygstridskrafter och land- och sjöbaserat luftvärn.

I nuvarande insatsorganisation finns följande luftvärnsförband:

- två luftvärnsbataljoner 97/70,
- en luftvärnsbataljon 90/70,
- fyra luftvärnsbataljoner 90/70 M (mekaniserade) samt
- luftvärnskanonvagnsplutonier som ingår i de mekaniserade förbanden.

Försvarsmakten har föreslagit att de två bataljonerna med robotsystemen 97 och 70, vilka används både för skydd av särskilda objekt samt för yttäckande luftskydd, skall kvarstå i insatsorganisationen fram till 2015. Därefter kan inte robotsystem 97 livstidsförlängas ytterligare. På grund av renovering och modifiering är bataljonerna till delar operativa 2006 och i sin helhet 2008.

Luftvärnskanonvagnsplutonerna och luftvärnsbataljon 90/70 skall skydda egna förband eller andra objekt. Försvarsmakten föreslår att robotsystem 90 avvecklas och att en luftvärnsbataljon 70 organiseras. Robotsystem 70 skall därför tillföras mörker- och småmålsförmåga. Luftvärnsbataljon 70 bedöms bli operativ i sin helhet 2008–2010. Därutöver föreslår Försvarsmakten att en *ny förbandstyp, luftvärnsbataljon 23, utvecklas*. Grunden för denna utgörs av robotsystem 23 i form av en demonstrator.

Den av Försvarsmakten föreslagna organisationen syftar till att upprätthålla en bred kompetens, men regeringen anser att det sammantaget fortfarande *kommer att finnas vissa brister i vår luftförsvarsförmåga*. Det är framför allt tydligt för långräckviddigt luftvärn för att lösa yttäckande uppgifter samt för skydd på längre avstånd.

Regeringen anser att det *behövs en samlad redovisning* av det framtida behovet av luftvärnsförband och på vilket sätt den föreslagna luftvärnsorganisationen motsvarar de framtida kraven, inklusive kopplingen till utvecklingen av den internationella förmågan. Regeringen avser därför att uppdra åt Försvarsmakten att till den 30 april 2005 lämna en samlad redovisning av det operativa behovet och utvecklingen av luftvärnsförbanden. Regeringen avser att *återkomma till riksdagen* med en redovisning i budgetpropositionen för 2006.

Artilleriförbandens utveckling

Mot bakgrund av riksdagens begäran om särskild redovisning av artilleriförbandens utveckling uppdrogs åt Försvarmakten att redovisa en sådan analys (Fö2002/2766/MIL). Försvarmakten redovisade uppdraget i samband med 2003 års perspektivplanering. Därefter har den s.k. markmålsstudien presenterats. Sammantaget kan följande sägas om artilleriförbandens utveckling.

Indirekt eld är en av de viktigaste komponenterna i markstriden. Artilleri, granatkastare och flygstridskrafter med markmålsvapen är exempel på system som kan användas för att avge indirekt eld. Samtliga typer av manöverbörband behöver indirekt eldunderstöd för sin strid, även inom ramen för internationella insatser, t.ex. vid fredsframtvingande insatser.

Försvarmaktens studie visar på *några svagheter med dagens svenska artilleri*, bl.a. bristen på autonoma och rörliga splitterskyddade pjäser och modern ammunition. Artilleriförbanden i insatsorganisation 2004 består av fyra haubitsbataljoner med vardera tolv stycken fordonsdragna pjäser (benämnda haubits 77B). Den längsta räckvidden är 27 km men för huvuddelen av ammunitionen dock endast 17 km. Inga eldenheter är min- eller splitterskyddade. Den målavkännande hårdmålsgranaten BONUS är beställd och under leverans, vilket avsevärt kommer att höja effekten. Denna granat ger möjligheter att bekämpa alla typer av stridsfordon på långa skjutavstånd.

Långräckviddig styrd precisionsammunition har studerats i samarbete mellan svensk och amerikansk försvarsindustri. För närvarande är projektet, benämnt Excalibur, i inledningen av ett gemensamt utvecklingsarbete. Granaten kommer att ge möjlighet till graderad verkan på betydligt längre avstånd och med högre precision samt med avsevärt mindre ammunitionsförbrukning. Utveckling och en första begränsad anskaffning är planerad.

Första steget i att *modifiera pjäsen haubits 77* har påbörjats. Leverans av två prototyper planeras under 2005. Genom modifieringen erhålls bl.a. autonoma och splitterskyddade enheter med en hög rörlighet och ökad eldkraft.

Den *nya haubitsbataljonen*, haubitsbataljon 77 BD, med självgående haubitsar på dumperchassier, bedöms vara operativ 2010. I Försvarmaktens underlag föreslås att två haubitsbataljoner organiseras. Härutöver vidmakthålls en haubitsbataljon 77 B i låg beredskap.

Det under 2003 avslutade *artilleridemonstratörprojektet* har utvecklat kompetenser och visat tänkta förmågor hos bekämpningssystem mot målbil- den 2014. För närvarande planeras projektet fortsätta parallellt med utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar.

Regeringen anser att artilleriförbandens utveckling på ett tillfredsställande sätt tillgodoser framtida krav på operativ förmåga.

Luftburen bataljon

Luftburen förmåga består av tre komponenter:

- trupp som skall transporteras inklusive materiel,
- transporthelikoptrar samt
- helikoptrar med eldkraft, vanligtvis benämnda beväpnade helikoptrar.

Beteckningen stridshelikopter används vanligen för att beskriva en helikopter med större eldkraft och en viss bepansring.

Enligt Försvarmaktens planering kommer *bataljonen att vara operativ 2008*. Under 2009 avses helikopterbataljonen att samtränas, vilket innebär att delar av den luftburna förmågan kommer att uppnås 2010. Förmågan innefattar dock inte beväpnad helikopter. Enligt Försvarmaktens tidigare planering skulle beväpnade helikoptrar anskaffas och integreras i bataljonen under perioden 2011–2014 och *den luftburna förmågan uppnås tidigast 2020*. I den redovisade materielplanen har dock inte utveckling eller anskaffning av sådan materiel kunnat inplaneras. Regeringen bedömer att en omplanering av materielplanen i syfte att skapa utrymme för anskaffning av beväpnade helikoptrar inte är möjlig inom en överblickbar framtid. Regeringen konstaterar därför att hela den luftburna förmågan, enligt tidigare redovisning, inte bedöms kunna uppnås.

Tänkbara alternativ till beväpnade helikoptrar är artilleri med lång räckvidd och flygunderstöd. Andra nationers resurser i form av helikoptrar, artilleri och flyg, skulle kunna vara aktuella i samband med internationella insatser. Detta förutsätter tillräcklig utbildnings- och övningsverksamhet tillsammans med andra nationer. Även dessa alternativ innebär dock en ambitionsminskning av den planerade förmåga som den luftburna bataljonen var tänkt att få.

Mot ovanstående bakgrund drar regeringen slutsatsen att den reducerade eldkraften till följd av bristen på beväpnade helikoptrar *menligt påverkar förbandets möjlighet att lösa ursprungligen avsedda uppgifter*. Enligt regeringens mening skapar denna utveckling av bataljonen inte en luftburn förmåga i egentlig mening. Den begränsade mängd transporthelikoptrar som anskaffats, skapar även en konkurrenssituation mellan olika uppgifter där transporthelikoptrar behövs, framför allt vid en internationell insats.

Regeringen påpekar dock att markstridsdelen av den luftburna förmågan tillgodoser ett definierat behov. Utvecklingen tyder på att lätta, transportabla förband som enkelt kan sättas in i ett operationsområde blir allt viktigare, särskilt vid internationella insatser. Försvarmakten bör därför *fortsätta utvecklingen av markstridsdelen av den luftburna förmågan*. En sådan bataljon bör vara transportabel, exempelvis med transporthelikoptrar. Den bör kunna uppträda flexibelt i flera konfliktnivåer samt ha en utvecklad förmåga till strid i bebyggelse. Vid internationella insatser kan behovet av transporthelikoptrar exempelvis tillgodoses genom samarbete med en annan nation eller genom s.k. pooling av transporthelikoptrar. En sådan utveckling motsvarar ett internationellt behov av lätt infanteri. Med beskriven utveckling bedöms den luftburna bataljonen bli ett användbart och efterfrågat förband vid internationella insatser. Den kommer också tillsammans med de lätta mekaniserade bataljerna att bidra till vår nationella förmåga, framför allt för strid i bebyggelse.

Regeringen avser därför att uppdra åt Försvarmakten att *redovisa den fortsatta utvecklingen av förbandet* utgående från här nämnda förändringar av operativ förmåga, personal, materiel och uppgifter m.m.

Hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna

Regeringen bedömer att hemvärnet 2008 bör vara organiserat i ca 60 hemvärnsbataljoner med ca 30 000 man. Hemvärnet bör få ett mer flexibelt uppträdande och kunna användas inom större områden. Den lokalt bundna verksamheten bör tonas ned samtidigt som vissa hemvärnsförband ges mer kvalificerade uppgifter. Personal ur hemvärnsförbanden bör i högre utsträckning vara rekryteringsgrund för internationella insatser.

Hemvärnets stöd till samhället kommer även fortsättningsvis att vara nödvändigt och efterfrågat, t.ex. vid naturolyckor.

De återstående delarna av driftvärnet bör avvecklas.

I skälen för sin bedömning framhåller regeringen bl.a. följande.

I prop. 1999/2000:30 Det nya försvaret framhöll regeringen att territorialförsvaret, hemvärnet och vissa andra delar av det militära försvaret borde organiseras som *nationella skyddsstyrkor* och utgöra en del av insatsorganisationen. De nationella skyddsstyrkorna skulle, med varierande beredskap, ha förmåga att skydda befolkning och infrastruktur samt kunna stödja de operativa insatsförbanden.

I den insatsorganisation som riksdagen har beslutat fram t.o.m. 2004 ingår bl.a. 170 hemvärnsbataljoner i de nationella skyddsstyrkorna. Försvarmakten bedömer emellertid att antalet hemvärnsbataljoner vid utgången av 2004 endast kommer att uppgå till 136. Under 2005 bedöms de nedgå till ca 110 för att under 2008 vara ca 60.

I prop. 2001/02:159 Frivillig försvarsverksamhet inom totalförsvaret anförde regeringen att hemvärnsförbandens uppgifter m.m. skulle differentieras. Den större delen av hemvärnsförbanden skulle även i fortsättningen ha bevaknings- och skyddsuppgifter för infrastruktur och objekt samt verksamhet som stärker samhället vid svåra påfrestningar i fred. En betydande del av hemvärnsförbanden skulle efter utbildning få svårare uppgifter. Tyngdpunkten skulle även fortsättningsvis ligga på bevakning, skydd och ytövervakning. De mer kvalificerade hemvärnsförbanden skulle även kunna lösa vissa försvarsunderrättelseuppgifter. Med tanke på hemvärnsförbandens höga beredskap samt den geografiska spridningen över hela landet ges möjlighet att inhämta underrättelser på bredden i händelse av kris.

Därutöver kan hemvärnsförbanden komma att tas i anspråk för likartade uppgifter som i dag, t.ex. försvar av skyddsobjekt, fältarbeten, transportskydd och eskort, transport- och trafikledning, räddnings- och röjningsarbeten, målangivning och målutpekning, gränsövervakning samt, eventuellt, efter insatser med nukleära, biologiska och kemiska stridsmedel.

Regeringen anser även att personal ur *hemvärnet i högre utsträckning än i dag bör utgöra rekryteringsgrund för internationella insatser.* Kvarvarande hemvärnsförband kommer nämligen att ha för ändamålet kvalificerad personal med utbildning inom aktuella system och i tänkbara uppgifter vid internationella insatser.

Regeringen betonar att hemvärnet, med sin lokala förankring, även fortsättningsvis kommer att vara till stor nytta vid *stöd till samhället*, t.ex. vid

naturolyckor, för skallgångskedjor och för att vid skogsbränder tillföra avgörande resurser. Det stöd som hemvärnet lämnar bidrar till folkförankringen av totalförsvaret.

Försvarsmakten har med stöd av utredningen Hemvärnet efter 2004 föreslagit att *stora delar av de förband som ingår i de nationella skyddsstyrkorna skall avvecklas*. Dessa delar omfattar bl.a. markstridsbataljonerna, Norrlandsjägarbataljonerna, de marina basskyddsbataljonerna, de marina bevakningsbataljonerna, ingenjörkompanierna och det marina bevakningskompaniet. Regeringen delar Försvarsmaktens uppfattning i dessa delar. I den reformerade Försvarsmaktens reformering minskar behovet av lokalt bundna markstridsförband utan operativ rörlighet.

Dagens *hemvärnsutbildning* sker vid 29 militärdistriktsgrupper (MD-grupper) utifrån ett organisatoriskt behov av ca 56 000 hemvärnssoldater. I detta ingår hemvärnsmusiken omfattande ca 1 500 personer och driftvärdet omfattande ca 2 000 personer. Enligt Försvarsmakten skall hemvärnsförbanden organiseras i färre men bättre uppfyllda förband. Utbildningen skall ske differentierat i olika övningsutbud beroende på personalens befattningar.

Regeringen anser att *inriktningen bör vara* att hemvärnet skall omdanas så att hembygdens försvar ersätts med förband som kan tillgodose kraven på kvalitet och förmåga att leda och genomföra uppgifter inom större områden. Det är dock viktigt att betona att rekrytering av personal fortsatt bör ske lokalt för att stärka folkförankringen och för att kunna hålla en hög insatsberedskap. Regeringen anser att *hemvärnsförbandens personalstyrka bör uppgå till 30 000 man varvid ca 15 000 av dessa bör organiseras i insatsplutoner och plutoner med särskild förmåga*.

Regeringen menar att om kopplingen till hembygdsbegreppet tonas ned kan *hemvärnsförbanden användas mer flexibelt* inom större områden. Till följd av att antalet skyddsobjekt minskar eller saknas inom vissa hemvärnsbataljoners områden bör förbanden kunna ges uppgifter vid de mest prioriterade objekten. Alla hemvärnsförband skall därför kunna uppträda inom en militärdistriktsgrupps hela område.

Regeringen ser positivt på den *föryngring* som har skett inom hemvärnet de senaste åren, samtidigt som hemvärnsförbanden har tillförts mer kvalificerad materiel. Vidare är andelen kvinnor högre än inom andra delar av Försvarsmakten och uppgår till ca 15 %.

Försvarsmakten har i syfte att rekrytera kompetent och åldersmässigt lämplig personal under ett antal år bedrivit *värnpliktsutbildning för hemvärdet*. Denna utbildning har omfattat tre månader och har kunnat sökas av personer som i samband med mönstring eller antagningsprövning har placerats i utbildningsreserven. Försvarsmakten har de senaste åren som mål angett att 300 totalförsvarspliktiga årligen skulle utbildas för hemvärdets behov. Detta mål har dock inte uppnåtts. Regeringen anser emellertid att det är viktigt att Försvarsmakten når upp till detta mål och att de kvinnor och män som inte tas ut till värnpliktsutbildning – och som uppfyller kraven – ges möjlighet till

frivillig värnpliktsutbildning inom hemvärnet, detta för att förnygra hemvärnsförbanden ytterligare samt för att få ett ökat underlag för att rekrytera lämplig personal till internationella insatser.

Försvarsmakten har övervägt det *framtida behovet av driftvärn*. Driftvärnet har reducerats kraftigt de senaste 10–15 åren och dess numerär uppgår i dag till färre än 2 000 personer. Driftvärnets kostnader har främst delats mellan Försvarsmakten, Krisberedskapsmyndigheten, Affärsverket svenska kraftnät samt vissa kommuner och företag. Försvarsmakten konstaterar att dagens driftvärn inte är anpassat för de hot som styr utvecklingen av de övriga delarna av myndigheten. Civila myndigheter förutsätts lösa sina egna uppgifter under fred och kris, möjligen med bistånd av Försvarsmakten. Resterande delar av driftvärnet kan därför avvecklas.

Krisberedskapsmyndigheten delar Försvarsmaktens uppfattning och anser att driftvärnet hos civila myndigheter och företag bör avvecklas fr.o.m. 2005. Medel för denna verksamhet kan därefter inte utgå från det nuvarande anslaget 6.5 *Civilt försvar*. Om det i framtiden uppstår en situation där samhället skall anpassas till ett växande militärt hot mot Sverige bör det övervägas hur exempelvis bevakningsfrågor skall lösas. De fredstida lösningarna skall då vara grundläggande enligt Krisberedskapsmyndigheten. Mot bakgrund härav delar regeringen myndigheternas uppfattning att resterande delar av *driftvärnet bör avvecklas*.

NBC-kompaniet

NBC-kompaniet skall kunna utnyttjas vid internationella insatser. Kompaniet kommer att bestå av ca 140 personer: officerare, experter, främst från Totalförsvarets forskningsinstitut, och totalförsvarspliktiga. Den första värnpliktskontingenten har utbildats 2003–04. *Utvecklingen av NBC-kompaniet har försenats* till följd av viss osäkerhet om bl.a. möjligheten att rekrytera personal. Det planeras vara operativt den 1 juli 2006.

För att undvika ett glapp i förmågan har en mindre NBC-insatsstyrka organiserats från den 1 juli 2004. Styrkan är anmäld till internationella styrkeregister med 30 dagars beredskap. Insatsstyrkan består av 45 personer, främst officerare och experter från Totalförsvarets forskningsinstitut. Skillnaden mellan kompaniet och insatsstyrkan ligger i antal personer, fysiskt skydd, rörlighet, kapacitet och uthållighet.

Kollektiva C-skydd har beställts till båda enheterna, men det finns risk för försening. NBC-insatsstyrkan har den särskilda materiel som behövs, dock endast i en uppsättning. Arbete pågår för att anskaffa ytterligare materiel såsom indikeringsinstrument (N och C). Även mobilt fältlaboratorium och avståndsindikering kan komma att försenas från leverantören, vilket i sin tur kan komma att påverka möjligheten att utbilda och öva hela kompaniet. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2006 med en närmare redovisning av NBC-kompaniets utveckling.

Övriga NBC-frågor

Regeringen bedömer att verksamheten bör inriktas mot att *öka skyddsnivån* vid internationella insatser samt för den nationella säkerheten.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Stora krav ställs i dag på kompetens inom NBC-området vid medverkan i fredsfrämjande insatser och för den nationella säkerheten. Det har gått långsamt att bygga upp verksamheten.

Regeringen konstaterar att den bedömning som gjordes i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) fortfarande gäller. Således fortsätter nukleära, biologiska och kemiska vapen (NBC-stridsmedel) att utgöra en viktig del i de hot som ligger till grund för det militära försvarets utveckling.

Det militära försvaret bör därför ha NBC-kompetens för att möjliggöra svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser samt för att tillgodose insatsorganisationens operativa behov inför NBC-hotet. Regeringen delar Försvarsberedningens bedömning att NBC-hotet även i fortsättningen har hög aktualitet. Försvarsberedningen anser samtidigt att det för närvarande inte föreligger något omedelbart hot mot Sverige men att svensk personal kan komma att utsättas för NBC-risker i samband med att den deltar i fredsfrämjande insatser. I sammanhanget är det viktigt att uppmärksamma att hotet mot personal i utlandsstyrkan inte enbart är relaterat till traditionella stridsmedel utan i än högre grad till hot som härrör från olyckor eller miljösituationen i den aktuella staten. Utbildningen inför en insats bör därför även fortsättningsvis innehålla särskilda utbildningsmoment i NBC-skydd. Det är också angeläget att förbanden har lämplig skyddsutrustning. Här bör även NBC-insatsstyrkan användas för att minska de NBC-hot som utlandsstyrkan kan ställas inför.

Insatsorganisationens NBC-skydd bör utformas så att Försvarsmakten har resurser och förmåga att lindra verkningarna av främst B- och C-angrepp. I samband med ett väpnat angrepp mot Sverige bör insatsorganisationen ha möjlighet att lösa sina uppgifter i en B- och C-miljö.

Försvarsmakten bör även kunna *stödja samhället* i händelse av en NBC-olycka eller sabotage, främst genom NBC-insatsstyrkan intill dess att NBC-kompaniet blivit operativt. Forsknings-, utbildnings- och övningsmöjligheter är exempel på nödvändiga förutsättningar för att förbättra förmågan att möta framtida NBC-hot.

Ammunitions- och minröjning

Regeringen bedömer att insatserna i internationella humanitära sammanhang inom området ammunitions- och minröjning bör utvecklas, liksom forskning och utveckling inom området.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Sveriges internationella insatser för humanitär minröjning har under ett antal år varit bland de främsta i världen. Regeringen uttalade redan i propositionen Totalförsvaret i förnyelse – etapp 2 (prop. 1996/97:4) att Sveriges förstärkta engagemang i internationell verksamhet för fredsfrämjande och huma-

nitära insatser har skapat ett behov av ökad svensk kompetens inom humanitär minröjning. Sverige har under innevarande försvarsbeslutsperiod t.ex. bidragit med ekonomiska medel och kunnande i länder som Afghanistan, Angola, Kambodja och Moçambique och röjt sjöminor längs de baltiska ländernas kust. För att underlätta den fortsatta verksamheten sker satsningar på forskning och utveckling för detektering och röjning av minor. Dessa insatser sker i samverkan mellan bl.a. Försvarsmakten, Statens räddningsverk och Sida. Forskning bedrivs bl.a. vid Totalförsvarets forskningsinstitut och försvarsindustrin. Som bas för denna utveckling har Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC) verkat.

Förmågan att omhänderta oexploderad ammunition bör förbättras ytterligare. Regeringen avser att *fortsätta att utveckla insatserna i internationella humanitära sammanhang* samt inom forskning och utveckling beträffande ammunitions- och minröjning.

Regeringen presenterade i maj 2002 en promemoria (Fö2002/350/MIL) med en *samlad syn på ammunitions- och minröjningsfrågor*. Enligt denna skall bl.a. det svenska stödet till minhantering ges till länder med stora och långvariga problem. Stödet bör vara långsiktigt och syfta till att bygga upp kompetens och kapacitet i mottagarländerna. Stödet bör även integreras med annan biståndsverksamhet. Regeringen avser vidare att *understödja en ökad samordning och effektivisering* av de internationella resurserna för minhantering inom och mellan de organisationer som arbetar med frågorna.

Försvarsmakten skall ha förmåga att delta i internationella insatser med militär ammunitions- och minröjning då detta efterfrågas. Försvarsmakten skall vidare ha förmåga att i samband med militära ammunitions- och minröjningsinsatser kunna genomföra påkallad humanitär minröjning. Förmåga att röja sjöminor i Östersjön och Nordsjön bör också finnas. I övrigt skall förmåga finnas att, om så efterfrågas, kunna bistå med sjöminröjningsinsatser i andra geografiska områden, företrädesvis i Europa.

SWEDEC är det svenska centrum dit olika aktörer kan vända sig i ammunitions- och minröjningsrelaterade frågor. Centrumet är den *samlade nationella kompetensresursen inom ammunitions- och minröjning* och är också en totalförsvarsresurs för att kunna stödja både humanitär och militär minröjning. För att utveckla samarbetet mellan myndigheter som är aktiva inom ammunitions- och minröjningsområdet har en samverkansgrupp, under ledning av SWEDEC, inrättats. Inom denna samordnas myndigheternas gemensamma frågor rörande bl.a. utbildning, metodutveckling, forskning, teknikutveckling och materielanskaffning samt vissa personalfrågor. Regeringen anser att de intentioner som presenterades i promemorian bör gälla också i fortsättningen.

Sjöstridskrafter

Bedömt läge i insatsorganisationen

Regeringen bedömer att *tillståndet överlag inom sjöstridskrafterna är gott*. Övningar har genomförts både nationellt och internationellt med gott resultat. Beslutad inriktning av sjöstridskrafterna har i stort sett följts. Ytstridsförband, minröjningsförband, amfibieförband, ubåtsförband och marina underhållsförband har deltagit i internationell övningsverksamhet och i systemverifiering. Flera marina förband har således genomfört både utbildning och teknisk verifiering i internationella sammanhang.

Enligt regeringen har det övergripande målet att under försvarsbeslutsperioden prioritera utbildnings- och övningsverksamheten samt sjöstridskrafternas fortsatta utveckling av internationell förmåga *i huvudsak uppnåtts*. De förband som anmälts till internationella styrkeregister skulle ges en stärkt internationell förmåga. En fortsatt utveckling av amfibiekåren har bl.a. skett genom bilateralt samarbete. Övningssamarbetet som utvecklats med Finland har gett gott resultat och bidragit till fortsatt kompetensuppgygnad.

Under försvarsbeslutsperioden har sjöstridskrafterna *tillförts ny eller modifierad materiel*. Leveranser av bl.a. korvetter av Visbyklass och torped 62 har påbörjats. Dessutom har ett antal splitterskyddade stridsbåt 90 och lätta trossbåtar levererats. Utvecklingen av luftberoende ubåtsmaskineri har fortsatt. Fartyget Carlskrona har tillsammans med korvetter av Stockholmsklass genomgått halvtidsmodifiering.

Insatsorganisationens omfattning och utveckling

I regeringens proposition Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) angav regeringen att sjöstridskrafterna skulle vidareutveckla förmåga till uthållig övervakning av havs-, skärgårds- och kustområden, liksom förmåga till aktuell situationsanpassad vapeninsats, god operativ rörlighet och förmåga att uppträda från tillfällig basering. För att kunna genomföra strid mot sjömål förblir det också nödvändigt att lufthotet balanseras av ett effektivt luftförsvar. Det behövs även system med mycket god operativ rörlighet, som helikoptrar. *Sjöstridskrafterna skall utvecklas så att flexibel förmåga bibehålls i skalan från att hävda territoriell integritet till att ingripa mot och avvisa begränsade marina operationer*. De marina stridskrafterna skall kunna användas i ramen för behovssammansatta styrkor, såväl taktiskt som operativt och samordnat med andra stridskrafter och civila myndigheter.

Sjöstridskrafternas väsentligaste delar kommer 2005 att bestå av 17 ytstridsfartyg, åtta minröjningsfartyg, sju ubåtar, tre amfibiebataljoner, två sjöinformationsbataljoner samt signalspaningsfartyget Orion. Inriktningen för fortsatt utveckling är att *sjöstridskrafternas väsentligaste delar vid utgången av 2008 bör innehålla sju ytstridsfartyg, sju minröjningsfartyg, fyra ubåtar, en amfibiebataljon, en sjöinformationsbataljon samt signalspaningsfartyget Orion*. Patrullbåtar, robotbåtar och korvett typ Stockholm kommer att avvecklas.

Förmågeutvecklingen

Sjöstridskrafternas förmåga att bekämpa mål över, på och under ytan har utvecklats. Förmåga finns även att övervaka havs-, skärgårds- och kustområden, liksom förmåga till situationsanpassad vapeninsats, god operativ rörlighet och uppträdande från tillfällig basering. *Förmågan att lösa sjöoperativa uppgifter skall vidmakthållas över hela konfliktskalan.* Regeringen bedömer dock att det under hela perioden 2005–2007 finns vissa begränsningar i hur många uppgifter som kan lösas samtidigt av sjöstridskrafterna. Det kan komma att krävas en avvägning mellan uppgifterna territoriell integritet och internationella insatser. Risker med att resurser utnyttjas i internationella insatser bedöms dock som begränsad på grund av det gynnsamma omvärldsläget. Under perioden skall därför en fortsatt satsning ske på förmågan att kunna delta i internationella insatser. Förmågan att precisionsbekämpa sjömål skall utvecklas.

Sjöstridskrafterna skall ha förmåga att kunna uppträda i en *behovssammansatt insatsstyrka* för att upprätta, utöva eller bestrida kontroll inom ett tilldelat operationsområde.

Underrättelse- och säkerhetstjänsten skall utvecklas för att kunna skapa en bättre förmåga till omvärldsuppfattning. Under perioden 2005–2007 utvecklas den strategiska underrättelseförmågan för att kunna möta de ökande ambitionerna i Sveriges internationella engagemang.

Kravet på att *vidmakthålla eller vidareutveckla förmågan* till situationsanpassad vapeninsats, god operativ rörlighet och förmåga att uppträda från tillfällig basering bör fortsatt gälla för sjöstridskrafterna. Sjöstridskrafterna har fått materiel som gett goda möjligheter till ökad anpassning av vapeninsatser efter olika situationer. Förmågan övas vid bi- och multilaterala övningar och marinen kvalitetssäkrar genom detta sin operativa förmåga. Utvecklingen bör inriktas mot att öka förmågan till operationer i trånga och grunda vatten när det gäller omvärldsuppfattning och uthållighet.

Förbandsutvecklingen

Under perioden 2005–2007 sker *stora förändringar i förbands- och materielutvecklingen*. För närvarande finns en sjöminröjningsstyrka, ett korvettförband och ett ubåtsförband i beredskap för internationella insatser. Nuvarande amfibiebrigadledning förändras till en stridsgruppsstab med förmåga att leda tillfälligt sammansatta förband och utnyttja mark-, sjö- och luftburna verkanssystem. En ytstridsflottiljledning avvecklas. En ytstrids- och en minkrigsflottiljledning vidmakthålls, vilket innebär en reduktion av ledningen som helhet. Ubåtsflottiljledningen tas bort ur insatsorganisationen men finns kvar som resurs i grundorganisationen från 2006.

För underrättelsetjänst är *signalspaningsfartyget Orion* en viktig resurs. Försvarsmakten har planerat in en halvtidsmodifiering av Orion, vilket innebär att någon ersättare inte kommer att behöva utvecklas under perioden.

Under perioden 2005–2007 vidmakthålls *ubåtar av Södermanlands- och Gotlandsklass*. En halvtidsmodernisering av Gotlandsklassen genomförs

samtidigt som antalet ubåtar minskar. En av tre i denna klass utgår ur insatsorganisationen. Den successiva minskningen av antalet ubåtar bedöms leda till att *ambitionsnivån för underrättelseinhämtning bör ses över*. Former för fortsatt utveckling och för att säkerställa kompetensen inom sjöstrids- och undervattenssystem i grunda vatten bör studeras vidare.

Halvtidsmodificeringar av *korvett Göteborg* och *amfibiebataljon* är inplane-rade, men med en sänkt ambitionsnivå. Amfibiebataljonen skall utvecklas mot en mer autonom status i förhållande till en amfibiebrigad och mot utökad förmåga att verka mot sjömål samt förbättrad manöverförmåga. Halvtidsmodificeringen av korvett typ Göteborg senareläggs och antalet minskas från fyra till två korvetter.

Delar av *stridsbåt 90* och *robot 17* avvecklas.

Ett viktigt steg för att *effektivisera luftförsvaret* i striden mot sjömål är att, beroende på ekonomiska möjligheter, överväga anskaffning av luftvärnsrobotar för Visby korvett 2007.

Med dagens bemanningssystem är Försvarmaktens verksamhet beroende av *totalförsvarspliktiga nyckelindivider* inom både yt-, min- och undervattensförbanden. En successiv volymminskning ställer därför särskilda krav på olika delar av marinen. Exempelvis kommer de redan nu existerande problemen med att kompetensförsörja framför allt ubåtsvapnet att accentueras. Antalet värnpliktiga ombord på ubåtarna kommer att vara så få att det inte längre går att använda dem som huvudsaklig rekryteringsbas för officerare inom ubåtsvapnet. Detta kommer att ställa än tydligare krav på myndighetens förmåga att utveckla sitt personalförsörjningssystem. För amfibieförbanden finns ett behov av nyckelindivider kombinerat med ett volymbehov. Regeringen anser det därför angeläget att Försvarmakten utvecklar sin kompetensförsörjning och sina rekryteringsvägar.

Luftstridskrafter

Bedömt läge i insatsorganisationen 2005

Läget för flygförbanden i nuvarande insatsorganisation *bedöms överlag vara gott*. Såväl nationella som internationella övningar har genomförts med mycket gott resultat.

Helikopterbataljonen är under utveckling. De nya helikoptersystemen håller på att införas, men läget bedöms ändå vara godtagbart. Bataljonen har förmåga att i stort kunna lösa sina uppgifter.

Utvecklingen av insatsorganisationen

Luftstridskrafterna har under den gångna försvarsbeslutsperioden bl.a. bestått av fem JAS 39-divisioner, en AJS 37-division, två JA 37-divisioner, två radarspaningsflyggrupper FSR 890, två helikopterbataljoner, en transportflygdivision TP 84 och en signalspaningsflygdivision.

Enligt regeringens uppfattning *bör insatsorganisationen bl.a. innehålla* fyra JAS 39-divisioner med differentierad beredskap (på sikt med C- respekt-

tive C/D-version ur delserierna 2 och 3), två radarflyggrupper FSR 890, en signalspaningsflygdivision, en transportflygdivision TP 84, en helikopterbataljon med mark- och sjöoperativ inriktning, tre stridsledningsbataljoner vilka utvecklas mot en bataljon med tillhörande sensorer och ledningssystem samt två basbataljoner.

Från och med den 1 mars 2004 har helikopterflottiljen en ny organisation. Utvecklingen av den gemensamma mark- och sjöoperativa helikopterbataljonen fullföljs och bataljonen beräknas vara organiserad 2008.

Förmågeutvecklingen

Förmågan att bekämpa luftmål är god. *Förmågan att lösa uppgifter över hela konfliktsskalan vidmakthålls.* Däremot behöver förmågan att bekämpa markmål utvecklas. En begränsad tillförsel av laserstyrda bomber och laserutpekningsskyltar till JAS 39 ger möjlighet att utveckla precisionsbekämpning. Efter kompletterande utveckling och anskaffning skapas kompetens för precisionsbekämpning. Detta behövs dels för att utveckla JAS 39-systemets multifunktionalitet, dels för att utveckla Försvarmaktens internationella förmåga.

Ambitionsnivån för *luftburen aktiv störning* har sänkts med hänsyn till behoven och aktuellt hot. Denna förmåga begränsas därför och kompetensen vidmakthålls för att vid behov kunna utvecklas genom att bl.a. ta till vara det arv som finns från AJS 37 E-systemet. Förmågan att *bekämpa små luftmål*, t.ex. kryssningsrobotar, samt korträckviddig bekämpning av luftmål under mörkerförhållanden kommer att utvecklas.

Flera förband är anmälda till *internationella styrkeregister*. Internationaliseringen av luftstridskrafterna har kommit långt. I linje med kraven på interoperabilitet har system med nationella särlösningar valts bort till förmån för system som kan nyttjas såväl nationellt som internationellt. Detta gäller främst olika typer av kommunikationssystem.

Vid ett eventuellt beslut om att delta med *JAS 39-divisioner i en internationell insats* krävs en avvägning mellan att upprätthålla territoriell integritet, genomföra internationella insatser, omsätta JAS-divisionerna och bidra till exportstödssatsningarna på JAS 39.

Behovet av transporter förväntas öka ytterligare. Detta gäller främst för förflyttning och försörjning av förband i internationell tjänst. Förmågan till lufttransport med flygplan och helikoptrar vidmakthålls över perioden. Under våren 2005 kommer möjligheten till att öva lufttankning att vara utvecklad i form av en demonstrator på ett flygplan av typen TP 84. Denna förmåga är främst till för att öva de JAS 39-förband som är anmälda till internationella styrkeregister.

Stridsledningsbataljonerna anpassas mot interoperabilitet för datalänkar, radio samt igenkänningsutrustning i samma takt som JAS 39 får denna förmåga.

De *nya helikoptersystemen* kommer att ge en förmåga som inte funnits tidigare, bl.a. möjligheten att transportera markstridsförband i mörker och

dåligt väder. Intill dess att de nya helikoptersystemen är operativa kommer ubåtsjaktförmågan att nedgå. Mot bakgrund av det begränsade antalet helikoptrar måste även en prioritering ske mellan helikopterbataljonens uppgifter. Vidare kommer möjligheten att lämna stöd till samhället att minska ytterligare. Kompetensen inom området beväpnade helikoptrar vidmakthålls.

Förbandsutvecklingen

Inom funktionen *verkan mot luftmål* deltar Sverige i ett multinationellt projekt med att utveckla en långräckviddig robot benämnd Meteor. Meteor är inte seriebeställd men viss partiell integration för utprovning med JAS 39 pågår. En fullskalig integration bedöms kunna ske 2008. Tillförseln av robot 98 (IRIS-T) som beräknas bli operativ 2005 och den redan operativa långräckviddiga roboten 99 (AMRAAM, AIM 120) innebär att *JAS-systemets samlade förmåga att verka mot luftmål bedöms som mycket god*.

Inom ramen för ett flexibelt insatsförsvar som skall kunna användas i internationella insatser är tillgången på transporter gränssättande. *Sverige förfogar i dag över åtta C-130 Herkules*. Flygplanen börjar närma sig slutet av sin tekniska livslängd, varför åtgärder kommer att krävas under de närmaste åren för att upprätthålla förmågan till taktiska transporter.

Intill dess att ett *nytt skolflygplan* anskaffas behöver SK 60-systemet vidmakthållas. Det operativa behovet är inte det dimensionerande utan systemet behövs för att säkerställa flygbehovet vid flygskolorna. Utöver detta utgör systemet ett komplement för flygförare som ännu inte skolats in på JAS 39. Med anledning av de nu ingångna exportavtalen kommer även flygtid att tas ut ur 37-systemet för att både säkerställa flygburen spaningsförmåga och för att säkerställa flygtjänst för Viggenpiloter i avvaktan på omskolning till JAS 39.

Anskaffning och införande av de två nya *helikoptersystemen 14 och 15* har försenats. Det är framför allt leveranstiden som flyttats fram. Detta påverkar helikopterförbandets förmåga att lämna stöd till andra förband, men från och med 2008 kan bataljonen börja verka i begränsad omfattning. 2012 skall den nya bataljonen vara operativ. När helikopterbataljonen är operativ finns helikoptersystemen 10, 14 och 15. Övriga helikoptertyper avvecklas.

Enbart antalet divisioner bör inte vara dimensionerande för utvecklings- och utbildningsorganisationen. I denna dimensionering måste även hänsyn tas till de åtaganden som Sverige gjort inom ramen för ingångna avtal i samband med exportstöd för JAS 39-systemet. Dessa åtaganden innebär bl.a. utbildning av andra länders piloter och tekniker, vilket kräver resurser i form av skolor och lärare.

Motioner

Från den *allmänna motionstiden* under det föregående riksdagsåret finns fyra motionsyrkanden med *anknytning till insatsorganisationens omfattning och utveckling* vilka utskottet ännu inte har behandlat.

I *kommittémotion 2003/04:Fö259 (m)* av Ola Sundell m.fl. hävdas att försvarets möjligheter att verka i olika situationer skall vara reell. Därför måste dels *den omfattande avvecklingen av kompetens och materiel hejdas*, dels *utveckling av delvis ny förmåga forceras*. Mot denna bakgrund förordar motionärerna att försvaret långsiktigt utvecklas på samma ekonomiska nivå som under de senaste försvarsbeslutsperioderna. Detta innebär bl.a. att en del moderna förband som nu successivt avvecklas i stället bör vidmakthållas. Över tiden bör de omstruktureras för nya uppgifter och förses med ny materiel. Förslagen innebär:

- mer omfattande förbandsverksamhet – dvs. fler och större övningar i högre och sammansatta förband för att utveckla förband och befäl,
- fler aktiva förband med förmåga att genomföra väpnad strid för att försvara Sverige och kunna delta i internationella insatser,
- förbättrad rekrytering och utbildning av hemvärnsförband,
- större andel anställda (kontraktsanställda soldater och sjömän) för att därmed förbättra kvalitet och beredskap i de aktiva förbanden,
- möjlighet att skapa fler förband totalt sett för att på längre sikt kunna möta en angripare samt
- anskaffning av lednings-, informations- och sambandssystem för att snabbare knyta ihop existerande förband i ett enhetligt operativt system med ökad interoperabilitet.
- Motionärerna föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *ökade ambitioner inom Försvarsmakten* (yrkande 8).

I *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* av Allan Widman m.fl. kritiseras den *militära beredskapen*. Den sägs för huvuddelen av insatsorganisationens förband vara för hög. Priset för att med något eller ett par års varsel sätta omfattande förband på stridsfot anses inte ha någon motsvarande nytta med nuvarande hotbild. Motionärerna konstaterar att regeringen har beslutat om sänkningar av beredskapen och de anser att detta varit en riktig åtgärd.

När det gäller beredskapen i det korta perspektivet anses den ha stora brister. Det enda som i praktiken kan användas för att komplettera den ständigt pågående luft- och sjöberedskapen är hemvärdet. Denna organisation har allvarliga brister när det gäller bemanning och utbildningsståndpunkt.

Motionärerna anser att det inom ramen för ett system med kontraktsanställda finns möjligheter att förbättra den kortsiktiga beredskapen. Det krävs en nationell eller flera regionala resurser med hög rörlighet för att minska vår sårbarhet i det kortsiktiga perspektivet. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om att *förbättra den omedelbara och kortsiktiga beredskapen* (yrkande 9).

I *motion 2003/04:Fö214 (m)* av Bertil Kjellberg anför motionären att de som fullgjort sin värnplikt är i dag krigsplacerade i maximalt fem år och överförs sedan till personalreserven. Motionären anser att det är ett stort slö-

seri att inte bättre utnyttja den utbildade personalen som finns i personalreserven. Han anser att denna skall överföras till hemvärnet. Det vore då rimligt att hemvärnet fick personal direkt från försvaret och att hemvärnsmännen blir bundna av pliktlagar även i fredstid. Med ett nydanat hemvärn skulle hemvärnet också kunna få nya och mer offensiva uppgifter. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om *översyn av hemvärnet (yrkande 1)*.

I dag får hemvärnsmännen förvara vapnen hemma. Detta anser motionären vara helt otillfredsställande eftersom det inte är motiverat av beredskapsskäl. Risk föreligger för att hemvärnsmannen drabbas av stöld eller rån. *Hemvärnsmännens vapen bör därför förvaras centralt (yrkande 2)*.

Under allmän motionstid har avgivits *tre motioner som berör minröjning*.

I *kommittémotion 2003/04:U258 (fp)* av Allan Widman m.fl. hänvisas till att den internationella kampanjen mot landminor (ICBL) fokuserar på personminor. ICBL har uttryckt oro över att parter till Ottawakonventionen inte i tillräcklig utsträckning har uppmärksammat att fordonsminor med röjningsskydd som utlöses av en oavsiktlig handling är förbjudna enligt konventionen. Parterna har därför uppmanats av den intersessionella kommittén, som består av regeringsdelegationer som möts två gånger årligen för att diskutera konventionens genomförande, att göra en inventering av sina förråd av fordonsminor med röjningsskydd.

Regeringen har tidigare sagt att den anser att stridsvagnsminor med röjningsskydd som innehas av Sverige är förenliga med Ottawakonventionen och att regeringen därför inte avser att göra en inventering av fordonsminor med röjningsskydd.

Det är dock viktigt att konventionens parter gör inventeringar av sina förråd av fordonsminor med röjningsskydd. Dessa inventeringar kommer, oavsett vad resultatet av den svenska inventeringen skulle bli, att bidra till att fastställa en norm bland konventionens övriga parter kring vilka fordonsminor med röjningsskydd som är tillåtna respektive förbjudna under konventionen. Regeringen bör därför fatta beslut om att genomföra en inventering av Sveriges förråd av fordonsminor med röjningsskydd, i syfte att rapportera vilka av dessa minor som Sverige anser vara tillåtna respektive förbjudna enligt konventionen. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör fatta beslut om att *genomföra en inventering av Sveriges förråd av fordonsminor försedda med röjningsskydd (yrkande 1)*.

I en *flerpartimotion* om svenskt stöd åt humanitär minröjning 2003/04:Fö267 (mp, v) av Lars Ångström och Berit Jóhannesson erinrar motionärerna om att regeringen i maj 2002 presenterade sin samlade syn på minhantering. Motionärerna anser det vara mycket värdefullt att Sverige nu har fått ett policydokument som anger inriktning för minröjningsverksamheten samt hur samverkan mellan olika aktörer kan förbättras.

Regeringen har slagit fast att Räddningsverket skall vara Sveriges operativa aktör avseende humanitär minröjning. Det är mycket positivt att Sverige,

via Räddningsverket, äntligen får en operatör som kan bidra till FN:s minröjningssamordning och dessutom leda minröjningsinsatser i drabbade stater. Det är oroväckande att Räddningsverkets budget för minröjningsberedskap har reducerats. Det är enligt vår mening av stor vikt att verkets resurser inom minröjningsområdet inte skärs ned. Tvärtom kräver inriktningen som Sveriges operatör inom humanitär minröjning en förbättrad beredskap på detta område. Motionärerna föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *Räddningsverket inom ramen för sitt anslag inte minskar utan snarare ökar sin beredskap för ammunitions- och minröjningsinsatser samt att omfattningen av verkets insatser ökas (yrkande 2).*

Motionärerna anser vidare att det också skulle underlätta väsentligt om verkets beredskap för minröjning i ökad utsträckning inte belastar anslaget "Skydd mot olyckor" utan anslaget "Försvarspolitik". Argumentet för en sådan förändring är att både minröjningsutbildning, erfarenhetsåterföring från de internationella insatserna samt medel för tillämpad forskning och teknikutveckling utgör grunden för en hög nationell svensk kompetens inom området. En sådan förändring får ett indirekt stöd i "regeringens samlade syn på minhantering". Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *Räddningsverkets minröjningsberedskap i större utsträckning finansieras inom Räddningsverkets anslag för området "Försvarspolitik" och inte som i dagsläget inom området "Skydd mot olyckor" (yrkande 3).*

I motionen erinras om att Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC) i Eksjö sedan den 1 juli 2000 är ett renodlat ammunitions- och minröjningscentrum. Enligt motionärernas mening är det viktigt att Försvarsmakten fortsätter sin satsning på SWEDEC under de kommande åren. Samtidigt är det av avgörande betydelse att en större del av SWEDEC:s arbete fokuseras på humanitär minröjning, så att Räddningsverket och andra aktörer inom den humanitära minröjningen kan stödjas. Det är dessutom av stor vikt att Försvarsmakten och Räddningsverket samutnyttjar minröjningsmateriel. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *Försvarsmaktens satsning på minröjningsverksamhet, via SWEDEC, bör förstärkas eller åtminstone ligga kvar på nuvarande nivå (yrkande 4).*

Motionärerna anser att Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, bedriver viktig forskning inom minröjningsområdet. Anslaget till denna forskning har dock minskat kraftigt, från 26 miljoner kronor 1999 till 14,6 miljoner kronor under 2002. FOI:s forskning inriktas bl.a. mot kemisk detektion av explosivämnen som läcker ut från nedgrävda objekt. Den inriktas också på olika metoder att upptäcka minfält och att lokalisera och detektera enskilda minor. FOI:s minröjningsforskning befinner sig dock i ett allvarligt ekonomiskt läge. Eftersom FOI är en avgiftsfinansierad myndighet kan detta problem lösas genom att Försvarsmakten och Räddningsverket använder mer av sina anslagsmedel för sin forskning och teknikutveckling så att det kan läggas min-

röjningsrelaterade uppdrag till FOI och andra forskningsorganisationer. Det är enligt motionärerna viktigt att FOI får ekonomiska möjligheter att driva en minröjningsforskning åtminstone på hittillsvarande nivå. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att *FOI, med stöd av beställningar från relevanta myndigheter, bör få ekonomiska möjligheter att åtminstone driva vidare sin minröjningsforskning på nuvarande nivå samt att denna forskning inriktas på projekt som i närtid får praktisk erfarenhet i fält (yrkande 5).*

Det finns ett stort antal myndigheter och organisationer i Sverige som direkt eller indirekt deltar i arbete med minröjning. Men det finns ingen central samordningsfunktion. Motionärerna anser därför att det är mycket positivt att regeringen inrättat en interdepartemental arbetsgrupp i Regeringskansliet samt att den har aviserat att man avser att årligen överlämna en skrivelse till riksdagen om Sveriges engagemang för minröjning. Motionärerna förordar att den nämnda arbetsgruppen snarast utarbetar åtgärdsprogram för att upprätthålla och vidareutveckla den svenska kapaciteten och stödet inom minröjningsområdet. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att *den interdepartementala arbetsgruppen för minröjning snarast bör utarbeta åtgärdsprogram för att upprätthålla och vidareutveckla den svenska kapaciteten att genomföra internationella minröjningsinsatser (yrkande 6).*

I motion 2004/05:Fö241 (mp) av Lars Ångström framförs *likalydande yrkanden (yrkandena 2–6).*

Utskottets ställningstagande

Regeringen redovisar i propositionen utförligt bedömd förbands- och förmågeutveckling för operativ ledning och logistik, markstridsförband, sjöstridskrafter och luftstridskrafter. Redgårelsen för markstridskrafterna innehåller av riksdagen begärda särskilda redovisningar för artilleri- och luftvärnsförbandens utveckling, för hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna samt för ammunitions- och minröjning.

Utskottet anser att vad som redovisats i dessa delar tills vidare kan läggas till grund för förmågeutvecklingen för de olika förbanden. Insatsorganisationen skall ha förmåga att uppträda i hela landet och under förekommande klimatologiska förhållanden. Det är särskilt viktigt att behålla och kunna utveckla förmåga och kompetens för strid i bebyggd miljö och i subarktiskt klimat. Som utskottet framhållit i det föregående bör utvecklingen vara preliminär och regeringen återkomma i budgetpropositionen för 2006 med preciseringar och eventuella förändringar.

Utskottet övergår därefter till att behandla de motionsyrkanden som berör förbandsutvecklingen och behovet av kompetenser.

Kommittémotion 2003/04:Fö259 (m) föreslår på flera punkter en mer omfattande verksamhet än vad som går att inrymma i den ekonomiska ramen för Försvarsmakten de närmaste tre åren. Utskottet anser därför att *yrkande 8* i nämnda motion bör *avslås av riksdagen.*

I *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 9* föreslås en *förbättring av den omedelbara beredskapen*. Utskottet hänvisar till vad som i det föregående anförts om *en* översyn av den differentierade beredskapen och att regeringen nästa höst skall återkomma till riksdagen i frågan. Motionsyrkandet bör därmed bli tillgodosett varför yrkandet *inte kan tillstyrkas* av utskottet.

I *motion 2003/04:Fö214 (m) yrkande 1* förordas en *översyn av hemvärnet* med utgångspunkt bl.a. i att hemvärnet skall få mer offensiva uppgifter och att hemvärnsmännen skall vara bundna av pliktlagar i fredstid. Pågående översyn av hemvärnet, vilken utskottet bejakar, har andra utgångspunkter än de som motionären anför. Utskottet föreslår därför att motionsyrkandet *avslås*.

I ett annat yrkande – *yrkande 2* – föreslår motionären *central förvaring av hemvärnsmännens vapen*. Utskottet ser lika allvarligt som motionären på de stölder som sker av hemvärnsmännens vapen. Utskottet har emellertid erfarit att man sedan två år tillbaka har skärpt kraven på vapenförvaring. Hemvärnsmän får nu under vissa förutsättningar förvara sin personliga beväpning i hemmet, men ingen ammunition. Dels skall en vapenförvaring i bostaden vara motiverad av beredskapsskäl, dels skall personen i fråga vara kontrollerad och befunden lämplig och dels skall bostaden vara kontrollerad och godkänd som förvaringsplats för vapen. Ett skriftligt tillstånd till en sådan förvaring skall utfärdas, och godkännandet skall dokumenteras. Samtliga hemvärnsvapen som förvaras i bostaden har sedan 2003 s.k. patronlängslås, vilket gör dem obrukbara utan tillgång till nyckel. Under 2004 har hittills tre hemvärnsvapen, samtliga med patronlängslås, stulits ur bostäder. Detta är en halvering i jämförelse med föregående år. Mot bakgrund härav anser utskottet att det för närvarande inte finns skäl att ta initiativ till skärpta regler för förvaring av hemvärnets vapen. Motionsyrkandet bör därför *avslås* av riksdagen.

I *kommittémotion 2003/04:U258 (fp) yrkande 1* föreslås en inventering av Sveriges förråd av *fordonsminor försedda med röjningsskydd*. Enligt gängse svensk definition är en s.k. fordonsmina konstruerad för att verka mot ett obepansrat eller lätt bepansrat fordon. Utskottet har erfarit att det inom Försvarsmakten finns några olika typer av sådana minor. Samtliga saknar anordning som skulle kunna betecknas som ett röjningsskydd. Enligt gängse definition är stridsvagnsminor avsedda att bekämpa mål med bepansrad botten eller som har någon annan typ av kvalificerat minskydd. Det svenska beståndet av stridsvagnsminor kan fördes med tre olika tändare varav två har s.k. rubbningsskydd. Detta är konstruerat så att minan inte kan lyftas från sin utläggningsplats utan att detonera.

I Ottawakonventionens artikel 2 Definitioner framgår att nyss nämnda mintyper inte omfattas av konventionen.

Utskottet har vidare erfarit att Försvarsmakten på anmodan av Försvarsdepartementet i juni 2004 har redovisat sitt innehav av olika minor och tändare samt bakgrund till innehavet.

Utskottet kan konstatera *dels* att Försvarsmakten inte förfogar över fordonsmotorer med röjningsskydd, *dels* att den inventering och redovisning som motionärerna efterlyser redan har ägt rum. Motionsyrkandet bör därför *avslås*.

Riksdagen har vid flera tidigare tillfällen, t.ex. i betänkandena 1996/97:FöU1, 1997/98:FöU1, 1998/99:FöU5, 2001/02:FöU2 och 2003/04:FöU1 tagit ställning till motioner om *minröjning* och därvid uttalat sig positivt om sådana svenska insatser. Riksdagen har liksom regeringen ansett att det är viktigt att utvidga det internationella engagemanget för minröjning. Riksdagen har i det sammanhanget tydligt betonat att minröjningskompetensen och minröjningskapaciteten är en nationell resurs.

Regeringen bedömer nu att insatserna i internationella humanitära sammanhang inom området ammunitionsröjning bör utvecklas, liksom forskning och utveckling inom området. Utskottet har ingen annan uppfattning.

I motion 2003/04:Fö267 (mp, v) föreslås att

- Räddningsverket inom ramen för sitt anslag ökar omfattningen av sin beredskap för ammunitions- och minröjningsinsatser samt att omfattningen av verkets insatser ökas (*yrkande 2*),
- Räddningsverkets minröjningsberedskap i större utsträckning finansieras inom Räddningsverkets anslag för området Försvarspolitik och inte inom området Skydd mot olyckor (*yrkande 3*),
- Försvarsmaktens satsning på minröjningsverksamhet, via SWEDEC, bör förstärkas (*yrkande 4*),
- Totalförsvarets forskningsinstitut får ekonomiska möjligheter att åtminstone driva vidare sin minröjningsforskning på nuvarande nivå (*yrkande 5*).

Likalydande yrkanden finns i motion 2004/05:Fö241 (mp) yrkandena 2–5.

Som framgått anser utskottet att insatserna i internationella humanitära sammanhang inom området ammunitionsröjning är betydelsefulla och bör utvecklas. Det gäller också forskning och utveckling inom området. Utskottet finner emellertid att de nyss refererade motionsyrkandena är av sådan karaktär att frågorna bör avgöras i ett ordinarie budgetarbete. Behoven inom minröjningsområdet får vägas mot andra prioriterade behov, på myndighetsnivå, i Regeringskansliet och därefter i riksdagen. Härav följer att utskottet *inte kan tillstyrka* yrkandena 2–5 i de båda motionerna.

I de nämnda motionerna föreslås i likalydande yrkanden – *yrkande 6 i båda motionerna* – att den interdepartementala arbetsgruppen för minröjning skall *upprätta ett åtgärdsprogram* för att vidareutveckla den svenska kapaciteten för internationella minröjningsinsatser. Utskottet har erfaren att den interdepartementala arbetsgruppen är ett samordningsorgan för att kunna effektivisera insatser och bidrag för minröjningsinsatser. Utskottet har vidare erfaren att Försvarsmakten i oktober i år till arbetsgruppen har redovisat sina erfarenheter från arbetet med minröjning och att en överarbetning och komplettering av dessa erfarenheter pågår. Avsikten är att efter det kommande årsskiftet i Regeringskansliet påbörja en revidering av den hittillsvarande

samlade minröjningspolicyn. Utskottet anser att den reviderade policyn bör inväntas innan något åtgärdsprogram för utveckling av minröjningskapaciteten utarbetas. De båda motionsyrkandena *avstyrks* därför.

Utvecklingen av internationell förmåga och internationella insatser

Regeringen

Regeringens förslag och bedömning

Regeringen föreslår att Försvarsmakten skall ha förmåga att *samtidigt leda och genomföra två insatser av bataljonsstorlek* eller motsvarande *och mindre förbandsenheter i ytterligare tre insatser*. Förmågan skall omfatta både nya insatser, med relativt kort förvarning, och uthålligt deltagande i långvariga operationer. Såväl politiska faktorer som identifierade behov, tillgängliga ekonomiska resurser och verksamhetsmässiga begränsningar måste vägas samman i den slutliga bedömningen av vilka, och hur många, militära fredsfrämjande insatser som Sverige skall bidra till.

Försvarsmakten skall *utveckla ett svenskt bidrag till en multinationell snabbinsatsstyrka* under svensk ledning som en del av EU:s snabbinsatsförmåga. Inriktningen är att förbandet skall vara *operativt senast den 1 januari 2008*.

Regeringen bedömer att utvecklingen av *snabbinsatsstyrkan* på sikt innebär en förstärkning av den internationella förmågan och *bidrar till en högre ambitionsnivå för anmälningar till internationella styrkeregister*. Utgångspunkten för utvecklingen av den internationella förmågan bör vara de kapacitetsmål som är fastställda i EU Headline Goal 2010.

På sikt bör kapacitet motsvarande en svensk snabbinsatsstyrka och förstärkningsförband utvecklas. Ambitionen för internationella insatser skall fortsätta att öka såväl kvalitativt som kvantitativt. Vidare bör utvecklingen inriktas mot att förband anmälda till internationella styrkeregister skall användas i första hand.

Regeringen har för avsikt att fr.o.m. 2005 successivt under perioden *öka anslagsposten* för de fredsfrämjande truppinsatserna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Regeringen anser att Sveriges bidrag till internationell krishantering inom ramen för FN, EU, OSSE, och Nato/PFF i hög grad bidrar till Sveriges säkerhet. Som medlem i Europeiska unionen har Sverige en del i ansvaret för utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga, inte minst den framväxande snabbinsatsförmågan. Detta är ett viktigt ingångsvärde för Försvarsmaktens fortsatta internationalisering. Möjligheterna till svenska bidrag inom områden där EU har behov bör därför kontinuerligt övervägas. Valda bidrag bör även bidra till Försvarsmaktens långsiktiga utveckling och operativa förmåga. *Ambition-*

en bör vara ökad förmåga till internationella insatser i termer av numerär, tillgänglighet och uthållighet.

Sverige bör bidra till utvecklingen av en europeisk snabbinsatsförmåga. Denna utveckling måste kombineras med en fortsatt förmåga att bidra till uthålliga fredsbevarande insatser, t.ex. inom ramen för FN och regionala organisationer.

Försvarsmaktens förmåga till internationella insatser är i flera avseenden styrande för insatsorganisationen och myndighetens framtida utformning i övrigt. Den ställer krav på interoperabilitet, personell tillgänglighet, förmåga till väpnad strid, uthållighet och tillgång till strategisk transportförmåga. Försvarsmakten skall bidra till att förebygga och hantera kriser samt i övrigt *kunna medverka i fredsfrämjande insatser i Europa och globalt. Förmågan skall även medge svensk ledning av multinationella förband.* Försvarsmakten skall kunna verka i hela skalan av krishanteringsuppgifter från förtroendeskapande, konfliktförebyggande, fredsbevarande uppgifter till fredsframtvingande operationer och i vissa fall även stöd till humanitära insatser.

Förmåga till internationella insatser

Regeringen redovisade i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) att den svenska anmälan till olika styrkeregister, kompletterat med vissa förbandstyper ur markstridskrafterna samt enskilda kompletteringar ur sjö- och luftstridskrafterna, innebar en lämplig och krävande målsättning för Försvarsmaktens internationalisering i det korta och medellånga tidsperspektivet. Regeringen konstaterar att under den gångna försvarsbeslutsperioden har bl.a. ett s.k. CIMIC-kompani, ett militärpolis kompani, ett ingenjörskompani, ett ubåtsförband, ett korvettförband och ett JAS 39-förband m.m. anmälts och beredskapssatts i internationella styrkeregister.

Följande förband kommer att vara anmälda till olika internationella styrkeregister i början av 2005 med aktuella beredskapstider inom parentes. I vissa fall, där förbanden helt eller delvis är insatta, har regeringen beslutat om beredskapshöjningar under insatserna:

- ledningsresurs med upp till 50 officerare (30 dagars beredskap),
- grupp med upp till 60 militärobservatörer (30 dagars beredskap),
- ram för CIMIC-kompani och CIMIC-specialister (90 dagars beredskap),
- brigadstabskompani (30 dagars beredskap),
- logistikkompani med ledningsresurser för en logistikbataljon (30 dagars beredskap),
- två mekaniserade bataljoner (30–90 dagars beredskap),
- militärpolis kompani (30 dagars beredskap),
- ingenjörskompani med ammunitions- och minröjningsförmåga (30 dagars beredskap),
- jägarpluton (30 dagars beredskap),

- artillerilokaliseringsradargrupp (30 dagars beredskap),
- NBC-insatsstyrka (30 dagars beredskap),
- ubåtsförband med en ubåt (30 dagars beredskap),
- korvettförband med två korvetter (30 dagars beredskap),
- marin minröjningsstyrka med två minröjningsfartyg (30 dagars beredskap),
- spanings- och luftförsvarsförband JAS 39 med åtta flygplan (30 dagars beredskap),
- ett signalspaningsflygplan (30 dagars beredskap) och
- transportflygenhet Tp 84 med fyra flygplan (30 dagars beredskap).

Nödvändiga underhållsresurser, bl.a. stödfartyg och stödenheter, ingår i förbanden men är inte anmälda som separata enheter till internationella styrkeregister.

Dessa förbandsanmälningar kommer att analyseras och omprövas under 2005 efter att Försvarmakten redovisat svaret på de planeringsanvisningar regeringen avser att besluta om. Även de PARP-förhandlingar som genomförs mellan Sverige och Nato kommer att vara ett viktigt ingångsvärde i en sådan process.

Regeringen konstaterar att de förbandsanmälningar som har gjorts till internationella styrkeregister har medfört höga kostnader och ställt stora krav på Försvarmakten. I de flesta fall beror det på att de anmälda förbanden har varit befintliga förband som har givits en internationell förmåga i efterhand. Regeringen anser därför att krav som sammanhänger med förmågan att delta i internationella insatser bör påverka planeringsprocessen tidigt. *En ökad internationell förmåga skall sålunda ses som en integrerad och prioriterad del av omställningen av Försvarmakten.* En insatsförbandsorienterad ekonomistyrningsmodell, beskriven i ett särskilt avsnitt i propositionen, kommer att förbättra möjligheterna att redovisa kostnaderna för enskilda förband och möjliggöra en redovisning av specifika kostnader kopplade till förbanden.

Mot bakgrund härav anser regeringen att det är viktigt med *flexibilitet i förbandsanmälningar och beredskapstider*. Regeringen anser att man kontinuerligt bör utvärdera och ompröva anmälda bidrag. Förändrade behov skall kunna påverka anmälningarna. Insatsorganisationens utveckling och skapandet av en multinationell snabbinsatsstyrka kommer också att påverka anmälningarna till internationella styrkeregister. Utgångspunkten bör vara att anmälningarna skall återspegla behoven och den sammansättning som är mest sannolik att Sverige kan komma att bidra med i de internationella insatserna. Även särskilda svenska nischkompetenser bör tas till vara.

Det svenska bidraget till internationella styrkeregister, där bidraget till snabbinsatsstyrkan bedöms vara en viktig del, bör under perioden 2005–2007 *utvecklas mot en högre ambitionsnivå för förband, beredskapstider och uthållighet*. En utgångspunkt för denna utveckling bör vara de kapacitetsmål som tagits fram gemensamt inom EU, dvs. Headline Goal 2010. De anger utveckl-

ingen av EU:s militära förmåga med sikte på 2010. Målet är att EU skall öka förmågan inom hela bredden av krishanteringsinsatser. De nya målen betonar därför ökade kvalitativa krav på de styrkor som anmäls, ökad förmåga till samverkan, transportförmåga samt ökad uthållighet. Kapacitetsmålen omfattar bl.a. nätverksbaserade lösningar för krishantering och civilmilitär samverkan.

Regeringen anser att det arbete som genomförs inom ramen för ECAP (European Capabilities Action Plan) bör bidra till att åtgärda de kapacitetsbrister som gemensamt identifierats inom EU. I detta sammanhang understryker regeringen vikten av att det nätverksbaserade försvaret, när det utvecklas, även måste påverka utformningen av förband för internationella insatser. Såväl underrättelse- som ledningsfunktionen behöver således utvecklas tydligare i ett internationellt sammanhang.

De anmälda förbanden skall *kunna förstärka EU:s snabbinsatsförmåga* men även kunna sättas in i flera olika typer av internationella insatser, t.ex. inom ramen för FN och andra organisationer. Förbanden måste därför kunna variera i beredskap beroende på omvärldsläge och nationella överväganden. Regeringen betonar vikten av ett *flexibelt synsätt på hur vi skall kunna nyttja resurser*. Exempelvis bör förband kunna växla mellan att vara insatta i långvariga internationella insatser och att vara förstärkningsförband till snabbinsatsstyrkan när den är insatt. Strävan bör vara att så långt som möjligt behålla en så stor nationell handlingsfrihet som möjligt för att åstadkomma en rationell och efterfrågad internationell förmåga.

Regeringens överväganden inför utvecklingen av en svensk snabbinsatsstyrka

Ett svenskt bidrag till EU:s snabbinsatsförmåga är viktigt, och regeringen anser att *Sverige, senast den 1 januari 2008, skall bidra med styrkor till en snabbinsatsstyrka, i första hand tillsammans med Finland.*

Inriktningen är att Sverige tar det sammanhållande ansvaret för planeringen och genomförandet samt ansvaret för manöverenheter och för lednings- och logistikfunktionerna, inklusive styrkans högkvarter. *Ett svenskt bidrag kan i detta sammanhang uppgå till ca 1 100 personer. Kostnaderna för ett sådant svenskt bidrag bedöms i dag preliminärt uppgå till ca 1 miljard kronor per år* när styrkan är operativ. Det inkluderar kostnader för utbildning, beredskap, materiel och insatser m.m. Regeringen avser återkomma med en redovisning av de bedömda kostnaderna när styrkans närmare utformning är klarlagd.

Förutsättningar för samarbete med flera länder beror till stor del på överväganden som Finland och Sverige bör göra tillsammans. Övervägandena bör utgå från ett långsiktigt perspektiv och beakta utrikes- och säkerhetspolitiska förutsättningar liksom praktiska möjligheter och behov.

Ett sådant svenskt bidrag bedöms stärka förmågan till väpnad strid och på ett positivt sätt bidra till utvecklingen och reformeringen av Försvarmakten. Under tiden fram till det att styrkan blir operativ finns flera frågor som måste

hanteras. Exempel på sådana är samordning med andra nationer som skall bidra till snabbinsatsstyrkan, beredskapsperioder, strategisk transportförmåga, internationella övnings- och utbildningsmöjligheter, personalförsörjning samt certifiering m.m. *Regeringen avser att kontinuerligt informera riksdagen om hur detta arbete fortskrider.*

En utveckling av snabbinsatsstyrkor kräver att vissa förutsättningar förändras, bl.a. behöver ett *nytt förbandsutbildningssystem införas med början 2006* för att ett svenskt bidrag till EU:s snabbinsatsförmåga skall vara möjligt fr.o.m. 2008. Regeringen redovisar detta närmare under avsnittet om personalförsörjning. I huvudsak bygger förslaget på att det går att *utbilda plikt-personal för internationella insatser genom att införa en frivillig tredje termin*. För snabbinsatsstyrkan används terminen för certifiering av förbandet i internationella övningar.

Därtill måste *beredskapssystem utvecklas* för att förbanden periodvis skall kunna ha upp till 10 dagars insatsberedskap. Övrig tid kan förbanden ha 30 dagars beredskap, vilket möjliggör viss övning och utbildning.

Regeringen konstaterar att utvecklingen av EU:s snabbinsatsförmåga inte enbart omfattar markstridsförband. Även *vissa svenska flygförband och marina förband* bör därför kunna bidra till denna förmåga. Härvid bör möjligheter skapas för multinationella lösningar även för dessa förband.

Regeringen lyfter i sammanhanget fram *behovet av att analysera den nationella beslutsprocessen*. Snabbinsatskonceptet innebär att styrkan med sina första delar skall kunna påbörja insatsen senast 10 dagar efter ett EU-beslut. Det ställer stora krav på vår nationella planerings- och beslutsprocess, vilket även Försvarsberedningen pekat på (Ds 2004:30). Regeringen avser därför att se över de nationella beslutsprocesserna och vid behov föreslå förändringar.

Regeringen anser vidare att det är viktigt att *snabbinsatsstyrkan*, efter genomförd beredskapsperiod, *kan användas till andra internationella insatser*. Förmågan till långvariga internationella insatser bör alltför vara hög, och Försvarsmakten bör skapa möjligheter för att merutnyttja snabbinsatsstyrkan.

Som nyss anförts bedömer regeringen att det nu planerade samarbetet med Finland för att utveckla en multinationell snabbinsatsstyrka är ett långsiktigt åtagande. *På längre sikt bör dock kapacitet motsvarande en egen svensk snabbinsatsstyrka organiseras*. Regeringen bedömer att denna kapacitet *tidigast kan uppnås 2010–2012*.

Internationella insatser

Försvarsberedningen har i flera rapporter understrukt vikten av Försvarsmaktens förmåga till internationella insatser. Insatserna bör öka både i kvalitativa och kvantitativa termer. *Försvarsberedningen förordar att anslagsposten för de fredsfrämjande truppinsatserna bör öka fr.o.m. 2005*.

Anslagsposten för de fredsfrämjande truppinsatserna har under försvarsbeslutsperioden varit 1 000–1 200 miljoner kronor per år. Däremot har utfallet mellan åren varierat. För 2003 uppgick det till 1 186 miljoner kronor, medan motsvarande siffra för 2002 var 1 051 miljoner kronor. För 2004 prognostise-

rar regeringen ett utfall på ca 1 220 miljoner kronor. Utfallen för de båda åren innebär ett anslagssparande. Regeringen har prövat detta och dragit in 113 miljoner kronor. Den av regeringen beviljade krediten om 300 miljoner kronor har inte utnyttjats under försvarsbeslutsperioden.

Regeringen har för avsikt att fr.o.m. 2005 t.o.m. 2007 *successivt öka anslagsposten för de fredsfrämjande truppinsatserna* enligt följande tabell.

(Miljoner kronor)

År	6:1:2 Fredsfrämjande truppinsatser
2005	1 400
2006	1 500
2007	1 700

Regeringen anser att ambitionen också skall vara ökad förmåga till fredsfrämjande insatser i termer av numerär, tillgänglighet och uthållighet. Kostnaderna för de internationella insatserna har under året varit höga i relation till t.ex. personalvolymen. Med anledning av detta understryker regeringen vikten av att förutom de ytterligare resurser som successivt tillförs för internationella insatser också öka bidragen till att genomföra operationerna. Vidare anser regeringen att *förband anmälda till internationella styrkeregister i första hand skall användas för insatser*.

Regeringen betonar *betydelsen av att genderperspektivet uppmärksammas* i arbetet med internationella insatser. Kvinnor har generellt sett en mycket utsatt situation i väpnade konflikter, och genderfrågor har blivit en alltmer uppmärksammas aspekt i det internationella krishanteringsarbetet. Ett genderperspektiv bör således inkluderas på samtliga nivåer i alla former av krishantering. En grund för svenskt agerande är FN:s säkerhetsråds resolution 1325 tillsammans med EU-parlamentets betänkande om kvinnors deltagande i fredliga lösningar av konflikter.

Motioner

Utveckling av internationell förmåga och internationella insatser har behandlats i två *motioner som avgetts med anledning av propositionen*.

I *fyrpartimotionen (m, fp, kd, c) 2004/05:Fö21* av Fredrik Reinfeldt m.fl. anför den gemensamma uppfattningen att *Sverige skall öka sitt internationella engagemang*. Sverige bör på sikt klara av att delta i två långvarigt pågående insatser av bataljonsstorlek och samtidigt med mindre enheter delta på ytterligare några plaster. Sverige skall därutöver aktivt delta i uppbyggandet av EU:s nya snabbinsatsstyrkor (s.k. *battle groups*). Inledningsvis bör Sverige organisera en *battle group* tillsammans med ett eller flera länder, t.ex. Finland. Målet är att Sverige på sikt skall ha kapacitet att sätta upp en egen *battle group* eller att delta i två olika *battle groups* tillsammans med andra länder. Vad som anförts om utökad internationell förmåga bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. påpekas att *antalet meniga soldater* i snabbinsatsstyrkan är beroende av ambitionsnivån för denna.

Men antalet meniga är också beroende av hur lång period som den svenska styrkan inom tvåårsperioden skall vara i 10–15 dagars beredskap.

Det är viktigt att den snabba insatsen med 10–15 dagars beredskap inte får innebära att den långsiktiga och uthålliga förmågan till internationella insatser försämras. Vänsterpartiet anser därför att regeringen skall uppdra åt Försvarsmakten att i sin fortsatta planering tillse att uthållighetsfaktorn blir en viktig beräkningsgrund för internationella insatser, vilket riksdagen som sin mening bör ge regering till känna (*yrkande 7*).

Beroende av hur regeringen avser prioritera storleken på snabbinsatserna och hur de skall personalförsörjas, kommer meniga soldater att ingå. Man kan välja att rekrytera fler reserv- och yrkesofficerare. I den fortsatta planeringen bör inriktningen vara att *minimera antalet meniga soldater i insatsstyrkan*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 8*).

Motionärerna behandlar även *krishantering ur ett genusperspektiv*. De refererar till propositionen som anger att genusperspektivet bör inkluderas på samtliga nivåer i alla former av krishantering. En grund för svenskt agerande är FN:s säkerhetsråds resolution 1325:2000 tillsammans med EU-parlamentets betänkande om kvinnors deltagande i fredliga lösningar av konflikter. Motionärerna pekar på att Försvarsberedningen flera gånger påtalat betydelsen av att genusperspektivet inkluderas på alla nivåer och under alla stadier och former i internationell krishantering. Regeringen bör därför få i uppdrag att *ta fram en plan och en tidsram som säkerställer införandet av FN:s resolution 1325:2000 i alla svenska, såväl civila som militära, krishanteringsinsatser*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 10*).

Åtta hittills inte behandlade motionsyrkanden från den *allmänna motionstiden under riksdagsåren 2002/03 och 2003/04* berör utvecklingen av den internationella förmågan.

I *kommittémotion 2002/03:Fö240 (fp)* av Allan Widman m.fl. hävdas att vi främjar vår säkerhet alltmer genom gemensamma insatser främst för krishantering utanför Sveriges gränser. Det är således av stor betydelse för svensk säkerhetspolitik att Sverige har en hög beredskap att kunna ställa förband till förfogande för internationella insatser. Man bör pröva att redan vid mönstring ställa frågan till de värnpliktiga om de kan ställa sig till förfogande för internationella insatser efter fullgjord utbildning – eventuellt i kombination med kontraktsskrivande. Folkpartiet liberalerna menar att Sverige bör ha en ständig och uthållig beredskap att *kunna ställa 1 500 man till förfogande för internationella insatser*. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om *Sveriges förmåga till internationella insatser* (*yrkande 3*).

Inför försvarsbeslutet 2004 kan det däremot vara rimligt att på allvar överväga *i vilken utsträckning Sveriges förmåga till internationella insatser skall vara dimensionerande för det militära försvarets krigsorganisation*, vilket hittills aldrig varit aktuellt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. anför motionärerna att förmågan att delta i fredsframtingande insatser är grunden i utvecklingen och utbildningen av olika krigsförband. Sverige måste på sikt kunna delta i den fredsfrämjande och humanitära verksamheten på stor bredd med de resurser som står till förfogande. Kristdemokraterna anser att resurser måste avsättas som leder till att Sverige kan avdela förband från alla försvarsgrenar till internationella operationer. I motionen föreslås att riksdagen för regeringen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om *resurser för internationella operationer (yrkande 8)*.

Motionärerna framhåller vidare vikten av fortsatt nordiskt samarbete för att tillvarata de nordeuropeiska intressena på bästa sätt. Genom att de nordiska länderna samövar sina fredsfrämjande förband blir dessa mer effektiva och intressanta vid större insatser. De aktiviteter vi väljer att delta i bör därför bidra till att stärka vår förmåga att samverka med Nato och andra partnerländer.

Detta är ett sätt att bibehålla och utveckla kompetens och operativ förmåga i hela skalan från fred till krig. Kristdemokraterna anser att det praktiska regionala PFF-samarbetet med övningar med allsidigt sammansatta förband i vårt närområde bör fördjupas. I motionen föreslås att *det praktiska regionala PFF-samarbetet med övningar med allsidigt sammansatta förband i vårt närområde bör fördjupas (yrkande 9)*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. hävdas att omfattningen av svensk medverkan i fredsfrämjande insatser i Europa och globalt bör ske över hela skalan från civila förebyggande åtgärder till militära fredsframtingande insatser. Behovet i varje enskild insats är primärt det styrande för vilka enheter Sverige skall bidra med. Det pågår en ständig utveckling, och urvalet av de förband som anmäls till styrkeregistret bör ses över kontinuerligt. De förband som anmälts hittills har övervägande varit markstridsgrupper. I framtiden borde både flyg- och marinstridskrafter komma i fråga. Motionärerna föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen att en *översyn av anmälda förband till styrkeregistret skall genomföras kontinuerligt (yrkande 3)*.

I *kommittémotion 2002/03:Fö218 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. hänvisas till att FN:s säkerhetsråd den 31 oktober 2000 antog resolution 1325:2000. Den belyser bl.a. kvinnors viktiga roll vid förebyggandet av konflikter och i arbete för fred. Den pekar också på vikten av att kvinnor på jämlika villkor deltar och engageras fullt ut i alla insatser och på alla nivåer, för försvar och bevarande av fred och säkerhet samt behovet av att öka deras roller gällande att fatta beslut, konfliktförebyggande verksamhet och lösningar av problem.

Motionärerna pekar på att Försvarsberedningen hänvisar till FN-resolution 1325 och att denna uppmanar medlemsstaterna att stärka kvinnorepresentationen på alla beslutsnivåer, såväl i nationella som i regionala och internationella institutioner och arrangemang för krishantering. Riksdagen har också uttalat sig i frågan (bet. 2000/01:UU4 och mer utvecklat i bet. 2001/02:UFöU1).

Det finns således en FN-resolution som uppmanar sina medlemsländer att agera i frågan, och det finns uttalanden om riksdagens positiva syn på kvinnors deltagande inom krishantering. Nu är det hög tid att gå från det uttalade stödet för forskning och utveckling av kunskaperna i frågan och ta steget mot konkret handling. Det är viktigt att regeringen, med stöd av riksdagens framtänkta åsikter och FN-resolution 1325 från år 2000 som grund, utvecklar en strategi för hur detta kan förverkligas. Det gäller att utveckla genderperspektivet och kunskaperna för officerare, både för dem som tjänstgör här hemma och, detta kanske i ännu högre grad, för dem som tjänstgör i internationella uppdrag. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen att det bör *utvecklas en strategi i syfte att förverkliga FN-resolution 1325 från år 2000 vad gäller kvinnors roll i krishantering (yrkande 1)*.

I samma motion framhålls att resolution 1325 främst är en handlingsplan inom FN-systemet, men där ingår också punkter som riktar sig till medlemsländerna. Det finns därför anledning att *inrätta en uppföljningsmekanism för resolution 1325*, en uppföljning där mål och tidsramar för dess utförande kan fastställas, parallellbevakning inrättas och rapporteringen bli såväl tydlig som lättbegriplig. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 2*).

Åter i samma motion sägs att det är angeläget att öka kunskapen om kvinnors villkor i konfliktdrabbade länder ytterligare, bl.a. hos de trupper som deltar i FN:s fredsfrämjande operationer. Som ett led i detta arbete har regeringen beslutat att anvisa medel till Försvarsmakten för att myndigheten skall genomföra ett seminarium om könsrollsperspektiv på krishantering och internationella insatser. Syftet är att inventera och utveckla Försvarsmaktens kompetens när det gäller könsrollsperspektivet på framtida krishanteringsoperationer. Seminariet har genomförts, men sedan dess har det varit tyst i frågan. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen tillser att en *utvärdering och uppföljning av det seminarium Försvarsmakten våren 2002 höll för att inventera och utveckla Försvarsmaktens kompetens när det gäller könsrollsperspektivet på framtida krishanteringsoperationer, presenteras (yrkande 3)*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser, liksom regeringen, att Sveriges bidrag till internationell krishantering inom ramen för FN, EU, OSSE och Nato/PFF i hög grad bidrar till Sveriges säkerhet. Som medlem i Europeiska unionen har Sverige en del i ansvaret för utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga. Fortlöpande bör därför övervägas svenska bidrag inom områden där EU har sådana behov. Denna utveckling behöver kombineras med en fortsatt svensk förmåga att bidra i uthålliga fredsbevarande insatser inom exempelvis FN:s ram. Försvarsmakten bör sålunda kunna bidra till att förebygga och hantera kriser liksom kunna medverka i fredsfrämjande insatser i Europa och globalt. I den svenska förmågan bör också ingå att kunna leda multinationella förband.

Utskottet ansluter sig vidare till regeringens uppfattning att ambitionerna bör höjas för vår förmåga till internationella insatser, när det gäller såväl numerär som tillgänglighet och uthållighet.

Utskottet föreslår därför att *riksdagen bifaller regeringens förslag* att Försvarsmakten skall ha förmåga att samtidigt kunna leda och genomföra dels två insatser med förband av bataljonsstorlek eller motsvarande, dels mindre förbandsenheter i ytterligare tre insatser (*hemställan nr 8 i propositionen*). Förmågan skall omfatta både nya insatser, med relativt kort förvarning, och uthålligt deltagande i långvariga operationer. Försvarsmakten skall vidare utveckla ett svenskt bidrag till en multinationell snabbinsatsstyrka under svensk ledning som en del i EU:s snabbinsatsstyrka. Förbandet bör vara operativt senast den 1 januari 2008. På längre sikt, någon gång 2010–2012, bör en egen svensk snabbinsatsstyrka kunna vara organiserad.

Utskottet utgår från att regeringen successivt informerar riksdagen om hur arbetet med att bygga upp en svensk snabbinsatsförmåga framskrider.

Utskottet övergår här efter till att behandla avgivna motionsyrkanden med anknytning till internationella insatser.

Fyrpartimotionen 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) förordar att Sverige ökar sitt internationella engagemang (*yrkande 4*). Som nyss framgått har utskottet ingen annan uppfattning. Utskottet ser dock skillnader mellan inriktningen i motionen i förhållande till propositionens inriktning. Motionärerna förutsätter sålunda större ekonomiska resurser och fler förband. Motionsyrkandet bör därför avslås av riksdagen.

Uthållighetsfaktorn bör vara en viktig beräkningsgrund för internationella insatser enligt *yrkande 7 i partimotion 2004/05:Fö8 (v)*. Som nyss framgått i det föregående innebär den utveckling som utskottet förordat ökade krav på uthållighet och förmåga till uthålligt deltagande i långvariga operationer. *Motionsyrkandet* kan därmed anses bli tillgodosett och *avstyrks* därför.

Utskottet utgår från att Försvarsmakten i sitt arbete med att bemanna förbanden för internationella insatser inte utnyttjar fler meniga soldater än vad förbandens uppgifter kräver. Något särskilt uttalande från riksdagen att minimera antalet meniga soldater i insatsstyrkan anser utskottet därför inte vara nödvändigt, varför *yrkande 8 avstyrks*.

I två motioner framförs yrkanden som berör *krishantering ur ett genusperspektiv och tillämpningen av FN:s resolution 1325:2000*. I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* föreslås sålunda att riksdagen uppdrar åt regeringen att utarbeta en plan för hur FN:s resolution 1325 skall införas (*yrkande 10*). I *kommittémotion 2002/03:Fö218 (v)* föreslås dels att regeringen utvecklar en strategi för att förverkliga FN-resolution 1325 (*yrkande 1*), dels att det inrättas en mekanism för att följa upp denna resolution (*yrkande 2*), dels att ett seminarium 2002 om könsrollsperspektiv på framtida krishanteringsoperationer utvärderas och följs upp (*yrkande 3*).

Utskottet har erfårit att det tagits åtskilliga initiativ och pågår flera projekt för att genomföra FN:s resolution 1325:2000 om kvinnor, fred och säkerhet, såväl internationellt som nationellt. Utskottet anser ändå att det finns behov

av ytterligare ansträngningar och att Sverige bör fortsätta sitt engagerade och aktiva arbete inom Regeringskansliet och berörda myndigheter, främst Försvarsmakten och Statens räddningsverk. Utskottet har vidare erfarit att det under innevarande höst under Utrikesdepartementets ledning har tillsatts en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att prioritera, koordinera och driva på det svenska agerandet för att nationellt och internationellt förverkliga intentionerna i resolution 1325. Målet är bl.a. att gruppens arbete skall utmynna i en handlingsplan och en strategi för fortsatt svenskt agerande inom detta angelägna område.

Utskottet kan också konstatera att Försvarsmakten i regleringsbrevet för 2005 fått i uppdrag, med tillhörande krav på återrapportering, att uppmärksamma vikten av utökade utbildningsinsatser i genuskunskap både i grundorganisationen och för personal som skall delta i internationell krishantering. Vidare skall Försvarsmakten beakta vikten av att resolution 1325 tillämpas fullt ut i all verksamhet och att kvinnors deltagande i internationell krishantering bör öka. Detta bör ses i förening med ett uppdrag som Försvarsmakten gav till Försvarshögskolan i januari i år, och som skall redovisas i december, om att all militär ledarskapsutbildning skall innefatta ett genusperspektiv.

Enligt utskottets uppfattning har åtgärder vidtagits av regeringen och berörda myndigheter, eller kommer att vidtas, i linje med vad som efterlysts i de nyss nämnda motionsyrkandena i de båda motionerna. Utskottet behöver därför *inte tillstyrka* yrkandena.

I *kommittémotion 2002/03:Fö240 (fp) yrkande 3* förordas att Sverige bör ha en beredskap att kunna ställa 1 500 man till förfogande för internationella insatser. Utskottet anser att den inriktning som förordats i det föregående kan inrymma de ambitioner som motionen ger uttryck för. Utskottet *avstyrker* därför *motionsyrkandet*.

I samma motion (*yrkande 4*) ifrågasätts om inte förmågan till internationella insatser i högre utsträckning än hittills bör vara dimensionerande för krigsorganisationen. Som framgått av det föregående anser regeringen att krav som sammanhänger med förmågan att delta i internationella insatser bör påverka planeringsprocessen tidigt. Ambitionen bör vara att utnyttja synergier mellan de nationella och de internationella uppgifterna. En ökad internationell förmåga skall sålunda ses som en integrerad del av Försvarsmaktens omställning. Motionsyrkandet får därmed anses bli tillgodosett varför det *avstyrks*.

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 8* föreslås att Sverige skall kunna avdela förband från alla försvarsgrenar till internationella operationer. Ett förslag med motsvarande innebörd förs fram i *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 3*. Som framgått av det föregående kommer förband ur olika stridskrafter att vara anmälda till internationella styrkeregister. Förbandsanmälningarna kommer att analyseras och omprövas under 2005. De båda motionsyrkandena får därmed anses bli beaktade, varför de *avstyrks*.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 9* om betydelsen av fortsatt nordiskt samarbete och en

fördjupning av det praktiska regionala PFF-samarbetet med övningar med allsidigt sammansatta förband i vårt närområde. Utskottet anser att detta är förenligt med vad som tidigare anförts om en inriktning med ökade ambitioner för internationella insatser. Yrkandet *avstyrks* därför av utskottet.

Informationsoperationer

Regeringen

Regeringen bedömer att Försvarsmakten bör öka förmågan att möta olika former av informationsoperationer mot Försvarsmaktens egna system och därigenom bidra till samhällets totala motståndsförmåga. Därför är det viktigt att bl.a. utveckla ett försvarsmaktsgemensamt Computer Emergency Response Team (CERT) och ett försvarsmaktsgemensamt IT-försvarsförband för skydd mot IT-angrepp i Försvarsmaktens system.

I skälen för sin bedömning anför regeringen bl.a. följande.

I de flesta stridshandlingar och i varierande konfliktnivåer ingår informationsoperationer som en del. Informationsoperationer kan bl.a. genomföras genom elektronisk krigföring, psykologiska operationer (PSYOPS), vilseledning och fysisk bekämpning. Inom ramen för elektronisk krigföring kan dator- och nätverksoperationer (CNO) genomföras.

Detta ställer krav på utformningen av såväl insatsorganisationen som Försvarsmaktens operativa förmåga. Exempelvis kan IT-angrepp ske i såväl fred, kris som krig men även i internationella insatser. *Vi måste redan i fredstid kunna skydda våra informationssystem.* Regeringen anser därför att Försvarsmakten bör ha en god förmåga att skydda sina informationssystem mot dator- och nätverksoperationer.

De insatsförband som skall ges hög tillgänglighet och beredskap för såväl internationella som nationella insatser måste själva kunna skydda sina informationssystem och bör därför prioriteras. Inom ramen för internationella insatser bör Försvarsmakten ha en *god förmåga att genomföra psykologiska operationer*, bl.a. till stöd för skydd och säkerhet för den egna personalen. Även andra enheter t.ex. telekrigsförband, bör öka sin förmåga inom ramen för informationsoperationer.

För att kunna utveckla förmågan att skydda sig mot angrepp genom informationsoperationer behövs god kunskap om hur offensiva informationsoperationer genomförs. Insatser med Försvarsmaktens resurser regleras i författningar, och informationsoperationer är inget undantag. Regeringen anser därför att man måste *analysera de legala och folkrättsliga aspekterna för att klarlägga förutsättningarna för och konsekvenserna av att Försvarsmakten utvecklar en offensiv förmåga till informationsoperationer.*

Under perioden 2005–2007 upprättas *en enhet för skydd mot informationsoperationer i Försvarsmaktens högkvarter.* Den skall vara ett kompetenscentrum för informationsoperationer. Genom detta utvecklas förmågan inom ramen för samhällets informationssäkerhet.

Under perioden 2005–2014 utvecklas ett Computer Emergency Response Team (CERT) med förmåga att detektera, hantera och avbryta attacker och informationsoperationer riktade mot Försvarsmaktens ledningssystem. CERT upprätthåller sekretess, tillgänglighet och riktighet i Försvarsmaktens insats- och verksamhetsledningssystem.

Under perioden 2005–2014 utvecklas och anskaffas även materiel för ett IT-försvarsförband.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarsmakten bör öka förmågan att möta olika former av informationsoperationer mot Försvarsmaktens egna system och att detta bidrar till samhällets totala motståndsförmåga.

Anpassningsfrågor

Regeringen

Regeringen behandlar här frågor om Försvarsmaktens anpassningsförmåga inför försvarsbeslut 2004 i enlighet med vad som anmälts i budgetpropositionen för 2004 och vad riksdagen krävt i detta avseende (bet. 2001/02:FöU2).

I och med 1996 års försvarsbeslut introducerades en *anpassningsprincip för totalförsvaret*. Syftet med att skapa anpassningsförmåga för det militära försvarets del var att säkerställa att Försvarsmakten har förmåga att kontinuerligt kunna utvecklas med hänsyn till fortlöpande förändringar, t.ex. i omvärldsutvecklingen, hoten, vapen- och övrig materielutveckling, organisationsformer och internationellt samarbete. Anpassning utgår från den aktuella förmågan och skapas genom en differentierad beredskap, flexibilitet i planeringen och satsningar på utveckling mot framtida uppgifter och utmaningar.

De *styrinstrument* som förutsågs i beslutet har *inte fått avsedd verkan*, bl.a. har planering och realiserbarhetsgranskning av beredskapshöjningar och andra anpassningsåtgärder inte genomförts i tillräcklig utsträckning.

Under försvarsbeslutsperioden har dock fortsatta förbättringar i omvärldsläget lett till att regeringen fattat beslut om att Försvarsmaktens förmåga kan anpassas. Bland annat har beslut fattats om avveckling av merparten av de s.k. materiella mobiliseringsenheterna (MME) och om sänkta krav på beredskap för stora delar av insatsorganisationen. Motiv för avveckling av MME redovisades till riksdagen i skrivelsen Vissa frågor om Försvarsmaktens anpassningsförmåga (skr. 2002/03:48).

Regeringen beslutade den 8 maj 2003 om en *differentierad beredskap*. Genom detta förbättrades tillämpningen av anpassningsprincipen. Beslutet ligger till grund för åtgärder inom Försvarsmakten under 2004. Huvuddelen av dessa åtgärder rör planering och direktiv som inte hinner få genomslag inom utbildning, anskaffning, förrädsställning eller skolverksamhet under 2004. Försvarsmaktens underlag inför de kommande åren har däremot helt anpassats till den differentierade beredskapsmodellen.

De delvis förändrade krav på operativ förmåga som regeringen beskrivit i det föregående leder till att *beredskapssystemet kommer att ses över*. Det berör framför allt synen på i vilken omfattning Försvarsmakten bör ha förband med låg beredskap, dvs. längre beredskapstid än ett år. Principen om att insatsorganisationens förband ges en varierande uppfyllnad av personal, materiel etc. är emellertid fortfarande viktig för att, inom en given ekonomisk ram, fullt ut åstadkomma de förband som skall kunna genomföra insatser.

För att få ett starkare genomslag för de förändrade krav som ställs kommer regeringen att *ställa krav i termer av beredskap och krav på flexibilitet och utveckling*.

Motioner

Under *allmänna motionstiden* under riksdagsåren 2002/03 och 2003/04 har väckts motioner som berör anpassningsprincipen.

I *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. betonas att Totalförsvarets beredskap skall vara flexibel och följaktligen differentierad. En del uppgifter måste kunna lösas omedelbart, som t.ex. försvar av territoriell integritet och hävdandet av den nationella suveräniteten samt insatser vid katastrofer och andra svåra påfrestningar. För att möta plötsliga, mindre och väpnade angrepp, delta i fredsfrämjande insatser i närområdet och i humanitära hjälpinsatser globalt rör det sig om dagar och veckor. För en tredje beredskapskategori, någon eller några månader, omfattas övriga fredsfrämjande operationer utanför Europa. Slutligen berör den långsiktiga beredskapen (ett till flera år) förebyggande katastrofberedskap och invasionsförsvar. Kristdemokraterna anser att *beredskapssystemet måste utvecklas i syfte att öka förmågan att möta krav på flexibilitet inför olika typer av hot*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 10*).

I *kommittémotion 2002/03:261 (mp)* av Lars Ångström m.fl. pekar motionärerna på den minskande risken för en negativ säkerhetspolitisk utveckling i vårt närområde. Miljöpartiet har därför vid flera tillfällen föreslagit att militärutgifterna skall minska och att invasionsförsvaret skall nedmonteras till förmån för ett försvar mot nya icke-militära hot, som IT-sabotage, terrorism, miljöförstöring och sönderrostande ubåtar i Murmansk.

Motionärerna anför vidare att regeringen för första gången 2001 ställde sig bakom Miljöpartiets krav att inte bara ha en anpassningsförmåga av Försvarsmakten uppåt, utan också ha en anpassningsförmåga för fortsatta minskningar. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen vad i motionen anförts om att ta fram en *plan för hur en halvering av det militära försvaret på sex år skulle kunna genomföras* på ett för samhället och Försvarsmakten så gynnsamt sätt som möjligt (*yrkande 1*).

Moderata samlingspartiet delar inte regeringens syn på att det går snabbt att återupprätta en stark svensk försvarsförmåga. I *kommittémotion 2003/04:Fö259 (m)* av Ola Sundell m.fl. hävdas att alltför många osäkerheter är förenade med *anpassningsdoktrinen* för att denna skall kunna intecknas och på så sätt motivera uteblivna militära satsningar i dag.

Varje första beslut om en anpassningsåtgärd är till sin natur reagerande. Sverige kommer inte att vara ensamt om, eller ens först med, att förstärka den egna försvarsförmågan. Nationella hänsyn kommer att få företräde före omsorgen om andra stater. Sannolikt fattas beslut om en upprustning inom en kortare tidsrymd än fem år. Under denna tidsperiod är det svårt att organisera nya typer av förband, utveckla nya förmågor eller utveckla och anskaffa nya materielsystem. Moderata samlingspartiet har därför hävdat att varje beslut om avveckling av förband och materiel skall föregås av en femårig behovsanalys. Totalförsvarets beredskap och möjlighet till anpassning skall kontinuerligt utvecklas i samklang med förändringarna i omvärlden. Motionärerna föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om *anpassning till framtida hotbilder (yrkande 4)*.

Utskottets ställningstagande

I anslutning till försvarsbeslutet 2001 uttalade utskottet att regeringen borde återkomma till riksdagen angående försvarets anpassningsförmåga. I betänkandet (bet. 2001/02:FöU2) anförde utskottet att det förutsatte att regeringen fortsätter att utveckla rapporteringen om anpassningsplaneringen och att den lämnar en mer utförlig redovisning av förmågan till anpassning inför varje ny försvarsbeslutsperiod, eller när omvärldsförändringar kräver detta. Med anpassningsförmåga avsåg utskottet försvarets förmåga att möta angrepp i olika tidsperspektiv. Med hänsyn till utvecklingen i omvärlden skall försvaret kunna förstärkas, utökas, reduceras eller eljest förändras för att motsvara de krav som ställs på försvaret.

Regeringen lämnar nu i propositionen den redovisning som utskottet tidigare har begärt. Regeringen framhåller bl.a. att anpassning utgår från den aktuella förmågan och skapas genom en differentierad beredskap, flexibilitet i planeringen och satsningar på utveckling mot framtida tänkbara uppgifter.

Regeringen anför vidare att de styrintstrument som förutsattes i det förra försvarsbeslutet inte har fått avsedd verkan men att den sedan maj 2003 beslutade differentierade beredskapen kommer att leda till en bättre tillämpning av anpassningsprincipen. Regeringen kommer också att se över beredskapssystemet.

Enligt utskottets mening är det ofrånkomligt att beslut om anpassningsåtgärder kommer att behöva fattas under betydande osäkerhet och med inslag av politiskt risktagande. *Utskottet välkomnar den uppstramning som har skett i planeringen samt att regeringens kravställande kommer att ske i termer av beredskap, flexibilitet och utveckling.* Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande håller riksdagen informerad om förändringsplaneringens utveckling.

I *kommittémotion 2003/04:Fö259 (m)* hävdas att varje beslut om avveckling av förband och materiel skall föregås av en femårig behovsanalys och att totalförsvarets beredskap och möjligheter till anpassning utvecklas i samklang med förändringarna i omvärlden (*yrkande 4*). Utskottet konstaterar att riksdagen tidigare (bet. 2001/02:FöU2) behandlat och avvisat ett snarlikt yrkande.

Utskottet anser att med den modernisering och uppstramning av planeringen som nu är i fråga så föreligger tillfredsställande möjligheter att förändra försvarets utveckling till framtida hot. Motionsyrkandet bör därför *avslås av riksdagen*.

Med samma argument *avstyrker* utskottet *kommittémotion 2002/03:Fö254 (kd) yrkande 10* vari förordas att beredskapssystemet måste utvecklas för att öka förmågan att möta kravet på flexibilitet inför olika hot.

Även det i *kommittémotion 2002/03:Fö261 (mp)* framförda yrkandet om en plan för hur det militära försvaret skall kunna halveras på sex år har riksdagen behandlat och avvisat tidigare (bet. 2001/02:FöU2). Utskottet anser att den utvecklade anpassningsplaneringen kommer att innehålla erforderlig flexibilitet för en förändring av försvaret, även nedåt. Någon särskild plan för en halvering behövs därför inte. *Yrkande 1* i nämnda motion bör därför *avslås* av riksdagen.

Utveckling mot ett nätverksbaserat försvar

Regeringen

Regeringen bedömer att utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar syftar till att nå ökad operativ effekt där flexibelt sammansatta enheter med hög precision kan nå graderad verkan i olika insatsmiljöer. Utvecklingen, inklusive prov och försök, utgör en viktig grund för reformeringen från ett invasionsförsvar till ett flexibelt insatsförsvar. I utvecklingen är det viktigt att samordna utformningen med den internationella utvecklingen inom området så att svenska särlösningar undviks. Vidare bör utvecklingen ske i samverkan med berörda myndigheter.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Riksdagen och regeringen har genom tidigare beslut angett att det militära försvaret bör förändras från ett invasionsförsvar mot ett flexibelt insatsförsvar. En sådan förändring skapar förutsättningar för en ökad operativ effekt, bl.a. genom behovssammansatta insatsförband. Genom gemensam information skapas nödvändigt *beslutsunderlag för att kunna leda och genomföra graderade insatser med hög precision*. Detta bedöms kunna ske med stöd av modern informations- och kommunikationsteknik, som främst baseras på civilt utvecklad teknik och civil infrastruktur. Utvecklingen inom ramen för konceptet nätverksbaserat försvar bedöms öka effektiviteten i såväl utveckling som tillämpning av vår försvarsförmåga. Den kommer att underlätta internationellt samarbete och ge ökade möjligheter till samordning med berörda myndigheter.

Med gemensam information och omvärldsuppfattning skapas förutsättningar för ett informationsöverläge om egna och främmande resurser. Informationen skall göras tillgänglig i ett nätverk för staber, förband, verkansdelar och övriga befattningshavare. När staber på olika ledningsnivåer får samma omvärldsuppfattning och annat nödvändigt beslutsunderlag, blir det möjligt

att med en snabb beslutsprocess leda från den för situationen mest lämpliga nivån. Därmed kan de bäst lämpade förbanden och verkansdelarna genomföra snabba insatser med graderad verkan och med hög precision. Sammantaget bedömer regeringen att det *skapas förutsättningar för att med en mindre insatsorganisation nå en hög operativ effekt*. Insatser som kan göras med ökad precision och med en graderad insats, minskar också risken för förluster hos såväl civila som militära förband.

Utvecklingen av det nätverksbaserade försvaret bör öka samordningen och därmed förbättra resursutnyttjandet av sensor-, informations- och verkanssystem inom samtliga stridskrafter.

I den fortsatta utvecklingen är det angeläget att det finns en *tydlig och långsiktig målsättning* och att alla Försvarsmaktens utvecklingsprocesser samordnas och styrs mot konceptet nätverksbaserat försvar.

Att Försvarsmakten skall öka sin förmåga att delta i internationella insatser ställer också krav på utveckling, inklusive prov och försök, inom ramen för konceptet nätverksbaserat försvar. Det handlar om utveckling av de tekniska ledningssystemen, personalens kompetens, organisationens utformning och metodiken för planering och insatsledning. Det är viktigt att utvecklingen samordnas med den internationella utvecklingen inom området för att *undvika svenska särlösningar*. Regeringen anser att utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar bör ske i samverkan med berörda myndigheter. Då skapas förutsättningar för att utbyta information och samverka såväl under fredstida kriser som i krig. Detta ökar samhällets totala förmåga att hantera svåra kriser.

Utvecklingsarbetet bör bedrivas så att kraven på informationssäkerhet uppfylls.

Regeringen anser att de investeringar som sker i utveckling, prov och försök inom ramen för konceptet nätverksbaserat försvar tidigt bör användas och prövas i organisationen och i insatsförbanden. Det bör vara en väl avvägd balans mellan utveckling och anskaffning och en anpassning av befintlig materiel. I transformeringen mot ett flexibelt insatsförsvar är det väsentligt att samtidigt utveckla förmågan att utöva såväl nationell som internationell ledning.

Under åren 2005–2007 fullföljs utveckling och anskaffning av årliga systemdemonstratorer. Därmed skall viktiga och tekniskt genomförbara delar av utvecklingen prövas och ligga till grund för den fortsatta utvecklingen av det nätverksbaserade försvaret.

Motion

I *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. anfördes att det *nätverksbaserade försvaret (NBF)* är en grundpelare i den pågående försvarsreformen. Genom NBF är det enligt Försvarsmakten tänkt att ett till storleken minskat försvar ändå skall kunna bli mer effektivt och kunna verka både inom landet och internationellt. NBF skall omfatta alla marina förband, flyg- och arméförband samt civila myndigheter. Rent allmänt anser Kristdemokraterna att det är viktigt att det nätverksbaserade försvaret *inte bara inriktar sig på*

framtida tekniska lösningar utan att man redan nu kopplar ihop befintliga system på ett kostnadseffektivt sätt, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget med en tydlig och långsiktig målsättning för utvecklingen mot det nätverksbaserade försvaret. Alla Försvarsmaktens utvecklingsprocesser behöver samordnas och styras mot detta mål. I ett internationellt perspektiv bör svenska särlösningar undvikas, dvs. vår utrustning bör vara interoperabel med samverkanspartners motsvarande utrustning.

Liksom regeringen anser utskottet att det är viktigt att utvecklingen sker i samverkan mellan berörda myndigheter så att respektive myndighets informations- och kommunikationssystem blir interoperabla. Härigenom ökar samhällets totala förmåga att hantera svåra kriser. Utskottet anser att denna ambition är i linje med vad som förordas i *motion 2003/04:264 (kd) yrkande 5* varför yrkandet *avstyrks*.

Försvarsmaktens personalförsörjning

Utskottets bedömningar och förslag i korthet

Allmänt om totalförsvarsplikten

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att grunden för personalförsörjningen även i fortsättningen bör vara totalförsvarsplikten. Totalförsvarsplikten utgör nämligen en viktig förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna lösa sina åtaganden. Totalförsvarsplikten är därmed viktig för vår förmåga att i framtiden kunna möta väpnade angrepp.

Pliktsystemets främsta fördel är att det gör det möjligt att till Försvarsmakten rekrytera, utbilda och förbandsplacera kompetent personal med olika bakgrund, stor kunskapsbredd och stor allmän erfarenhet. Totalförsvarsplikten har också betydelse för försvarets förankring i samhället.

Mönstrings- och rekryteringsförfarandet bör så långt det är möjligt baseras på frivillighet.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö203 (m), 2002/03:Fö216 (v), 2002/03:Fö221 (m) yrkande 3, 2002/03:Fö224 (mp), 2002/03:Fö252 (kd) yrkandena 2 och 3, 2002/03:Fö261 (mp) yrkande 2, 2002/03:Ub402 (c), 2003/04:Fö205 (c), 2003/04:Fö211 (c), 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 8, 2003/04:Fö263 (kd) yrkandena 2 och 3, 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 7 i denna del och 2004/05:Fö208 (kd).

Kvinnlig plikt

Utskottet bedömer att skälen mot att införa könsneutral totalförsvarsplikt eller kvinnlig mönstringsplikt väger tyngre än skälen för en sådan förändring. Andra åtgärder bör således vidtas för att öka antalet kvinnor som mönstrar och genomför militär grundutbildning, t.ex. informations- och värvningskampanjer samt förbättring av arbets- och anställningsvillkor.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2001/02:U6 (c) yrkande 4, 2002/03:Fö212 (v) yrkande 2, 2002/03:Fö223 (fp), 2002/03:Fö235 (s), 2002/03:Fö240 (fp) yrkande 6, 2002/03:A366 (c) yrkande 6, 2003/04:Fö218 (v) yrkande 1, 2003/04:Fö222 (s), 2003/04:Fö233 (m), 2003/04:Fö238 (fp) yrkande 4, 2003/04:Fö254 (fp) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö8 (v) yrkande 9, 2004/05:Fö224 (v) och 2004/05:Fö249 (fp).

Förbandsutbildningssystemet

Utskottet konstaterar att dagens förbandsutbildningssystem är utformat mot bakgrund av invasionsförsvarets förutsättningar och av den anledningen behöver förändras. Utskottet ansluter sig därför till de principer för ett reformerat förbandsutbildningssystem som regeringen i propositionen säger sig kunna acceptera, dvs.

- en grundutbildning på två terminer på sammanlagt 11 månader för alla som vid mönstringen tas ut till tjänstgöring,
- en möjlighet att efter avslutad grundutbildning kunna genomföra en tredje termin om 3–5 månader,
- de som vid mönstringen är intresserade av internationell tjänst kan tas ut till utbildning i förband som regeringen avser anmäla till internationella styrkeregister,
- när utbildningen har genomförts bör Försvarsmakten kunna hålla insatsberedskap på tre nivåer: 10–15 dagar, 30 dagar eller 90 dagar samt
- det nya förbandsutbildningssystemet bör kunna tillämpas fr.o.m. 2006.

Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande i budgetpropositionen informerar riksdagen om hur förbandsutvecklingssystemet utvecklas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö252 (kd) yrkande 1, 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 7, 2003/04:Fö263 (kd) yrkande 1, 2004/05:Fö214 (s), 2004/05:Fö221 (mp) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö242 (v) yrkandena 3 och 7 och 2004/05:Fö246 (kd).

Avgångar

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarsmakten måste intensifiera sina ansträngningar för att minska avgångarna under grundutbildningen.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2004/05:Fö242 (v) yrkandena 5 och 6.

Civilt meritvärde

Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande håller riksdagen informerad om arbetet med att utveckla och tillämpa civil meritvärdering för värnpliktstjänstgöringen.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö219 (v) yrkandena 1 och 2, 2003/04:Fö241 (mp) yrkandena 1–3 och 5–7, 2003/04:Fö247 (c) yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 11.

Ekonomiska förmåner

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö205 (m), 2004/05:Fö209 (c) yrkandena 1–3 och 2004/05:Fö242 (v) yrkandena 1 och 4.

Yrkesofficerare

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning beträffande försörjningen med yrkesofficerare och betonar särskilt följande.

- Det är viktigt att den nu aktuella omstruktureringen så långt möjligt tar hänsyn till behovet av personal med rätt kompetens och en rimlig åldersstruktur för aktuella uppgifter.
- Det är ovedersägligt en fördel med en stor andel yngre officerare i trupptjänst och färre äldre och högre officerare i stabs- och förvaltningstjänst.
- Yrkesofficerare bör främst placeras i befattningar som kräver deras unika kunnande.
- Det är Försvarsmakten som avgör behovet av personal med viss kompetens och som i samverkan med Arbetsgivarverket och personalorganisationerna avgör hur personalminskningen skall ske.
- Försvarsmakten bör undvika permanenta avvecklingskostnader för personal.
- Antalet kvinnor i försvaret bör öka.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 7 i denna del och 2004/05:Fö218 (s).

Civilanställda

Utskottet delar regeringens bedömning att det i likhet med vad som sagts för yrkesofficerare är Försvarsmakten som avgör personalbehovet och i samverkan med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna bestämmer hur personalminskningen skall genomföras.

Reservofficerare

Utskottet delar regeringens bedömning att reservofficerare fyller en viktig funktion i personalförsörjningssystemet. Reservofficerare bör sålunda i större utsträckning än i dag kunna utnyttjas i insatsorganisationen, i grundorganisationen, i internationell tjänst, i den centrala ledningen och inom hemvärnet.

Personal som nyligen fullgjort värnplikt

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning i propositionen att Försvarsmakten bör ges möjlighet att i begränsad omfattning kunna anställa personer som nyligen fullgjort värnplikt, dels för att Sverige skall kunna uppfylla beredskapskrav i internationella åtaganden, dels när det är uppenbart att en anställning ökar effekten i grundutbildningen. Personalens anställningsvillkor bör regleras i avtal.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 8, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 5 och 6 och 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 7 i denna del.

Tjänstgöringsskyldighet vid internationell verksamhet

Utskottet delar regeringens uppfattning att andra kategorier anställda i Försvarsmakten än nyanställda officerare bör vara skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2004/05:Fö215 (m).

Ändrade former för att tillgodose behovet av officerskompetens

Utskottet delar regeringens bedömning att officersutbildningen så långt möjligt bör jämföras med högskoleutbildning, både när det gäller meritvärdering och finansieringsformer. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen efter det att Högskoleverket genomfört sin utredning i frågan.

Frivillig försvarsverksamhet

Utskottet delar regeringens uppfattning i propositionen att stöd från frivilliga försvarsorganisationer kommer att behövas även framgent för t.ex. bemanning av hemvärnet, utbildningsstöd till Försvarsmakten och stöd till samhället. Dessa frivilliga engagemang, kunskaper och insatser utgör en viktig del av totalförsvarets folkförankring. Med hänsyn till de stora förändringarna inom försvaret kommer emellertid det kvantitativa behovet av frivilliginsatser att minska. Det kommer också att få en delvis annan inriktning.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö260 (m) yrkande 8 och 2003/04:Fö235 (kd).

Jämställdhet, mångfald och arbete mot diskriminering

Utskottet kan konstatera att regeringen och Försvarsmakten under den gångna försvarsbeslutsperioden har prioriterat åtgärder mot diskriminering på grund av kön, sexuell läggning och etnisk tillhörighet. Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning att detta arbete har utvecklats positivt, men att det fortfarande finns stora brister som bör åtgärdas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fö262 (s), 2002/03:Sf336 (v) yrkandena 34 och 35, 2004/05:Fö227 (v) yrkandena 1–5, 2004/05:Fö243 (c, fp, v, mp) yrkandena 1 och 2, 2004/05:L295 (fp) yrkande 7, 2004/05:So604 (c) yrkande 12 och 2004/05:Ub442 (c, fp, v, mp) yrkande 11.

Erfarenheterna från personalförsörjningen. Behov av fortsatt utveckling

Regeringen

Bakgrund

Den nya situation som Försvarsmakten står inför har lett till kraftigt förändrade krav på bl.a. insatsorganisationen. Ett väl fungerande personalförsörjningssystem kan vara den enskilt viktigaste förutsättningen för Försvarsmaktens möjligheter att utföra sina uppgifter.

Enligt regeringens mening kommer *personalfrågorna under överskådlig tid att vara centrala för försvarsreformen*. Försvarsmaktens arbete med att genomföra de förändringar som redan lagts fast måste intensifieras. Det behövs en fortsatt utveckling av de principer som styr personalförsörjningen.

Utvecklingen av personalförsörjningssystemet startade redan med 2001 års försvarsbeslut. I propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) redovisades vilka konsekvenser som Försvarsmaktens förändrade uppgifter fick för personalförsörjningen. En viktig del i underlaget var Personalförsörjningsutredningens betänkande Personal för ett nytt försvar (SOU 2001:23).

I *budgetpropositionen för 2004* gav regeringen en *lägesredovisning för arbetet med att reformera Försvarsmaktens personalförsörjningssystem* (prop. 2003/04:1, utg.omr. 6, avsnitt 3.8.5.1). Regeringen poängterade personalförsörjningens centrala betydelse för försvarsreformen och framhöll särskilt två frågor: *bemanningen av de internationella insatserna och personalkostnadsutvecklingen*.

Under försvarsbeslutsperioden har Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer, granskat personalförsörjningen i Försvarsmakten. De har haft synpunkter på t.ex. kompetensförsörjning, personalkostnader och olika arbetsgivarfrågor.

I *budgetunderlaget för 2005* och den komplettering som lämnades i april 2004 redovisade Försvarsmakten att det behövs ett fortsatt utvecklingsarbete. Myndigheten pekade särskilt på anställningsformerna för officerare, ett flertal

frågor som rör bemanningen av den internationella verksamheten och olika aspekter på värnplikts- och utbildningssystemet, t.ex. könsperspektivet.

Försvarsberedningen redovisade i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) sin syn på personalfrågorna i Försvarsmakten. Regeringen delar i många fall beredningens beskrivning av de problem som finns och behovet av att förändra väsentliga delar av personalförsörjningssystemet. Regeringen återkommer till beredningens rapport.

Regeringen anser att några områden är av *avgörande betydelse för den framtida personalförsörjningen*. Dessa är

- bemanningen av den internationella verksamheten,
- utformningen av utbildningssystemet för totalförsvarspliktiga,
- formerna för att tillgodose behovet av officerskompetens och
- metoderna för att prognostisera personalkostnadsutvecklingen.

I arbetet med att utveckla principerna för personalförsörjningen måste hänsyn också tas till de omfattande förändringar av Försvarsmaktens organisation, verksamhet, uppgifter m.m. som regeringen nu föreslår i propositionen. Regeringen bedömer att det kommer att vara *nödväntigt att statsmakterna även fortsättningsvis stöder Försvarsmakten i arbetet*.

Regeringen anser att en god rekryteringskraft, dvs. förmåga att i konkurrens anställa och engagera personal, är en förutsättning för den personella kvaliteten. Försvarsmaktens rekryteringsarbete bör ta fasta på de skillnader i rekryteringsförutsättningar som finns mellan olika personalkategorier. Regeringens bedömning är att den utveckling av officersutbildningen som beskrivs längre fram kommer att gynna rekryteringen av yrkes- och reservofficerare.

Regeringen anser att *staten skall vara en föredömlig och attraktiv arbetsgivare*. Försvarsmakten bör utöva sin arbetsgivarroll så att personalen känner arbetsglädje och stimulans i sitt arbete. Dessutom är det viktigt att de åtgärder som vidtas för att minska antalet anställda bidrar till att underlätta den övertaliga personalens övergång till andra anställningar. Detta bör bl.a. ske genom att det stöd som Trygghetsstiftelsen kan ge används. Försvarsmakten måste samtidigt arbeta för att nå de politiska målen om en minskad ohälsa samt en ökad jämställdhet och mångfald.

Den omstrukturerings av personal som Försvarsmakten står inför blir mycket omfattande. Betydande organisationsförändringar kommer att genomföras. Enligt Försvarsmaktens budgetunderlag för 2005 kommer *antalet anställda att minska med ca 25 % under åren 2005–2007*. Minskningen utgörs till hälften av yrkesofficerare och till hälften av civilanställda.

Bedömt personalbehov enligt Försvarsmaktens budgetunderlag för 2005

År	2004	2005	2006	2007
Anställda	20 200	16 850	16 000	15 300

Regeringen anser att det kommer att bli nödvändigt att samtidigt hantera problem som beror på dels brister i personalförsörjningssystemet, dels kan komma att uppstå till följd av organisationsförändringar, dels kan följa av kravet på att snabbt minska antalet anställda. En kompetensförsörjningsstra-

tegi bedöms vara en förutsättning för omställningsarbetet. Denna bör utgå från verksamhetens behov och beakta aspekterna antal, kompetens och en för verksamheten rimlig åldersstruktur.

Bemanningen av den internationella verksamheten

Efter hand har det blivit alltmer uppenbart att Sveriges internationella verksamhet påverkar Försvarsmaktens personalförsörjning starkt. Enligt regeringen finns det en tydlig koppling mellan den säkerhetspolitiska målsättningen, bl.a. uttryckt i beredskapskrav på de förband som anmäls till internationella styrkeregister och de förslag som Försvarsmakten lämnat. När det gäller den internationella verksamheten handlar det ytterst om att vidta de personalförsörjningsåtgärder som är nödvändiga för att vårt land med rimlig säkerhet skall kunna bemanna de enheter som anmäls till olika styrkeregister. De *säkerhetspolitiska aspekterna* är alltså det huvudsakliga skälet till de förändringar i utbildningssystemet för totalförsvarspiktiga och den möjlighet att anställa personal i soldatbefattningar som regeringen redovisar i propositionen.

Förändrade former för att tillgodose behovet av officerskompetens

Försvarsmaktens uppgifter kräver förmåga att genomföra väpnad strid. Det är en kompetens som är unik för officerare. Därför är tillgången till välutbildade officerare avgörande för Försvarsmakten.

Utbildningen av officerare är den i särklass mest kostnadskrävande delen av Försvarsmaktens kompetensförsörjning. Detta ställer i sin tur krav på flexibilitet och på att utbildningens omfattning kan anpassas till Försvarsmaktens behov. Enligt regeringen skulle möjligheterna att tillgodose officerskompetensen kunna stärkas i ett flertal avseenden om man förde *officersutbildningen närmare universitets- och högskoleutbildning*. Försvarsmakten bör också utnyttja möjligheterna att direktrekrytera experter till officersyrket, t.ex. civilingenjörer, jurister och personal med särskild kompetens inom informationsteknikområdet.

Utveckling av metoderna för att prognostisera personalkostnadsutvecklingen

Under den senaste försvarsbeslutsperioden har Försvarsmakten tidvis haft svårigheter att prognostisera utvecklingen av antalet anställda och därmed också den totala personalkostnadsutvecklingen. Det har varit svårt att bedöma kostnadskonsekvenserna av de avtal som ingåtts. Regeringen kan dock notera en förbättring i dessa avseenden sedan 2003.

Enligt regeringens mening är det nödvändigt att fokusera på personalkostnadsutvecklingen. Under en rad år har det utvecklats en praxis där Försvarsmaktens budgetunderlag handlat mer om antalet anställda än om personalkostnaderna. Regeringen menar att denna utveckling varit olämplig. Under 2003 uppgick de totala personalkostnaderna i Försvarsmakten till ca 12,4

miljarder kronor (2002 12,6 miljarder kronor). *Försvarmakten behöver fort-löpande redovisa hur personalkostnaderna kommer att utvecklas.* I den bakomliggande analysen bör det ingå en bedömning av hur antalet anställda förändras, men också hur andra faktorer som kompetensutveckling, avvecklingskostnader, förmåner etc. påverkar kostnadsutvecklingen.

Ansvar för det fortsatta utvecklingsarbetet

Utifrån den arbetsgivarpolitiska delegering inom staten som riksdagen beslutat (prop. 2003/04:1 utg.omr. 2 avsnitt 6.4, bet. 2003/04:FiU2, rskr. 2003/04:125–127), menar regeringen att det även framöver *bör vara Försvarmakten som ansvarar för att utveckla personalförsörjningssystemet.* Detta förutsätter sedvanliga förhandlingar med de fackliga organisationerna och ett nära samarbete med Arbetsgivarverket. Regeringen avser att noga följa den fortsatta utvecklingen av personalförsörjningssystemet och personalkostnaderna.

Utskottets bedömning

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen begärt att regeringen skall ge riksdagen en samlad redovisning av personalförsörjningen. Senast skedde en sådan redovisning i proposition 2001/02:10 inför försvarsbeslutet hösten 2001. Utskottet behandlade personalfrågorna i två betänkanden (bet. 2001/02:FöU3 Totalförsvarsplikten och bet. 2001/02:FöU7 Försvarmaktens personal). Regeringen återkommer nu i den aktuella propositionen med en samlad redovisning för Försvarmaktens personalförsörjning.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning att följande områden har en avgörande betydelse för den framtida personalförsörjningen:

- Bemanningen av den internationella verksamheten.
- Utformningen av utbildningssystemet för totalförsvarspliktiga.
- Formerna för att tillgodose behovet av officerskompetens.
- Metoderna för att prognostisera personalkostnadsutvecklingen.

Totalförsvarspliktig personal och förbandsutbildningssystemet

Regeringen

Regeringens bedömning

Regeringen bedömer att *grunden för personalförsörjningen även fortsättningsvis bör vara totalförsvarsplikten* för att säkerställa vår förmåga att i framtiden kunna möta väpnade angrepp.

Den nu föreslagna insatsorganisationen har dock ett begränsat behov av totalförsvarspliktiga. Inriktningen för det militära försvaret bör vara att *inte fler totalförsvarspliktiga genomför grundutbildning än vad som behövs för bemanningen av insatsorganisationen.*

För att kunna producera kvalificerade insatsförband för både nationell och internationell beredskap bör *värnplikts- och förbandsutbildningssystemen ges*

en annan utformning. Det bör ske en tyngdpunktsförskjutning av principerna för grundutbildning och bemanning från uttagning och placering till stöd av plikt till rekrytering av frivilliga. En så stor del som möjligt av de soldater och sjömän som efter mönstring grundutbildas bör sålunda utgöras av frivilliga och för uppgiften lämpliga kvinnor och män. Grundutbildningen bör bestå av två terminer på sammanlagt 11 månader för alla. Efter avslutad grundutbildning ges möjlighet till en frivillig termin på 3–5 månader. En högre grad av frivillighet bör både höja motivationen hos den enskilde och öka förutsättningarna för att fler väljer att delta i internationella insatser. Mönstringsplikt bör inte införas för kvinnor.

Skälen för regeringens bedömning

I skälen för sin bedömning anför regeringen bl.a. följande.

Totalförsvarsplikten

För att säkerställa vår förmåga att i framtiden kunna möta väpnade angrepp bör grunden för personalförsörjningen även fortsättningsvis ytterst vara totalförsvarsplikten. Med anledning av det för Sverige gynnsamma omvärldsläget kommer behovet av att kalla in personer till värnplikts- och repetitionsutbildning under överskådlig tid att vara begränsat. *Regeringen anser därför att tjänstgöring med värnplikt i största möjliga utsträckning skall vara frivillig.* En högre grad av frivillighet bör höja motivationen hos den enskilde och öka förutsättningarna att fler väljer att delta i internationella insatser. Med ett bevarat pliktssystem som grund vidmakthålls dess viktigaste fördelar, nämligen att Försvarsmakten förses med personal som representerar skilda yrkeskategorier, kunskapsbredd och stor allmän erfarenhet. Enligt regeringen har totalförsvarsplikten också en viktig betydelse för totalförsvarets förankring i samhället.

Regeringens förslag i denna proposition om en förändrad grundorganisation innebär att flera organisationsenheter som utbildar totalförsvarspiktiga kommer att läggas ned. Regeringen anser att pliktpersonal som utbildas utbildningsåret 2004/05 i största möjliga utsträckning skall slutföra sin utbildning. Regeringen anser däremot att ingen *pliktpersonal skall utbildas 2005/06* vid de organisationsenheter som enligt regeringens förslag skall läggas ned. Det är en uppgift för berörda myndigheter att fatta nödvändiga beslut med anledning av detta.

Värnplikts- och förbandsutbildningssystemet

Regeringen konstaterar att *dagens värnplikts- och förbandsutbildningssystem* är anpassat till invasionsförsvaret och inte är kostnadseffektivt. För att kunna producera kvalificerade insatsförband för såväl nationella som internationella uppgifter och för beredskap bör värnplikts- och förbandsutbildningssystemet därför förändras. *Principerna för grundutbildning och bemanning* bör sålunda förskjutas från uttagning och placering med plikt till rekrytering av frivilliga

för uppgiften lämpliga kvinnor och män. Uttagning genom plikt bör användas som komplement för de befattningar som inte bemannas genom frivillighet. Rekrytering, mönstring, antagningsprövning och uttagning av personal måste därför utvecklas.

Försvarsmakten föreslår i sitt budgetunderlag för 2005 att ett nytt värnplikts- och förbandsutbildningssystem utvecklas och införs. Försvarsmakten anför att strävan är att skapa förmågor som är ändamålsenliga internationellt, men som också skall kunna utnyttjas i det nationella insatsförsvaret. En allmän mönstringsplikt och uttagning baserad på lämplighet, frivillighet och vilja till internationell tjänstgöring samt tidsbegränsad anställning i anslutning till grundutbildning utgör grunderna till det föreslagna reformerade pliktsystemet. Försvarsmakten redovisar vidare ett system där frivilliga till internationella insatser – före eller tidigt under grundutbildning – placeras i de förband som är avsedda för såväl nationella som internationella uppgifter. Strävan är att efter genomförd grundutbildning kunna kontraktera huvuddelen av personalen i dessa förband.

Försvarsmaktens förslag till nytt värnplikts- och förbandsutbildningssystem baseras på en grundutbildning för alla, vilken omfattar två terminer på sammanlagt ca 11 månader (ca 330 tjänstgöringsdagar). Terminerna föreslås anpassas efter de civila utbildningssystemen. Efter avslutad grundutbildning ges möjlighet att genomföra en frivillig tredje termin om 3–5 månader. Under denna termin föreslås att de totalförsvarspliktiga bör få höjda värnpliktsförmåner. Terminen syftar bl.a. till att certifiera förband för internationell beredskap, t.ex. inom EU:s snabbinsatsstyrka. Det nya förbandsutbildningssystemet ger möjlighet till försvarsmaktsgemensamma övningar eftersom värnpliktspersonalen inom samtliga stridskrafter har gemensam in- och utryckning. Genom det föreslagna systemet löses även problemet med bristande samordning mellan Försvarsmaktens grundutbildningsperioder och civila skolterminer. Det föreslagna systemet innebär, enligt Försvarsmakten, inte bara en samhällsekonomisk vinst, utan även en möjlighet att genomföra värnpliktsutbildning utan att det i alltför stor utsträckning påverkar den enskildes möjligheter till civil utbildning. Den genomsnittliga grundutbildningstiden (drygt 300 dagar) ändras inte, utan de kortaste och de längsta grundutbildningsbefattningarna avskaffas.

Försvarsmakten föreslår att det införs tre nya värnpliktskategorier: befälselever, specialister och meniga. Grundutbildningstidens längd skall vara densamma för alla tre värnpliktskategorierna. De befattningar som i dag kräver längre grundutbildningstid, t.ex. plutonschefer, bör fortsättningsvis bemannas av yrkes- eller reservofficerare. Inom utlandsstyrkan bemannas i dag samtliga plutonschefsbefattningar med yrkes- eller reservofficerare. Med detta förslag kommer nationella och internationella befattningar att bemannas ur samma personalkategorier.

Efter utbildningsfasen bör Försvarsmakten kunna upprätthålla insatsberedskap inom tre nivåer: inom 10–15 dagar, 30 dagar eller 90 dagar. Försvarsmakten bedömer att det nya förbandsutbildningssystemet bör kunna tillämpas

fr.o.m. 2006 och förbättra möjligheterna att ställa nödvändiga personella resurser till förfogande för internationella insatser. Detta kräver dock, enligt Försvarsmakten, att ett antal lagändringar genomförs. *Försvarsmakten föreslår sålunda att ändringar i 5 kap. 3 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt genomförs så att grundutbildningsförband skall kunna öva utomlands inför internationella uppgifter och inte – som i dag – endast mot nationell krigsuppgift. Vidare föreslår Försvarsmakten att det skall gå att direktutbilda totalförsvarspliktiga mot internationella insatser samt allmän mönstringsplikt även för kvinnor.*

För att öka rekryteringen till internationella registerförband *föreslår Försvarsmakten att de totalförsvarspliktiga som redan i samband med mönstring visar intresse för internationell tjänst – och som uppfyller befattningskraven och anses vara lämpliga – tas ut för utbildning till befattningar i bl.a. de förband som regeringen avser att anmäla till internationella styrkeregister. För att få så många frivilliga som möjligt krävs att ett omfattande informationsarbete genomförs före och under mönstring, exempelvis i skolorna.*

Försvarsberedningen delar i många avseenden Försvarsmaktens uppfattning och anför i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) att Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk i samråd bör förbättra mönstrings- och rekryteringsförfarandena. I detta ingår en betydligt större grad av frivillighet till tjänstgöring, men även att metoderna förenklas och att kostnaderna minskas. Enligt Försvarsberedningen behövs detta för att klara Försvarsmaktens målsättning att minst 30 % av soldaterna efter grundutbildning skall rekryteras för att delta i internationella insatser. För att nå detta mål måste även andelen avgångar minskas drastiskt (i dag ca 14 %). Dessutom måste incitamenten för att delta i internationella insatser öka. Försvarsberedningen menar att Försvarsmakten bör samordna utbildning och rekrytering bättre på samtliga grundutbildningsförband för att uppnå detta. Försvarsberedningen anser vidare att möjligheterna till att under grundutbildningen genomföra sådan utbildning som både behövs för krigsuppgiften och som är till nytta för internationell tjänstgöring skall tillvaratas fullt ut och att pliktlagstiftningen redan i dag gör detta möjligt. Regeringen delar i stort Försvarsberedningens uppfattning i denna del.

Försvarsberedningen anför vidare i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) att stora delar av Försvarsmaktens förslag är positiva. Som exempel kan nämnas möjligheterna att skapa förband för internationella insatser och förbättrade möjligheter till samövning mellan förband ur olika stridskrafter. Däremot anser beredningen att ett framtida utbildningssystem om 11 månader även behöver innehålla flexibilitet, bl.a. en möjlighet till en kortare utbildning för den som efter en termin vill avsluta sin grundutbildning. På samma sätt anser beredningen att det kan finnas skäl att det för vissa befattningar ges en längre utbildning.

Försvarsmaktens förslag baseras på förhållandevis små värnpliktskullar under överskådlig framtid (ca 8 000–10 000 totalförsvarspliktiga per år) och

bygger på att alla uttagna till värnpliktsutbildning måste utbildas i 11 månader.

Regeringen stöder de principer som Försvarsmakten har ställt upp för ett nytt förbandsutbildningssystem. Systemet bör emellertid göras flexibelt när det gäller grundutbildningstid. Försvarsmakten skall dock själv avgöra utbildningstidens längd med utgångspunkt i kraven på insatsorganisationen och i enlighet med gällande författningar.

Regeringen anser det positivt att det föreslagna förbandsutbildningssystemets terminsindelning gör det möjligt för Sverige att delta i utvecklingen av EU:s snabbinsatsstyrkor. Efter grundutbildning bör de soldater och sjömän som skall ingå i förbandsenheter med internationella uppgifter *ges kompletterande frivillig utbildning under en tredje termin.*

I proposition 2001/02:11 Bättre villkor för totalförsvarspliktiga anförde regeringen att utbildning för fredsfrämjande verksamhet kan ingå i grund- och repetitionsutbildning under förutsättning att den vidmakthåller eller utvecklar sådana kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. Enligt regeringen ger de nuvarande reglerna en mycket stor handlingsfrihet för utbildningens innehåll. Övningar för fredsfrämjande verksamhet kan även genomföras utomlands utan samtycke från de totalförsvarspliktiga, om övningen vidmakthåller eller utvecklar färdigheter och kunskaper som krigsuppgiften kräver. *Utbildning enbart mot internationella insatser kan inte ske*, men dagens lagstiftning tillåter utbildning för sådana uppgifter så länge de är till nytta för krigsuppgiften.

Enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt innebär inte totalförsvarsplikten någon skyldighet att tjänstgöra i internationell fredsfrämjande verksamhet. Uppgiften att tjänstgöra internationellt bygger på ett frivilligt åtagande från den enskilde. *Regeringen betonar därför vikten av att rekrytering till utlandsstyrkan även i fortsättningen skall ske med frivillighet som grund.*

Försvarsmakten framhåller att de föreslagna förändringarna kräver fortsatt utveckling, bl.a. med anledning av de inom EU föreslagna snabbinsatsstyrkorna. Regeringen delar denna uppfattning och anser att Försvarsmakten fortlöpande bör redovisa hur förbandsutbildningssystemet utvecklas. Regeringen delar också Försvarsberedningens och Försvarsmaktens uppfattning att det krävs bättre rekryterings- och urvalsprocesser för att kunna upprätthålla värnpliktssystemet samt att förbandsutbildningssystemets effektivitet bör förbättras. *Regeringen ser dock inte något behov av en lagändring. Den handlingsfrihet som nuvarande regelverk ger anser regeringen vara tillräcklig. Det behov av insatsinriktad utbildning som inte faller inom ramen för vad som är tillåtet enligt pliktlagstiftningen får genomföras under den frivilliga tredje terminen som ingår i det föreslagna systemet.*

Regeringen avser att ge Försvarsmakten i uppdrag att redovisa hur arbetet med befattningskraven för grundutbildningen skall fortgå.

Könsneutral plikt

Regeringen har vid ett flertal tillfällen tydligt uttalat att det är *viktigt att kvinnor i större utsträckning engageras i totalförsvaret*. Det kan bl.a. ske inom ramen för totalförsvarsplikten och på olika sätt i frivilligverksamhet. Det är värdefullt att kvinnor frivilligt genomgår antagningsprövning och fullgör värnplikt.

Försvarsutskottet har uttalat (bet. 2001/02:FöU7) att antalet kvinnor i Försvarsmakten borde öka, men har inte förordat en könsneutral mönstringsplikt. I rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) anför Försvarsberedningen att *Försvarsmaktens förslag om en allmän mönstringsplikt har flera juridiska implikationer. Detsamma gäller även en allmän värnplikt för kvinnor*. Enligt Försvarsberedningens uppfattning vore det mer fördriktigt att ha ett könsneutralt pliktssystem fullt ut. Eftersom behovet av totalförsvarspliktiga är lågt skulle emellertid en utökning med könsneutral plikt kunna medföra legitimitetsproblem. Försvarsberedningen vill därför särskilt understryka betydelsen av rekrytering på frivillig basis för både män och kvinnor. Ökade informationssatsningar bör kunna bidra till att öka andelen kvinnliga totalförsvarspliktiga samt på sikt andelen yrkes- och reservofficerare.

Andelen kvinnor som genomför värnpliktsutbildning har ökat, vilket är positivt. De informationsinsatser som Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk har genomfört de senaste åren verkar ha haft genomslagskraft. Under 2003 antagningsprövades fler kvinnor än någonsin (drygt 1 000). Av dessa bedömdes de flesta (ca 90 %) som lämpliga för att genomföra grundutbildning. Av dessa medgav dock endast hälften inskrivning eftersom många inte fyllde kraven till de önskade grundutbildningsbefattningarna.

Det är också positivt att avgångarna bland kvinnor har minskat, men fortfarande slutför alltför många kvinnor inte grundutbildningen.

Totalförsvarets pliktverk bedömer att en allmän mönstringsplikt innebär en årlig kostnadsökning på ca 125 miljoner kronor med dagens system för mönstring. Myndigheten anser att en mönstringsplikt utan tjänstgöringsplikt är orimlig. Den anser vidare att ett minskat behov av värnpliktiga tillsammans med fördubblad mönstringsvolym *riskerar att leda till att färre antal kvinnor tas in*, eftersom särbehandlingen av kvinnor avskaffas och de fysiska prestationskraven står kvar. Totalförsvarets pliktverk planerar att genomföra olika försök för att öka andelen kvinnor som gör värnplikt, bl.a. genom en personlig inbjudan till mönstring. Ett sådant försök kan genomföras på vissa orter och sedan utvärderas. Detta initiativ anser regeringen är lovvärt.

Regeringen konstaterar inledningsvis att rätten till rörelsefrihet är en grundlagsfäst rättighet. Enligt 2 kap. 8 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövande. Han eller hon är även i övrigt tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna detta. Denna rättighet får begränsas genom lag. En sådan begränsning får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhället. Begränsningen får dock aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. *Totalförsvarsplikten är en*

sådan begränsning av rörelsefriheten. En utökad inskränkning av rörelsefriheten förutsätter därför att de krav som ställs upp i grundlagen är uppfyllda. Innan det över huvud taget kan bli aktuellt att gå vidare och pröva om så är fallet, måste det först kunna konstateras att de alternativa vägar som finns att tillgå för att uppnå målet, t.ex. värningskampanjer, information, förbättrade arbetsvillkor och anställningsvillkor m.m., inte är tillräckliga för att uppnå målet. Enligt regeringens åsikt kan det inte anses vara fallet i nuläget. Försvarsmaktens förslag om införande av endast en kvinnlig mönstringsplikt som inte är kopplad till en tjänstgöringsplikt anser regeringen strida mot grundtanken i systemet. Regeringen ser i dag inte heller ett införande av en könsneutral plikt som en lämplig väg. Regeringen håller med Försvarsberedningen om att det i första hand är nödvändigt att fortsätta arbetet med att på frivillig väg skapa ett intresse för både kvinnor och män att tjänstgöra i det svenska försvaret.

Därutöver konstaterar regeringen att Försvarsmaktens förslag innebär att ungefär 55 000–60 000 kvinnor årligen under plikt skulle mönstra för att, tillsammans med lika många män, utgöra rekryteringsunderlag för ungefär 8 000–10 000 grundutbildningsplatser fr.o.m. 2008. Det skulle inte vara kostnadseffektivt att mönstra samtliga 18-åringar för att endast ta ut ca 7–10 % av dem till tjänstgöring.

Utöver de *konstitutionella skäl* som anförts anser regeringen att det i nuvarande gynnsamma omvärldsläge vore *motsägelsefullt* med en diskussion om att införa mönstrings- eller värnplikt för kvinnor. Det behöver ju endast utbildas upp till ca 10 000 totalförsvarspliktiga per år för att klara det bedömda personalförsörjningsbehovet.

Avgångar

Regeringen konstaterar att andelen totalförsvarspliktiga som inte slutför grundutbildningen alltför är för hög. Under innevarande försvarsbeslutsperiod har endast ca 85 % av i genomsnitt ca 15 000 årligen inryckande fullföljt grundutbildningen. Inom vissa förband har avgångarna varit ännu högre. Under åren 2005–2007 beräknas *omkring 8 000–10 000 totalförsvarspliktiga årligen kallas in till tjänstgöring med värnplikt. Av dessa bör minst 30 % vara villiga att teckna avtal för tjänstgöring i utlandsstyrkan.* För att kunna upprätthålla en fullgod kompetens och samtidigt få ett tillräckligt rekryteringsunderlag till internationella insatser måste därför *Försvarsmakten intensifiera sina ansträngningar att minska avgångarna under grundutbildningen.*

Verksamhetssäkerhet

Försvarsmakten har under de senaste åren reviderat sina säkerhetsinstruktioner. På ett mer grundligt sätt följs alla allvarigare incidenter upp och ansträngningar har gjorts för att öka säkerhetsmedvetandet hos den anställda personalen samt bland de totalförsvarspliktiga och de frivilliga. Det sker även en internationell samverkan för att förebygga olycksfall och skador. *Olycksfallsfrekvensen med personskador bland totalförsvarspliktiga har minskat sedan*

1999 och arbetet för att förbättra arbetsmiljön har prioriterats ytterligare, bl.a. avseende trafiksäkerhet och handhavande av vapen och ammunition. Även rutinerna för krishantering har förbättrats.

Regeringen kommer även i fortsättningen att verka för att unga män och kvinnor kan *genomföra sin värnpliktsutbildning på ett så säkert sätt som möjligt*. Än större vikt behöver läggas vid förebyggande verksamhet.

Regeringen behandlar frågor om Försvarsmaktens säkerhetsinspektion i avsnittet om grundorganisationens utveckling.

Civilt meritvärde

Det är viktigt att den som tas ut till plikttjänstgöring utöver vitsord, betyg och erfarenheter från själva tjänstgöringen om möjligt också får ut något som personen kan ha nytta av efter avslutad tjänstgöring. Regeringen har genomfört olika åtgärder för att förbättra de totalförsvarspliktigas situation i detta avseende. Bland annat har dagersättningen höjts och en utbildningspremie införts. Stora förbättringar i personskadeskyddet har också införts.

Att höja den ekonomiska ersättningen är ett sätt att öka attraktionskraften i i pliktutbildningen. Ett annat sätt är att öka det civila meritvärdet.

Det är viktigt att utbildningsmålen inte eftersätts eller att utbildningen förlängs för att ge ett civilt meritvärde. Det är behovet av den militära befattningen och de krav som ställs på befattningen som bör avgöra utbildningens längd och innehåll.

Arbetet med att lyfta fram och ta till vara civil- och värnpliktsutbildningens civila meritvärde har pågått under flera år och är en del i arbetet med att förbättra situationen för pliktiga efter genomförd grundutbildning. Inom Försvarsdepartementet tillsattes 2003 en arbetsgrupp med representanter från bl.a. Försvarsdepartementet och Försvarsmakten. Arbetsgruppen hade till uppgift att ta fram ett underlag för Försvarsdepartementets samlade syn på civilt meritvärde. Resultatet redovisades i promemorian "En samlad syn på civilt meritvärde" (Fö2004/386/MIL). Arbetsgruppens arbete presenterades också för riksdagen den 19 februari 2004. Samma dag uppdrog regeringen åt Försvarsmakten att utreda och lämna förslag på åtgärder för att utveckla det civila meritvärdet av värnpliktsutbildningen (Fö2004/378/MIL).

Försvarsmakten redovisade sitt uppdrag den 3 maj 2004. I sin redovisning skriver Försvarsmakten bl.a. att myndigheten skall hålla en årlig konferens om civilt meritvärde och att det vid varje förband skall finnas en verksamhetsansvarig för arbetet med civilt meritvärde. Vidare föreslår myndigheten att försvarsmaktsgemensamma certifieringar införs på ett antal områden. Dessutom påbörjar Försvarsmakten ett arbete med att se över betygen i syfte att göra dem mer relevanta för framtida arbetsgivare såväl som för studier. *Regeringen har för avsikt att fortlöpande följa utvecklingen inom området och hålla riksdagen informerad.*

Ekonomiska förmåner för totalförsvarspliktiga

Reglerna för ersättning till totalförsvarspliktiga som fullgör grundutbildning anges i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga. Regeringen konstaterar att de ekonomiska förmånerna för totalförsvarspliktiga inte har ändrats sedan den 1 juli 2002. Regeringen överväger att pröva en princip med årlig omräkning för de totalförsvarspliktigas ersättningar. *Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga.*

Bevakningssoldater

Regeringens mål är att de totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt skall ges en efter insatsförsvarets behov avpassad, ändamålsenlig och effektiv grundutbildning vid förband, staber eller centrum. Ett stort antal totalförsvarspliktiga grundutbildas årligen som bevakningssoldater. I många fall inleds denna med en kort allmän militär utbildning varefter resterande värnpliktsid fullgörs som vaktjänst, t.ex. kasernvakt. Under vakttjänsten ges i många fall endast sporadisk utbildning. Detta har kritiserats av bl.a. Värnpliktsrådet.

Regeringen har uppdragit åt Försvarsmakten att *redovisa behovet av bevakningssoldater*. Försvarsmakten har anmält ett behov av ca 1 800 totalförsvarspliktiga bevakningssoldater åtminstone intill 2007. Av dessa fyller endast ca 1 100 behov i insatsorganisationen. Resterande, närmare 700 personer årligen, utbildas således enbart för att lösa uppgifter i grundorganisationen. Försvarsmakten menar att de totalförsvarspliktigas bevakningstjänst inte utan betydande kostnadsökningar kan ersättas av civila vaktbolag, anställd personal eller polis. Myndigheten anger också att bevakningsvärnpliktiga är en rekryteringsgrund för internationella insatser.

Regeringen delar Försvarsmaktens uppfattning om ett fortsatt behov av bevakningsvärnpliktiga och de fyller en viktig uppgift i händelse av krig. Dock bör *volymen dimensioneras utifrån insatsorganisationens behov. Totalförsvarspliktiga bör sålunda inte utbildas mot grundorganisationens behov*. Kostnadsskäl är inte i sig grund för att ha bevakningsvärnpliktiga. Soldater och sjömän måste få ändamålsenlig och motiverad utbildning för att kunna lösa krigsuppgifter. Därmed utgör de också en rekryteringsgrund för internationella insatser.

Motioner

Pliktsystemet i allmänhet

Motion avgiven med anledning av propositionen

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt m.fl. anfördes att det är partiernas gemensamma uppfattning att *uttagning till militär grundutbildning så långt som möjligt skall baseras på frivillighet för både kvinnor och män inom ramen för pliktsystemet*. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om Försvarsmaktens personalförsörjning (*yrkande 7 i denna del*).

Motioner avgivna under allmän motionstid

I *motion 2002/03:Fö203 (m)* av Marietta Pourbaix-Lundin ifrågasätts begreppet allmän värnplikt när numera bara mindre än en tredjedel av varje årskull unga män får göra värnplikten. Motionären anser att det är dags att på allvar överväga om vi inte borde ha ett yrkesförsvaret i stället för en försvarsmakt baserad på värnplikt. Hon anser också dock att en sådan omläggning från ett värnpliktsförsvaret till ett yrkesförsvaret skall ske helt öppet och inte smygvägen såsom nu håller på att ske. Det skall ske som ett resultat av en öppen debatt och ett klart riksdagsbeslut i frågan. Motionären föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att överväga att ersätta den allmänna värnplikten med ett yrkesförsvaret.

I *kommittémotion 2002/03:Fö221 (m)* av Gunnar Hökmark m.fl. anser motionärerna att Sveriges nuvarande värnpliktssystem, förstärkt med de av pliktutredningen föreslagna förbättrade ersättningarna, ännu fungerar väl. De höjda ersättningsnivåerna och införande av en rejäl utbildningspremie livstidsförlänger systemet samtidigt som grundläggande och långsiktiga problem förblir olösta.

I de fortsatta övervägandena bör därför även andra alternativa modeller för pliktjänstgöring prövas. Till dessa hör en obligatorisk grundläggande soldat- och sjömansutbildning för alla vapenföra, följd av en rekrytering till längre utbildning och tjänstgöring som bygger helt på frivillighet och motivation. På så sätt skapas både en bredare rekryteringsbas för dagens uppgifter och handlingsfrihet för framtida behov. Ett annat alternativ är en allmän, obligatorisk grundläggande korttidsutbildning för alla som inte kan beredas plats i längre reguljära utbildningar. Försörjningen med plikt bör också ställas mot ett helt frivilligt rekryteringssystem – om inte annat som jämförelseobjekt. Motionärerna föreslår att riksdagen begär att regeringen lägger fram ett *förslag om nytt värnpliktssystem i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 3)*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* av Allan Widman m.fl. hävdas att den radikalt minskade militära hotbilden tillsammans med en allt snabbare teknisk utveckling på materielsidan skapar förutsättningar för att, åtminstone i fredstid, avskaffa den allmänna värnplikten. Folkpartiet vill därför att regeringen tillsätter en *utredning med sikte på att i fredstid avskaffa den allmänna värnplikten (yrkande 8)*. Dock måste en pliktlagstiftning naturligtvis finnas i beredskap och snabbt kunna utfärdas i händelse av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. En bred rekrytering bör underlättas genom en mönstringsplikt omfattande såväl män som kvinnor.

För att ytterligare öka attraktiviteten för att fullgöra militärtjänstgöring föreslås i *kommittémotion 2002/03:Fö252 (kd)* av Else-Marie Lindgren m.fl. att *alla svenska kvinnor det kalenderår de fyller 18 år underrättas om att de har möjlighet att få genomgå en mönstring precis som männen (yrkande 2)*. I samband med detta bör även information lämnas om totalförsvaret och dess olika uppgifter.

I samma motion föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att antalet totalförsvarspliktiga i Försvars-

makten successivt minskat under de senaste åren, med följderna att *Försvarsmakten i framtiden inte kommer att kunna fullgöra sina åtaganden (yrkande 3)*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö263 (kd)* av Else-Marie Lindgren m.fl. återkommer motionärerna i frågan om att informera kvinnor om möjligheten att mönstra. I motionen föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en översyn genomförs beträffande underrättelse och *information till kvinnor gällande mönstring inför värnplikts-tjänstgöring (yrkande 2)*.

I samma motion förordar motionärerna att *testerna vid mönstringen* förändras med hänsyn till den moderna soldatens villkor och därmed också *anpassas till kvinnors fysiska förutsättningar (yrkande 3)*.

I *motion 2004/05:Fö208 (kd)* av Annelie Enochson pekar motionären på bristen på tid för vanlig medmänsklighet i det svenska samhället. Exempelvis blir våra äldre alltmer isolerade och ingen hinner med att prata med dem eller lyssna in deras syn på saker och ting.

Den allmänna värnplikten omfattar i dag endast drygt 15 % av en åldersklass av unga män och kvinnor. De flesta gör värnplikten frivilligt och många får inte ens göra den på grund av bristande ekonomi inom Försvarsmakten. En utveckling av värnpliktsystemet är på sin plats.

En möjlighet borde därför finnas att *komplettera den allmänna värnplikten med ett solidaritetsår*, vilket riksdagen som sin mening borde ge regeringen till känna. Ett sådant solidaritetsår skulle kunna användas för tiden mellan gymnasiet och yrkesliv/universitet för att hjälpa samhället med alla de extra händer som behövs till vård, skola och omsorg.

I *motion 2002/03:Ub402 (c)* av Birgitta Carlsson och Sven Bergström pekas på de växande behoven inom vård och omsorg när de s.k. fyrtotalisterna går i pension inom några år. Det går inte att blunda för denna verklighet, utan vi måste göra något så att alltför många ungdomar stimuleras till att arbeta med människor, såväl i skolan som inom vårdsektorn.

I takt med att den allmänna värnplikten inom det militära försvaret dras ned, borde vi se en ny möjlighet att införa en ny typ av samhällstjänst i vårt land, en samhällstjänst inom gymnasieskolans ram, där såväl unga kvinnor som unga män ges möjligheter att välja att antingen tjänstgöra i militär eller civil tjänst inom t.ex. vård, omsorg eller skola. Riksdagen borde därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om *samhällstjänst inom gymnasieskolans ram*.

I *motion 2003/04:Fö205 (c)* av Lars-Ivar Ericson föreslås ett nytt värnpliktsalternativ. Motionärens utgångspunkt är att hotbilden mot Sverige förändras. Det som tillkommit är bl.a. den ökade spridningen av datavirus som kan slå ut samhällets och industriernas datorer. För att i framtiden ha en god beredskap mot attacker från sådant som stör våra datorer föreslås en *alternativ värnplikt för de ungdomar som har goda datakunskaper*.

Rigmor Stenmark har tidigare motionerat om att en utredning bör tillsättas angående *allmän samhällstjänst för alla ungdomar*. Hon återkommer nu med

samma yrkande i *motion 2003/04:Fö211 (c)*. Motionären pekar på att samhället i dag har ett stort problem eftersom allt färre människor väljer att utbilda sig inom vård och omsorg, samtidigt som det finns ett skriande behov av personal inom denna sektor. Alla ungdomar borde få en möjlighet att göra någon form av samhällstjänst och stifta bekantskap med vad det innebär att arbeta inom skola och vårdsektor.

Kommittémotion 2002/03:Fö216 (v) av Berit Jóhannesson m.fl. behandlar *prövningsförfarandet vid ansökan om vapenfri tjänst*. En ansökan om vapenfrihet skall, om den inkommer senare än sex månader efter mönstring, kompletteras med en redogörelse (3 kap. 19 § lagen om totalförsvarspåbudsplikt, 1994:1809). Den totalförsvarspåbudsgivande skall där redogöra för de förhållanden som han eller hon vill åberopa som stöd för sin inställning till ansökan om vapenfrihet. Redogörelsen består av tre frågor. Motionären anser att relevansen är tveksam för dessa frågor. Hon anser att de inte fyller någon funktion. Lagen ställer kravet att det skall vara antagligt att den totalförsvarspåbudsgivande har en allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan, inte hur övertygelsen uppkommit, om man kan tänka sig att använda våld i någon situation eller hur den kan påverkas av andras bruk av vapen. Lagens krav på redogörelse kan och bör uppfyllas genom att man enkelt får redogöra för varför man ansöker om vapenfrihet. Riksdagen föreslås tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att *förändra ansökningsförfarandet vid ansökan om vapenfrihet*.

I *kommittémotion 2002/03:261 (mp)* av Lars Ångström och Lotta Hedström sägs att det allmänna värnpliktssystemet har spelat ut sin roll. Det utgör ett i grunden orättvist och i dag helt otidsenligt system. Det är dags för regeringen att överge den allmänna värnplikten som den utformats. I stället bör 2000-talets försvarspolitik bygga på ett system av frivillighet och vara öppet för både män och kvinnor. Motionärerna föreslår att riksdagen begär att regeringen lägger fram *förslag om att avskaffa den allmänna värnplikten till förmån för ett totalförsvarssystem som bygger på frivillighet och är öppet för både män och kvinnor (yrkande 2)*.

I *motion 2002/03:Fö224 (mp)* av Gustav Fridolin anför motionären att det behövs ett försvar. Men det försvaret skall vara inriktat på de verkliga hot som finns mot medborgarna. Men i dag är försvaret uppbyggt för att möta ett hot som inte finns, och de som hamnar i försvaret är tvingade dit. Värnplikten borde omvandlas till en frivillig värtjänst. Riksdagen bör därför begära att regeringen lämnar förslag till ändringar i relevant lagstiftning för att *omvandla den allmänna värnplikten för alla män till en frivillig värtjänst för alla*.

Kvinnlig plikt

I *motion 2002/03:Fö235 (s)* av Hillevi Larsson och Anders Bengtsson anför motionärerna att det inte längre finns några trovärdiga argument för varför kvinnor inte skall omfattas av värnplikten. Vi måste nu, liksom i övriga samhället, likställa mäns och kvinnors villkor för en ökad jämställdhet.

Försvaret måste byggas i nära relation med det övriga samhället. Den civil-militära samverkan måste stärkas, och försvaret får aldrig bli en isolerad verksamhet. Ur det perspektivet är det orimligt att halva befolkningen inte ens kallas till mönstring. Kvinnorna behövs för att försvaret skall få ett så kompetent rekryteringsunderlag som möjligt. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att *värnplikten bör utvidgas till att även omfatta kvinnor*.

Samma motionärer återkommer i 2003/04:Fö222 (s) i en i stort likalydande motion.

I motion 2003/04:Fö233 (m) av Patrik Norinder och Henrik Westman föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om *allmän värnplikt för kvinnor*. I sin motivering anför motionärerna tre anledningar till att värnplikten bör göras allmän. Män och kvinnor bör vara likställda under lagen, kompetensen bör breddas inom försvaret och alla könsrollsbevarande institutioner i samhället bör motverkas.

I kommittémotion 2002/03:Fö240 (fp) av Allan Widman m.fl. påpekas att varje uttagning till tjänstgöring eller utbildning med hjälp av totalförsvarspliktlagen är ett extraordinärt ingrepp i den enskilda individens integritet. Det måste därför kunna motiveras av ett i varje enskilt fall tydligt behov av att kunna bemanna en funktion i totalförsvarets krigsorganisation. Lagen om totalförsvarsplikt bör således gälla för kvinnor på samma villkor som för män. Därför bör kvinnor på samma sätt som män kallas till mönstring. Uttagning till utbildning och tjänstgöring skall, för både män och kvinnor, i största möjliga mån styras av frivillighet och individuella val. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en *könsneutral personalförsörjning inom totalförsvaret (yrkande 6)*.

I motion 2002/03:Fö223 (fp) av Eva Flyborg anför motionären att Folkpartiet liberalerna länge har förordat en allmän värnplikt i dess riktiga bemärkelse, d.v.s. gällande såväl kvinnor som män. I dag är frågan mer aktuell och angelägen än någonsin. Hon pekar på flera skäl för att låta även kvinnor omfattas av plikttagarna.

Det främsta skälet är kvalitativt. Försvarsmakten står i dag inför stora förändringar. *Med en könsneutral värnplikt skulle man tillgodose de samlade personalbehoven* inom civilt och militärt försvar genom att utgå från *hela* befolkningen. Försvarsmakten behöver kvinnornas kompetens.

Ett annat skäl till att utsträcka plikten att fullgöra värnplikt till att gälla även kvinnor ligger i nödvändigheten att *säkra folkförankringen*. Det har stor betydelse att vi alla känner ansvar för och efter förmåga medverkar till Sveriges försvar.

Ett tredje skäl är *jämställdhetsaspekten*.

Eva Flyborg återkommer i motion 2003/04:Fö254 (fp) med i stort likalydande synpunkter och resonemang. Hon föreslår återigen att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av en *könsneutral värnplikt (yrkande 1)* samt därutöver att regeringen skall åter-

komma med förslag om hur den könsneutrala värnplikten skall genomföras (*yrkande 2*).

Samma motionär pekar i *motion 2004/05:Fö249 (fp)* ånyo på skälen för att införa kvinnlig värnplikt – kvalitets- och kompetenshöjning, folkförankring och jämställdhet. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om *kvinnors roll i försvaret*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö238 (fp)* av Heli Berg m.fl. sägs att det är hög tid att göra den hittills enbart manliga värnplikten allmän. Därför välkomnas att Försvarsmakten under sommaren 2003 har fått i uppdrag att redovisa förutsättningarna för och konsekvenserna av en framtida könsneutral pliktjänstgöring. Folkpartiet liberalerna välkomnar initiativet. Förhoppningsvis kan det bidra till att den könsbundna plikten avskaffas i Försvarsbeslutet 2004. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om *behovet av en könsneutral värnplikt (yrkande 4)*.

I *kommittémotion 2001/02:U6 (c)* av Marianne Andersson m.fl. hävdas att en allmän värnplikt för både kvinnor och män är ett självklart ställningstagande utifrån ett jämställdhetsperspektiv inom såväl det internationella som nationella fredsarbetet. Försvaret skall se till kompetens, inte till kön. Det är även viktigt med den kvalitetshöjning av värnpliktsförsvaret som skulle bli en naturlig följd av att både kvinnor och män hade samma rätt och skyldighet att delta. *Värn- och civilplikten bör därför omfatta kvinnorna på samma villkor som för männen*, vilket riksdagen bör ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Likalydande resonemang återkommer i *kommittémotion 2002/03:A366 (c)* av Margareta Andersson m.fl. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsneutral mönstringsplikt (*yrkande 6*).

I Vänsterpartiets *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl., avgiven med anledning av propositionen, konstaterar motionärerna att det finns flera tunga argument för att göra värnplikten könsneutral: det svenska försvaret behöver de bäst lämpade, behovet av kvinnor är stort i de internationella insatserna samt att Försvarsmakten liksom andra myndigheter och samhällsfunktioner behöver bli mer jämställda. *Riksdagen bör alltså besluta att införa könsneutral plikt*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 9*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö212 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. anför motionärerna att Vänsterpartiet anser att Sverige skall införa allmän värnplikt, vilket innebär att både kvinnor och män skall omfattas av totalförsvarsplikten. Motiven för allmän värnplikt bygger på den demokratiska idén om att det militära våldsmonopolet skall ha en folklig förankring. Alla samhällsgrupper skall vara representerade inom Försvarsmakten. Att införa allmän värnplikt vore bra för försvaret, för Sverige och för jämställdheten. En av uppgifterna i det nya försvaret är att Försvarsmakten i större utsträckning än tidigare skall bidra till fred och säkerhet i omvärlden. I dag är det ytterst få kvinnor som ingår i Försvarsmaktens internationella styrkor.

Dagens värnpliktssystem försvårar Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera kvinnor till utlandstjänst, eftersom förutsättningen för tjänsten som regel är att man genomgått värnpliktsutbildningen. Riksdagen bör därför som sin mening ge regeringen till känna att *Sverige skall införa allmän värnplikt (yrkande 2)*.

Vänsterpartiet återkommer till frågan i *kommittémotion 2003/04:Fö218 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. Där anfördes att det har stor betydelse för Försvarsmaktens trovärdighet och folkförankring att alla samhällsgrupper finns representerade inom myndigheten. De nya kraven på Försvarsmakten gör att effektiviteten i rekrytering och utbildning bör förbättras. Därför vill Vänsterpartiet ha *allmän värnplikt som inkluderar både kvinnor och män*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 1*).

Även i den *enskilda motionen 2004/05Fö:224 (v)* av Lennart Beijer föreslås en allmän plikt. Motionären pekar på stora fördelar med ett pliktssystem som omfattar både unga män och kvinnor. Han föreslår att riksdagen begär att regeringen *tillsätter en parlamentarisk utredning* för att utarbeta riktlinjer för ett system med allmän plikt för kvinnor och män i det svenska totalförsvaret.

Förbandsutbildningssystemet

De värnpliktiga är Försvarsmaktens största enskilda personalgrupp. I *motion 2004/05:Fö214 (s)* av Christin Hagberg och Göran Persson framhåller motionärerna att de värnpliktiga deltar i övningar som kräver hög precision och stort ansvarstagande. Det ställs dessutom allt högre krav på den utbildning som de värnpliktiga genomgår, vilket i sig skapar större risker för olyckor och andra former av tillbud. De värnpliktiga måste känna sig trygga under utbildningstiden. I dag utförs slumpvisa drogtester på anställd personal inom Försvarsmakten, men dock inte på de värnpliktiga. Försvarsmakten utredde frågan om slumpvisa drogtester bland värnpliktiga och svarade den 30 april 2004 att pliktlagen ej medger sådan slumpvis testning. Då de berörda parterna inom Försvarsmakten är överens om nödvändigheten i att kunna utföra sådana tester är det av stor vikt att det sker en översyn över de lagändringar som kan komma att behövas för att arbetet med slumpvis drogtestning skall kunna igångsättas relativt snart. Riksdagen föreslås därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om att *se över de lagändringar som behövs för att kunna införa slumpvisa drogtester bland värnpliktiga*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* av Allan Widman m.fl. kritiserades att Försvarsmakten gör sig av med utbildad personal långt före "bäst föredatum". Till följd härav utbildas långt fler värnpliktiga än vad som skulle behövas för att bemanna krigsorganisationen. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om att *under längre tid utnyttja de män och kvinnor som genomgått grundutbildning i krigsorganisationen* och därmed skapa förutsättningar för att minska antalet som uttogs till sådan utbildning (*yrkande 7*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö252 (kd)* av Else-Marie Lindgren m.fl. anför motionärerna att svenska kvinnor har samma möjligheter som män att delta i

totalförsvaret. Genom lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning har kvinnor också möjlighet att genomgå antagningsprövning (mönstring) för inskrivning. En kvinna som skrivits in för värnplikt eller civilplikt med lång utbildning blir vid straffansvar skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt samma bestämmelser som för männen. Detta innebär att en kvinna blir skyldig att genomföra inte bara grundutbildningen utan även repetitionsutbildning och att tjänstgöra vid höjd beredskap. Avbryts utbildningen blir det straffpåföljd. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att *utreda möjligheten att avbryta värnplikten efter viss tid utan straffpåföljd (yrkande 1)*.

Ett likalydande yrkande framförs i *kommittémotion 2003/04:Fö263 (kd) yrkande 1* av Else-Marie Lindgren m.fl.

I *motion 2004/05:Fö246 (kd)* av Tuve Skånberg anförts att i dag utbildas värnpliktiga endast till att kunna stoppa blödning och upprätthålla andning. Om alla landets värnpliktiga fick utbildning i hjärt- och lungräddning skulle det innebära att det civila samhället varje år fick ett tillskott på 10 000–15 000 utbildade hjärt- och lungräddare, med färsk och aktuella kunskaper och färdigheter. På sikt skulle detta få stora positiva effekter för samhället och förbättra möjligheterna att rädda liv vid olyckor och katastrofer. Att utbilda de värnpliktiga i hjärt- och lungräddning skulle även innebära en statushöjning för värnpliktsutbildningen och ytterligare höja de värnpliktigas motivation. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att *alla värnpliktiga skall få utbildning i hjärt- och lungräddning under grundutbildningen*.

I *kommittémotion 2004/05:Fö242 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. anförs att Värnpliktsrörelsen och Försvarsmakten sedan 2001 har varit överens om att även värnpliktiga bör omfattas av de slumpvisa drogtester som i dag genomförs på den anställda personalen. Försvarsmakten, som fått i uppdrag att utreda hur snabbt arbetet med slumpvisa drogtester kunde påbörjas, har i april 2004 svarat att pliktlagen ej medger slumpvis drogtestning av värnpliktiga. Då berörda parter sedan tre år har varit överens i frågan är det av yttersta vikt att en utredning tillsätts för att identifiera vilka eventuella lagändringar som kan komma att behövas, i syfte att *arbetet med slumpvis drogtestning skall kunna påbörjas snarast möjligt*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 3*).

I samma motion framhålls behov av att komplettera förordningen om medinflytande för totalförsvarspliktiga, detta för att stärka ytterligare en förtroenderolls plats i det formella medinflytandet för totalförsvarspliktiga, nämligen kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga. I förordningen, liksom författningen, står i dag förtroendemannen och skyddsassistenten utskrivna som de mest betydande förtroendeposterna. Nätverket kvinnliga värnpliktiga är ett viktigt medel för att låta de kvinnliga värnpliktiga mötas och för en gångs skull vara i majoritet i en annars mansdominerad miljö.

Trots detta ser både befäl och värnpliktiga stundtals kontaktkvinnan som en mindre viktig förtroenderoll, vilket är en attityd som måste förändras.

I syfte att ge kontaktkvinnan den status hon förtjänar bör de två ovan nämnda texterna kompletteras på sådant sätt att de fortsättningsvis rymmer även kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga, och beskriver hennes rättigheter. Kontaktkvinnan skall, liksom förtroendemannen och skyddsassistenten, utbildas i medinflytande och ges en plats i de olika nämnderna på alla nivåer. Motionärerna föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *komplettera förordningen (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga samt föreskrift (FFS 1998:6) om medinflytande för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt i syfte att dessa även skall innefatta kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga (NKV)* (yrkande 7).

Ett likalydande yrkande framförs i motion 2004/05:Fö221 (mp) (yrkande 1) av Gustav Fridolin.

Samme motionär anför att *syftet med medinflytande inom Försvarsmakten* enligt medinflytandeförordningen, vilken 1995 fastslogs av regeringen, är "... att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och i syfte att i övrigt främja goda utbildningsförhållanden". Enligt motionären är det ÖB:s uppfattning att tillämpningen av medinflytande så långt som möjligt skall fungera i kris och krig. Dock finns det i dag inget regelverk som säkerställer medinflytande i dessa situationer. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *medinflytandeförordningen (förordning 1995:808 om medinflytande för totalförsvarspliktiga)* även skall gälla i kris och krig (yrkande 2).

Avgångar

I *kommittémotion 2004/05:Fö242 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. hänvisas till Försvarsmaktens mål för att minska förtida avgångar. De bör inte uppgå till mer än 7 % av den årliga värnpliktskullen. Trots att arbete bedrivs med att minska avgångarna är målet inte nått. Statistiken visar dock att de förband som själva tagit initiativ med forskning, handlingsplaner och förändrad metodik har lyckats sänka sina avgångar. Enligt Vänsterpartiet bör *samtliga förband åläggas att upprätta handlingsplaner som, med både kort och långt perspektiv, syftar till att minska avgångarna under värnplikten*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 5).

I samma motion anförts att det i dag saknas en *central policy för att följa upp förbandens arbete med att minska förtida avgångar* under värnplikten. För att uppnå bättre resultat bör en sådan policy upprättas, med uppgift att kontrollera och följa upp förbandens arbete genom det verktyg som nämnda handlingsplaner innebär, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (yrkande 6).

Civilt meritvärde

I *motion 2003/04:Fö247 (c)* av Roger Tiefensee hävdar motionären att det är viktigt att en genomförd värnplikt har ett högt civilt meritvärde nu när det endast är 15 % av hela årskullen, kvinnor och män, som gör värnplikten. För att öka motivationen hos värnpliktiga och för att ge dem möjlighet att nyttja sina kunskaper i civila sammanhang måste Försvarsmakten tillse att utbildningen blir fullgott specificerad och dokumenterad. Vad som anförts om att den militära utbildning som kan jämföras med motsvarande civil utbildning *meriteras med högskolepoäng eller certifikat* bör ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

Motionären anser vidare att Försvarsmakten och Försvarsdepartementet måste prioritera arbetet med att höja statusen för värnplikten. Försvarsmakten bör därför *aktivt informera samhället om värnpliktens civila meritvärde*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 2*).

I *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. anförts att ett antal utredningar har visat att den moderna värnplikts- och civilpliktsutbildningen har ett meritvärde även civilt. *Försvarsmakten tillsammans med Kommunförbundet och Högskoleverket bör därför snarast komma fram till ett system som värderar utbildning inom totalförsvaret*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (*yrkande 11*).

I *kommittémotion 2002/03:Fö219 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. erinras om att regeringen våren 2001 lade fram en proposition som behandlade förutsättningar för vuxnas lärande respektive kvalificerad yrkesutbildning. Ett av målen var att forma en nationell strategi för utveckling av det livslånga lärandet. Enligt motionärerna är det anmärkningsvärt att den av staten arrangerade och prioriterade pliktutbildningen inte nämndes i sammanhanget, trots att det ofta har framhållits av både regeringen och myndighetsföreträdare att plikt-tjänstgöringen ger kompetenser, färdigheter och erfarenheter som är betydelsefulla i det civila samhället och som är utvecklande för individen.

Pliktutbildningen är dyr och det skulle innebära en stor samhällsekonomisk vinst om utbildningen gav exempelvis högskolepoäng. Självklart borde totalförsvarspliktutbildningen utgöra en viktig byggsten i regeringens nationella strategi för livslångt lärande. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *införa totalförsvarspliktutbildningen i regeringens nationella plan för det livslånga lärandet* (*yrkande 1*).

I samma motion hävdas att i dag när endast en sjättedel av årskullen genomgår civil- eller värnpliktsutbildning finns risken att samhället inte har tillräcklig förståelse för verksamheten. För att undvika detta *måste Försvarsmakten och de civila utbildningsanordnarna aktivt informera arbetsgivare och högre utbildningsinstanser om de kvaliteter och erfarenheter man erhåller genom pliktutbildningen i allmänhet*. Detta är ett led i arbetet för att öka det civila meritvärdet för totalförsvarsutbildningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 2*).

I *motion 2003/04:Fö241 (mp)* av Gustav Fridolin framförs flera yrkanden om civil meritvärdering. Motionären anför att frågan om civilt meritvärde blir

allt viktigare i takt med minskade värnpliktskullar. Han anser att Försvarsmakten måste intensifiera och prioritera arbetet med civilt meritvärde i den dagliga värnpliktsutbildningen. Arbetet har påbörjats men bör organiseras och utvecklas då det i dag går för sakta. Motionären föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att

- *arbetet för att höja det civila meritvärdet i värnpliktsutbildningen skall intensifieras och prioriteras inom Försvarsmakten (yrkande 1),*
- Försvarsmakten aktivt informerar i samhället om värnpliktens civila meritvärde (*yrkande 2*),
- det krävs en *central samordningsenhet hos Försvarsmakten* för att kunna säkerställa kontinuiteten och det vardagliga arbetet med det civila meritvärdet för värnpliktiga (*yrkande 3*),
- delar av *grundutbildningen anpassas* för att möjliggöra en civil meritering av värnplikten i form av civila certifikat, såsom körkort, navigeringsbevis, ammunitionsröjarbevis m.m. (*yrkande 5*),
- Försvarsmakten väsentligt *fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet samt näringslivet* i syfte att förbättra det civila meritvärdet för de värnpliktiga (*yrkande 6*) samt
- värnpliktiga ges möjlighet att vid sidan av sin tjänst *studera på komvux* på förbandsorten (*yrkande 7*).

Ekonomiska förmåner

I *motion 2002/03:Fö205 (m)* av Anita Sidén och Cecilia Magnusson anför motionärerna att värnpliktstiden innebär att man utsätts för risker som överstiger riskerna på en vanlig arbetsplats. Det är orimligt att de unga män och kvinnor som utbildas i att försvara vårt land inte har ett fullgott försäkrings-skydd.

Staten bör ha ett helt och odelat ansvar att lämna ersättning för skador och i värsta fall dödsfall i samband med plikttjänstgöringen. Därför bör den nödvändiga försäkringen omfatta alla slags olyckor som sker under värnplikts-tjänstgöringstiden. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om *ersättning vid skador och dödsfall under värnpliktstjänstgöringen*.

I *motion 2004/05:Fö209 (c)* av Johan Linander och Jörgen Johansson anser motionärerna att vissa grundförutsättningar måste vara uppfylla för att mildra de negativa konsekvenserna av plikttagstiftningen. Då man från samhället inskränker människors fri- och rättigheter är det mycket viktigt att de berörda blir kompenserade såväl ekonomiskt som socialt för sina insatser. Vidare är det mycket viktigt att värnplikten skall bygga på den enskildes motivation och skall vara fylld med ett så pass förmånligt innehåll att den framstår som ett meningsfullt alternativ till arbete eller studier. Problemet på senare år har framför allt varit att försvarets ersättningssystem och bestäm-

melser inte tillfredsställande följt med i utvecklingen när antalet värnpliktiga blivit färre.

För att inte värnpliktiga skall fungera som budgetregulatorer då de *värnpliktigas ersättningar och förmåner*, såsom t.ex. hemresor, ständigt står i konkurrens med övriga utgifter inom Försvarsmakten *bör dessa särskiljas från Försvarsmaktens totala anslag*, vilket bör ges regeringen till känna (*yrkande 1*).

Värnpliktiga förlorar i dag generellt ekonomiskt på att göra värnplikten. Varken dagersättningen eller förplägnadsersättningen räcker för att täcka de värnpliktigas behov eller för att vara ett konkurrensmässigt alternativ till studier och arbete. Det bör därför utredas om det är möjligt att *dagersättningen och utryckningsbidraget för de värnpliktiga knyts till den genomsnittliga löneutvecklingen inom den statliga sektorn*, vilket bör ges regeringen till känna (*yrkande 2*).

I samma motion säger motionärerna att det är mycket betydelsefullt för de värnpliktiga att kunna upprätthålla sitt sociala nätverk vid sidan av tjänsten. Det viktigaste sättet för den värnpliktige att upprätthålla god kontakt med familj och vänner är genom telefon och elektronisk post. Därför bör staten säkerställa att *alla värnpliktiga har möjlighet till kostnadsfria kommunikationsmöjligheter*. Med fasta avtal uppkommer inga löpande kostnader för telefoni och Internetuppkoppling och därför bör de värnpliktiga kunna använda detta kostnadsfritt för att upprätthålla sitt sociala nätverk. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 3*).

I *kommittémotion 2004/05:Fö242 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. påpekas att de värnpliktiga har ett begränsat ekonomiskt skyddsnät efter utryckning om de inte får ett arbete eller börjar studera direkt efter avslutad utbildning. Något bostadsbidrag för tiden efter utryckning, t.ex. under två månader, finns inte i reglerna i dag. Vänsterpartiet vill att regeringen tillsätter en *utredning som får i uppdrag att utreda hur de totalförsvarspliktigas bostadsförmåner kan förbättras*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 1*).

I samma motion anförs vidare att personer som under sin värnplikt visar sig lida av alkohol- och drogproblem måste *tas om hand och erbjudas rehabilitering*. Erfarenheter från förband som erbjudit och genomfört rehabilitering visar också att individer som med Försvarsmaktens hjälp sluppit från sitt beroende har blivit mer positivt inställda till Försvarsmakten och dess verksamhet, och klarat av sin plikttjänstgöring med högsta vitsord. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Utskottets ställningstagande

Allmänt om totalförsvarsplikten

Utskottet delar regeringens uppfattning att grunden för personalförsörjningen även i fortsättningen bör vara totalförsvarsplikten. Totalförsvarsplikten utgör nämligen en viktig förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna lösa sina

åtaganden. Totalförsvarsplikten är därmed viktig för vår förmåga att i framtiden kunna möta väpnade angrepp.

Pliktsystemets främsta fördel är att det gör det möjligt att till Försvarsmakten rekrytera, utbilda och förbandsplacera kompetent personal med olika bakgrund, stor kunskapsbredd och stor allmän erfarenhet. Totalförsvarsplikten har också betydelse för försvarets förankring i samhället.

Härav följer att utskottet inte kan godta förslaget i *kommittémotion 2002/03:Fö261 (mp) yrkande 2* som förordar att den allmänna värnplikten avskaffas och ersätts med ett frivilligt försvarssystem öppet för män och kvinnor. Motionsyrkandet bör därför *avslås*.

Utskottet kan av samma skäl heller inte godta förslaget i *motion 2002/03:Fö224 (mp)* om att omvandla värnplikten till en frivillig värtjänst för alla liksom förslaget i *motion 2002/03:Fö203 (m)* om att ersätta den allmänna värnplikten med ett yrkesförsvar. Dessa båda motioner bör således också *avslås* av riksdagen.

Utskottet är inte heller berett att godta förslaget i *motion 2003/04:Fö243 (fp)* om att införa ett pliktssystem där den allmänna värnplikten är avskaffad i fredstid. Ett system baserat enbart på frivillighet i fred torde inte kunna förse Försvarsmakten med personal med samma kvalitet och bredd som nuvarande pliktssystem. *Yrkande 8* i nämnda motion bör därför också *avslås*.

Utskottet förutsätter att antalet värnpliktiga som tas ut till utbildning är avstämt mot behovet med hänsyn till Försvarsmaktens uppgifter. Utskottet delar därför inte motionärernas synsätt i *kommittémotion 2002/03:Fö252 (kd) yrkande 3* om att ett minskat antal värnpliktiga kommer att medföra att Försvarsmakten inte kommer att kunna fullgöra sina åtaganden. Yrkandet bör därför *avslås*.

I flera motioner – *2002/03:Ub402 (c)*, *2003/04:Fö205 (c)*, *2003/04:Fö211 (c)* och *2004/05:Fö208 (kd)* – föreslås alternativ till eller tillägg till värnplikten i form av samhällstjänst, solidaritetsår eller särskild värnplikt baserad på speciella datakunskaper. Utskottet vill här erinra om att lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt inskränker den grundlagsfästa rätten till rörelsefrihet. En begränsning av denna rätt får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med begränsningen, alltså i detta fall syftet med totalförsvarsplikten. Utskottet kan inte se att motionärernas förslag om alternativ eller tillägg till värnplikten går att förena med detta övergripande krav. Motionerna bör därför *avslås*.

Utskottet ansluter sig till regeringens uppfattning att tjänstgöring med värnplikt i största möjliga utsträckning skall vara frivillig. Eftersom Sverige i den för överskådlig tid gynnsamma säkerhetspolitiska situation som råder har ett begränsat behov av att kalla in personer med stöd av värnplikt, bör uttagning baserad på frivillighet för både kvinnor och män i huvudsak vara tillräcklig för att tillgodose behovet av de bäst lämpade och mest motiverade personerna för aktuella uppgifter.

Fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) förordar att uttagningen till militär grundutbildning så långt möjligt skall baseras på frivillighet för både

kvinnor och män inom ramen för pliktssystemet. Utskottet kan här inte se någon avgörande skillnad i förhållande till den uppfattning som regeringen ger uttryck i propositionen och som utskottet ansluter sig till. Utskottet kan därför *inte tillstyrka motionens yrkande 7 i denna del.*

Utskottet kan därmed inte heller tillstyrka förslaget i *kommittémotion 2002/03:Fö221 (m)* om ett nytt värnpliktssystem där alla vapenföra skall ges en grundläggande soldatutbildning som följs av en frivillig påbyggnadsutbildning. *Yrkande 3* i denna motion bör därför *avslås* av riksdagen.

I två *kommittémotioner* från Kristdemokraterna – *2002/03:Fö252 (kd) yrkande 2* och *2003/04:Fö263 (kd) yrkande 2* – förordas bättre information till kvinnor om möjlighet att genomgå mönstring. Utskottet har vid upprepade tillfällen framfört betydelsen av att öka antalet kvinnor i försvaret. Utskottet har erfarit att andelen kvinnor som mönstrar och genomför värnpliktsutbildning har ökat. Under 2003 antagningsprövades sålunda drygt 1 000 kvinnor, vilket är fler än något tidigare år. Försvarsmaktens och Pliktverkets informationsinsatser verkar därmed ha gett resultat. Utskottet noterar vidare att Totalförsvarets pliktverk planerar att genomföra olika försök för att öka andelen kvinnor som gör värnplikt, bl.a. genom en personlig inbjudan till mönstring. Utskottet ser därför för närvarande inget behov av att ta initiativ till de åtgärder som föreslås i motionen. Utskottet *avstyrker* därför de båda *motionsyrkandena*.

I den senast nämnda motionen – *2003/04:Fö263 (kd) yrkande 3* – förordas en anpassning av testerna vid mönstringen till kvinnornas fysiska förutsättningar. Utskottet utgår från att uttagningen till tjänstgöring i olika befattningar sker med utgångspunkt från de krav på fysisk förmåga som respektive befattning kräver. Utskottet förutsätter också att de olika testerna utvecklas och anpassas med hänsyn till den moderna soldatens villkor så att testerna inte diskriminerar någon grupp utan kan utgöra ett hjälpmedel för att ta ut rätt person till rätt befattning. *Motionsyrkandet avstyrks* därför.

Kommittémotion 2002/03:Fö216 (v) föreslår ett initiativ till förändring av ansökningsförfarandet vid ansökan om vapenfrihet. Utskottet hänvisar till att regler för att vara vapenfri återfinns i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Enligt 3 kap. 19 § skall en sådan ansökan om rätt att vara vapenfri som görs senare än sex månader efter inskrivning innehålla en redogörelse för de förhållanden som sökanden vill åberopa till stöd för sitt påstående att han eller hon har en sådan allvarlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan att han eller hon har rätt att vara vapenfri. Det ankommer på regeringen och myndigheterna att tillämpa lagen och därvid avgöra vilken redogörelse som erfordras för att bedöma om skäl föreligger för vapenfrihet eller ej. Utskottet anser för övrigt att ett färre antal värnpliktiga i framtiden och det ökade inslaget av frivillighet vid uttagningen gör att det som motionärerna pekar på som ett problem sannolikt kommer att sakna aktualitet. Motionen bör därför *avslås*.

Kvinnlig plikt

Riksdagen behandlade frågan om könsneutral totalförsvarsplikt i samband med det senaste försvarsbeslutet. Utskottet framhöll då (bet. 2001/02:FöU3) att en utökning av plikten att gälla kvinnor fullt ut skulle medföra en väsentligt bredare rekryteringsbas samt att en jämnare könsfördelning borde leda till kvalitetsförbättringar i totalförsvaret. Utskottet sade sig också ha förståelse för jämställdhetsargumentet. Samtidigt konstaterade emellertid utskottet att konsekvenserna av att införa en könsneutral plikt inte var ordentligt klarlagda. Det kunde därför inte då vara aktuellt att besluta om att utöka skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt till att även omfatta kvinnor.

Regeringen redogör i den nu aktuella propositionen för de ytterligare överväganden som gjorts i frågan. Band annat har Regeringskansliet, Försvarsberedningen, Försvarsmakten och Totalförsvarets pliktverk granskat konsekvenserna av att utöka plikten till att också omfatta kvinnor.

Utskottet har stor förståelse för argumenten bakom de nu aktuella 15 motionsyrkandena om antingen en könsneutral allmän totalförsvarsplikt eller en månstringsplikt också för kvinnor. En utvidgning av plikten skulle således ge en bredare bas för urval till försvarets olika befattningar och därmed leda till kompetens- och kvalitetsförbättringar. Pliktsystemet skulle bli mer rättvist och jämställt.

De överväganden som har skett sedan riksdagen förut behandlade frågan visar emellertid på problem och nackdelar med att införa en könsneutral totalförsvarsplikt. Framför allt finns det juridiska implikationer som regeringen noggrant redogör för i propositionen. Totalförsvarsplikten innebär en begränsning av den grundlagsfästa rättigheten till rörelsefrihet. Att ytterligare begränsa denna rörelsefrihet genom att införa allmän månstringsplikt som inte är kopplad till tjänstgöringsplikt för kvinnor anser regeringen vara oförenligt med grundlagens krav. Vidare skulle en utökning med könsneutral plikt leda till legitimitetsproblem eftersom antalet totalförsvarspliktiga som tas ut i en årsklass är begränsat och kommer att minska ytterligare. En tredje negativ faktor är kostnadskonsekvenserna. En allmän månstringsplikt skulle leda till en årlig kostnadsökning på ca 125 miljoner kronor.

Utskottet anser för sin del att skälen mot att införa könsneutral totalförsvarsplikt eller kvinnlig månstringsplikt väger tyngre än skälen för en sådan förändring. Andra åtgärder bör således vidtas för att öka antalet kvinnor som mönstrar och genomför militär grundutbildning, t.ex. informations- och värvningskampanjer samt förbättring av arbets- och anställningsvillkor. Som utskottet tidigare framhållit går det redan att utläsa positiva effekter av myndigheternas informationssatsningar för detta syfte och ytterligare åtgärder planeras.

Härav följer att utskottet *avstyrker* samtliga motionsyrkanden som förordar könsneutral totalförsvarsplikt eller kvinnlig månstringsplikt, nämligen

- från riksdagsåret 2001/02 – U6 (c) yrkande 4,

- från riksdagsåret 2002/03 – Fö212 (v) yrkande 2, Fö223 (fp), Fö235 (s), Fö240 (fp) yrkande 6 och A366 (c) yrkande 6,
- från riksdagsåret 2003/04 – Fö218 (v) yrkande 1, Fö222 (s), Fö233 (m), Fö238 (fp) yrkande 4 och Fö254 (fp) yrkandena 1 och 2 och
- från riksdagsåret 2004/05 – Fö8 (v) yrkande 9, Fö224 (v) och Fö249 (fp).

Förbandsutbildningssystemet

Regeringen anför i propositionen att förbandsutbildningssystemet behöver ges en annan utformning än det har i dag för att det skall kunna producera kvalificerade insatsförband för både nationell och internationell beredskap. Regeringen ansluter sig därvid i stort till Försvarmaktens bedömning av vilka principer som bör styra utvecklingen av utbildningssystemet, nämligen:

- En grundutbildning på två terminer på sammanlagt elva månader (ca 330 tjänstgöringsdagar) för alla som vid mönstringen tas ut till tjänstgöring.
- En möjlighet att efter avslutad grundutbildning kunna genomföra en tredje termin om tre–fem månader. Härvid bör de värnpliktigas förmåner höjas.
- De totalförsvarspliktiga som redan i samband med mönstringen visar intresse för internationell tjänst – och som uppfyller befattningskraven – tas ut till utbildning till befattningar i bl.a. de förband som regeringen avser anmäla till internationella styrkeregister.
- Efter utbildningsfasen bör Försvarmakten kunna upprätthålla insatsberedskap inom tre nivåer: 10–15 dagar, 30 dagar eller 90 dagar.
- Det nya förbandsutbildningssystemet bör kunna tillämpas fr.o.m. 2006.

Utskottet konstaterar att dagens förbandsutbildningssystem är utformat mot bakgrund av invasionsförsvarets förutsättningar och av den anledningen behöver förändras. Utskottet ansluter sig därför till de principer för ett reformerat förbandsutbildningssystem som regeringen i propositionen säger sig kunna acceptera. Samtidigt vill *utskottet betona* följande.

- Inriktningen bör vara att inte fler totalförsvarspliktiga genomför grundutbildning än vad som behövs för att bemanna insatsorganisationen.
- Mönstrings- och rekryteringsförfarandet bör förenklas och effektiviseras. Det bör så långt möjligt baseras på frivillighet.
- Avgångarna under grundutbildningen måste reduceras kraftigt.
- Utbildning enbart med sikte på internationella uppgifter bör inte ske. Däremot bör möjligheterna utnyttjas att inom pliktlagstiftningens ram genomföra utbildningen så att den är till nytta såväl för krigsuppgiften som för internationell tjänstgöring.

Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande i budgetpropositionen informerar riksdagen om hur förbandsutbildningssystemet utvecklas.

Utskottet övergår därefter till att *behandla motionsyrkanden* med anknytning till förbandsutbildningssystemet.

I två motioner – 2004/05:Fö214 (s) och 2004/05:Fö242 (v) yrkande 3 – föreslås åtgärder för att möjliggöra *slumpvisa drogtestar* bland värnpliktiga. Utskottet har erfarit att Försvarsmakten har gjort en framställning till regeringen om att slumpvis få drogtesta värnpliktiga. Regeringen avslog i december 2003 denna framställning och uppdrog åt Försvarsmakten att redovisa vilka åtgärder som vidtagits och avsågs att vidtas i fråga om drogförebyggande arbete inom ramen för gällande lagstiftning. I sina motiv för beslutet anförde regeringen bl.a. att de totalförsvarspliktiga enligt 5 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt är skyldiga att genomgå medicinska undersökningar. I förarbetena till lagen klargörs att blodprovstagning kan vara en sådan undersökning som behövs för att utreda en totalförsvarspliktigs förutsättningar för tjänstgöring. I förarbetena anføres vidare att en viss undersökning endast får göras om den är motiverad med hänsyn till den verksamhet som bedrivs vid det förband eller det verksamhetsställe där tjänstgöringen fullgörs.

De totalförsvarspliktigas skyldighet att genomgå medicinska undersökningar är viss utsträckning en inskränkning av den grundlagsskyddade kroppsliga integriteten. Enligt regeringsformen får dessa fri- och rättigheter inte begränsas mer än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med begränsningen.

I det nämnda beslutet angav regeringen att den delar Försvarsmaktens uppfattning om vikten av drogförebyggande arbete för de värnpliktiga. Försvarsmakten bör därför utnyttja de möjligheter till drogförebyggande arbete som finns inom ramen för nuvarande regler. I detta arbete kan ingå att Försvarsmakten genomför nödvändiga drogtestar.

Utskottet vill inledningsvis poängtera att det är oacceptabelt med droger under värnpliktstjänstgöringen. Eftersom utbildningen sker med stöd av en pliktlagstiftning har riksdag och regering ett särskilt stort ansvar för att de totalförsvarspliktiga utbildas i en drogfri miljö. Förekomst av droger skapar större risker för olyckor och tillbud än i en normal verksamhet. Detta kan bli särskilt allvarligt eftersom hantering av vapen, ammunition och olika slags fordon är en del i utbildningen. Kraftfulla åtgärder bör alltså vidtas, *dels* förebyggande för att förhindra användning av droger, *dels* för att ingripa mot konstaterat eller misstänkt bruk av droger.

Utskottet konstaterar att det med nuvarande lagstöd inte finns några hinder för Försvarsmakten att genomföra drogtestar, men att sådana inte får ske slumpvis. Att tillåta slumpvis testning under värnpliktsutbildningen skulle inkräkta på de grundlagsskyddade fri- och rättigheterna. Utskottet har erfarit att Försvarsmakten är beredd att intensifiera det drogförebyggande arbetet. Detta är enligt utskottets mening nödvändigt, men inte tillräckligt. Med hänsyn till allvaret i frågan måste Försvarsmakten också snabbt och resolut ingripa mot misstänkt eller konstaterat bruk av droger. Utskottet är heller inte främmande för att det genom en förändrad lagstiftning görs möjligt för För-

svarsmakten att drogtesta värnpliktiga slumpvis, om detta skulle visa sig vara ändamålsenligt och nödvändigt. Regeringen får då återkomma till riksdagen med förslag till ändring av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Med hänsyn till vad som här har anförts anser utskottet att någon riksdagens åtgärd för närvarande inte är påkallad. Motionsyrkandena bör därför *inte bifallas*.

Motionärerna i *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* anser att det *utbildas fler värnpliktiga än som behövs* för att bemanna insatsorganisationen. Utskottet håller med motionärerna om att inte fler skall utbildas än vad som svarar mot behoven. Utskottet ser emellertid snarare en risk för att det kommer att tas ut för få värnpliktiga. Rekryteringsbasen för att med frivillighet svara upp mot ambitionerna för internationella uppdrag och beredskapsförband får inte bli för liten. Utskottet *avstyrker* därför yrkande 7 i nämnda motion.

I två likalydande yrkanden – *kommittémotionerna 2002/03:Fö252 (kd) yrkande 1 och 2003/04:Fö263 (kd) yrkande 1* – föreslås att riksdagen skall uppdraga åt regeringen att utreda *möjligheten för kvinnor att avbryta värnplikten utan straffpåföljd*. Utskottet erinrar om att möjligheten för kvinnor att göra militär grundutbildning regleras i lagen (1994:1810) om möjlighet för kvinnor att göra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning. Kvinnor skall innan de skrivs in informeras om att de efter inskrivningsbeslutet omfattas av samma bestämmelser som en man som med stöd av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt har skrivits in för motsvarande grundutbildning. De skall därefter tillfrågas om de samtycker till inskrivning. När de har blivit inskrivna är de underkastade samma ansvarsbestämmelser som männen. Utskottet ser inte någon anledning att föreslå ändringar i lagstiftningen i denna del. Utskottet utgår från att kvinnor som under sin utbildning av någon anledning inte kan fullfölja denna skiljs från utbildningen på samma sätt som gäller för män. Utskottet kan på dessa grunder *inte tillstyrka* de båda motionsyrkandena.

Alla värnpliktiga bör få *utbildning i hjärt- och lungräddning* föreslås det i motion 2004/05:Fö246 (kd). Utskottet har erfarit att Försvarsmakten redan i dag genomför den utbildning som föreslås i motionen. Målet att samtliga värnpliktiga skall utbildas i hjärt- och lungräddning ingår i dokumentet Försvarsmaktsgemensamma krav på förmåga hos soldater och sjömän, vilket tillställts samtliga förband, skolor och centrum. Motionen *avstyrks* därför.

I två motionsyrkanden – 2004/05:Fö242 (v) yrkande 7 och 2004/05:Fö221 (mp) yrkande 1 – föreslås att riksdagen uppdrar åt regeringen att *komplettera förordningen (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga samt föreskriften (FFS 1998:6) om medinflytande för totalförsvarspliktiga* som fullgör värnplikt, så att dessa även innefattar kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga (NKV).

Vid varje förband utser de kvinnliga värnpliktiga en representant som företräder deras intressen i kontakter med förbandsledningen. Mot bakgrund av målet att öka antalet kvinnor i försvaret och att få fler av dem som genomgår militär grundutbildning att fullfölja denna, är det enligt utskottets mening viktigt att formerna för kvinnors medinflytande är effektivt och kan utvecklas

på ett bra sätt. Utskottet avvisar inte motionärernas förslag men erinrar om att det är regeringens och myndigheternas ansvar att i förordningar och föreskrifter tillämpa gällande lagstiftning. Utskottet kan därför *inte tillstyrka* motionsyrkandena.

I nyss nämnda motion 2004/05:Fö221 (mp) yrkande 2 föreslås att förordningen (1995:808) om *medinflytande för totalförsvarspliktiga också skall gälla i kris och krig*. Utskottet erinrar om att denna förordning gäller totalförsvarspliktiga som fullgör längre grundutbildning än 60 dagar. Med hänsyn till de extraordinära förhållanden som råder under allvarliga kriser, höjd beredskap och krig, anser utskottet att det är olämpligt att utöka medinflytandet i enlighet med vad som föreslås i motionen. Som utskottet nyss påpekat ankommer det på regeringen att ändra förordningar. Utskottet föreslår att riksdagen *avslår* motionsyrkandet.

Avgångar

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarsmakten måste intensifiera sina ansträngningar för att minska avgångarna under grundutbildningen. Det är med hänsyn till behovet att kunna bemanna insatsorganisationen och behovet av rekryteringsunderlag för internationella insatser oacceptabelt att endast i genomsnitt 85 % fullföljer sin grundutbildning. Utskottet förutsätter att regeringen informerar riksdagen om hur antalet avgångar utvecklas och hur arbetet med att reducera dem fortskrider. Utskottet anser att det bör ankomma på regeringen och myndigheterna att bestämma vilka åtgärder som erfordras. Härav följer att utskottet *inte kan tillstyrka kommittémotion 2004/05:Fö242 (v) yrkandena 5 och 6* där konkreta förslag avges om åtgärder för att minska avgångarna.

Civilt meritvärde

I samband med försvarsbeslutet 2001 anförde utskottet (bet. 2001/02:FöU3 s. 60) att det såg mycket positivt på det arbete som på stor bredd bedrivs för att utveckla meritvärderingen för pliktpersonal. En väl fungerande meritvärdering ansågs vara en nödvändig del i ett modernt pliktsystem. Utskottet ansåg att det i detta arbete var viktigt med lokala initiativ och erfarenhets-spridning byggt på samverkan med högskolor och universitet.

Regeringen redogör i propositionen för det arbete som därefter skett. Bland annat framhålls att det numer finns en samlad syn på civilt meritvärde, att det skall hållas årliga konferenser på detta tema, att det vid varje förband skall finnas en verksamhetsansvarig för arbetet med civil meritvärdering och att försvarsmaktsgemensamma certifieringar genomförs på ett antal områden.

Utskottet konstaterar att frågan om civil meritvärdering är en prioriterad fråga såväl i Regeringskansliet som inom Försvarsmakten. Utskottet kan vidare konstatera att försvarsministern presenterade promemorian En samlad syn på civilt meritvärde för riksdagen i februari 2003, varefter regeringen gav Försvarsmakten i uppdrag att redovisa åtgärder för att öka det civila meritvär-

det av genomförd värnpliktsutbildning. Försvarsmakten redovisade sitt uppdrag i maj 2004.

Utskottet har erfarit att ca 40 utbildningsmoment inom Försvarsmakten i nuläget är civilt certifierade, varav 8 ger högskolepoäng och kan räknas in i en akademisk examen. Under 2003 delades det ut ca 9 000 utbildningsbevis.

Mot bakgrund av pågående arbete och vad som här i övrigt har anförts anser utskottet att huvuddelen av de motionsyrkanden som behandlar civil meritvärdering är beaktade eller kommer att kunna bli beaktade. Utskottet avstyrker därför följande yrkanden: 2002/03:Fö219 (v) yrkande 2, 2003/04:Fö241 (mp) yrkandena 1–3 och 5–7, 2003/04:Fö247 (c) yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Fö264 (kd) yrkande 11.

När det gäller frågan om ett *livslångt lärande* anser utskottet att ett sådant inbegriper alla utbildningsformer, från förskola till forskning, folkbildning och icke-formaliserat lärande. Enligt utskottets mening finns det inte någon lista eller nationell plan som pekar ut någon insats framför någon annan. Ett flertal insatser bidrar alla på sitt sätt till det livslånga lärandet. Härav följer att utskottet *inte tillstyrker kommittémotion 2002/03:Fö219 (v) yrkande 1* som föreslår att totalförsvarsutbildningen skall införas i regeringens nationella plan för livslångt lärande.

Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande håller riksdagen informerad om arbetet med att utveckla och tillämpa civil meritvärdering för värnplikts-tjänstgöringen.

Ekonomiska förmåner

Två motionsyrkanden berör *ersättningen till de värnpliktiga* under tjänstgöringen. I motion 2004/05:Fö209 (c) yrkande 2 förordas att dagersättningen och utryckningsbidraget knyts till den genomsnittliga löneutvecklingen och i kommittémotion 2004/05:Fö242 (v) yrkande 1 föreslås en utredning om hur bostadsförmånerna för de totalförsvarspliktiga kan förbättras. Utskottet hänvisar här till vad regeringen uttalat i propositionen, dels om att regeringen överväger en ordning med årlig omräkning av de totalförsvarspliktigas ersättningar, dels att regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga. Motionsyrkandena *avstyrks* därför.

Med samma argument *avstyrker* också utskottet motion 2004/05:Fö209 (c) yrkande 1 i vilket föreslås en särredovisning av värnpliktigas ersättningar för att förhindra att dessa blir en budgetregulator.

I motion 2002/03:Fö205 (m) föreslås att *försäkringsskyddet* skall omfatta alla slags olyckor som leder till skador och dödsfall under värnpliktstjänstgöringen. Utskottet hänvisar till att riksdagen relativt nyligen (prop. 2001/02:10, bet. 2001/02:FöU3, rskr. 2001/02:205) beslutat om lagändringar som medfört betydande förbättringar av personskadeskyddet för de totalförsvarspliktiga. Innebörden härav är *dels* att ersättningar skall vara desamma oavsett typ av utbildning och dess längd, *dels* att den s.k. ålderstrappan vid beräkning av livränteunderlaget skall avskaffas, *dels* att garantinivån för livränta skall vara minst sju basbelopp. Härutöver beslutade riksdagen om lagändringar som ger

de utbildningsansvariga myndigheterna ett utökat rehabiliteringsansvar och att anhöriga kan få ersättning om de engageras i rehabiliteringen av en värnpliktig som skadats. Med anledning härav anser utskottet att det för närvarande inte finns anledning för riksdagen att ta initiativ för en förbättring av personskadeskyddet för totalförsvarspliktiga. Motionen kan därför *inte tillstyrkas*.

I *kommittémotion 2004/05:Fö242 (v)* anføres att värnpliktiga som lider av alkohol- eller drogproblem måste tas om hand och ges rehabilitering. Utskottet har erfarenhet att grundutbildningen avbryts för värnpliktiga som uppvisar alkohol- eller drogproblem om de bedöms utgöra en säkerhetsrisk eller om de inte anses kunna uppnå utbildningsmålen. Skulle grundutbildningen avbrytas är det försäkringskassan som prövar Försvarsmaktens rehabiliteringsansvar enligt lagen (1997:265) om statligt pensionsskadeskydd. Om den värnpliktige fullföljer utbildningen får han samma rehabilitering som en anställd. Enligt utskottets mening torde det som motionärerna efterlyser vara tillgodosett i nuvarande regelverk och dess tillämpning. *Yrkande 4* i nämnda motion *avstyrks* därför.

Motion 2004/05:Fö209 (c) föreslår att alla värnpliktiga ges möjlighet till *kostnadsfria kommunikationsmöjligheter* med dator och telefon (*yrkande 3*). Utskottet har erfarenhet att de värnpliktiga på flera förband redan har tillgång till datorer samt att Försvarsmakten håller på att se över möjligheterna att ge alla värnpliktiga möjlighet till Internetuppkoppling över dator. Skälet till att Försvarsmakten strävar efter att ge alla värnpliktiga lika tillgång till dator och Internet är dels att det förbättrar deras möjligheter att vidmakthålla sociala kontaktnät, dels att det inom flera områden är en förutsättning för att möjliggöra civil certifiering av värnpliktsutbildningen. Utskottet anser att vad motionären föreslår kommer att bli tillgodosett, varför motionsyrkandet *avstyrks*.

Yrkesofficerare

Regeringen

Regeringens bedömning

Regeringen bedömer att yrkesofficerare företrädesvis bör placeras i befattningar som kräver den militära personalens unika yrkeskunnande. Alternativa karriärvägar bör skapas och militära befattningar bör i ökad omfattning tillsättas med stöd av ett ansökningsförfarande. De åtgärder som vidtas för att minska antalet anställda bör bidra till att frigjord kompetens kommer andra arbetsgivare till godo. Personalavvecklingen bör genomföras mer kostnadseffektivt än under 2001–2004. Myndighetens bemanningsarbete bör styras på ett sådant sätt att befälsbrist undviks i de delar av verksamheten som inte avvecklas.

Skälen för regeringens bedömning

I skälen för sin bedömning anför regeringen bl.a. följande.

Försvarsmaktens underlag inför 2004 års försvarsbeslut

Av Försvarsmaktens fortlöpande rapportering och av underlaget inför den nu aktuella propositionen framgår att myndigheten i allt väsentligt står bakom den inriktning som tidigare beslutats för yrkesofficerarna. Förändringsarbetet har däremot varit betydligt mer tids- och resurskrävande än vad som tidigare bedömts. Försvarsmakten menar att det *behövs ytterligare studier av åldersproblematiken*. Regeringen återkommer till detta i avsnittet Åldersstrukturen hos Försvarsmaktens yrkesofficerare m.m.

Försvarsmakten har jämfört tillgången till personal inom olika kompetensområden med det behov som kan förutses under perioden 2005–2007. Försvarsmakten bedömer att tillgången till kompetens inte kommer att bli gränsättande för myndighetens möjligheter att utföra sina uppgifter. Försvarsmakten konstaterar dock att detta är svårförutsägbart i ett längre perspektiv.

Riksrevisionsverkets granskning av Försvarets omstrukturering (RRV 2003:20)

Den 12 juni 2003 överlämnade Riksrevisionsverket granskningsrapporten Försvarsmaktens omstrukturering – Granskning av planering och genomförande (RRV 2003:20). Riksrevisionsverket redovisade i denna en rad personella aspekter på att genomföra försvarsreformen. Bland annat konstaterades att ett lämpligt personal- och kompetensförsörjningssystem inte kommer att vara infört vid utgången av 2004. Riksrevisionsverket bedömde att Försvarsmakten kan minska antalet yrkesofficerare i enlighet med planeringen, men till höga kostnader. Vidare konstaterades att Försvarsmakten skyndsamt behöver *införa en tydlig personal- och personalkostnadsredovisning* och att de korta tjänstgöringstiderna för yrkesofficerarna inte är bra för verksamheten. Riksrevisionsverket framförde att Försvarsmakten bör fortsätta att påverka statsmakterna för att få möjlighet till visstidsanställningar samt att *Försvarsmakten bör stärka arbetsgivarrollen*.

I budgetpropositionen för 2005 (prop. 2004/05:1, utg.omr. 6, avsnitt 3.9) redovisas ett mer fylligt referat av rapporten, Försvarsmaktens svar och regeringens slutsatser.

Försvarsberedningens rapport Försvar för en ny tid (Ds 2004:30)

Försvarsberedningen har lämnat en omfattande redogörelse för sin syn på yrkesofficerarna. Bland de frågor som beredningen belyst vill regeringen särskilt peka på följande: Yrkesofficerare bör först och främst tjänstgöra i befattningar som kräver det yrkeskunnande som är unikt för militär personal. Att delta i internationell verksamhet kommer att vara ett återkommande och normalt inslag i officerens yrkesliv. Högre officerare bör tjänstgöra längre tider på sina befattningar. Möjligheterna att direktrekrytera officerare med särskild kompetens bör förbättras. Det behövs fler rekryteringsvägar in i officersyrket och hänsyn måste tas till kostnaderna när olika åtgärder för att

minska antalet anställda övervägs. Officerare som är anställda med fullmakt och som inte väljer att avvecklas bör tjänstgöra på de platser inom myndigheten där lämpligt arbete finns.

Regeringen delar Förvarsberedningens syn i dessa delar.

Förändringsarbetet bör intensifieras

Regeringen noterar de iakttagelser och analyser som Riksrevisionsverket och Förvarsberedningen gör. Regeringen anser det nödvändigt att Förvarsmaktens i sitt arbete med att minska antalet anställda *beaktar de arbetsrättsliga reglerna*. Arbetet bör vidare ske på ett sätt som främjar verksamheten och minimerar avvecklingskostnaderna. Förvarsmakten bör också intensifiera sitt arbete med att genomföra den inriktning för yrkesofficerarna som regeringen tidigare redovisat för riksdagen. Det handlar om att *skapa alternativa karriärvägar, att frikoppla befordran från formella utbildningskrav och att anställa personer med särskild kompetens*. I de fall där detta gäller anställning som officer bör anställningarna vara kopplade till en anpassad yrkesofficersutbildning. Regeringen menar att Förvarsmakten i ökad omfattning bör tillsätta militära befattningar med ett *ansökningsförfarande*. Det skulle skapa ett bemanningssystem som är effektivare för myndigheten och mer attraktivt för den enskilde. Förvarsmakten har uppgett att detta tidigast kan inledas hösten 2005.

Regeringen har beslutat om ändringar i officersförordningen (1994:882) för att underlätta Förvarsmaktens utvecklingsarbete i dessa avseenden. Ändringarna trädde i kraft den 1 juni 2004.

Arbetsgivarpolitiska aspekter

Förvarsmakten bedömer i budgetunderlaget för 2005 att *behovet av yrkesofficerare kommer att minska från ca 11 600 till ca 9 100 under åren 2005–2007*. Underlaget grundades på myndighetens förslag till fortsatt utveckling och tog hänsyn till behovet av militär kompetens i insatsorganisationen, grundorganisationen, den internationella verksamheten och i andra myndigheter, som t.ex. Försvarets materielverk och Förvarshögskolan. För att nå detta nettoresultat räknar Förvarsmakten med att *nyrekrytera ca 500 och att avveckla ca 3 000 officerare*. Förvarsmakten anser att minskningen är möjlig genom en kombination av naturlig avgång, olika åtgärder som yrkesväxlingsstöd och fortsatt tillämpning av systemet med särskild pension. Däremot kan det bli nödvändigt med uppsägningar på grund av arbetsbrist om avtalet om särskild pension inte förlängs eller ersätts av ett liknande system när det går ut den 31 december 2004.

Arbetsgivarpolitiken i staten är långtgående delegerad. Enligt regeringen bör det därför vara myndigheten som avgör behovet av personal med olika kompetens. *Det är myndigheten som i samverkan med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna skall avgöra hur personalminskningen bör genomföras.*

I några avseenden vill dock regeringen uttala sin *principiella syn*. *Det första* är att det är viktigt att i omstruktureringen så långt som möjligt ta hänsyn till behovet av att få en personalstyrka med rätt kompetens och en rimlig åldersstruktur för verksamheten. *Det andra* är att Försvarsmakten bör styra de personella resurserna till den verksamhet där de behövs bäst. Nu finns det för många yrkesofficerare samtidigt som delar av organisationen lider av befälsbrist. Det kommer att *behövas en tydligare styrning från myndigheten för att under omstruktureringen få tillräckligt med personal i t.ex. värnpliktsutbildningen*.

De planerade nyanställningarna under perioden 2005–2007 utgör endast en begränsad del av dem som behövs på längre sikt för att få en personalförsörjning i balans. Utan tydlig styrning finns det en uppenbar risk för att situationen förvärras vid de enheter som redan nu har brist på officerare. *Den tredje aspekten* som regeringen vill peka på är *kostnaderna* för personalavvecklingen. De har varit betydande och tidvis svåra att prognostisera. Enligt Försvarsmaktens delårsredovisning för 2004 uppgick kostnaderna för avveckling av personal till ca 2,9 miljarder kronor under åren 2001–2003. *Försvarsmakten måste därför fortsätta att utveckla sina prognosinstrument* och noga väga kostnaderna för olika avvecklingsåtgärder mot de effekter som åtgärderna ger.

Regeringen är positiv till Försvarsmaktens inriktning att lämna stöd till den personal som är beredd att byta yrke. Särskilt angeläget är det att stöd ges till dem som visar intresse för annan offentlig verksamhet som t.ex. polis-, kriminalvårds- eller utbildningsväsendet. Officerarnas erfarenheter av utbildning och ledarskap bör, med nödvändig komplettering i yrkes- och ämnesutbildning, vara lämpliga kvalifikationer. Då tillvaratas personalens kompetens på ett sätt som är konstruktivt både för den enskilde och för samhället.

Sammantaget konstaterar regeringen att minskningen av officerskåren kommer att ställa stora krav på Försvarsmakten. Läget kompliceras dessutom av att cirka en tredjedel av officerarna är anställda med fullmakt.

Fullmakter och särskild pension

I ett historiskt perspektiv har staten använt fullmakter för att anställa tjänstemän som ansetts behöva en särskilt trygg och oberoende ställning. Detta gäller t.ex. domare och officerare. En fullmaktsanställning ger ett mycket starkt anställningsskydd. Arbetsbrist är t.ex. inte en saklig grund för uppsägning.

Vid början av 1990-talet fanns det ca 10 000 yrkesofficerare med fullmakt. Den 1 juli 1992 trädde förordningen (1992:538), om inrättande och indragning av vissa tjänster vid myndigheter som hör till Försvarsdepartementet, i kraft. Där reglerades att en fullmaktstjänst skulle dras in av myndigheten om tjänsten var vakant eller skulle bli ledig. De yrkesofficerare som redan var anställda med fullmakt fick behålla anställningsformen. *För närvarande finns ca 3 600 officerare kvar med fullmakt*. Majoriteten av dem är 47 år eller äldre.

Om man utgår från officerarnas nuvarande pensionsålder (60 år), kommer fullmaktssituationen att påverka Försvarsmaktens möjligheter att avveckla

äldre officerare under ytterligare ca 15 år. Därefter kommer konsekvenserna att avta tills de sista fullmaktshavarna pensioneras, omkring 2025.

Under försvarsbeslutsperioden har *systemet med särskild pension* kritiserats. Regeringen vill därför beskriva systemet utifrån ett statligt, arbetsgivarpolitiskt perspektiv. Beskrivningen utgår från Arbetsgivarverkets skrivelse Hemställan från Försvarsmakten om vissa pensionsåtgärder (1999-10-13, dnr 9909-0488-Centro-65).

I samband med 1992 års försvarsbeslut beslutade regeringen förordningen (1992:96) om pension för vissa yrkesofficerare. Den innebar att fullmaktsanställda officerare i vissa fall kunde gå i pension när de fyllde 55 år. Förordningen gällde till utgången av 1994.

Regeringen beslutade i november 1994 att Försvarsmakten fick välja de metoder och den omfattning som verksamhetsmålen krävde för att avveckla yrkesofficerare (dnr Fö94/1954/MIL) och betonade att personalåtgärder av principiell betydelse för de statliga arbetsgivarna skulle behandlas av Arbetsgivarverket. Arbetsgivarverket bemyndigade i december 1994 Försvarsmakten att besluta om åtgärder i enlighet med regeringsbeslutet. Bemyndigandet gällde till utgången av 1996.

I juni 1996 hemställde Arbetsgivarverket, på begäran av Försvarsmakten, att regeringen skulle reglera *fortsatt tillämpning av systemet med särskild pension*. Regeringen beslutade att inte vidta någon åtgärd (dnr Fi 96/2864, Z 3), eftersom det är Arbetsgivarverket som på statens vägnar sluter avtal om anställnings- och arbetsvillkor. Regeringen framförde att myndigheterna skulle bära ansvaret för kostnaderna.

Arbetsgivarverket delegerade i september 1996 befogenheten att sluta kollektivavtal för särskild pension till Försvarsmakten. Delegeringen avsåg tiden t.o.m. 2001. Befogenheten förlängdes sedan till utgången av 2004.

Kvinnor som yrkesofficerare

Regeringen bedömer att den omfattande avvecklingen av personal och det tillfälliga rekryteringsstoppet till officersutbildningen riskerar att få negativa konsekvenser för uppgiften att successivt öka andelen kvinnor inom officersyrket. Det ställs högre krav på Försvarsmaktens förmåga att behålla de kvinnor som i dag är anställda som yrkesofficerare. Försvarsmakten bör, när officersutbildningen återupptas, genom fortsatt tillämpning av särskilda rekryteringsåtgärder utnyttja fler värnpliktskullar som rekryteringsbas för att säkerställa att andelen kvinnor i den grundläggande yrkesofficersutbildningen ökar väsentligt.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Regeringen uppdrog den 10 oktober 2002 åt Försvarsmakten att redovisa mål för rekryteringen av kvinnor till officersyrket. Myndigheten vidtog därefter åtgärder för att öka andelen kvinnor på yrkesofficersprogrammet, bl.a. genom positiv särbehandling. Resultatet visar att den positiva särbehandlingen inte har bidragit till någon ökning av antalet kvinnor som påbörjat yrkesof-

ficersprogrammet. Istället har *antalet kvinnor bland yrkesofficersaspiranterna sjunkit något* i fasta tal och procentuellt är det oförändrat i förhållande till föregående år.

Däremot har det *totala antalet kvinnor inom yrket genomgått en positiv utveckling* sedan förra försvarsbeslutet. Samtidigt konstaterar regeringen att dagens mycket stora obalans mellan män och kvinnor i officersyrket gör att arbetet med att öka andelen kvinnor måste ses i ett långsiktigt perspektiv. Till och med i en situation där Försvarsmakten kontinuerligt skulle lyckas rekrytera lika många kvinnor som män till yrkesofficersprogrammet skulle andelen kvinnor inom officerskåren först efter flera årtionden kunna närma sig hälften. Regeringen ser därför med oro på det negativa utfall som rekryteringen gav 2003 och konstaterar vidare att såväl *avvecklingen av personal som rekryteringsstoppet till officersutbildningen riskerar att få negativa konsekvenser för inriktningen att successivt öka andelen kvinnor inom yrket*.

Samtidigt är det glädjande att Försvarsmakten lyckats väl i sitt arbete med att *minska de förtida avgångarna bland kvinnliga officerare*. Regeringen bedömer att de låga förtida avgångarna under de senaste åren utgör ett trendbrott.

Försvarsberedningen konstaterar (Ds 2004:30) att det ur ett kvalitets- och kompetensperspektiv är centralt att öka andelen kvinnor inom försvaret. Beredningen anser därför att det är viktigt att Försvarsmakten utvecklar rekryteringsvägarna så att inte dessa begränsas till dem som tjänstgör som befälsselever. Regeringen har tidigare anfört att Försvarsmakten bör ges möjlighet att anställa personer med särskild kompetens som officerare efter en anpassad officersutbildning. Denna möjlighet infördes den 1 juni 2004 efter det att regeringen beslutat om omfattande *ändringar i officersförordningen* (1994:882). Regeringen anser att Försvarsmakten med detta beslut som grund bör *utveckla rekryteringsvägarna på ett sådant sätt att det bidrar till att öka andelen kvinnor inom officerskåren*.

Regeringen bedömer därutöver att Försvarsmakten, parallellt med eventuella personaluppsägningar, måste fortsätta att verka för att begränsa de frivilliga avgångarna bland kvinnliga yrkesofficerare.

Regeringen anser vidare att det är nödvändigt att Försvarsmakten vidtar *åtgärder för att behålla intresset för officersyrket hos de unga kvinnor som genomfört värnplikt* så att de, när utbildningsstoppet hävts, ges en ny möjlighet att söka till officersutbildningen. Regeringen bedömer att Försvarsmakten då kan nå en större kvinnlig rekryteringsbas än tidigare och därmed få större möjligheter till en radikal ökning av andelen kvinnor till officersutbildningen. Regeringen kommer att följa resultatet av Försvarsmaktens fortsatta ansträngningar att rekrytera fler kvinnor till officersyrket.

Åldersstrukturen hos Försvarsmaktens yrkesofficerare m.m.

Regeringen bedömer att det krävs ytterligare åtgärder för att uppnå en lämplig åldersstruktur inom yrkesofficerskåren i Försvarsmakten. Försvarsmakten bör därför tillsammans med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna

fortsätta att analysera denna fråga. Regeringen kommer att noga följa processen.

I skälen för sin bedömning framhåller regeringen bl.a. följande.

Försvarsmaktens underlag

I *budgetunderlaget för 2005* framhåller Försvarsmakten att det behövs ett fortsatt reformarbete inom personalförsörjningsområdet, främst för att kunna möta de krav som det flexibla insatsförsvaret och de internationella uppgifterna ställer. De internationella ambitionerna förutsätter nya regler som omfattar alla personalkategorier. De ökande beredskapskraven förstärker ytterligare behovet av reformarbete.

Ett alternativ som kan bli aktuellt är möjligheten till en *tidsbegränsad anställning (10–15 år) för yrkesofficerare*. Nuvarande kompetens- och åldersstruktur är enligt Försvarsmakten oacceptabel för ett insatsförsvaret där internationella insatser blir allt viktigare. En väl avvägd balans mellan yngre och äldre officerare är nödvändig, framför allt med hänsyn till kraven på tillgänglig insatsförmåga. Därför *krävs ett mer flexibelt system, där förberedelser för övergång till en civil karriär blir ett integrerat element i den militära karriären*.

Enligt Försvarsmakten är i dag alltför många yrkesofficerare i nivån löjtnant och kapten äldre än 40 år. Försvarsmakten bedömer att framtidens insatser såväl nationellt som internationellt i hög grad kommer att kräva en fysisk uthållighet i kombination med en ständigt förändrad kompetens, framför allt med tanke på införandet av tekniskt avancerad materiel. Detta innebär att *nuvarande åldersstruktur behöver förändras*, i synnerhet för insatsorganisationens personal.

Försvarsmakten framhåller särskilt att nuvarande regelverk för yrkesofficerare innebär att den omfattande personalavvecklingen de närmaste åren måste upprepas i framtiden, allteftersom yrkesofficerarna åldras eller för att anpassa organisationens storlek efter förändrade krav. Nya officerare måste ständigt rekryteras till den större andelen befattningar i de lägre nivåerna i organisationen. Möjligheterna att vid behov öka rekryteringen begränsas av att detta på sikt skapar en ogynnsam åldersstruktur om inte de naturliga avgångarna är större än rekryteringen. Om rekryteringarna skulle behöva öka på grund av långsiktigt höjd beredskap, kommer stora obalanser i Försvarsmaktens ålderssammansättning att skapas på sikt. *Enligt Försvarsmakten är det viktigt att undvika en situation där myndigheten är beroende av naturliga avgångar och återkommande avvecklingspaket för att kunna bevara en bra åldersspridning bland yrkesofficerarna*. Om ingenting görs kan Försvarsmakten hamna i en situation där man måste hantera övertalighet och ogynnsam åldersstruktur med återkommande åtgärdsprogram och kanske uppsägningar, samtidigt som de naturliga avgångarna gör att Försvarsmakten förlorar viktig och i vissa fall avgörande kompetens.

Försvarsmakten menar i en särskild skrivelse den 27 februari 2004 att *det framtida insatsförsvaret behöver en befälskår med tyngdpunkt i åldersläget*

20–40 år. Huvuddelen av officerskåren bör därför ha tidsbegränsad anställning med karriärväxling till civila yrken vid mellan 35 och 40 års ålder. Långsiktigt verkande åtgärder och incitament behövs för att få de yngre officerarna att stanna inom försvaret till denna ålder och skapa goda möjligheter till karriärväxling efter fullgjord anställningstid som officer. Parallellt behöver omedelbart verkande åtgärder vidtas för att främja motsvarande karriärväxling bland dagens övertaliga äldre officerare.

I ett kompletterande underlag den 30 april 2004 till budgetunderlaget för 2005 framför Försvarmakten att det för att få ett framtida personalförsörjningssystem för yrkesofficerare i balans, dvs. yrkesofficerare i rätt antal, med rätt kompetens och i rätt åldersläge, behövs ett nytt system med tidsbegränsade anställningar i någon form. För detta krävs ytterligare analyser och *Försvarmakten hemställer om att regeringen stöder Försvarmaktens fortsatta arbete med att pröva och utveckla olika former för tidsbegränsad anställning.*

I underlaget finns beskrivet flera exempel på sådana system. Försvarmakten konstaterar att myndighetens tidigare förslag om tidsbegränsad anställning upp till 10–15 år skapar låsningar.

Alternativen är i stället utformade med kortare tidsbegränsade anställningar på 3–5 år som kan upprepas i flera perioder. *Ett system är att efter tvåårig yrkesofficersutbildning anställas tidsbegränsat i en period om 3–5 år. Därefter kommer en livs- och karriärplanering som kan leda till ytterligare anställningar i 5-årsperioder.*

Ett annat system bygger på en ökad rekrytering och användning av reservofficerare. Det innebär att yrkesofficerare anställs tills vidare medan man anställer reservofficerare i grundorganisationen med tidsbegränsade anställningar om 3–5 år.

Ett tredje förslag bygger på att reservofficerare och yrkesofficerare ges en ettårig gemensam officersutbildning. Samtliga anställs tidsbegränsat i 5 år. Därefter får vissa en ytterligare, ettårig, yrkesofficersutbildning och anställs tills vidare. Övriga kan fortsatt anställas som reservofficerare eller övergå till en civil karriär.

Försvarsberedningens rapport Försvaret för en ny tid

Försvarsberedningen bedömer att två faktorer är centrala för den framtida Försvarmakten. Dels att den militära personalen inriktas på att först och främst tjänstgöra i verksamhet som är direkt kopplad till insatsorganisationens utbildning, övning och insatser, dels att Försvarmakten inte skall ha permanenta avvecklingskostnader för militär personal som passerat ett visst åldersläge. För att uppnå detta bedömer Försvarsberedningen det vara motiverat att *pröva ett system med tidsbegränsade anställningar för militär personal.* Hur ett sådant system skall se ut i detalj bör Försvarmakten utreda.

Grundläggande för ett system med tidsbegränsade anställningar är, enligt Försvarsberedningen, att det är insatsorganisationens förband och beredskapsättning som skall vara utgångspunkten för behovet av personal. Villkoren för den tidsbegränsade anställningen skall framgå tydligt för bägge parter. Det

bör finnas utvecklade former för att underlätta yrkesväxlingen när anställningen i Försvarsmakten upphör. Vägledning för systemets utformning bör enligt Försvarsberedningen t.ex. kunna sökas bland de nordiska länderna, där Finland och Danmark tillämpar varianter av tidsbegränsade anställningar och där den norska regeringen nyligen har lämnat ett förslag i frågan till Stortinget. Vissa av de s.k. avvecklingsverktyg som redan i dag förekommer skulle även kunna vara aktuella i ett system med tidsbegränsade anställningar.

Försvarsberedningen understryker vikten av att övervägandena kring ett sådant system baseras på militära sakskaäl och att formerna för de tidsbegränsade anställningarna anpassas till detta. Efter att officeren uppnått den ålder där tjänstgöringen upphör bör det självfallet, om den enskilde och Försvarsmakten så önskar, finnas möjlighet att fortsätta anställningen som officer. Främst gäller det officerare som är lämpade för tjänstgöring i insatsorganisationen även efter 35 eller 40 års ålder.

Regeringens överväganden

Regeringen delar i princip Försvarsberedningens uppfattning att de strukturella problemen inom officerskåren rör åldersfördelningen, inte minst kopplat till officerarnas förmåga att tjänstgöra i internationella insatser. Att det är lämpligt av sakskaäl att ha en relativt stor andel yngre officerare i trupptjänst och ett mindre antal högre och äldre officerare i stabstjänst m.m. anser regeringen liksom Försvarsberedningen också vara oomtvistligt. Regeringen bedömer att *två faktorer är centrala* för den framtida Försvarsmakten. *Dels att den militära personalen inriktas på att först och främst tjänstgöra i verksamhet som är direkt kopplad till insatsorganisationens utbildning, övning och insatser, dels att Försvarsmakten bör undvika att ha permanenta avvecklingskostnader för militär personal* som passerat ett visst åldersläge. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att Försvarsmakten bör fortsätta att analysera frågan. Det är viktigt att detta sker tillsammans med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna. Regeringen avser att noga följa denna process.

Motioner

I *motion 2004/05:Fö218 (s)* av Susanne Eberstein och Agneta Lundberg anför att Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnd, PAN, består av ledamöter från arbetsgivaridan, fackliga representanter samt civila utanför poliskåren, vilket skapar demokratisk insyn i verksamheten och ett bra förtroende för allmänheten. *Försvarsmaktens personalansvarsnämnd*, FPAN, har samma uppgift, dvs. att granska det interna arbetet. Den enda skillnaden är att FPAN inte har några civila representanter i styrelsen. Den består alltså bara av militärt anställda. Detta är en demokratisk brist. Därför bör sammansättningen i FPAN likna den i PAN i det avseendet att även *civila personer skall ingå i nämnden*, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna.

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt m.fl. anför att det är partiernas gemensamma uppfattning att även Sverige bör följa

den modell som huvuddelen av Västeuropas länder redan infört, att *yrkesofficerare kan anställas i en ny tidsbegränsad form*. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Försvarsmaktens personalförsörjning (*yrkande 7 i denna del*).

Utskottets ställningstagande

Regeringen gav inför försvarsbeslutet 2001 (prop. 2001/02:10) riksdagen en samlad redovisning av Försvarsmaktens personalförsörjning. I behandlingen av ärendet framhöll utskottet (bet. 2001/02:FöU7) dels att personalförsörjningssystemet behöver reformeras, dels särskilt om försörjningen med yrkesofficerare att

- befodrings- och karriärsystemet behöver utvecklas,
- tjänstgöring i fredsfrämjande verksamhet utomlands bör betraktas som en naturlig del av yrkesofficerarnas tjänstgöring,
- åtgärder bör vidtas för att öka andelen kvinnliga officerare och att
- Försvarsmakten bör förstärka och samordna sin arbetsgivarroll.

Försvarsmakten står nu inför stora personalförändringar. Omkring 3 000 yrkesofficerare kommer att vara övertaliga och behöver avvecklas under perioden 2005–2007. Samtidigt måste problemet med en ogynnsam åldersstruktur hanteras.

Regeringen ger i propositionen en utförlig redovisning av vilket arbete som sedan senaste försvarsbeslutet har skett beträffande försörjningen med yrkesofficerare och vilka bedömningar regeringen nu gör. Utskottet kan för sin del i huvudsak ansluta sig till regeringens bedömningar och vill särskilt betona följande:

- Det är viktigt att den nu aktuella omstruktureringen så långt möjligt tar hänsyn till behovet av personal med rätt kompetens och en rimlig åldersstruktur för aktuella uppgifter.
- Det är oomtvistligt att det är en fördel med en relativt stor andel yngre officerare i trupptjänst och färre äldre och högre officerare i stabs- och förvaltningstjänst.
- Yrkesofficerare bör främst placeras i befattningar som kräver deras unika yrkeskunnande. Alternativa karriärvägar bör skapas och militära befattningar bör i ökad omfattning tillsättas med stöd av ansökningsförfarande.
- I arbetet med att minska antalet anställda skall de arbetsrättsliga reglerna beaktas. Det är Försvarsmakten som avgör behovet av personal med viss kompetens och som i samverkan med Arbetsgivarverket och personalorganisationerna avgör hur personalminskningen skall ske.
- Försvarsmakten bör undvika permanenta avvecklingskostnader för militär personal.
- Ur ett kvalitets- och kompetensperspektiv är det viktigt att öka antalet kvinnor i försvaret. Försvarsmakten behöver utveckla rekryteringsvägar-

na för kvinnliga officerare och fortsätta ansträngningarna att minska avgångarna.

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* förordas att man i Sverige följer den västeuropeiska modellen med möjlighet att *anställa yrkesofficerare i en ny och tidsbegränsad form (yrkande 7 i denna del)*. Som framgått ansluter sig utskottet till regeringens bedömning att den militära personalen först och främst skall inriktas mot tjänstgöring i verksamhet som direkt hör ihop med insatsorganisationens utbildning, övning och insatser. Det är möjligt att en utveckling av tidsbegränsade anställningsformer därvid vore en fördel. Liksom regeringen anser utskottet att Försvarsmakten tillsammans med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna bör fortsätta analysen av denna fråga, som bör hållas åtskild från det nu omedelbara problemet att minska personalen. På dessa grunder anser utskottet att det *inte kan tillstyrka motionsyrkandet*.

I *motion 2004/05:Fö218 (s)* föreslås att sammansättningen av *Försvarsmaktens personalansvarsnämnd förändras* så att även civila personer kommer att ingå i nämnden. Enligt 27 § förordningen (2000:555) med instruktion för Försvarsmakten föreskrivs att Personalansvarsnämnden skall bestå av överbefälhavaren, chefsjuristen, personaldirektören, personalföreträdare och de chefer som överbefälhavaren utser. Föredragande är jurister från Försvarsmaktens juridiska enhet. Utskottet ger motionärerna rätt i att det inte finns civila personer utanför Försvarsmakten som ingår i nämnden på det sätt som gäller för Rikspolisstyrelsens ansvarsnämnd. Enligt utskottets mening är ändå det civila inslaget stort genom juristerna, personaldirektören och vissa fackliga företrädare, som i vissa fall hämtats utanför Försvarsmakten, dvs. från de centrala fackliga organisationerna. Härutöver kan utskottet nämna att när det gäller ärenden som berör högre chefer, sådana som utses av regeringen, är det Statens personalansvarsnämnd som är handläggare. Denna nämnd är helt skild från Försvarsmakten. Mot bakgrund av vad som här har anförts kan utskottet *inte tillstyrka motionen*.

Civilanställda

Regeringen

Regeringen bedömer att den civilanställda personalen bör kunna ges bättre karriär- och utvecklingsmöjligheter utifrån Försvarsmaktens verksamhetsbehov och i ökande omfattning komma i fråga för befattningar som tidigare i allt väsentligt bemannats av yrkesofficerare.

I *skälen för sin bedömning* framhåller regeringen bl.a. följande.

Försvarsmakten har anført att den sedan 1998 i nära samarbete med de fackliga organisationerna har haft ett *kompetensutvecklingsprojekt för den civila personalen*, benämnt Kompetens i Centrum. Med erfarenheterna från ett pilotprojekt som grund har en arbetsgrupp tagit fram ett utbildningsmateri-

al som delats ut till samtliga civilanställda. Avsevärd kraft har lagts ned på att sprida kunskap om materialet i organisationen.

För att det skall vara möjligt att förverkliga den vision som regeringen tidigare beskrivit (prop. 2001/02:10) krävs enligt Försvarmakten bl.a. en systematiserad kompetensutveckling för den personal som redan är anställd i Försvarmakten. Möjligheterna för den civilanställda personalen att komma i fråga för befattningar som tidigare i allt väsentligt bemannats av yrkesofficerare har hittills inte utvecklats i nämnvärd utsträckning. Försvarmakten har förklarat att det under den nu pågående omstruktureringen inte har varit möjligt att göra detta.

Försvarmakten skall skapa bättre förutsättningar för kompetensutveckling av civil personal. Vidare skall möjligheterna ytterligare tas till vara för den civila personalen att delta i lämpliga delar av utbildningen vid Försvarmaktens skolor samt vid Försvarshögskolan.

För att tydliggöra den civila personalens karriär- och utvecklingsmöjligheter avser Försvarmakten skapa ett gemensamt system för myndighetens interna arbetsmarknad. Kompetenser och befattningskrav skall beskrivas i ett gemensamt system. Arbetet skall ske efter gemensamma metoder och regler för befattningstillsättningar och urval.

Försvarmakten har djupanalyserat behovet av personal för att skapa stabilitet i bedömningen. Förändringsbehov har identifierats och differenserna mellan planerade värden och reella utfall har analyserats. Försvarmakten har tagit fram ett internt planeringsdokument som skall tjäna som ett stöd i hela kedjan från försvarmaktsplanering till fördelning av uppdrag och analys av genomförd verksamhet. *Personalkostnadsutvecklingen* är genom flera centrala beslut under kontroll och följer Försvarmaktens planeringsinriktning enligt tidigare lämnade redogörelser.

Enligt Försvarmakten har de stora avvecklingar som följd av försvarsbesluten medfört att åldersstrukturen för civilanställda inte blivit optimal i förhållande till Försvarmaktens verksamhet.

Enligt regeringen är det väsentligt att den nu gjorda utvärderingen av projektet Kompetens i Centrum ger den civila personalen bättre möjligheter till kompetensutveckling och att denna kompetensutveckling systematiseras.

Försvarmakten hävdar att det under pågående omstrukturering inte varit möjligt att redovisa vilka militära befattningar i dag som har kunnat eller kommer att kunna ersättas av civila.

Försvarsberedningen (Ds 2004:30) har i denna del anfört att *civil personal i ökad utsträckning bör användas för uppgifter av generell förvaltningskaraktär*. Regeringen anser det positivt att Försvarmakten har inrättat en befattning som chefsutvecklare för den civila personalen.

Försvarmakten har under flera år i olika underlag till regeringen angett *planeringsvärden för civil personal vilka sedan överskridits* såväl till antal som till kostnader. Enligt regeringens mening synes det som om Försvarmakten vidtagit och avser vidta åtgärder för att rätta till problemet. Regeringen avser att fortsätta att följa upp denna fråga.

Försvarsmakten har bedömt att *ca 2 500 civilanställda behöver avvecklas under 2005–2007*, främst genom uppsägning av övertaliga. Enligt regeringen är det Försvarsmakten som avgör personalbehovet. I likhet med vad som gäller för yrkesofficerare är det Försvarsmakten som, i samverkan med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna, skall avgöra hur denna personalminskning bör genomföras.

Utskottets bedömning

Den stora förestående omställningen av Försvarsmakten berör i hög grad också civil personal. Försvarsmakten har bedömt att *ca 2 500 civilt anställda personer under perioden 2005–2007 kommer att vara övertaliga och behöva avvecklas*.

Utskottet delar regeringens bedömning att det i likhet med vad som sagts för yrkesofficerare är Försvarsmakten som avgör personalbehovet och i samverkan med Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna bestämmer hur denna personalminskning skall genomföras.

Utskottet ansluter sig också till regeringens bedömning att den civila personalen bör kunna ges bättre karriär- och utvecklingsmöjligheter utifrån Försvarsmaktens verksamhetsbehov och i ökande omfattning komma i fråga för befattningar som tidigare i huvudsak bemannats med yrkesofficerare.

Reservofficerare

Regeringen

Regeringen bedömer att reservofficerarna fyller en viktig funktion i personalförsörjningssystemet. De bör i större utsträckning än i dag genom sina civila kunskaper och erfarenheter kunna bidra till ökad kompetens i Försvarsmakten. Försvarsmakten bör därför i högre utsträckning kartlägga och ta till vara reservofficerarnas civila erfarenhet och kompetens.

Reservofficerare bör i större omfattning utnyttjas i insatsorganisationen, i grundorganisationen, i internationell tjänst, i den centrala ledningen och inom hemvärnet. Försvarsmakten bör vid behov även rekrytera personal med efterfrågad civil kompetens och ge dessa särskild officersutbildning för att kunna anställa dem som reservofficerare.

Det är viktigt att reservofficerare erbjuds möjlighet att medverka i internationella insatser. Reservofficerarna bör ges nödvändig kompetensutveckling för detta.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Reservofficerarna har de senaste åren upplevt stora förändringar i fråga om uppgifter och tjänstgöringsförhållanden. Under försvarsbeslutsperioden har dessutom ett nytt utbildningssystem införts med ett obligatoriskt tjänstgöringsår för nyexaminerade reservofficerare. I takt med att repetitionsövningar och andra övningstillfällen minskat i omfattning har reservofficerarnas möjligheter att öva för att utveckla sin kompetens nästan försvunnit. Inställd

tjänstgöring – ibland med mycket kort förvarning – kan ge ett intryck av att reservofficerarnas betydelse för Försvarsmakten är mindre än den är, vilket inte gynnar reservofficerssystemets framtid.

Reservofficerarna bidrar med sina civila kunskaper och erfarenheter till ökad kompetens i Försvarsmakten. Deras betydelse för Försvarsmaktens anpassningsförmåga kommer att vara stor även i framtiden. Det bör därför vara möjligt att som reservofficer anställa personer med särskild kompetens.

Det är viktigt med en god kompetensutveckling för reservofficerarna. Den ges bäst genom möjligheter till tjänstgöring. Regeringen delar således Försvarsmaktens uppfattning att reservofficerarna bör kunna nyttjas bättre i grundorganisationen.

En fortsatt rekrytering är nödvändig, dels för att kunna fylla insatsorganisationens behov, dels för att utjämna reservofficerarnas åldersstruktur, dels för att kunna bemanna internationella insatser och dels för att behålla Försvarsmaktens förankring i samhället.

Regeringen anser att behovet skall styra *antalet reservofficerare*. Det ingår i Försvarsmaktens arbetsgivaransvar, i likhet med vad som gäller för andra personalkategorier, att bestämma hur många reservofficerare som behövs. Vid utgången av 2003 fanns nära 15 000 reservofficerare, varav ca 200 kvinnor. Med aktuellt reservofficersavtal finns det ca 12 100 personer, varav ungefär 180 kvinnor. Det stora flertalet reservofficerare är över 35 år (ca 85 %) med en tyngdpunkt i ålderskategorin 35–45 år. Flertalet av de nu gällande reservofficersavtalen går ut under 2005. Försvarsmakten har under innevarande försvarsbeslutsperiod fortsatt arbetet med att klarlägga det framtida behovet av reservofficerare i insatsorganisationen. *Det kommer att behövas färre fram till 2007, varför ett avvecklingsarbete för övertaliga reservofficerare har igångsatts.*

Under de senaste åren har reservofficerarna utgjort en väsentlig del av *utlandsstyrkans befälskader*. Drygt en tredjedel av alla officersbefattningar i utlandsstyrkan eller annan internationell tjänst har bemannats av reservofficerare. Regeringen understryker betydelsen av att reservofficerare får möjlighet att delta i internationella insatser. Ansträngningar bör göras för att öka andelen reservofficerare i dessa sammanhang.

Cirka 200 reservofficerare har årligen tjänstgjort i grundorganisationen, främst i lägre befattningar som instruktörer. Regeringen delar Försvarsmaktens uppfattning att reservofficerare framgent kommer att behövas i högre befattningar i insatsorganisationen, i grundorganisationen, i internationell tjänst, i den centrala ledningen och i hemvärnet. Försvarsmakten anser att det är svårt att växla yrkesofficersbefattningar till reservofficersbefattningar i insatsorganisationen, särskilt för befattningar som kräver aktuell och god kunskap i att handha försvarsspecifika system. Större möjligheter finns framför allt i funktionerna verksamhetsledning, logistik och drift. Försvarsmakten menar att reservofficerarnas kompetens bör utvecklas så att de ges kvalifikationer för befattningar som motsvarar yrkesofficerares befattningar och tjänstegrader. Detta kan frigöra yrkesofficerare för andra uppgifter. Det kan också

bidra till att Försvarsmakten i mindre omfattning behöver anställa konsulter, t.ex. inom IT-, juridik- och ekonomifunktioner.

Försvarsmakten har inlett ett arbete med att kartlägga reservofficerarnas civila kompetens. Försvarsmakten konstaterar emellertid att det är *svårt att ur ett arbetsrättsligt perspektiv kombinera ökad användning av reservofficerare*, i såväl högre som lägre befattningar, *med övertalighet för civilanställda och yrkesofficerare*.

Regeringen har efterlyst en tydligare inriktning av Försvarsmaktens arbete för att få *fler reservofficerare till hemvärnet*. Försvarsmakten har påbörjat ett arbete med detta syfte. Myndigheten konstaterar att reservofficerarnas kompetens är efterfrågad inom hemvärnsförbanden, framför allt i kompanichefs- och bataljonschefsbefattningar, men även i staber. För att öka antalet reservofficerare i hemvärnet genomför Försvarsmakten också ett antal åtgärder, bl.a. utbildning. Försvarsmaktens mål är att hemvärnet inom fem år skall ha en reservofficersandel på 10 % inom högre chefsbefattningar. Vid den därpå kommande femårsperiodens slut skall andelen vara 15–20 %. Utöver detta tillkommer ett antal instruktörsbefattningar. Regeringen ser positivt på denna målsättning.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att reservofficerarna fyller en viktig funktion i personalförsörjningssystemet. Reservofficerare bör sålunda i större utsträckning än i dag kunna utnyttjas i insatsorganisationen, i grundorganisationen, i internationell tjänst, i den centrala ledningen och inom hemvärnet.

Personal som nyligen fullgjort värnplikt

Regeringen

Regeringens bedömning

Regeringen bedömer att Försvarsmakten bör ges möjlighet att anställa personal som nyligen fullgjort värnplikt i de fall där detta är en förutsättning för att uppfylla de beredskapskrav som ställs i den internationella verksamheten. Sådana anställningar bör i begränsad omfattning också kunna förekomma när det är uppenbart att de ökar effekten av de utbildningsinvesteringar som görs i pliktssystemet. Personalens anställningsvillkor m.m. bör regleras i avtal.

I *skälen för sin bedömning* framhåller regeringen bl.a. följande.

Försvarsmakten har redovisat ett förslag till hur kompetensen hos dem som nyligen fullgjort värnplikt bör tillvaratas. Det bör nu vara möjligt att införa ett sådant system eftersom förslaget ligger nära den syn som regeringen tidigare redovisat för riksdagen.

Försvarsberedningen framhåller i sin rapport (Ds 2004:30) behovet av att tillvarata kompetensen hos dem som nyligen fullgjort sin grundutbildning. Regeringen delar Försvarsberedningens syn i denna del.

Personell tillgänglighet – en förutsättning för internationell verksamhet

Enligt regeringen är *bemanningen av den internationella verksamheten* det kanske tydligaste exemplet på att förutsättningarna för Försvarsmaktens personalförsörjning behöver förbättras. Det finns en stark koppling mellan de beredskapskrav som ställs på de förband som anmäls till internationella styrkeregister och behovet av olika kontrakts- och anställningsformer för den personal som bemannar dem. I underlaget inför 2004 års försvarsbeslut har Försvarsmakten beskrivit kraven på personell tillgänglighet som följd av olika internationella beredskapsnivåer. Utgående från Försvarsmaktens underlag drar regeringen följande slutsatser.

All personal som ingår i förband som skall kunna verka i ett annat land inom 10–15 dagar efter ett politiskt beslut bör vara anställd och tjänstgöra i sina befattningar. Ställningstagandet grundas på behovet av att omedelbart kunna påbörja förberedelser för insatsen och kravet på kompetens. Förbanden bör ha kapacitet att verka i såväl fredsbevarande som fredsframtingande verksamhet, vilket ytterst kan innebära väpnad strid i ett annat land. Förbanden bör således ges förutsättningar för att blott efter några dagars förberedelser kunna lösa uppgifter inom hela spektrumet av konfliktnivåer. För att en sådan ambition skall vara trovärdig och för att inte utsätta personalen för oacceptabla risker, är det enligt regeringen nödvändigt att ge förbanden möjlighet till fortlöpande utbildning och samträning. Detta ställer i sin tur så höga krav på tillgänglighet att soldaterna i praktiken måste vara anställda.

Enligt Försvarsmakten *behöver ett hundratal soldater anställas* för att det skall vara möjligt att tillgodose de beredskapskrav som ställs på de förband som myndigheten föreslagit till internationella styrkeregister. Försvarsmakten anser vidare att antalet bör kunna förändras i takt med att förbandsanmälningarna revideras.

Behovet av anställda soldater kommer att påverkas av den svenska ambitionsnivån när det gäller resurser till *EU:s militära snabbinsatsförmåga*. Denna bygger bl.a. på att ett antal *stridsgrupper av bataljonsstorlek* sätts upp. Stridsgrupperna ges en insatsberedskap om ca 10 dagar under en del av en tvåårsperiod enligt ett roterande schema. För Sveriges vidkommande skulle en sådan utveckling innebära att antalet anställda soldater behöver kunna ökas temporärt under den tid då svensk personal endera förbereder sig eller upprätthåller den högsta beredskapen. Under resterande delar av tvåårsperioden bedöms behovet av anställda soldater vara litet, eftersom de svenska enheterna då har en lägre beredskap. Ytterst avgörs därmed antalet anställda soldater för detta syfte av hur stor del av en stridsgrupp som Sverige kommer att ta ansvar för. I detta sammanhang bör noteras att Försvarsmakten uppgett att en hel stridsgrupp med nödvändiga förstärkningsförband innehåller ca 1 800 befattningar, varav ca 1 500 på soldatnivå. För att det skall vara möjligt att nå den säkerhetspolitiska handlingsfrihet som är önskvärd när det gäller svenska bidrag till EU:s snabbinsatsförmåga och olika styrkeregister är det, enligt regeringens mening, *nödvändigt att ha en flexibel syn på hur många anställda soldater det får finnas vid olika tillfällen.*

Försvarsmakten har redovisat att *förband med ca 30 dagars beredskap kan bygga sin personalförsörjning på beredskapskontrakt* och regelbundet återkommande, kortare utbildningsperioder. Regeringens slutsats är att det system med beredskapssoldater som tidigare redovisats för riksdagen är lämpligt utformat och fyller sin plats som en av många komponenter i Försvarsmaktens personalförsörjningssystem. Regeringen vill i detta sammanhang framhålla vikten av att beredskapskontrakten utformas på ett sätt som skapar incitament för att fullfölja de åtaganden som den kontrakterade personalen står i beredskap för.

Förband som har en beredskap om 90 dagar eller mer kräver en rekryteringsbas men ställer i övrigt inte några särskilda krav på personell tillgänglighet. De lågt ställda beredskapskraven gör det möjligt att påbörja rekryteringen i samband med ett beslut om insats. Försvarsmakten menar att de som genomfört grundutbildning bör tillfrågas om de, vid behov, är villiga att ingå i förband med 90 dagars beredskap eller mer. Såvitt regeringen kan bedöma skulle en sådan villighetsförklaring vara en kostnadseffektiv metod för att identifiera den viktigaste rekryteringsbasen för förband med lågt ställda beredskapskrav.

Kompetensen i utbildningsverksamheten

Regeringen konstaterar ånyo att de generella kraven på kompetens inom Försvarsmakten tilltar. Den ofta högteknologiska materielen ställer krav på välutbildad personal för att över huvud taget kunna användas effektivt och säkert. I många fall får totalförsvarspliktiga en sådan utbildning att de utgör en förutsättning för effekten i insatsorganisationen. Regeringen menar att de *totalförsvarspliktigas kompetens för närvarande inte tas till vara i tillräcklig omfattning*, eftersom de lämnar Försvarsmakten när de slutfört en många gånger dyr och kvalificerad utbildning. Det finns därmed tydliga verksamhets- och effektivitetsskäl för att införa ett system som gör det möjligt för Försvarsmakten att bättre tillgodogöra sig de utbildningsinvesteringar som görs i pliktssystemet. Huvudsyftet med värnpliktsutbildningen bör dock fortfarande vara att den enskilde skall bli så skicklig att han eller hon kan klara sin uppgift i insatsorganisationen.

Regeringen anser det angeläget att den personal som anställs i utbildningsverksamheten ges den utbildning som behövs för att kunna verka som biträdande instruktörer eller liknande. Grundläggande kunskaper i t.ex. ledarskap och verksamhetssäkerhet är en förutsättning för en god och säker utbildningsmiljö som präglas av ömsesidig respekt. Det är också väsentligt att arbetsuppgifterna för denna delvis nya personalkategori anpassas och att mer kvalificerad verksamhet leds av officerare.

Med denna inriktning som grund anser regeringen att Försvarsmakten bör ha *möjlighet att under begränsad tid anställa personal*. Sådan personal kan bidra till att föra över kompetens mellan åldersklasserna. Den kan också bidra till att tekniska system kan vara operativa under den tid det tar att utbilda nästa omgång totalförsvarspliktiga. Totalt bedömer Försvarsmakten att det vore lämpligt att *anställa personal som motsvarar ca 400 årsarbetare*. Rege-

ringen gör ingen annan bedömning men menar samtidigt att det bör vara myndigheten som slutligt avpassar antalet utifrån behoven och de ekonomiska förutsättningarna.

Totalförsvarsplikten är alltså grunden för personalförsörjningen

Enligt regeringens mening är totalförsvarsplikten alltså en viktig förutsättning för den personella kvaliteten i insatsorganisationen. Att svenska förband väl mäter sig med andra länders är oomtvistligt. Det ställs således krav på att ett system med anställda soldater hanteras varligt och inte ges en större omfattning än vad som är nödvändigt. Ytterst handlar det om att värna totalförsvarsplikten och *principen att insatsorganisationens personalförsörjning bygger på grundutbildning med plikt*. Anställningarna får inte ersätta utbildningen av totalförsvarspiktiga. I stället handlar det om att kunna genomföra fredsfrämjande insatser med snäva tidsförhållanden och att få effekt av de utbildningsinvesteringar som görs. Intresserade och lämpliga personer bör kunna anställas på soldatnivå under en kortare period för att därefter kunna studera eller söka sig mot andra yrken, inom eller utom Försvarsmakten.

Det är också väsentligt att den personal som anställs eller kontrakteras inte upplevs som något av ett mellanting mellan totalförsvarspiktiga och anställda. *Kontraktsformer, anställningsvillkor och anställningstider m.m. bör regleras i kollektivavtal* i likhet med vad som gäller för annan anställd personal. Det kan övervägas om tvåårsprincipen för EU:s stridsgrupper bör vara vägledande för kontrakts- och anställningstidernas längd. Regeringen menar att det är värdefullt om de personalförsörjningsåtgärder som vidtas kan härledas till de krav som ställs, i detta fall EU:s beredskapskrav.

Arbetsgivarverket och de centrala, fackliga organisationerna har ingått ett ramavtal om vissa anställningar inom Försvarsmakten. Parterna konstaterar att Försvarsmaktens möjligheter att uppfylla ålagda uppgifter och mål till stor del är beroende på hur myndigheten kan personalförsörjas. Avtalet ger *Försvarsmakten möjlighet att under högst två år anställa den som fullgjort värnplikt*. Avtalet gäller från den 1 januari 2005 t.o.m. den 30 juni 2006. Parterna har enats om att noggrant följa utvecklingen och att en utvärdering skall ske före avtalsperiodens slut. Parterna är vidare ense om att avtalet är en partsgemensam avsiktsförklaring och att förhandlingarna skall återupptas hösten 2004 i anslutning till riksdagsbehandlingen av försvarsbeslutet.

Motioner

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. anför motionärerna att det är ett stort steg att anställa meniga soldater i beredskap med beredskapstider på 10–15 dagar. I dag skriver soldater på ett beredskapskontrakt. Den vanliga beredskapstiden är 30 dagar. Soldaten förvärvsarbetar eller studerar som vanlig under tiden, med avbrott för övningar och andra aktiviteter på förbandet för att hålla uppe sitt kunnande och sin kapacitet. När soldaten sedan skall ingå i en internationell insats blir det genom anställning i utlandsstyrka. Där-

för är det viktigt att hålla perioden för snabba insatser så kort som möjligt. Vänsterpartiet anser vidare att värnpliktsförsvaret måste garantera att *tillfälligt anställda soldater inte innebär att färre tas ut till pliktutbildning*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 5).

I samma motion hänvisas till regeringens bedömning att det är viktigt att Försvarsmakten skapar möjlighet att använda de snabba insatsresurserna efter genomförd beredskapsperiod till andra internationella insatser. De soldater som legat i beredskap har ju bra kapacitet och har givits många tillfällen till övningar. Enligt motionärerna får detta *inte innebära att soldater, förutom under den tid som styrkan ligger i beredskap, behålls som anställda*. Skall styrkan kunna användas i en längre period skall man *återgå till beredskapskontrakt* och den normala rutinen för rekrytering genomföras, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (yrkande 6).

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt m.fl. anförs att det är partiernas gemensamma uppfattning att *värnpliktiga soldater efter grundutbildningen bör kunna kontrakteras* för att snabbt kunna vara tillgängliga vid brådskande behov av internationell insats. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Försvarsmaktens personalförsörjning (yrkande 7 i denna del).

I *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* av Erling Wälivaara m.fl. anförs att Kristdemokraterna ställer sig positiva till att pröva ett system som bygger på att *de som nyligen genomfört grundutbildning erbjuds att på frivillig väg ingå i förbandsenheter med snabbinsatsförmåga under tre till fem år* (yrkande 8).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning i propositionen att Försvarsmakten bör ges möjlighet att i vissa fall anställa personer som nyligen fullgjort värnplikt. De fall som därvid kan komma i fråga är *dels* där sådan anställning är en förutsättning för att Sverige skall kunna uppfylla de beredskapskrav som ställs av våra internationella åtaganden, *dels* när det är uppenbart att en anställning ökar effekten av de investeringar som görs i pliktssystemet. Personalens anställningsvillkor m.m. bör regleras i avtal. Utskottet vill i sammanhanget särskilt betona följande:

- Att i beredskapsförband anställa soldater kan endast komma i fråga för att bemanna sådana förband som skall kunna verka i ett annat land med 10–15 dagars beredskap. Det behövs en flexibel syn på antalet soldater som därvid kan behöva anställas beroende på vilka åtaganden som Sverige bundit sig för. Fler skall inte anställas än vad som vid varje tillfälle svarar mot behovet.
- Förband med 30 dagars beredskap behöver inte anställa soldater. De kan bygga sin personalförsörjning på beredskapskontrakt. Förband som har en beredskap på 90 dagar eller mer kräver endast en rekryteringsbas.
- Det är viktigt att systemet med anställda soldater i grundutbildningen hanteras med försiktighet och omdöme så att inte fler anställs än som är

nödvändigt. Principen skall vara att insatsorganisationens personalförsörjning skall baseras på grundutbildning med utgångspunkt i totalförsvarsplikt.

Utskottet anser att vad det här har anfört innebär att vad som i *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* föreslås om att värnpliktiga efter grundutbildningen skall kunna kontrakteras för internationella insatser (*yrkande 7 i denna del*) kommer att tillgodoses.

Likaså anser utskottet att förslaget i *kommittémotion 2003/04:Fö264 (kd)* (*yrkande 8*) om att de som nyligen genomfört grundutbildning kan erbjudas att på frivillig väg ingå i förbandsenheter med snabbinsatsförmåga kommer att bli beaktat.

Utskottets ställningstaganden i det föregående innebär vidare att förslagen i *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* *yrkandena 5 och 6* om att Försvarsmakten inte skall anställa fler soldater än nödvändigt, och inte under längre tid än som uppgiften kräver, bör komma att bli beaktade i det fortsatta arbetet.

Samtliga fyra motionsyrkanden avstyrks därför av utskottet.

Den internationella verksamheten och tjänstgöringsskyldigheten för anställd personal

Regeringen

Regeringen bedömer att också andra kategorier anställda i Försvarsmakten än nyanställda yrkesofficerare bör vara skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan. Den internationella verksamheten ställer krav på att Försvarsmakten vidtar åtgärder som gör sådan tjänst attraktiv.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Riksdagen beslutade i april 2003 om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten (prop. 2002/03:26, bet. 2002/03:FöU2, rskr. 2002/03:141). Ändringen möjliggjorde för Försvarsmakten att agera för att fr.o.m. ikraftträdandet den 1 juni 2003 utöka arbetsskyldigheten för anställda i Försvarsmakten till att omfatta tjänstgöring i utlandsstyrkan. Kravet på särskild anställning i utlandsstyrkan togs bort för anställda i Försvarsmakten som har skyldighet att tjänstgöra i utlandsstyrkan.

Regeringen har därefter beslutat om *ändringar i officersförordningen* (1994:882) med ikraftträdande den 1 juni 2003. Ändringarna innebär att då en yrkesofficer anställs i Försvarsmakten skall det framgå av anställningsavtalet om arbetsskyldigheten omfattar tjänstgöring i internationell verksamhet utomlands för de syften som anges 1 § tredje stycket lagen om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Försvarsmakten har i budgetunderlaget för 2005 framfört att Försvarsmakten efter nämnda förordningsändring har reglerat hur förbandscheferna skall hantera förändringen. Av dessa regler framgår att de yrkesofficerare som anställdes under juni månad 2003 skulle ges möjlighet att själva ta ställning till om dessa ville eller inte ville omfattas av det nya anställningsavtalet som

innebar internationell tjänstgöringsskyldighet. För kommande yrkesofficerskurser kommer det inte att föreligga någon sådan valmöjlighet utan ett anställningskontrakt innebär krav på internationell tjänstgöringsskyldighet.

Försvarsmakten framför vidare att det finns andra personalkategorier anställda som inom ramen för sin anställning bör kunna omfattas av internationell tjänstgöringsskyldighet. I budgetunderlaget föreslås att de soldater som anställs skall ges en internationell tjänstgöringsskyldighet. Även reservofficerare bör ges en sådan skyldighet, vilket skall övervägas inom ramen för Försvarsmaktens översyn av reservofficerssystemet.

Tjänstgöringsskyldighet för civila bör enligt Försvarsmakten främst omfatta civila som anställs på befattningar i förband för internationella insatser eller i enheter som avgörande påverkar Försvarsmaktens förmåga att delta i internationella insatser. En förändring i anställningsavtalet för denna kategori bör liksom för nyanställda yrkesofficerare, ske genom att det vid en nyanställning i anställningsavtalet klargörs att befattningen innebär internationell tjänstgöringsskyldighet.

Försvarsberedningen understryker (Ds 2004:30) vikten av att internationell tjänstgöring skall vara ett obligatorium för officerare. Försvarsberedningen menar också att om inte Försvarsmakten, inom ramen för sitt delegerade arbetsgivaransvar, inom en snar framtid kan lösa frågan om internationell tjänstgöringsskyldighet och andra anställnings- och tjänstgöringsfrågor bör statsmakterna *överväga en nödvändig författningsreglering*. Försvarsberedningen anför vidare att ett villkor för befordran bör vara att ha tecknat ett anställningsavtal som inkluderar tjänstgöringsskyldighet vid internationella insatser.

Regeringen anser att Försvarsmakten tagit sig an frågan om skyldighet att tjänstgöra i internationella insatser. Myndigheten bör fortsätta arbetet med att *utöka skyldigheten även till andra kategorier anställda*. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning att ytterligare åtgärder bör övervägas om inte frågan får en snar lösning. Regeringen avser därför att återkomma i regleringsbrevet för budgetåret 2005. Regeringen erinrar vidare om att den tidigare framhållit (prop. 2001/02:10) att Försvarsmakten skall vidta åtgärder som gör tjänstgöring utomlands attraktiv.

Motioner

Utskottet har valt att här också ta upp frågor som rör förmåner vid internationell tjänstgöring

I *motion 2004/05:Fö215 (m)* av Elizabeth Nyström och Jeppe Johnsson hävdas att skyldigheten för officerare att tjänstgöra internationellt också måste avspeglats i avtal och attraktiva villkor.

Internationella uppdrag medför påfrestningar på individen och dennes sociala situation. En undersökning från TEMO, genomförd i december 2003 på uppdrag av Officersförbundet, visar att åtta av tio officerare levde under stress under sin utlandstjänstgöring. Sju av tio uppgav att familjen upplevde påfrestningar under utlandstjänstgöringen.

Mot bakgrund av bl.a. nämnda undersökning är det angeläget att *utreda hur man kan skapa bästa möjliga förutsättningar och klara villkor för såväl officerare som anhöriga under tiden för internationell tjänstgöring*. En sådan utredning bör bl.a. ta upp möjligheten till kompletterande försäkringslösningar vid internationell tjänstgöring. Vidare bör en utredning se över föräldraförsäkringssystemet. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *utreda förutsättningarna för att genomföra internationell tjänstgöring*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att andra kategorier anställda i Försvarsmakten än nyanställda yrkesofficerare bör vara skyldiga att tjänstgöra i utlandsstyrkan.

I *motion 2004/05:Fö215 (m)* hävdas att skyldigheten att tjänstgöra internationellt måste avspeglas i attraktiva villkor. Utskottet anser, liksom regeringen i propositionen, att Försvarsmakten behöver vidta *åtgärder som gör utlandstjänstgöring mer attraktiv*. Utskottet kan samtidigt konstatera att förmåner m.m. till anställda i huvudsak är en fråga som arbetsmarknadens parter genom den arbetsgivarpolitiska delegeringen till myndigheterna skall lösa genom avtal. Försvarsmakten och arbetstagarorganisationerna har genomfört förhandlingar utan att hittills kunna komma överens. Försvarsmakten har därför ensidigt beslutat om löner och andra förmåner som till delar överensstämmer med arbetstagarorganisationernas krav. I fråga om personska-deskydd m.m. har statsmakterna genom bestämmelserna i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten förbättrat livräntor, rehabilitering och ersättning till anhöriga jämfört med vad som gäller enligt arbetsskadestiftningen. Utskottet utgår från dels att Försvarsmakten och arbetstagarorganisationerna går vidare i arbetet med att förbättra villkoren för den utlandstjänstgörande personalen, dels att regeringen lämnar förslag till riksdagen om det i sammanhanget finns skäl för lagändringar. Utskottet *avstyrker* därför motionen.

Försvarsmaktens arbetsgivarroll, m.m.

Regeringen

Regeringen bedömer att Försvarsmakten bör intensifiera arbetet med att stärka sin arbetsgivarroll. Regeringen avser att följa utvecklingen. Möjligheten att skapa en avvecklingsorganisation för personal bör prövas.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

I budgetunderlaget för 2005 har Försvarsmakten analyserat den kritik som riktats mot myndigheten i arbetsgivarfrågor. Försvarsmakten har bl.a. anfört att analysen har visat att vissa punkter i kritiken är överspelad men att erfarenheterna bör tas till vara för likartade framtida situationer. Andra punkter arbetar Försvarsmakten med. I några fall har Försvarsmakten ändrat regelver-

ket och därmed förändrat agerandet. I olika redovisningar och underlag har Försvarsmakten anfört att myndigheten gjort en *medveten satsning för att stärka chefers förutsättningar att företräda arbetsgivaren*. För varje ny förbandschef klargörs förväntningarna på dem i rollen som arbetsgivarföreträdare. På förbandschefsmötena har huvudsakligen frågor om löneutveckling, personalkostnadsutveckling och chefers ansvar som arbetsgivare tagits upp. Försvarsmakten fastställde och distribuerade 2001 ett tiopunktsprogram rörande personalfrågor. Därutöver har under samma tid getts direktiv till staber och förbandsledningar.

Försvarsmaktens tiopunktsprogram är uppdelat i följande områden: ledarskap, rörlighet, decentralisering, internationell tjänst, rekrytering, individuell utveckling, kompetensutveckling, lönebildning, prestationsvärdering och meritvärdering. I den långsiktiga planeringen har Försvarsmakten reserverat medel för att införa och utveckla programmet.

Försvarsmakten analyserar kontinuerligt ekonomiska och personalpolitiska konsekvenser av förändringar i anställningsvillkoren. Avsevärda avtalsförändringar har enligt Försvarsmakten genomförts. De flesta fasta och en del rörliga tillägg som inte är arbetstidsberoende har tagits bort. Ett nytt befattningsvärderingssystem har införts. Vidare gäller ett nytt arbetstidsavtal från den 1 februari 2002. Detta innehåller ett förenklat sätt att beräkna ersättning för övningsdygn. Övertidskostnaderna för personalen har minskat.

Försvarsmakten anför vidare att tiopunktsprogrammet har genomförts till stora delar och skall utvecklas vidare.

För att öka erfarenheten som arbetsgivarföreträdare har bemanningsarbetet inriktats på att *undvika täta befattningsbyten* för officerare, inte minst för chefer.

Under 2003 har ett *nytt förhållningssätt till rörlighet* introducerats. Ett nytt avtal om rörlighet och kostnadsersättning har förhandlats fram under året och stöder det nya förhållningssättet.

Försvarsmaktens uppföljning under 2003 av tiopunktsprogrammet har visat vilka åtgärder som är genomförda helt eller delvis och vilka som återstår. Som exempel nämns följande.

Metoderna för utvecklingssamtal och arbetsplatsträffar har utvecklats och överförs till förband. Policy och riktlinjer är utgivna för att underlätta pendling, flyttstimulans och distansarbete. Frågan om direktrekrytering till vissa officersbefattningar och ansökningsförfarande till befattningar samt flerkarriärsystem hanteras inom ramen för ett nytt kompetensförsörjningssystem. Projektet Kompetens i Centrum för civilanställda har genomförts och utvärderats.

Försvarsmakten anser att det *fortfarande finns behov av att stärka arbetsgivarrollen och arbetsgivarbeteendet* hos myndighetens chefer. Arbetet har fortsatt med att stärka chefers förutsättningar att företräda arbetsgivaren. Förtroendet för myndigheten i frågor som rör arbetsgivarrollen kan förbättras om arbetsgivarfrågorna hanteras konsekvent över tiden, utifrån hela myndighetens verksamhetsbehov och enligt god sed på svensk arbetsmarknad. Inom

Försvarsmakten har arbete bedrivits för att detta synsätt skall prägla utbildningsprogrammen för Försvarsmaktens anställda.

Enligt Försvarsmakten har stora förändringar gjorts i avtalsbestämmelserna för såväl löner som arbetstid för att bättre stödja verksamheten. En modell för kontinuerlig lönekostnadsuppföljning kommer att tas fram.

Den *stora rörligheten för officerare* beror på den stora omorganisationen som påbörjades 2000 och behovet av att med kort varsel bemanna befattningar utomlands.

I fråga om placering av yrkesofficerare för längre tid i en viss befattning har Försvarsmakten anfört att ansvarsfördelningen för att hantera dessa frågor har fastställts. Ett nytt avtal i denna del har slutits med arbetstagarorganisationerna. En policy för flyttstimulans har börjat tillämpas för att stimulera till flyttning i stället för pendling. Även tidigare krav på att en yrkesofficer måste ha tjänstgjort på många ställen för en fortsatt karriär har tagits bort. Försvarsmakten menar dock att det är flera faktorer som gör det svårt med längre placeringar i en viss befattning. Omorganisationen är en väsentlig faktor, en annan är att officerare slutar sin tjänst med yrkesväxling eller med särskild pension. Försvarsmakten har nu börjat placera främst chefer i längre befattningstider. Regeringen anser att Försvarsmakten i denna fråga har gjort ett väsentligt arbete för att komma till rätta med problemen. Ytterligare åtgärder bör dock kunna vidtas av Försvarsmakten.

Enligt *regeringens bedömning* har Försvarsmakten på ett förtjänstfullt sätt fortsatt arbetet med att förbättra sin arbetsgivarroll. Arbetet bör dock kunna intensifieras. Regeringen avser att följa upp utvecklingen.

Försvarsmakten har haft i uppdrag att *utreda möjligheten att skapa en separat avvecklingsorganisation för personal*. Av budgetunderlaget för 2005 framgår att myndigheten anser att en separat avvecklingsorganisation inte bör inrättas inom myndigheten. Försvarsmakten menar att det bör vara chefer för nedläggningsenheter som skall leda avvecklingen och bl.a. utnyttja de lokala förutsättningarna för yrkesväxling. Försvarsmakten menar vidare att detta tillvägagångssätt är mindre resurskrävande än med en separat avvecklingsorganisation.

Försvarsberedningen har konstaterat (Ds 2004:30) att avvecklingen av personal måste ägnas stor uppmärksamhet under de kommande åren. Bland annat föreslår beredningen att Försvarsmakten, för att ge möjligheter till ny sysselsättning utanför myndigheten, prövar möjligheten att skapa en separat organisation för övertalig personal.

Regeringen anser i likhet med Försvarsberedningen att det vid sidan av befintliga verktyg som Trygghetsstiftelsen är viktigt att *pröva möjligheten att skapa en separat organisation dit övertalig personal hänförs* för att ges möjlighet till ny sysselsättning utanför myndigheten. En sådan organisation kan på ett professionellt och systematiskt sätt ägna sig åt överföra personal till studier, nytt arbete eller företagande, samtidigt som den ordinarie verksamheten vid myndigheten inte behöver fokuseras på detta. Det är dock Försvarsmakten själv som utifrån de krav på verksamheten som statsmakterna

ställer måste definiera vad som skall utvecklas respektive avvecklas samt vilken personal som är övertalig eller inte.

Regeringen vill peka på att det är Försvarsmaktens kompetensbehov som skall vara styrande. Officerare som har fullmakt och som inte väljer att avvecklas bör, enligt vad som nyss anförts, tjänstgöra på de platser inom myndigheten där lämpligt arbete finns.

Utskottets bedömning

Regeringen bedömer att Försvarsmakten på ett förtjänstfullt sätt har fortsatt arbetet med att förbättra sin arbetsgivarroll men att arbetet med att utveckla denna bör kunna intensifieras. Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning.

Personalkostnadsutvecklingen

Regeringen

Regeringen bedömer att Försvarsmakten bör utveckla sina metoder för att kunna bedöma personalkostnadsutvecklingen.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Försvarsutskottet har nyligen konstaterat (bet. 2003/04:FöU3) att personalkostnaderna utgör en väsentlig del av anslagen till Försvarsmakten och har fått en sådan omfattning att det gått ut över verksamheten.

Även Försvarsberedningen konstaterar i sitt betänkande (Ds 2004:30) att personalkostnaderna är höga och att åtgärder måste vidtas för att kunna begränsa avvecklingskostnaderna för officerare och få ut mer effekt av insatta resurser.

Försvarsmakten har i budgetunderlaget för 2005 bl.a. anført att den har prognos- och uppföljningsverktyg för personal- och avvecklingskostnader. Dessa har använts under ett flertal år och kommer även i framtiden att stå för den personalekonomiska prognostiseringen och uppföljningen. Enligt Försvarsmakten kommer det att bli *möjligt att jämföra utfallen mellan åren* genom att använda sig av samma metoder under en längre tidsperiod.

Försvarsmakten har vidare anført att den avser att *årligen uppdatera prognoser kring de avvecklingskostnader som rör yrkesofficerare och civila*. Prognoserna sträcker sig för närvarande till 2010. Uppföljningen görs därefter månadsvis och presenteras i en månadsrapport. Prognoser görs också för lönerelaterade kostnader som följs upp månadsvis.

Enligt regeringens mening har Försvarsmakten utvecklat bättre metoder för att säkrare kunna bedöma personalkostnadsutvecklingen. Det finns dock fortsatt behov av att utveckla metoderna och att ensa de sätt som olika underlag beräknas på.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarsmakten har ett fortsatt behov att utveckla metoderna för att bedöma personalkostnadsutvecklingen.

Förändrande former för att tillgodose behovet av officerskompetens*Regeringen*

Regeringens bedömning

Regeringen bedömer att officersutbildning så långt som möjligt bör jämföras med högskoleutbildning, vad gäller både meritvärde och finansieringsformer. Högskoleverket kommer därför att få i uppdrag att granska vilka delar av officersutbildningen som kan få samma meritvärde som utbildning vid universitet och högskolor. I samband med detta uppdrag bör även formerna för att införa studiemedelsfinansiering övervägas.

Skolreformutredningens förslag

I betänkandet Ett reformerat skolsystem för Försvarsmakten (SOU 2003:43) var den principiella grunden för reformeringen av utbildningssystemet att skapa ett mer flexibelt, självförnyande, individuellt och differentierat system.

Utredningen föreslog att *officersutbildningen skulle akademiseras* för att få en fortsatt kvalitetsutveckling samt att yrkesofficersexamen skulle avläggas efter fullgjord grundläggande utbildning och inte vid ett gemensamt examens-tillfälle efter två år. Däremot anslöt sig inte utredningen till ett tidigare förslag om att delar av det s.k. taktiska programmet skulle föras över till yrkesofficersprogrammet för att bli stommen i en treårig utbildning. Det taktiska programmet och fackprogrammet ansåg utredningen i stället borde utgå och ersättas med ett flexiblere utbud av fristående kurser av varierande längd. Däremot föreslog utredningen ingen förändring av stabs- och chefsprogrammen utan ansåg att de bör finnas kvar som sammanhållna program. Även reservofficersprogrammet borde enligt utredningen vara oförändrat. För de sökande till officersutbildningen ansåg utredningen att kravet på tio månaders värnpliktsutbildning borde utgå.

Utredningen föreslog att aspirantskolor med tydlig inriktning mot kommande officersutbildning skulle införas som komplement till värnpliktstjänstgöring. Utredningen föreslog även att en anpassad officersutbildning skulle införas för ett begränsat antal individer samt att försvarsmaktsingenjörer och meteorologer bör anställas först efter att civila studier slutförts och de genomgått den anpassade officersutbildningen.

Utvecklingen av Försvarshögskolans akademiska status såg utredningen som ett första steg i en akademisering av officersutbildningen och två alternativa möjligheter föreslogs, nämligen:

- Försvarshögskolan som sektorshögskola med anslagsfinansierad utbildning eller
- Försvarshögskolan som en del av en civil högskola med uppdragsfinansiering.

Utredningen föreslog vidare en akademisering av den grundläggande utbildningen som leder till akademisk yrkesexamen. Enligt modellen skulle officeraspiranterna antas som studenter vid en högskola på orten eller vid Försvarshögskolan. De delar av utbildningen som uppfyller kvalitetskraven för akademisering ges i detta fall i samverkan mellan militärhögskolorna och Försvarshögskolan eller annan högskola.

Utredningen hade även i uppgift att ta ställning till frågan om en eventuell *studiemedelsfinansiering av yrkesofficersutbildning* men inhämtade inte underlag för en bedömning av lämplig finansieringsmodell.

Utredningens förslag har remissbehandlats.

Skälen för regeringens bedömning

För att genomföra vad regeringen tidigare anfört om en fortsatt utveckling av det militära skolsystemet och vissa av Skolreformutredningens förslag (SOU 2003:43) har regeringen beslutat om omfattande *ändringar i officersförordningen* (1994:882). Ändringarna, som trädde i kraft den 1 juni 2004, innebär i huvudsak att den tidigare programbundenheten som fanns för de olika officersutbildningarna togs bort och att beslut om utbildningarnas längd delegerades till Försvarsmakten och Försvarshögskolan med ökade möjligheter till individanpassning. Vidare infördes en *möjlighet för Försvarsmakten att anställa den som inte avlagt officersexamen som officer efter en anpassad officersutbildning*. Kopplingen mellan nivåhöjande utbildning och befordran togs bort, vilket innebär att Försvarsmakten kan befordra en officer utan att officeren genomgått vissa utbildningar. Detta möjliggör exempelvis expertkarriärer. Dessutom innebar det tidigare behörighetskravet att man skulle ha genomgått minst tio månaders värnpliktsutbildning för att söka till officersutbildningen. Utökade möjligheter för Försvarsmakten att utveckla och pröva nya flexibla rekryteringsformer gavs därmed.

I propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) bedömde regeringen att det fanns skäl för Försvarsmakten att pröva behovet av och möjligheterna att införa aspirantskolor. Bakgrunden var Försvarsmaktens svårigheter att kunna placera yrkes- och reservofficersaspiranter i befälsbefattningar med det begränsade antalet totalförsvarspliktiga. Detta problem har sedan det förra försvarsbeslutet accentuerats. Det är Försvarsmakten som själv beslutar om att införa aspirantskolor.

Försvarsutskottet anser (bet. 2000/01:FöU4) att Försvarshögskolans centrala roll är att utbilda officerare till att leda förband i väpnad strid och att det därför inte ligger i totalförsvarets intresse att ge Försvarshögskolan en ställning som statlig högskola underställd högskolelagen (1992:1434). Regeringen delar utskottets bedömning att Försvarshögskolans centrala uppgift är att

utbilda officerare till att leda i förband i väpnad strid. Grunden till förmågan att leda väpnad strid läggs redan under utbildningen vid våra militärhögskolor, och sammantaget är utbildningen av officerare med dagens system den i särklass mest kostnadskrävande delen av Försvarsmaktens kompetensförsörjning när det gäller anställd personal. Enligt regeringen är det nödvändigt att officersutbildningen i sin helhet bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt och med samma krav på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet som utbildningar vid universitet och högskolor.

Inriktningen på regeringens arbete inom området är att klargöra om det är lämpligt och möjligt att jämställa officersutbildningen med högskoleutbildning i dessa avseenden. Det har därför varit nödvändigt att inhämta kompletterande underlag till förslagen i Skolreformatredningens betänkande. Såväl Försvarsmakten som Försvarshögskolan har bidragit i denna process. En gemensam arbetsgrupp för Försvarsmakten och Försvarshögskolan har under våren 2004 bearbetat beslutsunderlaget. Av det kompletterande och fördjupande underlaget från myndigheterna framgår att *yrkesofficerprogrammet bör byggas upp i två steg där det första är gemensamt för alla reserv- och yrkesofficerare. I det andra steget fortsätter utbildningen för yrkesofficerare. Båda stegen föreslås ge högskoleexamina med möjlighet till studiemedelsfinansiering för den enskilde.*

Nästa steg i reformeringen av det militära utbildningssystemet blir därför att ge Högskoleverket i uppdrag att granska vilka delar av officersutbildningen som på sikt kan få samma meritvärde som utbildningar vid andra högskolor och universitet. I samband med detta uppdrag skall även formerna för införandet av studiemedelsfinansiering övervägas. Efter det att Högskoleverkets uppdrag redovisats avser regeringen att återkomma till riksdagen.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att officersutbildningen så långt som möjligt bör jämföras med högskoleutbildning, vad gäller både meritvärde och finansieringsformer. Utskottet har därför ingen erinran mot att Högskoleverket ges i uppdrag att granska vilka delar av officersutbildningen som kan få samma meritvärde som utbildning vid universitet och högskolor. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen efter det att Högskoleverket redovisat sitt uppdrag.

Frivillig försvarsverksamhet

Regeringen

Regeringen bedömer att de frivilliga försvarsorganisationerna står inför en ny situation. I det framtida insatsförsvaret har de frivilliga försvarsorganisationerna en mer begränsad roll. Detta understryks av den kraftfulla reduktion som genomförs av Försvarsmaktens organisation. Stöd från frivilliga försvarsorganisationer kommer att behövas även framgent för t.ex. bemanning

av hemvärnet, utbildningsstöd till Försvarsmakten samt rekrytering och stöd till samhället. Volymerna kommer dock att minska. Även i framtiden måste engagemang och kunnande hos personer inom de frivilliga försvarsorganisationerna tas till vara. En viktig del av totalförsvarets folkförankring går annars förlorad.

De nya *regler för fördelning av organisationsstöd* som gemensamt har tagits fram av Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten är nödvändiga för ge ett flexiblere, mer kostnadseffektivt och bättre anpassat stöd för det moderna totalförsvarets behov. Regeringen finner även att de nya handlingsregler och kriterier för frivilliga försvarsorganisationer som tagits fram av myndigheterna är ändamålsenliga.

Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten kommer att få i uppdrag att redovisa myndigheternas *framtida behov av frivillig personal* och vilka organisationer som skall tillhandahålla detta.

I *skälen för sin bedömning* anför regeringen bl.a. följande.

Regeringen anser att *behovet av frivillig personal i grund- och insatsorganisationen* skall vara styrande för det organisationsstöd och de uppdrag som lämnas till de frivilliga försvarsorganisationerna. Försvarsmakten har inför försvarsbeslutet inte gjort en fullständig bedömning av myndighetens behov av stöd från frivilliga. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarsmakten att redovisa behovet av frivillig personal inom ramen för den grund- och insatsorganisation som föreslås i den nu aktuella propositionen.

Den frivilliga försvarsverksamheten omfattar de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet. De har bl.a. genom sin kompetens inom skilda samhällsområden och sin breda geografiska spridning och lokalkännedom utgjort en betydelsefull del av vårt totalförsvaret. Inriktningen av verksamheten har utgått från hotet om ett väpnat angrepp i form av en militär invasion. Regeringen anförde i propositionen Det nya försvaret (prop. 1999/2000:30) att det är av stor vikt att den frivilliga försvarsverksamheten förnyas i takt med ominriktningen av totalförsvaret.

Regeringen konstaterade i propositionen Frivillig försvarsverksamhet inom totalförsvaret (prop. 2001/02:159) att de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet också i fortsättningen utgör en viktig del av det medborgarengagemang som finns i landet och att de under efterkrigstiden har utgjort en väsentlig resurs för det svenska totalförsvaret. Regeringen anförde vidare att stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna måste anpassas till de förändringar som sker i övrigt inom totalförsvaret. Reformbehovet inom de frivilliga försvarsorganisationerna är lika påtagligt som inom totalförsvaret i övrigt. Myndigheternas uppdrag till de frivilliga försvarsorganisationerna behöver därför successivt utvecklas. Regeringen slog fast att det bör göras återkommande översyner av vilka organisationer som skall få del av stödet. Stödet bör ges till ideella organisationer med demokratisk struktur som bedriver verksamhet som är angelägen och betydelsefull utifrån målen för totalförsvarets förmåga.

Utifrån vad riksdagen beslutade med anledning av propositionen Frivillig försvarsverksamhet inom totalförsvaret (prop. 2001/02:159) har regeringen uppdragit åt Krisberedskapsmyndigheten och Försvarsmakten att bl.a. utarbeta nya finansieringsformer och handlingsregler för de frivilliga försvarsorganisationerna. Enligt myndigheternas metod skall stödet fördelas i tre delar: organisations-, ungdoms- och verksamhetsbidrag. De två förstnämnda bidragen bestäms utifrån kriterierna antalet medlemmar och antalet utbildade, med en särskild tonvikt mot ungdomar, och det sistnämnda utifrån organisationernas grund-, anpassnings- och insatsförmåga samt deras bidrag till totalförsvarets folkförankring. De *reformerade finansierings- och handlingsreglerna införs successivt fr.o.m. 2004*. Till detta har regeringen uppdragit åt Krisberedskapsmyndigheten och Försvarsmakten att göra en översyn av om nuvarande frivilligorganisationer skall behållas eller om vissa organisationer skall erhålla förändrad status. Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten har föreslagit att av de 23 nuvarande frivilliga försvarsorganisationerna bör fyra organisationer (Förbundet Sveriges reservofficerare, Hemvärnsbefälens riksförbund, Svenska flottans reservofficersförbund och Svenska värnpliktsofficersförbundet) utgå som stödberättigade fr.o.m. den 1 januari 2007. Detta med anledning av de nya stöd- och handlingsregler som har introducerats.

Regeringen ansluter sig till myndigheternas uppfattningar och förslag till stöd- och handlingsregler. Myndigheterna har vidare lämnat förslag på tänkbara nya uppgifter för de frivilliga försvarsorganisationerna, bl.a. avseende stöd till samhället, utbildningsstöd till Försvarsmakten och totalförvarsinformation.

Försvarsmakten föreslår att de frivilliga försvarsorganisationerna också i fortsättningen skall bidra till att höja Försvarsmaktens förmåga att föra väpnad strid, och det är Försvarsmaktens behov som skall styra uppdragen till de frivilliga försvarsorganisationerna. När det gäller bemanning av avtalsbefattningar inom hemvärdet är för närvarande behovet ca 13 000 personer fördelat på olika befattningar, som lednings- och stabspersonal, sambandspersonal, förplägnadspersonal, sjukvårdspersonal, bilförare, båtförare, hundförare samt piloter för att bemanna Frivilliga flygkårens flygplan. Försvarsmakten har redovisat delvis nya uppgifter för organisationerna. I grundorganisationen bör deras medlemmar finnas tillgängliga i resurspooler bestående av instruktörer avsedda för grundutbildning av totalförsvarspliktiga. I insatsorganisationen skall de kunna verka såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten anser även att frivilliginstruktörernas kompetens på ett bättre sätt än i dag skall kunna utnyttjas för de internationella uppgifterna. Härutöver framhåller myndigheten organisationernas vikt för folkförankring och försvarsvilja och därmed också vikten av att en intern och extern totalförvarsinformation sker genom organisationernas försorg. Organisationernas verksamhet bidrar även till rekryteringen av anställda till Försvarsmakten, inte minst kvinnor. Detta bör beaktas och utvecklas, enligt Försvarsmakten. Detsamma gäller organisationernas ungdomsverksamhet, som har stor betydelse för rekryteringen men också för samhällsförankringen i sin helhet, vilket Försvarsmakten anser bör

beaktas. Försvarsmakten föreslår också en översyn av tjänstgöringsvillkoren för den frivilliga personalen, främst beträffande ianspråktagande i grundorganisationen och i den internationella verksamheten.

Regeringen anser det betydelsefullt att även i framtiden ta till vara det engagemang och kunnande som finns i de frivilliga försvarsorganisationerna. Emellertid står det militära försvaret inför ett vägval när det gäller frivillig personal, både vad avser omfattning och inriktning. Organisationerna byggdes upp under invasionsförsvarets tid och har inte kunnat ställa om sin verksamhet till dagens hotbild och efterfrågade kompetens. Dagens militära insatsförsvaret ställer högre krav på personalen, när det gäller både personlig duglighet och fysisk prestationsförmåga. De materielsystem som används inom Försvarsmakten är ofta kvalificerade och kräver i många fall hantering av anställd personal med ett större yrkeskunnande. Många av de frivilliga försvarsorganisationerna saknar sådan grundförmåga som totalförsvaret i dag efterfrågar. Till detta kommer ett minskande behov av frivillig avtalspersonal för att bemanna vissa specialistbefattningar inom hemvärnet i den framtida kraftigt reducerade insatsorganisationen. *Regeringen bedömer emellertid att de frivilliga försvarsorganisationerna även framgent bör kunna bemanna ett reducerat hemvärn med avtalspersonal.* Då de frivilliga försvarsorganisationerna har en stark lokal förankring bör de även fortsättningsvis – efter förfrågan – liksom hemvärnet kunna tas i anspråk för stöd till samhället, t.ex. vid naturolyckor.

Regeringen konstaterar även att det kommer att finnas ett fortsatt behov av frivilliga specialister till stöd för bl.a. värnpliktsutbildningen men betonar att även behoven av frivillig personal för detta ändamål borde reduceras eftersom antalet grundutbildningsförband och värnpliktiga kommer att minska kraftigt. Den specialistkompetens som kan komma att gå förlorad (t.ex. kok-, vapen-, mc- och skytteinstruktörer) torde kunna kompenseras med en bättre resursallokering från Försvarsmaktens sida.

Stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna utgör procentuellt sett inte någon stor andel av Försvarsmaktens anslag. Jämför man däremot med andra statliga organisationsstöd är beloppen omfattande. *Under 2003 utbetalades drygt 88 miljoner kronor i organisationsstöd och 205 miljoner kronor i uppdragsersättningar till de frivilliga försvarsorganisationerna från Krisberedskapsmyndigheten och Försvarsmakten.*

Regeringen bedömer att Försvarsmaktens operativa förmåga inte väsentligt skulle påverkas vid en omfattande reduktion av organisationsstöd eller uppdragsmedel till de frivilliga försvarsorganisationerna. Då övriga verksamheter inom Försvarsmakten reduceras ter det sig foljdriktigt att även minska utgifterna för frivilligorganisationerna. Dessa har heller inte minskats i nämnvärd omfattning i tidigare försvarsbeslut. Till skillnad från avancerade materielsystem och utbildningsplattformar torde det under relativt kort tid gå att reorganisera frivilliga försvarsorganisationer vid ett försämrat omvärldsläge med ett ökat hot. *Enligt regeringen är risktagningen i att reducera stödet till frivillig-*

organisationerna därför begränsad. Inte heller ur arbetsmarknadshänseende skulle en sådan reduktion få någon negativ effekt.

Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2005 föreslagit en reduktion på 12,6 miljoner kronor av anslag 6:9 *Stöd till frivilliga försvarsorganisationer inom totalförsvaret*. Därutöver avser regeringen att reducera uppdragsmedlen under 2005 med ca 20 %.

Motioner

I *kommittémotion 2002/03:Fö260 (m)* av Gunnar Hökmark m.fl. anføres att *syftet med frivillig försvarsverksamhet bör vara att denna skall bidra till totalförsvarets folkliga förankring*. Motionärerna konstaterar att den frivilliga verksamheten inom totalförsvaret tar ett stort ansvar för bemanning av organisationer som skall kunna verka vid påfrestningar på samhället i fred, under kris och inte minst i krig. Vidare anføres att den utveckling som nu sker har förändrat hela inriktningen av totalförsvaret. Försvarsmakten förändras från ett mobiliserande försvar till ett försvar som skall vara insatsberett året runt. De internationella insatserna har blivit en del av Försvarsmaktens huvuduppgifter. Denna naturliga förändring för den frivilliga försvarsverksamheten tar sin utgångspunkt i bemanningsansvar respektive organisatorisk tillhörighet.

Det *organisatoriska stödet* till de frivilliga försvarsorganisationerna bör som tidigare utgå från de grunder som regeringen redovisade i förra årets försvarsproposition. Däremot bör det delas upp i två delar. En del som utgör ett direkt organisatoriskt stöd för den administrativa verksamhet som är nödvändig för drift och utveckling av verksamheten. Den andra delen bör vara verksamhetsbunden och utgöra ersättning för de kostnader som uppkommer på grund av de uppdrag som de olika totalförsvarsmyndigheterna ger till de frivilliga försvarsorganisationerna. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om det *frivilliga försvarets betydelse för försvarets utveckling (yrkande 8)*.

I *motion 2003/04:Fö235 (kd)* av Johnny Gylling pekar motionären på att försvaret är inne i en besvärlig omställningsperiod. I ljuset av detta är det värt att notera att många frivilligorganisationer ställer upp till låga kostnader för att fullgöra viktiga uppgifter för samhället. När nu bidragen skärs ned till de frivilliga försvarsorganisationerna blir det allt svårare att bedriva verksamheten. Försvarsmakten borde då få ut mer för pengarna om man tar till vara engagemanget och viljan att ställa upp för vårt land. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att *ta till vara frivilligorganisationernas insatser i försvarssammanhang*.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning i propositionen att stöd från frivilliga försvarsorganisationer kommer att behövas även framgent för t.ex. bemanning av hemvärnet, utbildningsstöd till Försvarsmakten och stöd till samhället. Dessa frivilliga engagemang, kunskaper och insatser utgör en viktig del av totalförsvarets folkförankring. Med hänsyn till de stora förändringarna

inom försvaret kommer emellertid det kvantitativa behovet av frivilliginsatser att minska. Det kommer också att få en delvis annan inriktning.

Kommittémotion 2002/03:Fö260 (m) betonar det frivilliga försvarets roll för folkförankringen, en uppfattning som utskottet alltså delar. Motionen föreslår *förändrade regler för hur det ekonomiska stödet* skall utgå till organisationerna (*yrkande 8*). Utskottet konstaterar att reformerade finansierings- och handlingsregler för de frivilliga försvarsorganisationerna successivt införs fr.o.m. 2004. Motionsyrkandet bör därför *avslås* av riksdagen.

Även *motion 2003/04:Fö235 (kd)* framhåller frivilligorganisationernas stora betydelse och förordar att Försvarsmakten på ett bättre sätt tar till vara dessa organisationers insatser. Utskottet håller med motionären men anser samtidigt att vad som anförs i motionen är tillgodosett i propositionen och i utskottets bedömning. Motionen *avstyrks* därför.

Jämställdhet, mångfald och arbete mot diskriminering

Regeringen

Regeringen bedömer att jämställdhetsarbetet har utvecklats på ett positivt sätt under den senaste försvarsbeslutsperioden, men fortfarande finns stora brister att åtgärda. Den långsiktiga vidareutvecklingen bör därför fortsätta.

Inriktningen för det fortsatta arbetet är att forma ett försvar som med respekt för mänskliga rättigheter som grund välkomnar alla individer oavsett t.ex. etnisk tillhörighet eller sexuell läggning. Attityd- och ledarskapsfrågor bör ges särskild vikt. Till detta kommer uppgiften att formulera jämställdhetsintegrerade mål och resultatindikatorer i syfte att ytterligare tydliggöra de enskilda myndigheternas ansvar och möjligheter att bidra till förverkligandet av regeringens jämställdhetspolitik.

I skälen för sin bedömning anför regeringen bl.a. följande.

Försvarsberedningen har i rapporten Försvar för en ny tid (Ds 2004:30) inte redovisat någon syn på det övergripande arbetet med jämställdhet och mångfaldsfrågor inom det militära försvaret. Försvarsberedningen har däremot uppmärksammat frågan om ett genderperspektiv på internationell krishantering och vikten av att utveckla ledarskapsämnet inom all militär utbildning med ett könsperspektiv. Regeringens syn på de internationella insatserna utgående från ett könsperspektiv har redovisats tidigare i avsnittet om utvecklingen av internationell förmåga och internationella insatser.

Jämställdhet och arbete mot diskriminering på grund av kön

I Försvarsmakten har *anmälda sexuella trakasserier minskat*, men problemet är alltså fortfarande omfattande och nivån är betydande i jämförelse med andra samhällssektorer. Antalet kvinnliga yrkesofficerare och kadetter som ansåg sig ha blivit sexuellt trakasserade minskade under perioden 1999–2002 från 59 % till 47 % (dvs. 12 procentenheter). För civilanställda kvinnor var minskningen sju

procentenheter från 43 % till 36 %. Den första undersökningen från 1999 omfattade endast kvinnor. Däremot riktades 2002 års enkät även till män, och ca 2 % av dem ansåg sig ha blivit sexuellt trakasserade under perioden, vilket kan jämföras med 47 % av de kvinnliga yrkesofficerarna och kadetterna.

Sammantaget visar de två kartläggningarna att kunskapen i organisationen ökar tillsammans med tilliten till myndighetens förmåga att hantera problemen.

Myndighetens *översyn av de fysiska baskraven* har lett till att Försvarsmakten beslutat om krav på regelbunden träning. Detta ersätter fr.o.m. den 1 juli 2004 gradvis tidigare fysiska baskrav. Risken för att kvinnor som söker sig till officersyrket skall utsättas för indirekt diskriminering har därigenom minskat. Samtidigt pågår om- och nybyggnad enligt fastställd plan i syfte att separera hygien- och omklädningsutrymmen. Det arbetet fortsätter även de kommande åren.

Under den gångna försvarsbeslutsperioden har *åtgärder prioriterats för att förändra negativa attityder* så att kvinnor inom det militära försvaret i realiteten ges samma möjligheter och förutsättningar att utvecklas som sina manliga kolleger. Detta arbete har även inbegripit de totalförsvarsgemensamma myndigheterna (Försvarets materielverk, Totalförsvarets pliktverk, Försvarshögskolan, Försvarets radioanstalt och Totalförsvarets forskningsinstitut). Myndigheterna har i olika utsträckning anordnat jämställdhetsutbildningar och genomfört kartläggningar av bl.a. arbetsmiljö ur ett jämställdhetsperspektiv. Särskild vikt har lagts vid Försvarsmaktens och Totalförsvarets pliktverks gemensamma ansvar för att bemöta mönstrande och totalförsvarspiktiga, liksom Försvarshögskolans och Försvarsmaktens utveckling av ett ledarskap som främjar jämställdhet och ökad mångfald.

Regeringen bedömer att *jämställdhetsarbetet har vidareutvecklats på ett positivt sätt* under den senaste försvarsbeslutsperioden. Under försvarsbeslutsperiodens början inrättades en funktion för samordning av jämställdhetsfrågor inom det militära försvaret. Denna funktion har utvidgats till att omfatta all försvarsverksamhet, och samtliga myndighetschefer och myndighetshandläggare har fått jämställdhetsutbildning. Regeringens inriktning för det fortsatta arbetet är att formulera jämställdhetsintegrerade mål och resultatindikatorer i syfte att ytterligare tydliggöra de enskilda myndigheternas ansvar för och möjligheter att förverkliga regeringens jämställdhetspolitik.

Mångfald och arbete mot diskriminering

Inom HBT-området (homo- och bisexuella samt transpersoner) har projektet Normgivande mångfald bidragit till en förbättrad nulägesbeskrivning av situationen inom Försvarsmakten och åskådliggjort attityder inom området. En kartläggning omfattande 3 000 totalförsvarspiktiga och försvarsmaktsanställda utgör en viktig grund för Försvarsmaktens fortsatta utformning av lämpliga åtgärder. Inom ramen för projektet har även en informationskampanj genomförts som hittills har resulterat i att samtliga förbandsledningar utbildats i HBT-frågor. Försvarsmakten och samtliga totalförsvarsgemensamma

myndigheter fick genom beslut i regleringsbrevet i december 2003 uppdrag att *utforma strategier för att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning*.

Ett regeringsuppdrag att *upprätta handlingsplaner för att främja etnisk och kulturell mångfald* gick 1999 till samtliga statliga myndigheter. Regeringen anser att andelen statsanställda med annan etnisk och kulturell bakgrund än den svenska är för låg och bedömer att statliga myndigheter skulle vara bättre rustade att möta dagens och morgondagens medborgarbehov om de hade en större etnisk och kulturell mångfald bland de anställda. Statskontorets kartläggning visade därefter hur de statliga myndigheternas arbete med etnisk och kulturell mångfald fortlöpt. Undersökningen visade att Försvarsmakten, Försvarets materielverk och Totalförsvarets pliktverk vidtagit åtgärder och utformat handlingsplaner för detta arbete. Däremot saknade Försvarshögskolan, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarets radioanstalt sådana handlingsplaner, vilket föranlett att frågan särskilt tagits upp i dialog med berörda myndighetschefer.

Regeringen anser att de reella möjligheterna för *totalförsvarspliktiga med invandrarbakgrund* att utbildas för uppgifter i det militära försvaret måste förbättras. Regeringen har därför uppdragit åt Totalförsvarets pliktverk att under åren 2004–2006 bedriva ett informationsprojekt för att bättre förbereda ungdomar med utländsk bakgrund inför mönstring, antagningsprövning och pliktjänstgöring samt för att öka kännedomen om försvaret.

Arbetet mot såväl diskriminering på grund av sexuell läggning som etnisk och religiös tillhörighet har skett med fokus på Försvarsmaktens och Totalförsvarets pliktverks gemensamma ansvar. Bemötandet av mönstrande och totalförsvarspliktiga samt Försvarshögskolans och Försvarsmaktens utveckling av ett ledarskap som främjar en ökad mångfald har stått i förgrunden. I flera fall sker jämställdhetsarbetet och mångfaldsarbetet integrerat, och regeringens inriktning är att även i fortsättningen värna om ett försvar som har respekt för mänskliga rättigheter som grund och som respekterar och välkomnar alla individer oaktat etnisk tillhörighet eller sexuell läggning. Attityd- och ledarskapsfrågor bör ges särskild vikt.

Motioner

I *motion 2002/03:Fö262 (s)* av Anne Ludvigsson m.fl. anføres att attityder och synen på vad kvinnor och män skall leva upp till i allt större utsträckning formas av medier av olika slag. Denna syn skiljer sig från den verklighet unga män och kvinnor lever i och de krav vi som politiker ställer upp för ett jämställt samhälle.

Mäns sexualiserade våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem. Genom att införa jämställdhet som en obligatorisk del i värnpliktsutbildningen kan vi ge unga män redskap att ta sin del av ansvaret för ett jämställt samhälle. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att *se över möjligheten att införa jämställdhet som en obligatorisk del i värnpliktsutbildningen*.

Flerpartimotion 2004/05:Fö243 (c, fp, v, mp) av Annika Karlsson m.fl. behandlar s.k. HBT-personers situation inom Försvarsmakten. I motionen beskrivs Försvarsmaktens attityd mot HBT-personer, situationen för anställda i Försvarsmakten och situationen för de värnpliktiga. I motionärernas sammanfattande slutsatser sägs att det är viktigt att regeringen ger Försvarsmakten i uppdrag att uppmärksamma situationen för anställda och värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner och vidta de åtgärder som krävs för att motverka fördomar, skapa öppenhet och säkerställa att anställda och värnpliktiga bemöts med respekt och öppenhet oavsett sexuell läggning och könsidentitet. Inte minst bör situationen för värnpliktiga HBT-personer med utländsk bakgrund samt lesbiska och bisexuella kvinnor som fullgör värnpliktstjänstgöring uppmärksammas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 1).

Motionärerna konstaterar att det svenska försvaret alltmer inriktas på internationell samverkan och att kunskapsutbytet blir allt tätare. Eftersom den svenska försvarsmakten har börjat uppmärksamma HBT-frågor tidigare än vad som skett i många andra länder finns också anledning att beakta hur dessa frågor kan integreras i det internationella kunskapsutbytet om personal- och pliktstjänstgöringsfrågor. Det bör på lämpligt sätt övervägas hur den svenska försvarsmakten kan bidra till att HBT-frågor uppmärksammas i relevanta sammanhang på det internationella planet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 2).

I vissa delar likalydande synpunkter framförs i *kommittémotion 2004/05:So604 (c)* av Kenneth Johansson m.fl. Motionärerna konstaterar att sexuell läggning självfallet inte får vara grund för diskriminering eller kränkande behandling inom Försvarsmakten. Ett medvetet arbete med dessa frågor bedrivs nu med tydligt stöd från försvarsledningen, även om mycket återstår att göra. Detta arbete har riksdagens starka stöd. Motionärerna konstaterar vidare att i Förenta staternas försvarsmakt praktiseras en systematisk diskriminering av homo- och bisexuella anställda. Bortsett från att detta är ett flagrant brott mot något som borde vara en internationellt erkänd mänsklig rättighet berör detta också direkt Sverige och svenska intressen. Svenska soldater i internationella insatsstyrkor riskerar att hamna under amerikanskt befäl. Det kan inte accepteras att svenska soldater i sin professionella roll riskerar att utsättas för kränkande attityder, behandling och diskriminering på grund av sin sexuella läggning. Det är inte heller lämpligt att multinationella insatsstyrkor som verkar på FN-mandat tillämpar bestämmelser som strider mot andan i de rättigheter FN är satt att försvara. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om *internationella insatsstyrkor och svenska soldaters villkor i dessa (yrkande 12)*.

I *partimotion 2004/05:L295 (fp)* om sexuell likaberättigande av Lars Leijonborg m.fl. anförs att en fråga som uppmärksammats på senare tid är de problem som försvarsanställda kan råka ut för när de deltar i internationella operationer under utländsk ledning. Eftersom det i vissa västliga försvarsmakter, inte minst USA:s, fortfarande råder en *institutionaliserad diskriminering*

av eller regelrätta förbud mot homosexuella kan detta också påverka situationen för de svenska soldater som medverkar i sådana internationella sammanhang. Försvarsmakten har därför en uppgift att säkerställa att svenska soldater inte utsätts för diskriminering eller annan särbehandling vid multilaterala operationer utomlands. Riksdagen föreslås därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om *diskriminering av försvarspersonal vid internationella uppdrag* (yrkande 7).

I *flerpartimotion 2004/05:Ub442 (c, fp, v, mp)* av Johan Linander m.fl. anförs att studenterna vid Polishögskolan och Försvarshögskolan inte har samma skydd mot diskriminering som studenter vid andra högskolor. Motionärerna anser att lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter på högskolan även skall omfatta Försvarshögskolan och Polishögskolan så att också studenterna på dessa högskolor ges skydd mot diskriminering på grund av bl.a. sexuell läggning och könsidentitet. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att *Försvarshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan* (yrkande 11).

I *partimotion 2004/05:U257 (v)* av Lars Ohly m.fl. om rätten till likabehandling oavsett sexuell läggning eller könsidentitet anförs motionärerna att många homosexuella, bisexuella och transpersoner upplever värnpliktstjänstgöringen som ett problem på grund av de fördomsfulla och ibland aggressivt manlighetsinriktade attityder som de möter inom Försvarsmakten. Samtidigt finns det andra värnpliktiga som mötts av öppenhet, förståelse och respekt. Det finns dock en stor brist på samlad kunskap om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner ur ett psykosocialt perspektiv. Det är därför viktigt att riksdagen begär att regeringen lägger fram *förslag om ett diskrimineringsskydd avseende sexuell läggning och könsidentitet och som omfattar värnpliktiga*.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 31).

I samma motion vill motionärerna uppmärksamma högskolans centrala roll för att undanröja diskrimineringen och osynliggörandet av HBT-personer. Det är därför viktigt att vi säkerställer att undervisningen om homosexuella, bisexuella och transpersoner är integrerad och systematisk. I motionen föreslås därför att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att *Försvarshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan* (yrkande 23).

I *partimotion 2002/03:Sf336 (v)* av Gudrun Schyman m.fl. om integration anförs att det är viktigt att mönstringen inte utestänger någon på grund av etnisk bakgrund, kön, klasstillhörighet eller sexuell läggning. Inskrivningsprovet efterfrågar inte etnisk bakgrund trots att tre delprov testar verbal förmåga. Pliktverket har efter Vänsterpartiets påtryckningar nu gett Försvarshögskolan i uppdrag att utveckla inskrivningsprovet samt kartlägga resultaten av mönstrade med olika etnisk och kulturell bakgrund. Det är nu viktigt att denna *uppföljning tydligt visar om inskrivningsprovet har haft utslagningsef-*

fekt mot personer med utländsk bakgrund, såväl kvinnor som män. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna (yrkande 34).

Motionärerna föreslår vidare att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *Försvarsmakten behöver se över värnpliktsutbildningen i syfte att öka andelen personer med utländsk bakgrund (yrkande 35).*

I *kommittémotion 2004/05:Fö227 (v)* om genusutbildning inom Försvarsmakten av Berit Jóhannesson m.fl. hävdas att Försvarsmakten, liksom andra myndigheter, behöver utveckla sin jämställdhetspolitik. För att uppnå detta mål krävs ett planmässigt, genomtänkt och grundläggande arbete. Försvarsmaktens ledning har tagit flera steg i detta arbete, men verkligheten visar att detta inte varit tillräckligt. Vänsterpartiet anser att *regeringen bör uppdra åt Försvarsmakten att utarbeta en tidsplan med målet att alla enheter skall utveckla lokala handlingsprogram mot sexuella trakasserier. Vidare måste rutiner utvecklas som gör att Försvarsmakten kan följa upp, utvärdera och vid behov ytterligare justera åtgärderna. Regeringen bör därför uppdra åt Försvarsmakten att utbilda lokala rådgivare för att agera mot sexuella trakasserier samt utveckla rutiner för att följa upp arbetet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 1).*

Motionärerna påpekar att regeringen har fastställt att ingen skall utestängas eller bli diskriminerad på grund av etnisk bakgrund, kön eller sexuell läggning. Ingen skall bli diskriminerad på sin arbetsplats. Detta arbete måste förankras och utvecklas på basplanet för att ge ett bra resultat. En uppföljande undersökning av förekomsten av sexuella trakasserier i den svenska försvarsmakten har visat att problemen fortfarande är mycket stora. De nya officerare som utbildas måste därför få en ordentlig och genomtänkt utbildning i genuskunskap. Enligt Vänsterpartiets uppfattning bör genuskunskap gå som en röd tråd genom utbildningssystemet för att man på allvar skall kunna komma åt grundorsakerna till sexuella trakasserier på längre sikt. Regeringen bör därför *uppdra åt Försvarsmakten att snarast starta genusutbildning i ledarskapsutbildningen inom Försvarsmaktens samtliga skolor och stadier. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna (yrkande 2).*

För att minska kunskapsglappet mellan nyutbildade och redan anställda måste även den redan utbildade personalen få en djupare kunskap i ämnet. Vänsterpartiet anser att det hos befintlig personal i organisationen måste ske en organiserad och genomtänkt vidareutbildning i genusvetenskap samt ges kunskap om de könsmaktsstrukturer som utgör grunden till sexuella trakasserier och hur man kan förhindra dem. Regeringen bör därför uppdra åt Försvarsmakten att göra en mål- och tidsplan och ta fram uppföljningsredskap för detta i syfte att *alla anställda skall nås av vidareutbildning i genusvetenskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 3).*

Kunskap om genussystemet bör även införas i värnpliktsutbildningen. Detta både med tanke på att under värnpliktstiden få en så god psykosocial arbetsmiljö som möjligt och att det är från denna grupp som en stor del av

rekryteringen av personal till internationella uppdrag sker. Vänsterpartiet anser därför att även *värnpliktsutbildningen skall innehålla en organiserad och genomtänkt utbildning i genusvetenskap*. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna (*yrkande 4*).

Vänsterpartiet har i tidigare motioner krävt att *genuskunskap och erfarenheter av jämställdhetsarbete skall betraktas som en formell merit i tjänstgöringsomdömena* och som kriterium för bedömning i nomineringsnämnderna. Det är mot bakgrund av att Försvarsmakten fortfarande har stora problem med sexuella trakasserier och negativa attityder mot kvinnor i organisationen som det nu åter blivit dags att aktualisera detta krav. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 5*).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att regeringen och Försvarsmakten under den gångna försvarsbeslutsperioden har prioriterat åtgärder mot diskriminering på grund av kön, sexuell läggning och etnisk tillhörighet. Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning att detta arbete har utvecklats positivt men att det fortfarande finns stora brister som bör åtgärdas.

I kommittémotion 2004/05:Fö227 (v) *yrkande 2* föreslås att regeringen uppdrar åt Försvarsmakten att starta *genusutbildning* i samtliga Försvarsmaktens skolor. I samma motion föreslås att alla anställda skall nås av vidareutbildning i genusvetenskap (*yrkande 3*) och att även värnpliktsutbildningen skall innehålla en sådan del (*yrkande 4*).

Utskottet noterar att regeringen i budgetpropositionen för 2004 anför att ledarskapet i Försvarsmakten är avgörande för om alla får lika möjligheter och rättigheter. Regeringen underströk därför vikten av att Försvarsmakten och Försvarshögskolan på bred front arbetar med ledarskapet som ett sätt att förändra attityder. Härefter har regeringen i januari 2004 gett Försvarsmakten, Försvarshögskolan och Totalförsvarets pliktverk i uppdrag att ta fram en gemensam strategi för att motverka ogynnsamma attityder.

Utskottet har erfårit att Försvarsmakten har beslutat om en jämställdhetsplan för perioden september 2004–december 2005. I jämställdhetsplanen utgår Försvarsmakten från en samlad syn på alla personalkategorier. Bland de åtgärder som Försvarsmakten nu vidtar ingår jämställdhetsutbildning. All militär utbildning kommer sålunda att innehålla genusutbildning. Sådan utbildning ingår redan nu som en integrerad del i värnpliktsutbildningen. Före årsskiftet skall Försvarshögskolan också slutredovisa ett uppdrag från Försvarsmakten om hur ledarskapsutbildningen inom ramen för all militär utbildning kan utvecklas med ett genusperspektiv. Härutöver har en plan tagits fram för att utbilda chefer och nyckelpersoner i jämställdhet.

Utskottet anser att de åtgärder som här har refererats innebär att Försvarsmakten planerar att vidta åtgärder för att samtliga anställda, värnpliktiga och frivillig personal skall utbildas om vad som gäller för att motverka trakasserier på grund av kön. Det är nu betydelsefullt att planerade åtgärder verkligen genomförs och att de också följs upp och utvärderas. Mot bakgrund av det här

anförda anser utskottet att vad som föreslagits i nyss nämnda tre motionsyrkanden är eller kommer att bli beaktat. Dessa yrkanden *avstyrks* därför.

Med samma motiv *avstyrks motion 2002/03:Fö262 (s)* som föreslår att jämställdhet skall vara en obligatorisk del i värnpliktsutbildningen.

I *flerpartimotion 2004/05:Fö243 (c, fp, v, mp) yrkande 1* förordas ett uppdrag till Försvarsmakten med innebörd att *uppmärksamma situationen för anställda och värnpliktiga HBT-personer* och att vidta åtgärder för att motverka fördomar och för att skapa respekt för dessa personer. Utskottet har erfarit att Försvarsmakten sedan ett par år tillbaka arbetar på ett strukturerat sätt med att synliggöra och förbättra situationen för homo- och bisexuella medarbetare samt för personal med identitet som transpersoner. Arbetet sker i huvudsak inom ramen för det s.k. Equalprojektet Normgivande mångfald där Försvarsmakten bidrar med en projektledare på heltid fram till december 2005. Kartlägnings- och utbildningsinsatser utgör grundstommen i arbetet, som syftar till att ingen mot sin vilja skall behöva dölja sin sexuella läggning då han eller hon tjänstgör i Försvarsmakten. Utskottet har vidare erfarit att Försvarsmakten kommer att tillsätta en särskild handläggare på central nivå för att arbeta med frågor som rör sexuella trakasserier. Minst en gång per år, två gånger under 2004, utbildar också Försvarsmakten rådgivare i frågor rörande sexuella trakasserier. Enligt utskottets uppfattning har Försvarsmakten vidtagit eller kommer att vidta de åtgärder som föreslås i motionsyrkandet varför detta *avstyrks*.

I *samma flerpartimotion (yrkande 2)* samt i *partimotion 2004/05:L295 (fp) yrkande 7* och i *kommittémotion 2004/05:So604 (c) yrkande 12* framhålls riskerna för *diskriminering av svensk personal* med hänsyn till sexuell läggning i samband med utlandsuppdrag. Utskottet vill med anledning härav anföra följande.

Försvarsmakten har samma arbetsgivaransvar för sina anställda i utlandstjänst som för dem som tjänstgör hemma i Sverige. Det bör vara självklart att svenska soldater inte till följd av sin sexuella läggning skall diskrimineras med kränkande attityder eller behandling under utlandstjänstgöring. Den öppna och inkluderande arbetsmiljö som är målet i Sverige måste därför också vara målet vid tjänstgöring i utlandsstyrkan. I takt med att de internationella uppgifterna får allt större vikt i Försvarsmaktens verksamhet, bör det också bli naturligt att frågor som rör diskriminering beaktas vid planering och andra förberedelser inför internationella insatser. Den amerikanska *Don't Ask, Don't Tell-policy*n får alltså inte bli normerande. En sådan utveckling skulle enligt utskottets uppfattning strida mot EU:s antidiskrimineringsdirektiv. I strävan att motverka detta torde det vara viktigt att bygga allianser, inte minst med övriga EU-länder, såväl på politisk nivå som på myndighetsnivå. Försvarsmakten bör ha en viktig roll i en sådan process. Utskottet anser sålunda att den fråga som aktualiseras i de tre motionerna är viktig, men utskottet ser för närvarande inte behov av någon åtgärd från riksdagens sida. Motionsyrkandena *avstyrks* därför.

I *flerpartimotion 2004/05:Ub442 (c, fp, v, mp)* föreslås att Försvarshögskolan skall omfattas av *lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan*. Som framgått av det föregående har Försvarsmakten nyligen fastställt en jämställdhetsplan och beslutat att all militär utbildning skall innehålla genusutbildning samt att Försvarshögskolan skall redovisa ett uppdrag om hur ledarskapsutbildningen kan utvecklas med ett genusperspektiv. I sak torde därför det redan finnas grund för att eleverna vid Försvarshögskolan behandlas lika och inte av någon anledning diskrimineras. Härutöver vill utskottet anföra att regeringen i september 2003 beslutade om en utredning med uppgift att ge förslag till lagstiftning som främjar lika rättigheter och motverkar diskriminering på skolområdet och inom viss annan utbildning. Utredningsuppdraget omfattar bl.a. diskrimineringsgrunden sexuell läggning. Utredaren har nyligen presenterat sitt förslag (SOU 2004:50) och detta bereds nu inom Regeringskansliet. Utskottet *avstyrker* därför *yrkande 11* i den nämnda motionen.

Utskottet har i det föregående redogjort för flera åtgärder som vidtagits eller som kommer att vidtas i syfte att motverka diskriminering med hänsyn till sexuell läggning. Utskottet anser att vad som anförs i kommittémotion *2004/05:Fö227 (v) yrkande 1* om att upprätta tidsplaner och handlingsprogram mot sexuella trakasserier därmed kommer att tillgodoses. Utskottet kan därför *inte tillstyrka* motionsyrkandet.

Utskottet har erfarit att Försvarsmakten avser att närmare analysera det som i motionen (*yrkande 5*) anförs om att genuskunskap och erfarenheter av *jämställdhetsarbete skall betraktas som en merit* i tjänstgöringsomdömena och som kriterium för bedömning i nomineringsnämnderna. Utskottet anser därmed att motionärernas förslag kommer att bli tillgodosett varför yrkandet *avstyrks*.

Partimotion 2002/03:Sf336 (v) efterfrågar en *uppföljning av inskrivningsprovet vid mönstring* och om detta har haft någon diskriminerande effekt med utgångspunkt i etnisk eller kulturell bakgrund (*yrkande 34*). Utskottet kan i denna fråga anföra att Totalförsvarets pliktverk 2002 gav Försvarshögskolan i uppdrag att undersöka skillnader mellan inskrivna med avseende på helsvensk bakgrund respektive invandrarbakgrund. Försvarshögskolan har redovisat sin undersökning i rapporten (FHS-ILM, serie F:21) Mönstring och uttagning till plikttjänst och dess relation till provresultat och provbedömning. Rapportens slutsats är att personer som kom från Balkan, Afrika och Mellanöstern blev inskrivna i mindre utsträckning än personer med ursprung i Västeuropa, Östeuropa och USA. Orsakerna till detta bedöms vara skillnader i föräldrarnas utbildning, den egna utbildningen, materiella förutsättningar i ursprungslandet och tidigare upplevelser i ursprungslandet. Utskottet utgår från att den uppföljning som motionärerna efterlyser kommer att ske varför motionsyrkandet *avstyrks*.

Samma motion förordar att *värnpliktsutbildningen ses över i syfte att öka andelen personer med utländsk bakgrund* (*yrkande 35*). Utskottet anser, liksom regeringen i propositionen, att medborgare med invandrarbakgrund inte

bara formellt utan också reellt bör ha en plats i totalförsvaret på samma sätt som övriga medborgare. Möjligheterna bör således förbättras för att till utbildning i det militära försvaret kunna ta ut för aktuella uppgifter lämpliga totalförsvarspliktiga med invandrarbakgrund. På uppdrag av regeringen informerar därför Totalförsvarets pliktverk ungdomar med utländsk härkomst om mönstring, antagningsprövning och plikttjänstgöring för att öka deras kännedom om försvaret. Som framgår av budgetpropositionen för 2005 har emellertid Försvarmaktens och Pliktverkets gemensamma arbete med att se över mönstringsprocessen och befattningskraven ännu inte avslutats. Utskottet utgår från att arbetet leder till avsett resultat när det gäller att förbättra förutsättningarna för ungdomar med invandrarbakgrund att mönstra och skrivas in till tjänstgöring med värnplikt. Utskottet *avstyrker* därför motionsyrkandet.

Försvarmaktens materielförsörjning

Utskottets bedömningar och förslag i korthet

Riksdagens inflytande på materielförsörjningen

Utskottet anser att regeringens redovisning av Försvarmaktens materielförsörjning i budgetpropositionen för 2005 och i den nu aktuella försvarspropositionen inte svarar mot de krav på ökat inflytande som riksdagen har ställt. Utskottet utgår från att regeringen utvecklar sina redovisningar och framställningar till riksdagen, bl.a. för att riksdagen genom formella ställningstaganden skall kunna godkänna utveckling och anskaffning av viktigare materielobjekt, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna. *Utskottet föreslår* därmed bifall till motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 8 och delvis bifall till Riksrevisionens styrelses förslag 2003/04:RRS9.

Inriktning av materielförsörjningen

Utskottet delar regeringens bedömning att Försvarmakten skall utrustas med modern materiel för den reducerade insatsorganisationens behov så att denna kan

- lösa sina nationella uppgifter för territoriell integritet,
- genomföra efterfrågade internationella insatser,
- vidareutvecklas och
- genomföra en rationell grundutbildning.

Utskottet ansluter sig vidare till regeringens bedömning av vilka s.k. nischer som tills vidare bör prioriteras inom forskning och teknikutveckling för att ge Sverige önskvärd nationell kompetens inom försvarsmaterielområdet.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö220 (kd), 2004/05:Fö4 (s), 2004/05:Fö8 (v) yrkande 13 och 2004/05:Fö16 (kd) yrkandena 3–5.

Materielsamarbete

Utskottet anser, liksom regeringen, att internationellt materielsamarbete bör ses som en del av det europeiska och euroatlantiska samarbetet med syftet att utveckla förmågan till krishantering och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Liksom regeringen bedömer utskottet att det finns områden där myndigheter inom försvarssektorn, civila myndigheter och industrin har gemensamma intressen och där det finns möjlighet att ta till vara synergieffekter. Sådana möjligheter bör beaktas.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2003/04:Fö243 (fp) yrkandena 13 och 14 och 2003/04:U256 (m) yrkande 9.

Exportstöd

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller förslag nr 2 i försvarspropositionen och bemyndigar regeringen att i exportstödjande eller säkerhetsfrämjande syfte genom internationellt samarbete sälja eller hyra ut försvarsmateriel som inte längre behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid.

Utskottet föreslår samtidigt att riksdagen avslår motion 2002/03:Fö261 (mp) yrkande 4.

Internationell test- och övningsverksamhet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö239 (s), 2004/05:Fö2 (m) yrkande 1, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 16 och 17 och 2004/05:Fö20 (s).

Avveckling

Utskottet bedömer i likhet med regeringen att det är viktigt att undersöka alternativ för att kunna avveckla materiel på ett mer flexibelt sätt. Det kan därvid vara aktuellt att pröva om det är ändamålsenligt att använda en separat avvecklingsorganisation.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2004/05:Fö223 (s).

Regeringen

Samlad strategi för materielförsörjningen

Regeringen beskriver i försvarspropositionen sin samlade materielförsörjningsstrategi. Strategin bygger på den successiva utvecklingen sedan 2002, bl.a. stegvisa anskaffningsbeslut, spårbarhet till funktioner, utnyttjande av internationella samarbeten, försvarsmaktsgemensamma och interoperabla

lösningar samt kortare serier. Försvarmakten, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut har också tagit fram strategier för forskning och teknikutveckling (FoT), anskaffning, internationella samarbeten och övrig forskning. Enligt regeringens mening bör den samlade materieförsörjningsstrategin fortsätta att utvecklas för att kontinuerligt anpassas till förändrade förutsättningar, inte minst den internationella och industriella utvecklingen.

Regeringens förslag och bedömning

Regeringen föreslår att regeringen bemyndigas att i exportstödjande eller i säkerhetsfrämjande syfte genom internationellt samarbete, överlåta eller upplåta materiel som inte behövs för Försvarmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid.

Regeringens bedömning. Den förändrade omvärlden och de därmed förändrade kraven på det omdanade försvaret har i grunden ändrat utgångspunkterna för materieförsörjningen. Försvarmakten bör vara utrustad med modern materiel för insatsorganisationens behov och för att kunna bedriva en rationell grundutbildning inom ramen för utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar. *Det militära försvarets förmåga att genomföra internationella insatser bör tillsammans med nödvändiga resurser för territoriell integritet (främst incidentberedskap) vara styrande för materieförsörjningen.*

Förmågan att göra vägval, att vidmakthålla kompetenser och förmåga till långsiktig utveckling bör tillgodoses genom satsningar på utvecklingsprojekt, forskning och teknikutveckling, demonstratorer samt studier och försök. Projekt m.m. bör endast i undantagsfall genomföras utan samverkan med andra länder. Handlingsfriheten i materieförsörjningen bör vidare utvecklas genom att ekonomiska resurser i mindre utsträckning än tidigare binds upp i beställningar på längre sikt, samt genom en stegvis utveckling och modulär uppbyggnad av system.

Strategiska vägval i materieförsörjningen bör uppmärksammas tydligare, spårbarheten bör förbättras och underlag för att beskriva olika funktioners och nischers utveckling bör tas fram. En resurs bör organiseras i syfte att ge analys- och ledningsstöd åt bl.a. Regeringskansliet.

Forskningen och teknikutvecklingen bör i ökad omfattning inriktas mot vissa nischområden och i växande grad ske i internationell samverkan, bl.a. med hänsyn till behovet av att utveckla interoperabilitet. Sambandet med olika funktioner och materielplaneringen liksom med insatsorganisationens behov bör redovisas tydligare.

Med utgångspunkt i Försvarmaktens behov av operativ förmåga bör myndigheterna och i Sverige verksam försvarsindustri *utveckla kompetens som är internationellt ledande, konkurrenskraftig och som kan bidra till att skapa internationella samarbeten.* Ett begränsat antal nationella nischer bör prioriteras vid beslut om resurser för kompetensuppbyggnad och materielutvecklingsprojekt. Nischkompetens bör också erbjudas i olika organisatoriska sam-

manhang, t.ex. till EU. I ett första steg bör satsningar på följande områden ha bäst förutsättningar för att ge Sverige en önskad position inom försvarsmaterielområdet:

- nätverksbaserade ledningssystem,
- flygfarkoster,
- stridsfordonssystem,
- bekämpningssystem med kort räckvidd samt
- robusta telekommunikationssystem.

I dessa områden ingår sensor- och datafusion samt signatur-, skydds- och systemdesign. Med denna inriktning mot nischer kan regeringens styrning genom s.k. strategiska kompetenser upphävas. Försvarsindustriell kompetens bör, när det är kostnadseffektivt, i högre grad än i dag utnyttjas för systemintegration, underhåll och tillgänglighet samt i vissa fall även som systempartner.

Sveriges internationella materielsamarbete bör ytterligare fokuseras på de länder som bäst kan tillgodose vårt nationella behov av internationell kompetens för materielförsörjningen. Främst länderna inom sexnationssamarbetet (FA/LOI)¹, de nordiska länderna samt USA bedöms kunna tillgodose dessa behov. Sverige bör också delta i gemensam uppbyggnad av de resurser som behövs för EU:s krishanteringsförmåga, inklusive s.k. pooling. Möjlig samverkan i andra former, inklusive s.k. gemensamt ägande, bör studeras ytterligare. Europeiska försvarsbyrån bedöms kunna skapa goda förutsättningar för materiel- och forskningssamarbetet i Europa. Sverige bör vidare delta i EU:s program för säkerhetsrelaterad forskning.

Utvecklingsprojekt bör fullföljas och nya initieras under förutsättning att de bedöms vara kostnadseffektiva ur ett livscykelperspektiv och att internationella samarbetspartner finns. Valet mellan utveckling i internationell samverkan eller direktanskaffning måste avgöras från fall till fall. I fall då alternativet anses likvärdiga från kostnadseffektivitetssynpunkt och internationell samarbetssynpunkt m.m. bör de alternativ väljas som bedöms få störst positiv betydelse för den i Sverige verkande industrins kompetens och utvecklingsförmåga.

Exportstödet bör bl.a. utvecklas när det gäller former för stöd till internationell samverkan och tjänsteexport. Stödet bör främst koncentreras mot valda nischområden.

Områden där Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut, civila myndigheter inklusive universitet och högskolor, inhemsk industri samt forskningsinstitut har gemensamma möjligheter bör identifieras. Genom *utvecklad samverkan* mellan dessa aktörer kan möjligheterna till innovationsspridning, synergieffekter och tillvaratagande av kommersiell teknik stärkas. Frågan om civil-militär synergi kommer också att beröras i den kommande forskningspolitiska propositionen.

¹ Framework Agreement/Letter Of Intent. Samarbete avseende materielförsörjning mellan Sverige, Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Italien och Spanien.

Materiel som inte svarar mot de operativa kraven eller de långsiktiga behoven av kompetenser bör avvecklas, såvida inte materielen behövs för en rationell drift av förband i insatsorganisationen. Den ekonomiskt mest fördelaktiga avvecklingstakten för olika typer av materiel bör användas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Förändrade förutsättningar för materielförsörjningen

Reformeringen av det svenska försvaret från ett invasionsförsvar mot ett högteknologiskt och nätverksbaserat försvar ändrar kraven på operativ förmåga. Frånvaron av ett tydligt angreppshot medför att antalet förband i insatsorganisationen minskar. Samtidigt ökar ambitionerna för internationella krishanteringsinsatser. *Utgångspunkterna för materielförsörjningen har därmed förändrats i grunden.* Inom det europeiska försvarssamarbetet, där Sverige aktivt deltar, finns en vilja att påskynda utvecklingen mot en utvecklad krishanteringsförmåga, en mer integrerad marknad och en förbättrad interoperabilitet. Det finns också en vilja att skynda på utvecklingen mot en gemensam upphandlingsprocess för försvarsmateriel i Europa med en gemensam försvarsmaterielpolitik som mål. Etablerandet av Europeiska försvarsbyrån, införandet av ett särskilt program för säkerhetsrelaterad forskning samt det påbörjade arbetet med att ta fram ett harmoniserat regelverk för försvarsupphandlingar är exempel på denna vilja.

Handlingsfrihet

Såväl försvarsutskottet (bet. 1999/2000:FöU2) som Försvarsberedningen (Ds 2004:30) har betonat betydelsen av att *öka handlingsfriheten i materielförsörjningen*. Regeringen anser att förbättringar har skett sedan förra försvarsbeslutet. Till exempel beställs inte längre några längre serier av materiel, stegvisa projektbeslut fattas och i vissa fall genomförs demonstratorverksamhet före beslut om utveckling. Ytterligare åtgärder behöver dock vidtas, bl.a. för att säkerställa att redan anskaffad materiel passar in i det framtida nätverksbaserade försvaret och kan användas för internationella insatser. I vissa fall måste omförhandlingar genomföras med industrin för att förändra lagda beställningar så att de svarar mot nya operativa behov. Då så är lämpligt bör optioner för såväl minskningar som ökningsar av beställningarna utnyttjas. Vidare måste materielförsörjningsprocessen ge möjligheter att i olika faser välja mellan olika alternativa handlingsvägar. Försvarsmaktens *förmåga till anpassning* kräver också handlingsfrihet i materielförsörjningsprocessens olika faser.

För att öka handlingsfriheten bör, enligt regeringens uppfattning, t.ex. medel i ökad utsträckning avsättas för utveckling inom olika funktionsområden snarare än för specifika projekt. Direktanskaffning kan också öka handlingsfriheten genom kortare ekonomiska bindningar. En ökad handlingsfrihet bör även åstadkommas genom satsning på forskning och teknikutveckling samt demonstratorer. Optioner, både för ett ökat och ett minskat behov, bör efter-

strävas i vissa fall. Tillfällen till internationella samarbeten, inom EU genom Europeiska försvarsbyrån, inom FA/LOI samt med civil forskning bör sammantaget lättare därmed kunna utnyttjas. Regeringen vill dock understryka att det inte finns fullständig handlingsfrihet i alla materieförsörjningens faser. En viss stabilitet måste finnas för att leveranser skall kunna ske och för att internationella samarbeten skall kunna genomföras.

Styrning och uppföljning

Enligt regeringens uppfattning måste *strategiska vägval*, främst i materieförsörjningens tidiga faser, uppmärksammas tydligare. Fokus bör förskjutas från enskilda materielsystem till förhållanden av principiell försvarspolitisk betydelse. För att utveckla styrningen bör Försvarsmakten i budgetunderlaget beskriva utvecklingen inom olika funktioner, t.ex. strid mot markmål. Underlaget bör visa på *spårbarheten mellan Försvarsmaktens uppgifter, krav på operativ förmåga, funktionsutveckling och hur detta omsatts i planer för materieförsörjning och i insatsförband*. Viktigare vägval och alternativa handlingsvägar i olika tidsperspektiv samt kompetensaspekter bör framgå. Försvarets materielverk har på uppdrag av Försvarsmakten utarbetat s.k. produktområdesstrategier för olika systemområden. Enligt regeringens mening bör sådana strategier även fortsättningsvis tas fram.

Regeringen menar också att Försvarsmaktens planering för materiel samt forskning och teknikutveckling systematiskt bör genomlysas när det gäller vissa *styrande faktorer*, t.ex.

- användbarhet vid internationella insatser,
- utveckling mot ett nätverksbaserat försvar,
- krav på ökad handlingsfrihet och flexibilitet,
- avvägningen mellan direktanskaffning respektive utveckling i internationellt samarbete,
- utnyttjande av s.k. pooling,
- behov av kompetens för att kunna göra strategiska vägval samt
- förutsättningarna för utveckling av olika nischer.

Regeringen anser att en resurs bör organiseras vid Försvarets materielverk med uppgift att bl.a. till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) *tillhandahålla kompetens för analys- och ledningsstöd* inom materieförsörjningen. Åtgärden är ett sätt att fånga upp vad försvarsutskottet har framfört om att olika aktörers roller och uppgifter i materieförsörjningen borde preciseras (bet. 2002/03:FöU1) liksom vad Riksrevisionen anförut (RiR 2004:6) om att kompetensen och kapaciteten för att hantera materiel- och försvarsindustri-frågor behöver förstärkas.

Strukturen för anslaget 6:2 Materiel, anläggningar samt forskning och teknikutveckling ger enligt regeringen inte en tydlig ekonomisk bild av vilka samlade nyinvesteringar som görs. Regeringen anser, i likhet med Försvarsberedningen, att satsningar på förnyelse i form av nyutveckling, nyanskaff-

ning, vidareutveckling, forskning och teknikutveckling bör framgå tydligare än i dag. Häri skall innefattas de kostnader som Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut har för materielförsörjningen. *En översyn av hur tydligheten kan förbättras har initierats inom Regeringskansliet.*

Forskning och teknikutveckling

Regeringen bedömer att forskning och teknikutveckling är allt viktigare för att skapa handlingsfrihet i materielförsörjningen. Vidare utgör den en viktig förutsättning för en konkurrenskraftig inhemsk industri, som kan vara leverantör till Försvarsmakten. Forskning och teknikutveckling ger också kompetens för att följa utvecklingen i omvärlden, för att inrikta Försvarsmakten och för att ta fram nya system. Den bidrar till att bygga upp kompetens för det militära försvarets anpassningsförmåga samt kunskap om hur materielen kan utnyttjas på bästa sätt vid insatser. Regeringen bedömer att verksamheten *i ökad omfattning bör fokuseras mot valda nischer* och i allt högre grad genomföras i internationell samverkan, inte minst med hänsyn till kravet på interoperabilitet. Sådan samverkan förutsätter att svensk kompetens är attraktiv.

Regeringen anser, i likhet med Försvarsberedningen, att *kopplingen mellan materielplanering, planering för forskning och teknikutveckling och den framtida insatsorganisationen inte är tillräckligt tydlig*. Materielutvecklingen bör vara direkt spårbar till den nuvarande och den framtida insatsorganisationens behov, vilket också bör gälla för forskningen och teknikutvecklingen.

Det bör också uppmärksammas att kompetens för militära behov även kan nyttjas utanför försvarssektorn. Det omvända bör även noteras, dvs. att den civila tekniska och vetenskapliga utvecklingen växer i betydelse för försvarstillämpningar. Frågan om *civil-militär synergi inom forskning och teknikutveckling* avses även beröras i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Inhemsk kompetens – nationella nischer

Det tidigare behovet av en *inhemsk försvarsindustri* för att säkerställa tillgång till materiel har i grunden förändrats. Förr styrde den militära alliansfriheten och förmågan att möta ett invasionshot materielförsörjningen. Nu har *kompetensen vid försvarsindustrin* och vid myndigheterna inom försvarssektorn fått en allt viktigare roll för övergången till ett insatsförsvar och för att Sverige skall få ta del av internationell kompetens. Satsningar på viss försvarspolitiskt viktig kompetens vid inhemsk industri och myndigheter bedöms utgöra en förutsättning för Försvarsmaktens förmåga till långsiktig utveckling. Att välja att behålla och att utveckla viss kompetens i Sverige innebär även en möjlighet att dela kostnaderna för utveckling och anskaffning. Inhemsk kompetens kan även bidra till att öka leveranssäkerheten genom ömsesidiga beroenden i internationellt samarbete. Tillgång till inhemsk kompetens kan i vissa fall också utgöra en förutsättning för att få ta del av den internationella utvecklingen och att få köpa vissa typer av system.

Utöver syftet att tillgodose Försvarmaktens behov kan det finnas andra *utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl för att upprätthålla en inhemsk försvarsindustriell förmåga*. Sverige blir exempelvis en attraktiv internationell samarbetspartner och viss spetsteknologi kan utvecklas nationellt. I ett övergripande nationellt perspektiv borde det vara möjligt att i ökande grad väga in och samordna Sveriges samlade intressen.

Färre insatsförband, reformeringen av Försvarmakten mot ett nätverksbaserat försvar och alltmer begränsade ekonomiska resurser kommer att kräva att *utvecklingsuppgifterna till inhemsk försvarsindustri prioriteras hårdare*. Ett antal försvarsindustriella områden kan då komma att avvecklas. Andra områden bör kunna utvecklas utifrån Försvarmaktens operativa behov av förmåga och insatsförbandens utveckling. Det bör då finnas goda förutsättningar för kostnadseffektiva lösningar, för internationellt samarbete, export, ömsesidiga beroenden samt internationell konkurrenskraft hos företagen.

Den *utveckling inom EU för materielsamarbete* som Sverige deltar i påverkar också möjligheterna att utveckla vår inhemska försvarsindustriella kompetens. Svenskt deltagande i internationella samarbeten bör sökas främst inom nischer som på ett kostnadseffektivt sätt bidrar till materielförsörjningen. Nuvarande inriktning mot s.k. strategisk kompetens är inte anpassad till de förändrade förhållandena och bör ersättas med en utveckling av nischerna. Förutsättningarna för, och behoven av, att upprätthålla kompetens inom olika nischer kommer att variera över tiden.

Utifrån Försvarmaktens operativa behov av förmåga bedömer regeringen i ett första steg att *satsningar på följande områden – nischer* – för närvarande har bäst förutsättningar för att ge Sverige en önskad position inom försvarsmaterielområdet:

- nätverksbaserade ledningssystem,
- flygfarkoster,
- stridsfordonssystem,
- bekämpningssystem med kort räckvidd samt
- robusta telekommunikationssystem.

I dessa områden ingår funktionsövergripande sensor- och datafusion samt signatur-, skydds- och systemdesign. Med denna inriktning upphör således regeringens styrning genom s.k. strategiska kompetenser. Urvalet av nischer behöver kontinuerligt ses över med hänsyn till att kraven på operativ förmåga kan komma att förändras över tiden.

Regeringen har mot bakgrund av *flyg- och rymdindustrins nationella betydelse* tillsatt en arbetsgrupp som till den 31 december 2004 skall utarbeta en vision och en handlingsplan för flyg- och rymdindustrins fortsatta utveckling. Handlingsplanen kommer att utgå från en helhetssyn på flyg- och rymdverksamheten och innehålla förslag om forskningssamverkan mellan staten och näringslivet, utveckling av nätverk och internationellt samarbete, konkurrensvillkor samt utnyttjande av synergier mellan civil och militär verksamhet.

Regeringen avser att behandla kompetensen inom flyg- och rymdområdet i kommande forskningspolitiska proposition.

Regeringen anser att det är viktigt att identifiera flyg- och rymdindustrins nuvarande styrkeområden samt nödvändiga förutsättningar för att upprätthålla och utveckla dessa. Beställningar som läggs vid flyg- och rymdindustrin bör även understödja tillväxt och kunskapsspridning. Svensk medverkan i internationella projekt bör ske genom partnerskap och inte i form av underleverantörskap.

Utvecklingen mot det *nätverksbaserade försvaret* ställer högre krav på förmåga att kunna integrera nya och befintliga system. För att nå en större kostnadseffektivitet i materieförsörjningen bör det *undersökas om integrationen av materielsystem i större utsträckning kan utföras av industrin*. På så sätt kan upphandling av system ske på högre systemnivåer. Det bör därför prövas om relationerna med industrin kan utvecklas så att denna tar ett utökat ansvar för integration av system och utvecklas mot att bli s.k. systemhus². Risken för monopoleffekter måste dock uppmärksammas. Möjligheterna att använda leverantörsberoende företag, s.k. systempartner som under en längre tid stöder myndigheterna med systemintegration samt samordning av löpande drift och underhåll bör enligt regeringens mening också beaktas. Likaså menar regeringen att tillämpning av s.k. Supply Chain Management (SCM) inklusive utkontraktering bör kunna prövas i högre grad än i dag. Försvarsmakten behöver dock behålla viss kompetens för underhåll inom stridsområden, t.ex. vid internationella insatser. Ett utökat ansvar för industrin måste medföra en ökad kostnadseffektivitet i materieförsörjningen.

Genom att industrin tar ett större ansvar bör Försvarets materielverk kunna inriktas mot upphandling på högre systemnivåer med åtföljande konsekvenser för organisationens kompetens, utformning och omfattning.

Internationellt samarbete

Liksom Riksrevisionen (RiR 2004:6) anser regeringen att det *behövs en tydlig svensk strategi för internationellt materielsamarbete*. Ur ett säkerhets- och försvarspolitiskt perspektiv bör internationellt materielsamarbete ses som en del av det europeiska och det euroatlantiska samarbetet med syftet att utveckla förmågan till krishantering och säkerhetsfrämjande verksamhet. Regeringen menar att denna utveckling även stärker den teknologiska industriella basen i Europa och skapar möjligheter till samordning. Genom internationellt materielsamarbete kan Sverige få tillgång till internationell teknisk kompetens, vilken har stor betydelse för utveckling av interoperabilitet samt för att kunna dela utvecklings- och anskaffningskostnader. Regeringen bedömer att samarbetet inom Nordac och sexnationssamarbetet (FA/LOI) samt pågående bi- och multilaterala samarbeten är värdefulla för den svenska materieförsörjningen. För att skapa internationella samarbeten, och därigenom ömsesi-

² Med systemhus avses att industrin kan ges ett helhetsansvar för systemens utformning och funktion. Till exempel skulle industrin kunna överta delar av det ansvar som Försvarets materielverk har i dag.

diga beroenden och förtroenden, bör satsningar göras inom områden där Sverige kan vara framgångsrikt internationellt.

Sverige bör främst söka samarbete när det gäller utvecklingsprojekt och forskning och teknikutveckling med länderna inom sexnationssamarbetet (FA/LOI), USA samt de nordiska länderna. Dessa länder bedöms i flertalet fall bäst kunna tillgodose de svenska behoven av teknik- och interoperabilitetsutveckling.

Myndigheterna har tagit fram landvisa strategier för bilaterala samarbeten. Regeringskansliet har tidigare utarbetat en nationell strategi för USA-samarbetet. Enligt regeringens uppfattning bör nu nästa steg vara att ta fram nationellt samordnade strategier för länderna inom sexnationssamarbetet och inom Norden. Styrningen och uppföljningen av det materielrelaterade internationella samarbetet kommer därmed att förbättras.

Inom EU beslutade ministerrådet (GAERC) i november 2003 dels att under 2004 skapa *Europeiska försvarsbyrån* (EDA, European Defence Agency) för utveckling av militär förmåga, forskningssamarbete och materiel, dels att inrätta en arbetsgrupp för att förbereda att inrätta byrån. Beslut om att etablera byrån fattades av ministerrådet den 12 juli 2004.

Regeringen bedömer att byrån kommer att bidra till krishanteringsförmågan och till att kapacitetsbrister täcks effektivare. Byrån bör tydligare kunna fånga upp och påskynda de politiska ambitionerna på området än de mer splittrade former för bristtäckning och materielsamarbete som hittills funnits i Europa. Vidare är möjligheter att samordna olika typer av materiella resurser tillsammans med andra nationer, s.k. pooling, en naturlig följd av utvecklingen av EU:s krishanteringsförmåga, inte minst för utvecklingen av snabbinsatsförmågan. Genom etableringen av byrån kan det enligt regeringens mening bli aktuellt även för Sverige att delta i *gemensam internationell anskaffning av försvarsmateriel*. Detta kan ske med delad finansiering och med fördelat ägaransvar kopplat till vårt deltagande i internationella insatser. Regeringen anser att formerna behöver utredas ytterligare, men konstaterar att något slags gemensam anskaffning är nödvändig för att utveckla EU:s förmåga till krishantering.

I februari 2004 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande³ där det framgår att kommissionen under våren 2004 inledde ett förberedande projekt, i syfte att 2007 skapa ett särskilt *program för säkerhetsrelaterad forskning*. Initiativet syftar till att öka säkerheten i Europa, men kommissionen har även fört fram syftet att projektet skall komma att bidra till att stärka den europeiska industriella basen och öka dess konkurrenskraft. Regeringen menar att det är positivt att kommissionen har tagit ett initiativ vars syfte bl.a. är att öka beredskapen för de säkerhetshot som medlemsstaterna i EU står inför. Regeringen delar kommissionens uppfattning om vikten av att tillvarata de synergier som finns mellan den civila och den militära industrin. Sverige

³ Communication on the Implementation of the Preparatory Action on the enhancement of the European Industrial Potential in the field of Security Research, towards a Programme to advance European Security through Research and Technology.

bör därför följa utvecklingen av det framtida programmet för säkerhetsrelaterad forskning samt delta i arbetet inom för Sverige relevanta områden. Utvecklingen inom EU för att minska den europeiska fragmenteringen inom försvarsrelaterad forskning och industri, där programmet för säkerhetsrelaterad forskning är en del, kan ses som ett led i att öka europeisk förmåga i förhållande till USA. Detta kan i ett långsiktigt perspektiv snarast betraktas som en förutsättning för USA:s vilja att samarbeta med Europa, eftersom samarbetet bygger på ömsesidig nytta och utveckling av kompetens. Programmet bör utvecklas och harmoniseras med den säkerhetsstrategi (A secure Europe in a better world) som Europeiska rådet antog i december 2003. Regeringen har gett *uppdrag till Vinnova, Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Totalförsvarets forskningsinstitut och Krisberedskapsmyndigheten att utarbeta ett gemensamt förslag till nationell strategi för säkerhetsforskning.*

Inriktningen av materielförsörjningen

Försvarsmakten bör, inom ramen för utvecklingen mot ett nätverksbaserat försvar, vara utrustad med modern materiel för insatsorganisationens behov och för att kunna bedriva en rationell grundutbildning. *Det militära försvarets förmåga att genomföra internationella insatser bör tillsammans med nödvändiga resurser för territoriell integritet (främst för incidentberedskap) vara styrande för materielförsörjningen.*

Regeringen bedömer att Försvarsmaktens planering innehåller materielutveckling i internationella samarbeten i linje med regeringens uppfattning om behovet av operativ förmåga. *Utvecklingsobjekten i materielplaneringen* bedöms vara relevanta för den fortsatta uppbyggnaden av det flexibla insatsförsvaret, inte minst för internationella uppgifter. Utvecklingsobjekten bedöms även vara relevanta ur ett bredare nationellt perspektiv. Utvecklingsobjekten måste dock prövas kontinuerligt mot bakgrund av förändrade krav på operativ förmåga.

Regeringens inriktning för materielförsörjningen innebär satsningar framför allt för att tillgodose Försvarsmaktens behov inför internationella insatser. Regeringen betonar att det vid val mellan direktanskaffning och utveckling i internationell samverkan från fall till fall bör analyseras vilka alternativ som blir mest kostnadseffektiva i ett livscykelperspektiv. I fall då alternativen från kostnadseffektivitetssynpunkt, från internationell samarbetssynpunkt m.m. anses vara likvärdiga, bör det alternativ väljas som bedöms medföra störst positiv betydelse för den i Sverige verksamma industrins kompetens och utvecklingsförmåga. Vid direktanskaffning anser regeringen, i likhet med Försvarsberedningen, att möjligheter till industriell samverkan bör utnyttjas. Unika svenska krav bör undvikas och materielen skall vara interoperabel i internationella sammanhang. Exempel på ny materiel och teknik som enligt regeringens mening bör kunna utvecklas om de operativa behoven är prioriterade och ekonomiska förutsättningar finns är

- nätverksbaserade ledningssystem,
- splitterskyddad enhetsplattform,

- radarteknik för försvarsmaktsgemensam operativ tillämpning,
- obemannade flygfarkoster för strid och spaning,
- system för indirekt eld,
- lätt enhetsrobot för bekämpning av mark- och sjömål,
- gemensamt taktiskt radiosystem (GTRS) samt
- soldatburna understödsvapen.

Former för fortsatt utveckling och för att säkerställa kompetens inom sjöstrids- och undervattenssystem i grunda vatten bör studeras vidare. För utveckling av ubåtssystem krävs internationellt samarbete. Beroende på ekonomiska möjligheter kan även utveckling av långräckviddiga precisionsvapen mot markmål, flygburen spaning mot markmål (Carabas) samt utveckling av JAS 39 Gripens telekrigsförmåga komma att övervägas. Regeringen anser också att direktanskaffning av ett luftvärnsrobotsystem till korvett Visby bör övervägas. Bland de *projekt som påbörjats* och som regeringen fortfarande bedömer som relevanta för den framtida Försvarsmakten kan nämnas

- splitterskyddad granatkastare (SSG 120/Amos),
- långräckviddig precisionsgranat (Excalibur),
- IR-jaktroboten IRIS-T,
- radarjaktroboten Meteor och
- helikopter 14 och 15.

Regeringen ansluter sig till Försvarsberedningens bedömning att *besparingar bl.a. bör ske i totalförsvarsgemensamma myndigheters budgetar* och i materielförsörjningen.

Regeringen bedömer att *inriktningen mot redovisade objekt och nischer är rimlig inom angiven ekonomisk ram*. Det kan dock inte uteslutas att en anpassning kan behöva göras framöver, inte minst med hänsyn till det svenska bidraget till EU:s snabbinsatsförmåga.

Exportstöd

Regeringen anser att det *grundläggande syftet med att främja export av krigsmateriel* även fortsättningsvis är att säkerställa försörjning av materiel och kompetens till det svenska försvaret. Även möjligheter till civila tillämpningar av militär teknik kan motivera ett exportstöd.

Med Försvarsmaktens behov av operativ förmåga som grund bör exportmöjligheterna tidigt vägas in som en faktor i materielförsörjningen. Exportmöjligheterna bör också beaktas i olika internationella forum, exempelvis inom ramen för den Europeiska försvarsbyrån (EDA) samt inom FA/LOI och vid andra internationella samarbeten.

Färre materielbeställningar har gjort att *företagen har ökat sin exportandel* av omsättningen. Detta har varit nödvändigt för att företagen skall kunna vidmakthålla och utveckla teknik och kompetens för Försvarsmaktens räkning. Export av materiel eller tjänster som inte beställts av svenska myndigheter är dock ovanlig. Harmonisering av svenska krav med andra nationers krav bör eftersträvas av kostnadseffektivitets- och interoperabilitetsskäl.

Regeringen bedömer att det ökade inslaget av s.k. demonstratorer kommer att medföra behov av att *stödja export eller internationell samverkan*. Tjänsteexporten bedöms också ha potential för att öka exempelvis användning av svenska test- och övningsfält, simulatoranläggningar m.m. Förslag om hur internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium kan utvecklas har lämnats av en särskild utredare (SOU 2004:77). Förslagen bör beaktas i fortsatt exportstödsarbete. Regeringen anser att former för att stödja tjänster och demonstratorverksamhet behöver utvecklas. Regeringen avser också att utveckla ledningen och styrningen av exportstödet och låta myndigheterna hantera mer av genomförandet av exportstödet.

Uthyrning eller försäljning av försvarsmateriel, som på kortare eller längre sikt inte behövs för Försvarsmaktens operativa förmåga, blir allt vanligare till exportkunder. En uthyrning kan också vara ett sätt att inleda ett mer omfattande köp av utrustning. I prop. 2001/02:10 föreslog regeringen att materiel som inte långsiktigt behövdes för Försvarsmaktens operativa förmåga skulle kunna säljas eller hyras ut i exportstödande syfte. Försvarsutskottet ställde sig i betänkande 2001/02:FöU2 bakom detta förslag. Regeringen menar att de skäl som togs upp i denna proposition fortfarande gäller, men att omfattningen av försäljning och uthyrning kan komma att öka på grund av en minskande insatsorganisation. Regeringen bedömer t.ex. att ett antal stridsfordon 90 och stridsvagnar också skulle kunna bli aktuella. Försvarsmakten behöver enligt regeringens bedömning ca 143 flygplan JAS 39 i insats- och grundorganisationen. Därmed bör några fler flygplan kunna användas i exportstödande eller säkerhetsfrämjande syfte än regeringen angav i prop. 2001/02:10. Försvarsmakten bör också ha möjlighet att under begränsad tid kunna upplåta materiel till andra nationer i syfte att etablera eller underlätta internationella samarbeten. Regeringen menar vidare att leasing och försäljning av kvalificerad materiel som inte behövs för den operativa förmågan även bör kunna ske till i Sverige verksam industri i exportstödande syfte. Enligt regeringens mening bör försäljning eftersträvas före leasing, oavsett om köparen är ett annat land eller i Sverige verksam försvarsindustri.

Exportstödet bör enligt regeringens mening främst koncentreras på valda nischområden.

Militära och civila synergimöjligheter

Försvarsberedningen har (Ds 2004:30) pekat på betydelsen av att *bredda samarbetet mellan försvarsinriktad och civil forskning och utveckling* samt att möjligheterna till att initiera nationella samarbetsprojekt mellan stat och industri bör undersökas. Regeringen har därför uppdragit åt Försvarets materielverk att i samverkan med Försvarsmakten och Totalförsvarets forskningsinstitut utreda nuvarande och potentiella synergieffekter mellan civila och militära ändamål inom materielförsörjningsområdet.

Regeringen anser mot bakgrund av Försvarets materielverks rapport från den 15 december 2003⁴ att det finns områden där myndigheter inom försvarssektorn och civila myndigheter (inkl. universitet och högskolor), forskningsinstitut och industrin har gemensamma intressen. Regeringen menar att möjligheter till innovationsspridning och synergieffekter genom samverkan mellan dessa olika aktörer bör kunna utökas, bl.a. genom att ytterligare utveckla forsknings- och tekniknätverk. Dessa nätverk blir en viktig resurs i det internationella forsknings- och utvecklingssamarbetet och bör kunna bidra till att stärka den nationella FoU-basen. Förmågan till innovationsspridning och dubbla tillämpningar bör således ses i ett nationellt tillväxtperspektiv.

Regeringen anser vidare att *inriktningen mot ett nätverksbaserat försvar* kan ge synergieffekter i utvecklingen och möjligheter till ökad samordning mellan militära och civila myndigheter. Det bör därför skapas en handlingsfrihet inom Försvarsmaktens forskning och teknikutveckling som medger nya möjligheter till samverkan med civila aktörer eller genom internationella projekt. Regeringen betonar att statligt finansierad forskning vid industrin är betydelsefull för utvecklingen av dess konkurrenskraft. En betydande del av denna statligt finansierade forskning är knuten till behovet av försvarsmateriel. *Synergieffekter bör bl.a. sökas inom de områden som valts som nationella nischer.*

Inom försvarets forskning och teknikutveckling finns i dag ett omfattande nationellt och internationellt samverkansnät med forskningsaktörer utanför försvarssektorn. Denna samverkan har stärkt försvarsforskningens attraktivitet och industrins konkurrenskraft. Det *nationella flygtekniska forskningsprogrammet* (NFFP) är ett exempel på ett samarbete mellan industrin och staten där industri, universitet, högskolor och forskningsinstitut nära samarbetar. Syftet är att NFFP bl.a. skall bidra till att stärka den svenska flygindustrins konkurrensförmåga och landets förmåga att aktivt delta i, och dra nytta av, internationellt forsknings- och teknologisamarbete. Programmet omfattar således forskning som är både civilt och militärt intressant och där det finns goda möjligheter till synergieffekter. Regeringen anser att programmet bör fortsätta under perioden 2005–2008, inte minst mot bakgrund av vad regeringen anfört avseende nationella nischer. NFFP avses även behandlas i kommande forskningspolitiska proposition.

Avveckling

Materiel som inte svarar mot de operativa kraven eller de långsiktiga behoven av kompetenser bör avvecklas, såvida inte materielen behövs för en rationell drift av förband i insatsorganisationen. Försvarsmaktens överskottsförnödenheter har i första hand utnyttjats inom de frivilliga försvarsorganisationerna, för humanitära insatser, för museala ändamål, för militärt och civilt säkerhetsfrämjande materielsamarbete och för att stärka det svenska samhället vid

⁴ Försvarets materielverks skrivelse Analys och förslag avseende utvecklingen av materielförsörjningen till det militära försvaret, 2003-12-15 GD 21 800:69883/03.

svåra påfrestningar i fred. I andra hand har överskotts förmödenheter erbjudits till försäljning till civila företag där det bedömts finnas en tydlig efterfrågan på marknaden. Förmödenheter som inte har varit efterfrågade har återvunnits eller förstörts. Detta gäller även de förmödenheter som av olika skäl inte bör exponeras på marknaden. Med hänsyn till Försvarmaktens kostnader för förrådshållning har även förmödenheter som inte bedömts kunna överlåtas tillräckligt skyndsamt återvunnits eller förstörts. Det kommer även i fortsättningen att finnas ett behov av att avveckla materiel. Regeringen delar Försvarsberedningens uppfattning om att avvecklingen blivit mer kostsam än beräknat varför vissa ändringar av nuvarande inriktning är nödvändiga för att minska kostnaderna.

Tidigare har inriktningen varit att övertalig materiel skall avvecklas skyndsamt. I framtiden bör *avvecklingen ske på ett mer flexibelt sätt*. I vissa fall kan det vara befogat att avveckla skyndsamt medan det i andra fall kan vara mer lönsamt att låta avvecklingen ta längre tid. Alla påverkande faktorer, exempelvis personalkostnader för avveckling och lagerkostnader för fortsatt förrådshållande, skall vägas in vid beslut om avveckling. Detta bör genomföras så att den mest ekonomiskt fördelaktiga avvecklingstakten för olika typer av materiel eller för ett specifikt materielsystem kan avgöras. Detta kan innebära att viss materiel avvecklas under en förhållandevis kort period, medan annan avveckling kan sträcka sig över en längre tid. Försvarsberedningen har konstaterat (Ds 2004:30) att avvecklingen av materiel måste ägnas fortsatt stor uppmärksamhet under de kommande åren. I likhet med Försvarsberedningen anser regeringen att det är viktigt att pröva alternativ till verksamheten, så att Försvarmakten kan arbeta på det sätt som medför största möjliga kostnadseffektivitet för staten. Det är därför viktigt att *pröva möjligheterna att utnyttja en separat organisation för avveckling*. En sådan organisation kan på ett professionellt och systematiskt sätt ägna sig åt avveckling av materiel, samtidigt som den ordinarie verksamheten vid myndigheten inte behöver fokusera på detta. Det är emellertid Försvarmakten själv som måste definiera vad som skall avvecklas utifrån de krav som riksdag och regering ställer på myndigheten.

Riksrevisionens styrelses framställning om granskning av försvarets materielförsörjning

Riksrevisionens styrelse

Riksrevisionens styrelses förslag

Riksrevisionens styrelse föreslår att riksdagen begär att regeringen återkommer med en redovisning av de åtgärder som vidtagits med anledning av Riksrevisionens granskning av försvarets materielförsörjning.

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat försvarets materielförsörjning. Resultatet av granskningen har presenterats i rapporten (RiR 2004:6) *Materiel för miljarder – en granskning av försvarets materielförsörjning*.

Den försvarsreform som riksdagen har beslutat om innebär att det tidigare invasionsförsvaret skall ersättas av ett insatsförsvaret, som skall utvecklas mot att bli nätverksbaserat. Betydelsen av handlingsfrihet betonas starkt i riksdagsbesluten. Det betyder att materielplaneringen måste innehålla ekonomiskt utrymme för framtida anskaffningsbehov. Utveckling och anskaffning av försvarsmateriel skall även inriktas med tanke på behoven vid internationell samverkan.

Bindningar i materielplaneringen

I rapporten konstateras att den långsiktiga materielplaneringen är intecknad fram till 2007–2008. Möjligheterna att skapa fritt planeringsutrymme i enlighet med intentionerna i försvarsreformen är därför starkt begränsade.

Materielplaneringen har utformats för stabilitet och långsiktighet, både i fråga om materielbehov, anslag och kontrakt med försvarsindustrin. I en situation med instabilitet och snabba förändringar behöver planerings- och uppföljningsmodellen vara annorlunda för att innehålla nya behov av materiel, varierande anslag och nya affärlösningar med industrin. Denna brist på överensstämmelse mellan faktisk och önskvärd planeringsmodell är ett grundproblem som konstateras i rapporten.

Åtgärder för att öka handlingsfriheten

En grundtanke i Försvarsmaktens materielförsörjningsstrategi är att öka handlingsfriheten. I denna strategi föreslås att *materielprojekt skall delas in i flera kortare faser*. Ökad handlingsfrihet kan också åstadkommas genom att *göra styrdokumentet mer flexibla*.

En tänkbar åtgärd, som framhålls i rapporten, är att utnyttja industrins kompetens bättre genom att låta Försvarsmakten och Försvarets materielverk *precisera användar- och systemkrav för materielsystem*, i stället för att göra detaljerade kravspecifikationer.

Enligt rapporten kan det finnas behov av att förstärka insatserna för teknisk underrättelsetjänst och industriell omvärldsanalys vid försvarsmyndigheterna.

I rapporten framgår att det finns öppningar att *förhandla med försvarsindustrin om förändringar av kontrakt* så att de inrymmer mindre serietillverkning och mer nyutveckling av materiel. Myndigheterna måste därvid vara beredda till flexibilitet och nya affärlösningar som gagnar både Försvarsmakten och industrin.

Internationellt materielsamarbete

Den svenska försvarsindustrin har under senare år stegvis blivit utlandsägd.

Internationellt samarbete vad gäller försvarsmateriel har enligt rapporten både fördelar och nackdelar. Samarbetet bidrar inte alltid till flexibilitet och

handlingsfrihet. Samarbetet begränsas av olika faktorer, t.ex. exportkontroll och andra handelshinder, försvarssekretess m.m. Riskerna för ökad tröghet och minskad flexibilitet anses öka med fler deltagare i de internationella samarbetena.

I rapporten framhålls att avvägningen av för- och nackdelar i svenska beslut att delta i internationellt materielsamarbete är oklar. Den målkonflikt som finns mellan å ena sidan internationellt samarbete kring försvarsmateriel och å andra sidan flexibilitet och handlingsfrihet har enligt rapporten inte uppmärksamats tillräckligt av statsmakterna. Det finns därför behov av en tydlig svensk strategi för internationellt materielsamarbete. Anskaffningssäkerhet är i detta sammanhang ett centralt begrepp.

Beslutsprocesserna kring materielförsörjningen

Det formella styrsystemet för materielförsörjningen har mål- och resultatstyrning som utgångspunkt men har enligt rapporten utvecklats mot detaljstyrning. Någon utvärdering av systemets effektivitet har inte gjorts. Försvarsbeslutsmodellen fastställer en speciell insatsorganisation tre år framåt i tiden som skall materielförsörjas. I rapporten framhålls att denna modell låser och inriktar resurser på ett sätt som inte nödvändigtvis är rationellt och kostnadseffektivt i en föränderlig omvärld.

I rapporten beskrivs flera målkonflikter som gäller försvarets materielförsörjning: stabila långsiktiga investeringsförutsättningar kontra handlingsfrihet samt konkurrenskraftig försvarsindustri kontra kostnadseffektivitet i anskaffningen. Det internationella materielsamarbetet har också en inbyggd målkonflikt i det att det eftersträvade samarbetet inte alltid bidrar till den flexibilitet och handlingsfrihet som eftersträvas.

En övergripande strategi för det militära försvarets materielförsörjning, forskning och teknikutveckling har begärts av riksdagen. Strategin skall beskriva ett tydligt samband mellan operativ förmåga och materielförsörjning, s.k. spårbarhet, tydliggöra prioriteringar, visa hur processerna för materielförsörjning och forskning bör utvecklas, ange förutsättningarna för att tidigt identifiera och värdera handlingsvägar, skapa förutsättningar för internationellt samarbete och för en inom utvalda områden konkurrenskraftig försvarsindustri i Sverige. I avvaktan på denna strategi har Försvarsmakten själv beslutat om strategier för materielförsörjning samt för forskning och teknikutveckling.

Riksrevisionen har noterat att myndigheterna och försvarsindustrin inte har några etiska regler uppställda för att undvika att personrelationer missbrukas i samband med upphandlingar och andra relationer mellan myndigheterna och industrin.

Materielplaneringen och uppföljningen har i stor utsträckning överlämnats till tjänstemännen inom Försvarsmakten och på Försvarets materielverk. Försvarsdepartementet behöver enligt Riksrevisionen bättre kompetens och kapacitet att hantera både materiel- och försvarsindustrifrågor.

Riksrevisionens rekommendationer

Den ekonomiska styrningen

Den ekonomiska styrningen av försvarsmaterielfrågorna bör enligt Riksrevisionen förbättras i syfte att ge riksdagen fullgod information, öka planeringsutrymmet och förbättra kontrollen över leveranserna. Regeringen bör därför redovisa anslagsberäkningarna bättre, se över de finansiella regler som gäller för materielförsörjningen samt förbättra redovisningen till riksdagen. Av särskild betydelse är att regeringen ser över den finansiella styrningen. Riksdagen förväntar sig, enligt beslut i juni 2002, att regeringen skall lämna eventuella förslag om ändrade finansiella regler för materielförsörjningen.

Riksrevisionen anser också att regeringen, tillsammans med Försvarsmakten, bör öka det fria planeringsutrymmet för utveckling och upphandling av försvarsmateriel i enlighet med de riktlinjer som beskrivs i rapporten. Försvarsmakten bör även förbättra planeringen.

Styrningen av materielplaneringen

Förutsättningarna för styrning av materielplaneringen bör enligt Riksrevisionen förbättras i flera olika avseenden. Metoder behöver utvecklas för att förbättra den s.k. spårbarheten, dvs. kunskapen om sambandet mellan tillgången på försvarsmateriel och den resulterande försvarsförmågan. Vidare behövs en förbättrad modell för materielplanering, bättre omvärldsanalyser och bättre långsiktiga investeringsanalyser.

Regeringskansliet behöver förbättra sin kapacitet att hantera frågor om försvarsmateriel och försvarsindustri. Etiska regler för relationerna mellan myndigheterna och försvarsindustrin behöver utvecklas.

Styrning av internationellt materielsamarbete

Förutsättningarna för styrning av det internationella materielsamarbetet bör enligt Riksrevisionen förbättras, bl.a. genom att regeringen förtydligar dessa frågor i den materielförsörjningsstrategi som är under utveckling.

Styrelsens överväganden

Styrelsen noterar att de problem som Riksrevisionen pekar på i sin här aktuella rapport delvis är kända från tidigare utredningar och granskningar. En samlad skrivelse från Riksdagens revisorer, byggd på tio tidigare granskningar som genomförts av revisorerna mellan åren 1994 och 2003 behandlades av riksdagen under våren 2004 (Styrningen av det militära försvaret, bet. 2003/04:FöU6, rskr. 195 och 196). Den granskning av materielförsörjningen som nu genomförts av Riksrevisionen kan enligt styrelsens bedömning utgöra ett värdefullt komplement till detta tidigare presenterade material. Med anledning av Riksrevisionens granskning vill styrelsen särskilt peka på följande punkter.

Möjligheterna till politisk styrning av materieförsörjningen

Det nuvarande systemet för materielplanering har utformats för stabilitet och långsiktighet vad gäller materielbehov, anslagstilldelning och kontrakt med försvarsindustrin. I en situation med instabilitet och snabb förändring finns uppenbara behov av att ändra planerings- och uppföljningsmodellen för att anpassa den till nya förutsättningar. Att politiskt styra materieförsörjningen är emellertid svårt så länge som samband (spårbarhet) mellan materieltillgång och försvarets operativa förmåga inte kan tydliggöras. Behovet av att utveckla kunskap om dessa samband har tidigare framhållits av riksdagen (bet. 2001/02:FöU11). Riksrevisionen har i sin nu aktuella rapport rekommenderat att regeringen och försvarsmyndigheterna skyndsamt introducerar en metod som tydliggör sambanden. Det finns ett betydande behov av bättre styrning och kontroll på detta område, och det är angeläget att det politiska inflytandet över försvarets materieförsörjning förstärks.

Styrelsen noterar att det finns ett stort behov av en samlad strategi för försvarets materieförsörjning och forskning för att stärka det demokratiska inflytandet och samtidigt hantera de målkonflikter som finns i försvarets materieförsörjning.

Regeringens ekonomiska information till riksdagen

Brister i den ekonomiska styrningen av materieförsörjningen kan få konsekvenser för statsutgifterna som helhet, både på kortare och längre sikt. För att riksdagen skall ges reella möjligheter att utöva sin finansmakt på detta område måste regeringens information till riksdagen fylla högt ställda krav. I Riksrevisionens rapport framförs rekommendationer som rör exempelvis regeringens sätt att redovisa anslagsberäkningar och de uppgifter som ligger till grund för bemyndiganden. Styrelsen vill för sin del betona vikten av att dessa rekommendationer följs.

Ekonomiskt handlingsutrymme vid budgetårsskiften

De regler för finansiell styrning av försvaret som för närvarande gäller har enligt Riksrevisionen begränsat försvarsmyndigheternas möjligheter att agera affärsmässigt när det gäller upphandling av försvarsmateriel respektive omförhandling av kontrakt och därmed gett upphov till onödiga kostnader. Riksrevisionen har föreslagit att regeringen skall se över dessa finansiella regler. I ett betänkande från juni 2002 framhåller försvarsutskottet att man utgår ifrån att regeringen vid behov återkommer till riksdagen med förslag om ändrade finansiella regler för materieförsörjningen (bet. 2001/02:FöU11). Något sådant förslag har dock ännu inte presenterats av regeringen. Styrelsen anser att det finns anledning att återigen framhålla betydelsen av ekonomiskt handlingsutrymme över budgetårsskiften som ett medel att uppnå bättre ekonomi och underlätta försvarets långsiktiga materielplanering.

Behovet av etiska regler i kontakterna med försvarsindustrin

Av Riksrevisionens granskning framgår att materielplaneringen och uppföljningen i stor utsträckning har överlämnats till tjänstemännen på de berörda

myndigheterna, Försvarmakten och Försvarets materielverk. Vidare framgår att det i dag inte finns några etiska regelverk uppställda för hur man skall undvika att personrelationer missbrukas i samband med upphandlingar och andra kontakter med försvarsindustrin. En rekommendation från Riksrevisionen är att regeringen initierar ett arbete med att utforma etiska regler för relationerna mellan myndigheterna och försvarsindustrin. Styrelsen vill för sin del understryka betydelsen av att ett sådant regelverk utformas.

Styrelsens förslag

Styrelsen föreslår att riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med en redovisning av de åtgärder som vidtagits med anledning av granskningen.

Motioner

I *flerpartimotion 2004/05:Fö21* (m, fp, kd, c) av Fredrik Reinfeldt m.fl., avgiven med anledning av propositionen, anför motionärerna som sin gemensamma uppfattning att riksdagen skall ges ett större inflytande i principiella utvecklings- och anskaffningsfrågor som kan få en betydande påverkan på Försvarmaktens operativa effekt och därmed för Sveriges säkerhets- eller försvarspolitik samt för våra möjligheter att medverka i fredsfrämjande insatser. Därför bör riksdagen få ta ställning till de större nya forsknings-, utvecklings- och anskaffningsprojekt som förestår under perioden för att kunna belysa deras bedömda kostnader, konsekvenser för förbandens operativa effekt samt eventuella industriella aspekter. Detta kräver en förändring av innehåll i och av anslagen till det militära försvaret. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen *anförs om riksdagens inflytande i utvecklings- och anskaffningsfrågor* (yrkande 8).

I *motion 2004/05:Fö4* (s) av Sonia Karlsson, även denna avgiven med anledning av propositionen, hänvisar motionären till att regeringen anser att former för fortsatt utveckling och säkerställande av kompetens inom sjöstrids- och undervattenssystem i grunda vatten för spaning och verkan bör studeras vidare. Motionären framhåller verksamheten vid SAAB Bofors Underwater System, SBUS. För att vidmakthålla den kompetensen inom företaget efter omstruktureringen erfordras verksamhet både inom underhåll och inom utveckling av undervattenssystem. En etablering av industriell samverkan med företag inom EU är helt avgörande för SBUS framtid och TMS-projektet är, enligt motionären, nödvändigt för att kunna etablera denna samverkan. Motionären föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen *anförs om vikten av att nyutvecklingsprojektet TMS, Torped Mina Sensor, ges fortsatt stöd så att kompetensen inom undervattensteknologin kan bevaras*.

I *motion 2004/05:Fö223* (s) av Fredrik Olovsson och Lennart Axelsson anförs att det är viktigt att Försvarmakten väl vårdar sina relationer med industrin och andra samarbetspartner och att man hittar vägar för att på ett effektivt sätt utnyttja tillgängliga resurser. Detta gäller inte minst avvecklingen av

material och ammunition som Försvarsmakten inte längre behöver. Detta är en bransch där Sverige ligger väl framme med hög kompetens som garanterar en säker och miljövänlig hantering av ammunitionen. För att klara konkurrensen med industrin från andra länder som har en sämre miljömässig hantering är det viktigt att försvaret ställer höga krav på miljö och återvinning i sin upphandling av dessa tjänster och att man har en lång planeringshorisont som gör det möjligt för industrin att planera långsiktigt. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om *försvarets destruktion av ammunition*.

I *motion 2003/04:Fö239 (s)* av Anders Sundström och Lennart Klockare pekar motionärerna på att det i dag finns ett organiserat samarbete mellan de länder i Europa som producerar flygplan och delar till flygplan. Syftet är att genom ett utökat samarbete kunna utveckla ny flygplansteknik och ny vapentechnik, allt för att ge Europa tillgång till den allra modernaste tekniken men också garantera att den spjutspetsteknologi som försvarsindustrin står för utvecklas i närområdet. Under de senaste tio åren har hela den svenska försvarsindustrin fördjupat sitt samarbete med företag från andra länder.

För att framgångsrikt utveckla ny teknik inom det militära flyget krävs goda tillgångar till provning och testning. Desamma är villkoren för den civila flygindustrin. I Norrbotten i norra Sverige finns kanske EU-ländernas bästa anläggning för provning och testning av flyg- och robotsystem. Försvarets materielverk har på anmodan av regeringen redovisat sina synpunkter på hur Sverige skulle kunna utveckla Vidselanläggningen. Det är nu angeläget att omvandla denna anläggning från att huvudsakligen vara en del av det svenska försvaret till att bli ett företag som ges möjligheter att aktivt sälja sina tjänster på en större marknad. Regeringen bör därför ta ett initiativ i denna riktning. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om *utökad testverksamhet vid provnings- och testplatsen i Vidsel i Norrbotten*.

I *motion 2004/05:Fö20 (s)* av Maria Öberg m.fl., avgiven med anledning av propositionen, hänvisas till utredaren Karl Leifland som i sin *utredning Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77)* har lyft fram starka argument för utvecklingsmöjligheterna som finns i norra Sverige och speciellt i Norrbotten. En utveckling av den internationella militära test- och övningsverksamheten i Sverige måste vara förenlig med den svenska säkerhetspolitiska linjen och gagna svenska intressen. Det finns ett stort intresse för sådan verksamhet från andra länder. En rätt utvecklad övnings- och testverksamhet skulle kunna göra Sverige till en aktiv och solidarisk bidragsgivare för internationell kris-hantering och fredsfrämjande uppgifter. En ökad test- och övningsverksamhet skulle också bidra till positiva sysselsättnings-, tillväxtpolitiska och samhälls-ekonomiska effekter.

Motionärerna anser det därför vara angeläget att skyndsamt identifiera de uppenbara synergieffekter som finns i regionen: den militära övnings- och testverksamheten, den civila testverksamheten inom bilbranschen, utprovning av tågagnar och annan järnvägsutrustning samt verksamheten vid raketbasen

i Kiruna. Det är viktigt att varje del i testregionen ses som en viktig del i en helhet för framtida övnings- och testverksamhet i Norrbotten. Motionärerna föreslår att riksdagen *tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Testregion Norr*.

I *motion 2004/05:Fö2 (m)* av Krister Hammarberg, även denna avgiven med anledning av propositionen, hänvisar också motionären till utredningen Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77). Där slås fast de unika förutsättningar som finns i norra Sverige för att kunna etablera en internationell test- och övningsverksamhet. Detta gäller såväl flyg- som markförband. Motionären finner att regeringen i propositionen uttalat att en internationell övningsverksamhet på svenskt territorium är väl förenlig med landets intressen och dessutom gagnar Sverige. Propositionen drar även slutsatsen att förmågan att delta internationellt har stor betydelse för vår förmåga att försvara Sverige. Motionärerna föreslår att riksdagen begär att *regeringen i särskild ordning lägger fram förslag till utformning och organisation av en internationell test- och övningsverksamhet i enlighet med betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) (yrkande 1)*.

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl., avgiven med anledning av propositionen, uppmärksammas också utredningen Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77). Motionärerna anför att gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband har förekommit på svenskt territorium inför fredsbevarande operationer i FN:s regi, både bilateralt, som i konstellationer som omfattar flera länder. Tillstånd av regeringen har givits i varje enskilt fall. En av utredarens slutsatser är att detta skall ske i första hand med de nordiska länderna, de traditionellt neutrala staterna samt medlemsstaterna inom EU och med samma kriterier som för export av krigsmateriel. Regeringen påtalar att man bör fortsatt ge tillstånd i varje enskilt fall. Enligt motionärerna *bör regeringen tydliggöra grundvalarna för tillstånd och därmed exkludera dem som, enligt den strängare tolkningen, inte kan vara mottagare av vapenexport från Sverige och därmed inte tillåts att öva på svenskt territorium*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 16*).

Det är också viktigt att hålla klara linjer till militära allianser. *Denna test- och övningsverksamhet skall således inte vara öppen för Nato som organisation*. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 17*).

I samma motion påpekas att det i de nuvarande och pågående materielplanerna finns flera projekt som både till antal och funktion var avsedda för ett invasionsförsvar, men som nu inte vare sig behövs eller passar för försvarsmaktens behov. Ett exempel på detta är projektet JAS 39 Gripen. Vänsterpartiet har i flera motioner krävt omförhandlingar av detta projekt. Men dessa omförhandlingar har endast givit som resultat en utsträckt leveranstid. *Regeringen bör därför med industrin fortsätta omförhandlingarna för de materiel-system som inte behövs för den i omfattning och inriktning förändrade För-*

svarsmakten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 13*).

I *motion 2004/05:Fö16 (kd)* av Johnny Gylling anfördes att svensk teknologi inom den nisch som den svenska försvarsindustrin skapat är efterfrågad av alla andra kvalificerade marina nationer. På det marina området är svensk försvarsindustri ledande inom i stort sett alla de områden där Sverige utvecklar och producerar materiel. Utvecklingen i omvärlden tyder på att den nisch som svensk marin försvarsindustri verkar inom och de materielsystem som man utvecklar blir allt viktigare i värderingen av möjliga hotbilder och i det internationella samarbetet. Motionären föreslår därför att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om

- att till *nationella nischer för försvarsmaterielprojekt skall ingå yststridsfartygssystem, ubåtssystem och undervattenssystem (yrkande 3)*,
- att till *områden som skall utvecklas räknas sjöstridssystem och undervattenssystem i grunda vatten för spaning och verkan (yrkande 4)*,
- att *fartygssystem, ubåtssystem eller ytfartygssystem skall kunna utvecklas som nationellt projekt (yrkande 5)*.

I *partimotion 2003/04:U256 (m)* om svensk säkerhetspolitik av Bo Lundgren m.fl. anfördes att det i flera hänseenden finns anledning, bl.a. i ljuset av de stora förändringar som sker i det svenska försvaret, att överväga om de förhållanden som hittills rått för svensk försvarsindustri är optimala med de nya förutsättningarna. Motionärerna är positiva till det pågående mellanstatliga försvarsmaterielsamarbetet. Detta bör fördjupas och utvidgas. Det är också angeläget att fortsätta att stödja svensk försvarsindustris exportansträngningar. En av de viktigaste förutsättningarna för detta är att det vi vill exportera också värderas så högt att vi själva anskaffar det till våra egna förband. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om *försvarsindustriellt samarbete (yrkande 9)*.

I *kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* av Allan Widman m.fl. anför motionärerna att i den mån försvarsindustrins intressen tydligt sammanfaller med försvarets så skall naturligtvis ett samarbete och samverkan ske, men i övrigt bör Försvarsmakten och FMV förutsättningslöst välja de ekonomiskt mest fördelaktiga alternativen. I allt större utsträckning bör avtal om materielanskaffning syfta till produktutveckling och framtagande av prototyper med optioner för beställning av serier. Även om detta kan vara kostsamt är det många gånger bättre än att beställa fordon och vapen för vilka egentligt behov saknas. Marknaden för försvarsmateriel är köparens marknad. Detta måste utnyttjas bättre. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anfördes om *inriktningen av den framtida materielanskaffningen (yrkande 13)*.

I samma motion framhåller motionärerna att händelserna den 11 september i New York uppmärksammade den amerikanska administrationen på hur de olika "stuprörsmyndigheterna" inte klarar upptäckt och samordning av viktiga problem. För svenskt vidkommande finns det anledning att uppmärksamma frågan om *samordning mellan Försvarsmakten å en sidan och de s.k. blåljus-*

myndigheterna å andra sidan i fråga om utvecklingen av det nätverksbaserade försvaret (NBF) och anskaffningen av nytt kommunikationssystem för de civila myndigheterna, vilket riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna (yrkande 14).

I motion 2003/04:Fö220 (kd) av Tuve Skånberg pekar motionären på att de båda övningsskonerterna Falken och Gladan sedan 1947 har varit två mycket väl fungerande utbildningsplatser för svenska sjömän, blivande sjöbefäl och gymnasieungdom. De byggdes för att ersätta skolfartyget Jarramas, som i dag är museifartyg i Karlskrona. Efter att ha sett vilket fantastiskt stort PR-värde segelfartygen har världen över har motionären sett behovet av att Sverige nu satsar på ett nytt, större segelfartyg, som kan komplettera och på sikt ersätta Gladan och Falken, så som Jarramas gjorde 1947. I samverkan mellan industrin och flottan skulle vi kunna få en PR-maskin utan motstycke, billig i drift och samtidigt en väl fungerande utbildningsplats. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *bygga ett nytt och större övningssegelfartyg, att finansieras inom anslaget för Marinen, för att komplettera och på sikt ersätta övningsskonerterna Gladan och Falken.*

I kommittémotion 2002/03:Fö261 (mp) av Lars Ångström m.fl. anses det inte vara riktigt att Försvarsmakten ägnar tid åt att stödja krigsmaterielindustriens exportansträngningar. Försvarsmaktens medverkan i krigsmaterielexportansträngningar sägs också stå i ett direkt motsatsförhållande till regeringens utrikespolitiska målsättning att upprätthålla respekten för de mänskliga rättigheterna. Enligt motionärerna vore det långt bättre om regeringen lät en överdimensionerad vapenindustri ta konsekvenserna av en krympande marknad och tillät en nödvändig självreglerande avveckling. Mot bakgrund av den gynnsamma säkerhetspolitiska utvecklingen kan det heller inte vara rimligt att köpa ett stort antal JAS-plan utöver behovet för att ha som en tillväxtberedskap. Motionärerna föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att *inte tillåta Försvarsmakten att stödja en alltmer utlandsägd krigsindustris exportansträngningar utan i stället avbeställa den krigsmateriel som inte behövs (yrkande 4).*

Utskottets ställningstagande

Riksdagens inflytande på materieförsörjningen

Försvarsutskottet har vid flera tidigare tillfällen (bet. 1994/95:FöU4, bet. 1996/97:FöU4, bet. 2001/02:FöU11, bet. 2003/04:FöU6) framhållit att riksdagen bör ha ett större inflytande när det gäller utveckling och anskaffning av viktigare materielprojekt. Vid det senaste tillfället anförde utskottet bl.a. (bet. 2003/04:FöU6 s. 22):

Utskottet anser att regeringen – liksom hittills – bör besluta i alla löpande frågor som berör teknik, industrisamarbete, tidsplaner m.m., men att riksdagen skall ges större inflytande i sådana principiella utvecklings- och anskaffningsfrågor som får en betydande påverkan på Försvarsmaktens operativa effekt och därmed för Sveriges säkerhets- eller försvarspo-

litik samt för våra möjligheter att med olika typer av förband och system medverka i fredsfrämjande insatser.

Därför bör regeringen i samband med försvarsbesluten underställa riksdagen ställningstagandena till de större nya forsknings-, utvecklings- och anskaffningsprojekt som förestår under perioden och därvid belysa deras bedömda kostnader, konsekvenser för förbandens operativa effekt samt eventuella industriella aspekter. Därutöver bör riksdagen hållas förlöpande informerad genom att regeringen i budgetpropositionerna redovisar för riksdagen alla viktigare projekt under det aktuella budgetåret.

Det nuvarande systemet med s.k. objektsramar har varit informativt och ändamålsenligt men bör utvecklas genom att riksdagen informeras om vilka objekt som ingår i bemyndiganderamen för materiel, anläggningar, forskning och teknikutveckling så att det blir jämförbarhet mellan bemyndiganderam och anslag.

Med anledning av vad utskottet då uttalade gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen (bet. 2003/04:FöU6 p. 2, rskr. 2003/04:195 och 196) med innebörd bl.a. att riksdagens inflytande över materielförsörjningen borde stärkas.

Utskottet anser att regeringens redovisning av Försvarsmaktens materielförsörjning i budgetpropositionen för 2005 och i den nu aktuella *försvarspropositionen inte svarar upp mot de krav på ökat inflytande som riksdagen har ställt*. Regeringens redovisning måste bli tydligare och mer informativ i främst två avseenden.

För det första behöver sammanhanget mellan forskning och teknikutveckling (FoT), utvecklingen av viktigare materielsystem och objekt samt anskaffning av viktigare materiel å ena sidan och förbandsutveckling och operativ effekt å andra sidan – den s.k. spårbarheten – utvecklas och förtydligas. Detta har utskottet tidigare betonat (bet. 2001/02:FöU11 s. 19) och samtidigt framfört att materielförsörjningen behöver bli mer flexibel. Det är alltså inte godtagbart att regering och riksdag i sena skeden tvingas till beslut utan reella valmöjligheter. I försvarspropositionen anser också regeringen att strategiska vägval i materielförsörjningen bör uppmärksammas bättre och att kopplingen mellan materielplaneringen och den framtida insatsorganisationen bör bli tydligare. Även Riksrevisionen rekommenderar i sin nu aktuella framställning (2003/04:RRS9) att regeringen och försvarsmyndigheterna skyndsamt introducerar en metod i materielplaneringen som tydliggör dessa samband, dvs. en ökad spårbarhet. Utskottet förordar alltså än en gång att riksdagen ges ett reellt inflytande över vilka viktigare materielsystem och objekt som skall utvecklas och anskaffas. Ett tydligt riksdagsinflytande över materielförsörjningen är för övrigt inte något nytt. Utskottet kan t.ex. hänvisa till hur materielförsörjningen behandlades i 1992 års försvarsbeslut (prop. 1991/92:102, bet. 1991/92:FöU12, rskr. 1991/92:125). I betänkandet (s. 54–55, 64, 69 och 73–75) redovisar utskottet sina överväganden och ställningstaganden till konkreta materielobjekt och pekar också ut ett ärende där regeringen bör återkomma.

För det andra behöver ekonomistyrningen och ekonomiredovisningen för materielförsörjningen utvecklas. Som Riksrevisionen framhåller är det nödvändigt att regeringens redovisning till riksdagen fyller högt ställda krav för att riksdagen skall kunna utöva sin finansmakt. Anslagsberäkningen behöver

bli mer informativ och kunna kopplas till anslagsförbrukningen. Det kan heller inte vara oöverstigligt från sekretessynpunkt att redovisa ekonomiska ramar för de viktigaste systemen och objekten. Internationella jämförelser visar att detta är fullt möjligt. Eventuellt kan anslagsstrukturen och de finansiella reglerna behöva förändras för att uppnå en bättre handlingsfrihet och flexibilitet, dels mellan förbandsverksamheten och materielförsörjningen, dels i samband med budgetårsskiften.

Utskottet utgår från att regeringen utvecklar redovisningar och framställningar till riksdagen så att riksdagens inflytande över materielförsörjningen tillgodoses i enlighet med vad utskottet här har anfört. Riksdagen bör således genom formella ställningstaganden godkänna utveckling och anskaffning av viktigare materielförprojekt. Som bakgrund till regeringens förslag till riksdagen skall skälen till utvecklingen eller anskaffningen redovisas liksom vilka operativa behov som skall tillgodoses. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna, vilket innebär *bifall till yrkande 8 i motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) och delvis bifall till Riksrevisionens styrelses förslag.*

Inriktning av materielförsörjningen

Utskottet övergår härnäst till att behandla vad som anförs i försvarspropositionen om *inriktningen av Försvarsmaktens materielförsörjning* samt tillhörande motionsyrkanden.

Utskottet delar regeringens bedömning att utgångspunkterna för Försvarsmaktens materielförsörjning har förändrats i grunden. En förändrad omvärld och frånvaron av ett militärt angreppshot i närtid och för överblickbar framtid har i successiva steg lett bort från det tidigare invasionsförsvaret mot en betydligt mindre insatsorganisation med delvis förändrade operativa krav. Samtidigt har ambitionerna ökat för att med svenska resurser kunna delta i internationella krishanteringsinsatser. Försvarsmakten bör sålunda vara utrustad med *modern materiel för denna reducerade insatsorganisations behov*

- för att den skall kunna lösa sina nationella uppgifter för territoriell integritet,
- för att den skall kunna genomföra efterfrågade internationella insatser,
- för att den skall kunna vidareutvecklas och
- för att den skall kunna genomföra en rationell grundutbildning.

Inriktningen av materielförsörjningen skall alltså kunna härledas från dessa behov. Utskottet bedömer att det nu är viktigt att regeringens samlade materielförsörjningsstrategi utvecklas vidare och anpassas till förändrade förutsättningar.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens bedömning av vilka s.k. *nischer* som tills vidare bör prioriteras inom forskning och teknikutveckling för att ge Sverige en önskvärd nationell kompetens inom försvarsmaterielområdet, nämligen

- nätverksbaserade ledningssystem,
- flygfarkoster,
- stridsfordonssystem och
- bekämpningssystem med kort räckvidd och robusta telekommunikationssystem.

Regeringen exemplifierar i propositionen ny teknik och materiel som bör kunna utvecklas om de operativa behoven är prioriterade och om det finns ekonomiska förutsättningar, nämligen

- nätverksbaserade ledningssystem,
- splitterskyddad enhetsplattform,
- radarteknik för försvarsmaktsgemensam operativ tillämpning,
- obemannade flygfarkoster för strid och spaning,
- system för indirekt eld,
- lätt enhetsrobot för bekämpning av mark- och sjömål,
- gemensamt taktiskt radiosystem (GTRS) och
- soldatburna understödsvapen.

Utskottet har ingen erinran mot dessa exempel men efterlyser, vilket framgått av det föregående, teknikens och materielens koppling till förbandsutvecklingen och till den önskvärda operativa effekten för förbanden.

Utskottet har heller ingen erinran mot att formerna för att säkerställa *kompetensen inom sjöstrids- och undervattenssystem* i grunda vatten studeras vidare, liksom formerna för fortsatt utveckling av sådana system, på samma sätt som angetts i exemplen i det föregående om nischer och områden. Utskottet anser därmed att projektet Torped Mina Sensor, som i *motion 2004/05:Fö4 (s)* förordas få fortsatt stöd, kommer att prövas i denna studie. Utskottet gör samma bedömning när det gäller om ytfartygssystem och ubåtssystem skall kunna utvecklas som nationella projekt, vilket förordas i *motion 2004/05:Fö16 (kd)* yrkande 5. De båda motionsyrkandena *avstyrks* därför.

Likaså utgår utskottet från att frågan om ytstridsfartygssystem, ubåtssystem och undervattenssystem skall bli *nationella nischer*, vilket föreslås i *motion 2004/05:Fö16 (kd)* yrkande 3, kommer att prövas i nämnda studie. Yrkande 4 i samma motion föreslår att sjöstridssystem och undervattenssystem för grunda vatten skall ingå i de *områden som skall utvecklas*. Även denna fråga bör komma att övervägas i nämnda studie. De båda motionsyrkandena *avstyrks* därför.

Vänsterpartiet återkommer i *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* med ett vid flera tidigare tillfällen ställt krav på att *behovsanpassa materielköpen och att omförhandla ännu inte levererade beställningar* av sådana system som inte längre behövs, främst JAS 39 Gripen. Utskottet håller med motionärerna om att materiel endast bör anskaffas för att tillgodose prioriterade behov. Kriterierna härför har nyss redovisats. Utskottet anser också att materielkontrakt kan

behöva omförhandlas om det är möjligt och kan genomföras på för staten godtagbara ekonomiska villkor. Samtidigt hänvisar utskottet till att det tidigare (bet. 1999/2000:FöU2 s. 177 och bet. 2001/02:FöU1 s. 58) utförligt redogjort för förhandlingsläget och vidtagna åtgärder när det gäller möjligheterna att omförhandla JAS 39 Gripen och andra större materielkontrakt. Utskottet *avstyrker* därför *yrkande 13* i nämnda motion.

I *motion 2003/04:Fö220 (kd)* föreslås ett riksdagsuttalande om att Sverige bör bygga ett *nytt och större segelskolfartyg* för att på sikt ersätta övningskonerterna Gladan och Falken. Utskottet håller med motionären om att Gladan och Falken fungerat mycket väl som utbildningsplatser och att ett nytt seglande skolfartyg skulle kunna få ett stort värde ur PR-synvinkel. Utskottet anser dock att ett nytt segelskolfartyg inte är ett materielobjekt som det bör ankomma på riksdagen att besluta om. Motionen *avstyrks* därför.

Materielsamarbete

Partimotion 2003/04:U256 (m) uttalar sig positivt om det pågående *mellanstatliga materielsamarbetet* och anser att detta bör fördjupas och utvidgas. Regeringen anför i propositionen att internationellt materielsamarbete, inom ramen för en tydlig svensk strategi för sådant samarbete, bör ses som en del av det europeiska och euroatlantiska samarbetet med syfte att utveckla förmågan till krishantering och säkerhetsfrämjande verksamhet. Även Riksrevisionen uttalar sig för behovet av en tydlig svensk strategi för internationellt materielsamarbete. Utskottet har ingen annan uppfattning och anser att intentionerna i motionen kommer att beaktas. *Yrkande 9* i nämnda motion *avstyrks* därför.

Motion 2003/04:Fö243 (fp) betonar försvarsindustriellt samarbete och samverkan och att därvid Försvarsmakten bör välja de ekonomiskt mest fördelaktiga alternativen. I större utsträckning bör avtal om materielanskaffning syfta till *produktutveckling och prototyper med optioner för seriebeställning*. Utskottet har ingen annan uppfattning och anser att propositionens inriktning återspeglar ett sådant förhållningssätt. *Yrkande 13* i nämnda motion *avstyrks* därför.

Regeringen pekar i propositionen på att det finns områden där myndigheter inom försvarssektorn, civila myndigheter och industrin har gemensamma intressen och där det finns möjligheter att ta till vara synergieffekter vid utveckling och anskaffning. Som ett bra exempel på ett sådant samarbete framhålls det nationella flygtekniska programmet (NFFP), som bör fortsätta under perioden 2005–2008. Utskottet anser att sådana möjligheter till synergier självfallet bör beaktas. Utskottet utgår därför från att *samordningsmöjligheten mellan Försvarsmaktens nätverksbaserade försvar och de s.k. blåljusmyndigheternas kommunikationssystem* identifieras och utnyttjas. *Yrkande 14 i kommittémotion 2003/04:Fö243 (fp)* *avstyrks* därför.

Exportstöd

Miljöpartiet återkommer med ett vid flera tidigare tillfällen framfört förslag. I *kommittémotion 2002/03:Fö261 (mp)* föreslås således att riksdagen begär att regeringen *inte tillåter Försvarsmakten att stödja en alltmer utlandsägd krigsindustris exportansträngningar* utan i stället avbeställer den krigsmateriel som inte behövs, exempelvis JAS-plan. Utskottet anser, liksom regeringen i propositionen, att det grundläggande syftet med att främja export av krigsmateriel även fortsättningsvis skall vara att säkerställa försörjningen med materiel och kompetens till det svenska försvaret. Färre beställningar till det svenska försvaret medför fortsatt behov av exportstöd och internationell samverkan. Utskottet hänvisar i övrigt till att det tidigare (bet. 1998/99:FöU1 och 2001/02:FöU11 s. 22) har uttalat sig för att regeringen i en situation med en vikande internationell marknad för försvarsmateriel och skärpt konkurrens ytterligare skall förbättra förutsättningarna för angelägen export av viktiga försvarsmaterielprojekt, bl.a. JAS 39 Gripen. Utskottet *avstyrker* därför *yrkande 4* i nämnda motion.

Utskottet anser, liksom regeringen, att *exporten av tjänster* har potential för att öka. Exempelvis har andra nationers intresse för att kunna använda svenska testanordningar, övningsfält och simulatorer successivt stigit. Förslag om hur *internationell militär test- och övningsverksamhet på svenskt territorium skulle kunna utvecklas* har nyligen lagts fram i en särskild utredning Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77). I likhet med regeringen anser utskottet att förslagen bör beaktas i det fortsatta arbetet med exportstöd. Utskottet har erfarit att frågan bereds i Regeringskansliet.

Fyra motioner uppmärksammar nämnda utredning, från delvis olika infallsvinklar. *Motion 2003/04:Fö239 (s)* förordar en utökad testverksamhet vid provnings- och testplatsen vid Vidsel. I *motion 2004/05:Fö20 (s)* hävdas att en rätt utvecklad övnings- och testverksamhet inom ramen för Testregion Norr skulle kunna göra Sverige till en aktiv och solidarisk bidragsgivare till internationell krishantering och fredsfrämjande uppgifter. *Motion 2004/05:Fö2 (m)* pekar på de unika förutsättningarna i norra Sverige för att kunna etablera en internationell test- och övningsverksamhet och anser att regeringen skall lägga fram förslag i enlighet med betänkandet Snö, mörker och kyla (*yrkande 1*). Med hänsyn till att utredningsförslagen om utökad internationell test- och övningsverksamhet i norra Sverige för närvarande bereds i Regeringskansliet anser utskottet att nämnda tre motionsyrkanden *inte kan tillstyrkas*.

Den fjärde motionen, *partimotion 2004/05:Fö8 (v)*, är mer kritisk och anser att regeringen *dels* i tillståndsprövningen av internationell test- och övningsverksamhet skall tillämpa den strängare tolkningen av mottagare för vapenexport (*yrkande 16*), *dels* att test- och övningsverksamheten inte skall vara öppen för Nato som organisation (*yrkande 17*). Utskottet konstaterar att den aktuella utredningen anser att kriterierna för regeringens tillståndsgivning för den ifrågavarande verksamheten bör vara de som gäller för export av

krigsmateriel. Utskottet anser att detta är en lämplig utgångspunkt och anser därför att de två motionsyrkandena bör *avslås*.

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagen *bemyndigar regeringen att i exportstödjande eller i säkerhetsfrämjande syfte genom internationellt samarbete sälja eller hyra ut försvarsmateriel som inte behövs* för Försvarsmaktens operativa förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid (*förslag nr 2*). Utskottet har tidigare (bet. 2001/02:FöU2) ställt sig bakom ett liknande förslag från regeringen och föreslår därför att riksdagen med *bifall* till propositionens förslag i denna del lämnar det begärda bemyndigandet till regeringen.

Avveckling

Regeringen anför i propositionen att det är viktigt att undersöka alternativ för att kunna avveckla materiel på ett mer flexibelt sätt och att det därvid kan vara aktuellt att pröva möjligheten att använda en separat avvecklingsorganisation. Utskottet har inget att erinra mot ett sådant förhållningssätt.

Motion 2004/05:Fö223 (s) lyfter fram behovet av att effektivt kunna utnyttja tillgängliga inhemska resurser när det gäller *avveckling av materiel och ammunition*. Utskottet håller med motionärerna om detta och att avvecklingen skall ske på ett miljömässigt acceptabelt sätt. Det är också rimligt att berörda företag får tillräckligt långsiktiga planeringsvillkor. Utskottet konstaterar att det är den upphandlande myndigheten, i detta fall Försvarets materielverk, som skall besluta om hur destruktion av ammunition skall upphandlas. Materielverket är då skyldigt att följa bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling, vilket i regel innebär en upphandling i konkurrens. Regeringen kan besluta om undantag från denna regel om det finns skäl för detta, eller överlåta åt myndigheten att själv besluta om sådant undantag. Med hänsyn härtill *avstyrker* utskottet motionen.

Försvarsmaktens grundorganisation

Utskottets bedömande och förslag i korthet

Regeringen lämnar i proposition 2004/05:43 förslag till att ett stort antal organisationsenheter skall läggas ned samt att vissa skall omlokaliseras och vissa nya inrättas (yrkandena 1–3). *Utskottet föreslår* att riksdagen godkänner regeringens yrkanden.

Utskottet anser vidare att regeringens förslag till omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av de organisationsenheter som ingår i den (yrkande 4) i huvudsak bör bifallas. Utskottet anser dock att enheter som riksdagen tidigare beslutat om även i fortsättningen skall framgå av den sammanställning över organisationen som riksdagen nu tar ställning till. Det gäller den Operativa insatsledningen i Uppsala och Försvarsmaktens centrum för

internationell verksamhet (SWEDINT) i Upplands-Bro/Kungsängen. Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum i Eksjö har under de senaste åren fått en allt större betydelse och bör också vara en enhet som riksdagen tar ställning till. Det nyinrättade Försvarsmaktens telenät- och markteleförband i Örebro är också en sådan viktig enhet som riksdagen bör besluta om.

Grundorganisationen bör således ha följande utformning.

Benämning	Lokalisering	Anmärkning
Ledning		
Högkvarteret	Stockholm	Operativa insatsledningen Uppsala
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg	
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs	
Norra militärdistriktsstaben	Boden	
Förband		
Livgardet	Upplands-Bro/Kungsängen	Försvarsmaktens centrum för internationell verksamhet (SWEDINT)
Norrbottens regemente	Boden	
Livregementets husarer	Karlsborg	
Skaraborgs regemente	Skövde	
Södra skånska regementet	Lund/Revinge	
Artilleriregementet	Boden	
Luftvärnsregementet	Halmstad	
Göta ingenjörregemente	Eksjö	
Upplands regemente	Enköping	
Göta trängregemente	Skövde	
Första ubåtsflottiljen	Karlskrona	
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona	
Fjärde minkrigsflottiljen	Haninge/Muskö	
Vaxholms amfibieregemente	Haninge/Berga	
Marinbasen	Karlskrona	
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/Såtenäs	
Blekinge flygflottilj	Ronneby	
Norrbottens flygflottilj	Luleå	
Försvarsmaktens helikopterflottilj	Linköping/Malmen	
Försvarsmaktens logistik	Stockholm	

Skolor och centrum

Militärhögskolan Karlberg	Solna
Militärhögskolan Halmstad	Halmstad
Markstridsskolan	Skövde
Sjöstridsskolan	Karlskrona
Luftstridsskolan	Uppsala
Försvarsmaktens tekniska skola	Halmstad
Totalförsvarets skyddscentrum	Umeå
Försvarsmaktens sjukvårds- centrum	Göteborg
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum	Eksjö
Försvarsmaktens telenät- och markteleförband	Örebro

Avslag på propositionen

Utskottet avstyrker fyrpartimotion 2004/05:Fö38 (m, fp, kd, c) samt motion 2004/05:Fö31 (fp) yrkande 1 som yrkar avslag på proposition 2004/05:43.

Regeringen bör återkomma

Utskottet avstyrker motionerna 2004/05:Fö1 (c) yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö7 (v) yrkandena 2, 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 19 och 20, 2004/05:Fö9 (v) yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö17 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 3, 2004/05:Fö24 yrkande 2, 2004/05:Fö27 (fp) yrkande 3, 2004/05:Fö30 (v) i denna del samt 2004/05:Fö33 (kd) yrkandena 1 i denna del och 2 om att regeringen bör återkomma med nya förslag och underlag om Försvarsmaktens grundorganisation.

Utgångspunkter

Utskottet avstyrker motionerna 2004/05:Fö3 yrkande 3, 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 5 och 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 10 om olika utgångspunkter vid framtagningen av grundorganisationsunderlaget.

Stockholmsområdet, Göteborgsområdet, Värmland, Strängnäs, Gotland, Blekinge, Kalmar, Östersund, Arvidsjaur, Boden och helikoptrar

Utskottet avstyrker

motionerna 2004/05:Fö29 (m) 2004/05:Fö238 (m) och 2003/04:Fö260 (s) om *Stockholmsområdet*

motionerna 2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkandena 3–6 och 2004/05:Fö31 (fp) yrkandena 2–5, 2004/05:Fö236 (m), 2004/05:Fö255 (s) om *Göteborgsområdet*
 motionerna 2004/05:Fö9 (v) yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö12 (s), 2004/05:Fö14 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö22 (c) yrkandena 2–4, 2004/05:Fö27 (fp) yrkandena 4–7, 2004/05:Fö30 (v) i denna del och 2004/05:Fö244 (kd) om *Värmland*
 motion 2004/05:Fö13 (c, fp) yrkande 1 om Strängnäs
 motionerna 2004/05:Fö3 (c) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö26 (s), 2004/05:Fö32 (c) yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Fö34 (fp) om *Gotland*
 motionerna 2003/04:Fö244 (c), 2004/05:Fö36 (kd, m, fp, c) och 2004/05:Fö245 (kd) om *Uppsala*
 motionerna 2003/04:Fö228 (s) och 2004/05:Fö16 yrkande 2 om *Blekinge*
 motionerna 2004/05:Fö3 (c) yrkande 4, 2004/05:Fö5 (fp), 2004/05:Fö6 (v), 2004/05:Fö10 (m) och 2004/05:Fö15 (kd) om *Kalmar*
 motionerna 2004/05:Fö1 (c) yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö7 (v) yrkandena 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö19 (s) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö33 (kd) yrkande 1 i denna del och 2004/05:Fö35 (m) om *Östersund*
 motionerna 2004/05:Fö2 (m) yrkande 3, 2004/05:Fö8 (v) yrkande 21 och 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 3 om *Arvidsjaur*
 motion 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 4 om *Boden*
 motionerna 2003/04:Fö253 (fp, m, kd), 2003/04:Fö262 (s), 2004/05:Fö2 (m) yrkande 2, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 22–24, 2004/05:Fö18 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö37 (kd, c) 2004/05:Fö222, 2004/05:Fö237, 2004/05:Fö256 (s), och 2004/05:Fö260 (fp) om *helikoptrar*.

Övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor

För att inte hindra utvecklingen på avvecklingsorterna utgår utskottet från att övnings- och skjutfält som inte behövs för verksamheten saneras och lämnas av de berörda myndigheterna Försvarsmakten och Fortifikationsverket så snart det låter sig göras.

När det gäller Älvdalens skjutfält har utskottet tidigare vid olika tillfällen uttalat sig positivt om de utmärkta övningsbetingelser som råder där och har samma uppfattning nu.

Utskottet avstyrker motionerna 2003/04:Fö201 (m), 2003/04:Fö202 (m), 2004/05:Fö202 (m), 2003/04:Fö204 yrkandena 1–3, 2004/05:Fö14 yrkande 3, 2003/04:Fö223 (s), 2003/04:Fö226 (fp) yrkandena 1–4, 2004/05:Fö232 (fp) yrkandena 1–4, 2004/05:Fö234 (v), 2004/05:Fö220 (s), 2004/05:Fö13 (c, fp) yrkande 2, 2004/05:Fö23 (s) och 2003/04:Fö224 (c).

Gemensam europeisk militär pilotutbildning

Utskottet avstyrker motionerna 2003/04:Fö237 (fp) yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Fö252 (kd, m, fp) yrkandena 1 och 2.

Regeringen

Regeringen föreslog i *propositionen Vårt framtida försvar* (prop. 2004/05:5) att beslut om Försvarsmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen (yrkande 9).

Regeringen har därefter i *skrivelsen* (skr. 2004/05:42) *Återkallelse av del av proposition 2004/05:5* återkallat sitt yrkande nr 9 och den del av propositionen som behandlar grundorganisationen. Regeringen har i stället lämnat en *ny proposition Försvarsmaktens grundorganisation* (prop. 2004/05:43).

Regeringen föreslår i grundorganisationspropositionen att riksdagen godkänner regeringens förslag

- att lägga ned Jämtlands fältjägarregemente i Östersund, Norrlands dragonregemente i Arvidsjaur, Södermanlands regemente i Strängnäs, Gotlands regemente i Gotland/Visby, Andra ytstridsflottiljen i Haninge/Berga, Älvsborgs amfibieregemente i Göteborg, Sydkustens marinbas i Karlskrona, Ostkustens marinbas i Haninge/Berga, Jämtlands flygflottilj i Östersund, Gotlands militärdistriktsstab i Gotland/Visby, Försvarsmaktens Halmstadsskolor i Halmstad, Örlogsskolorna i Karlskrona, Arméns tekniska skola i Östersund, Militärhögskolan i Östersund och Flygvapnets Uppsalaskolor i Uppsala (*yrkande 1*)
- att omlokalisera Artilleriregementet från Kristinehamn till Boden, Första ubåtsflottiljen från Haninge/Berga till Karlskrona, Vaxholms amfibieregemente från Vaxholm till Haninge/Berga, Försvarsmaktens logistik från Karlstad till Stockholm och Försvarsmaktens sjukvårdscentrum från Hammarö till Göteborg (*yrkande 2*)
- att inrätta Marinbasen i Karlskrona, Försvarsmaktens tekniska skola i Halmstad, Sjöstridsskolan i Karlskrona och Luftstridsskolan i Uppsala (*yrkande 3*)
- till omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av de organisationsenheter som ingår i grundorganisationen (*yrkande 4*).

Bakgrund

I augusti 2003 beslutade regeringen att ett underlag inför 2004 års försvarsbeslut om förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation skulle utarbetas av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet (Försvarsdepartementet).

I detta beslut bestämde regeringen om riktlinjer för arbetsgruppens arbete och anförde att arbetsgruppens förslag bl.a. skulle omfatta hela Försvarsmakten, vara sammanhållet och innehålla en helhetslösning, vara spårbart, vara motiverat så att skälen för varje förslag kan utläsas samt vara kostnadsberäknat så att förändringar som genomförs kan följas upp. Gruppen skulle också

väga in ett antal försvarspolitiska, ekonomiska, regionalpolitiska, arbetsmiljömässiga och miljöpolitiska aspekter i sitt arbete.

När det gällde de försvarspolitiska aspekterna angavs bl.a. följande. Gruppens förslag skulle skapa rationella produktionsförutsättningar och en långsiktigt hållbar organisationsstruktur som kan svara mot de krav som den nya strukturen med bl.a. insatsförband ställer. Förslag till reduceringar skulle i första hand innebära att organisationsenheter avvecklas eller integreras med andra organisationsenheter. De grundorganisatoriska resurser som bibehålls skulle så långt möjligt inrymma även eventuellt tillkommande verksamhet från avvecklade eller omlokaliserade organisationsenheter. För att svara mot de krav som den framtida Försvarsmaktens organisation ställer avseende bl.a. rationella utbildningsvolymerna skulle grundorganisationen omfatta främst större och integrerade organisationsenheter. Gruppen skulle så långt möjligt undvika att lämna förslag som innebar att det blir endast begränsad verksamhet på en ort. Med undantag för dimensionerande övnings- och skjutfält skulle särskild infrastruktur för anpassning inte ligga till grund för utformningen av grundorganisationen. Konsekvenserna och effekterna för Försvarsmaktens logistik skulle belysas särskilt. Möjligheterna till samverkan mellan Försvarsmakten och annan statlig verksamhet på en ort för att åstadkomma en för staten sammantaget rationell verksamhet skulle beaktas. Vidare skulle förslaget till grundorganisation utformas så att nödvändiga kompetenser kan vidmakthållas och utvecklas. Grundorganisationen skulle vidare medge förutsättningar för den egna personalens utveckling och kompetensuppgygnad. Slutligen skulle Försvarsmaktens förmåga att kunna hantera specialfunktioner beaktas.

I fråga om ekonomiska aspekter skulle det samlade grundorganisatoriska förslaget rymmas inom de anslagsnivåer som angavs i regeringens beslut i juni 2003 med planeringsanvisningar för Försvarsmakten. Grundprincipen skulle vara att förändringarna på sikt skall leda till lägre driftskostnader. Kostnader för nyinvesteringar och omlokaliseringar skulle minimeras. I fråga om regionalpolitiska aspekter angav regeringen att de berörda lokala arbetsmarknadsregionernas sårbarhet ur regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska synvinklar skulle beaktas, liksom att särskild hänsyn skulle tas till försvarsmaktsberoendet, dvs. andelen sysselsatta i Försvarsmakten i förhållande till det totala antalet sysselsatta. För arbetsmiljöaspekter angavs att frågor om skydd mot olycksfall och ohälsa för anställda och totalförsvarspåliggande som verkar inom Försvarsmakten samt frågor om en god arbetsmiljö i övrigt skulle beaktas. Slutligen angavs i riktlinjer avseende miljöpolitiska aspekter att grundorganisationen skulle utformas så att Försvarsmakten svarar mot sitt ansvar som sektorsmyndighet för ekologisk hållbarhet.

Regeringen angav i sina riktlinjer bl.a. också att gruppen i sin redovisning skulle ange när förändringen av grundorganisationen bör inledas och när den bedöms kunna vara avslutad.

Arbetets bedrivande

Varje förändring som gäller Försvarsmaktens grundorganisation berör ett mindre eller större antal personer, både inom och utom Försvarsmakten. Vid större förändringar berörs även kommuner och regioner. Det är därför viktigt att regeringens bedömning om grundorganisationen är spårbar och förståelig för dem som berörs, även om de inte delar regeringens uppfattningar och slutsatser. En annan sida av denna sak är att det är viktigt att alla berörda får möjlighet att redovisa sina förslag och uppfattningar.

För att tillgodose dessa utgångspunkter valde den av regeringen tillsatta arbetsgruppen följande arbetsmetod. Under perioden mars–juni 2004 besökte arbetsgruppen det absoluta flertalet av Försvarsmaktens organisationsenheter. Vid varje sådant besök erbjöds aktuell enhet möjlighet att redovisa förhållandena vid enheten samt utvecklingsmöjligheter m.m. Vid de flesta av dessa besök deltog även representanter för kommunen och i några fall t.ex. länsstyrelsen och lokal högskola. Utöver detta gavs cheferna för respektive enhet möjlighet att vid särskilda möten med arbetsgruppen på Försvarsmaktens högkvarter i april 2004 redovisa sin enhets syn, antingen individuellt eller inom ramen för en gemensam funktionsredovisning. På detta sätt har Försvarsmaktens förband, skolor och centrum givits möjlighet att redovisa sina uppfattningar direkt till arbetsgruppen, samtidigt som gruppen på plats har kunnat bedöma bl.a. produktionsförutsättningarna.

Utgångspunkter

Försvarsmakten har utarbetat en övergripande dimensionering av grundorganisationen i fyra ekonomiska nivåer.

Plattformar	Nuläge	+3	0	–3	–6
Mekaniserat regemente inkl. internationell utbildning	7	} 5–6	} 5–6	} 5	} 4/3
Kavalleri/jägarregemente	2				
Artilleriregemente	1				
Luftvärnsregemente	1	1	1	1	1/0
Ingenjörregemente	1	1	1	1	0/1
Signalregemente	1	1	1	1	1
Trängregemente	1	1	1	1	1
Flottiljledning stridsfartygsflottilj	4	3	3	3	2
Marinbas ¹⁾	2	1	1	1	1
		(H+S)	(H+S)	(H+S)	(H+S)
Amfibieregemente	2	1	1	1	0/1
Helikopterflottilj	1	1	1	1	1

Flygflottilj	4	3	3	3	2
Militärhögskola	3	1	1	1	1
Summa plattformar	30	19–20	19–20	19	14
¹⁾ H = huvudbas, S = sidobas					

Den 1 juni 2004 redovisade Försvarsberedningen sin rapport Försvar för en ny tid (Ds 2004:30).

I rapporten redovisar Försvarsberedningen bl.a. följande om grundorganisationen. Även om nedläggning av kaserner och flyttning av verksamhet till större garnisonsenheter ger små nettobesparingar på kort sikt, är de ändå nödvändiga för att undvika de framtida kostnader för underhåll och renoveringar m.m. som skulle finnas om alla nu befintliga fastighetsbestånd, övningsfält m.m. skulle behållas. Ett högre utnyttjande av befintliga fastigheter, personella resurser och infrastruktur bör i sin tur leda till ökad effektivitet. I Försvarsmaktens budgetunderlag anges att sammanslagning av verksamheter på kort sikt kan komma att kräva investeringar. Detta överensstämmer med erfarenheterna från de senaste åren. Strävan är dock att sänka driftkostnaderna långsiktigt.

Beredningen konstaterar att den kraftiga reduktion av insatsförband som Försvarsmaktens förslag innebär kommer att medföra tillhörande reduceringar av grundorganisationen. På många platser där Försvarsmakten funnits under lång tid kommer verksamheter att försvinna. Försvarsberedningen betonar vikten av att den lösning som presenteras av regeringen är långsiktigt hållbar. Antaganden inför omstruktureringen om besparingar och effektivitetsvinster borde, enligt beredningen, vara dokumenterade så att de går att följa upp.

Försvarsberedningen pekar vidare på kopplingen mellan grundorganisationen och utbildnings- och övningsverksamheten samt på att färre förband i insatsorganisationen kommer att innebära färre etablissemang i grundorganisationen. Kvarvarande delar av grundorganisationen måste enligt beredningen vara lokaliserade så att goda övnings- och utbildningsförutsättningar kan skapas. Enligt beredningen bör förmåga att uppträda i förband på lägst bataljonsnivå och stridskraftsgemensamt uppträdande samt kompetens att leda förband prioriteras. Vidare bör större och stridskraftsgemensamma förbandsenheter övas regelbundet, då även kontrakterad och färdigutbildad personal bör kunna kallas in. I dag, anför beredningen, utbildas inte en hel bataljon på någon plats i arméstridskrafterna och stridskraftsgemensamma övningar, exempelvis mellan flyg och arméförband, sker i liten eller ingen omfattning. Detta måste enligt Försvarsberedningen betraktas som ett systemfel.

Försvarsberedningen anser vidare att militärdistriktsorganisationen behöver förändras och reduceras.

I fråga om ledningsorganisationen anför Försvarsberedningen bl.a. att betydande rationaliseringar och besparingar bör göras inom ledning och försvarsförvaltning.

Förändringar i grundorganisationen

Regeringen föreslår att Försvarsmaktens grundorganisation skall ges följande utformning för att Försvarsmaktens förmåga och insatsorganisation m.m. skall kunna få den inriktning som redovisas och föreslås i propositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5).

1) Följande organisationsenheter skall läggas ned

Jämtlands fältjägarregemente (I 5)	Östersund
Norrlands dragonregemente (K 4)	Arvidsjaur
Södermanlands regemente (P 10)	Strängnäs
Gotlands regemente (P 18)	Gotland/Visby
Andra ytstridsflottiljen (2. ysflj)	Haninge/Berga
Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4)	Göteborg
Sydskustens marinbas (MarinB S)	Karlskrona
Ostkustens marinbas (MarinB O)	Haninge/Berga
Jämtlands flygflottilj (F 4)	Östersund
Gotlands militärdistriktsstab (MDG)	Gotland/Visby
Försvarsmaktens Halmstadsskolor (FMHS)	Halmstad
Örlogsskolorna (ÖS)	Karlskrona
Arméns tekniska skola (ATS)	Östersund
Militärhögskolan (MHS Ö)	Östersund
Flygvapnets Uppsalaskolor (F 20)	Uppsala

Organisationsenheter skall läggas ned den 31 december 2004 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

2) Följande organisationsenheter skall omlokaliseras

Artilleriregementet (A 9) från Kristinehamn till Boden
 Första utbåtsflottiljen (1. ubflj) från Haninge/Berga till Karlskrona
 Vaxholms amfibieregemente (Amf 1) från Vaxholm till Haninge/Berga
 Försvarsmaktens logistik (FMLOG) från Karlstad till Stockholm
 Försvarsmaktens sjukvårdscentrum (FSC) från Hammarö till Göteborg
 Omlokaliseringarna skall inledas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer och vara avslutade senast den 30 juni 2006.

3) Följande organisationsenheter skall inrättas

Marinbasen (MarinB)	Karlskrona
Försvarsmaktens tekniska skola (FMTS)	Halmstad

Sjöstridsskolan (SSS)

Karlskrona

Luftstridsskolan (LSS)

Uppsala

Organisationsenheterna skall inrättas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

Regeringen bedömer att för att åstadkomma det resultat som redovisats under regeringens förslag bör även följande förändringar i grundorganisationen vidtas.

4) Följande organisationsenhet bör läggas ned

Amfibiestridsskolan (AmfSS)

Vaxholm

Inriktningen är att organisationsenheten skall läggas ned den 31 december 2004 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer.

5) Följande andra enheter bör läggas ned

Militärdistriktsgrupper

Skånska dragongruppen

Hässleholm

Kalmargruppen

Kalmar

Älvsborgsgruppen

Borås

Värmlandsgruppen

Kristinehamn

Västmanlandsgruppen

Västerås

Västernorrlandsgruppen

Sollefteå

Norrbottens gränsjägargrupp

Kalix

Andra enheter

Norrlands trängbataljon vid I 5 i Östersund

Norrlands luftvärnsbataljon vid I 19 i Boden

Norrlands signalbataljon vid I 19 i Boden

Norrlands artilleribataljon vid I 19, varvid verksamheten inordnas i A 9 i Boden

Inriktningen är att enheterna skall läggas ned den 31 december 2004 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer. Verksamhetsförändringarna bör vara avslutade senast den 30 juni 2006.

6) Följande organisationsenhet bör omlokaliseras

Försvarsmusikcentrum (FöMusC) från Strängnäs till Upplands-Bro/Kungsängen

Inriktningen är att omlokaliseringen skall inledas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer och vara avslutad senast den 30 juni 2006.

7) Följande organisationsenhet bör omorganiseras

Redovisningsavdelning Bergslagen till Försvarsmaktens telenät- och markteleförband (FMTM) i Örebro

Inriktningen är att omorganiseringen skall inledas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer och vara genomförd den 31 december 2005.

8) Följande verksamheter bör flyttas

Marinbasverksamheten från Haninge/Berga till Haninge/Muskö

Verksamheten inom Fjärde minikrigsflottiljen från Haninge/Berga till Haninge/Muskö

Helikopterverksamheten från Haninge/Berga till Ronneby/Kallinge

Motorskolan från Östersund till Skövde

Inriktningen är att flyttningen av verksamheterna skall inledas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer och vara avslutad den 30 juni 2006.

9) Övriga förändringar inom vissa enheter

Militärdistriktgruppen Gotlandsgruppen bör samlokaliseras med F 17:s enhet i Visby.

Den kvalificerade sjukvårdsutbildningen bör samlas till Försvarsmaktens sjukvårdscentrum (FSC) i Göteborg.

Inriktningen är att förändringarna skall inledas den 1 januari 2005 eller vid den senare tidpunkt regeringen bestämmer och vara avslutade den 30 juni 2006.

Överväganden

Regeringen anser att effektivitet och långsiktighet skall vara styrande för utvecklingen av Försvarsmaktens grundorganisation. Med långsiktighet avses att organisationen är hållbar under överskådlig tid under förutsättning att likartad verksamhet genomförs. Integration av funktioner och system utgör viktiga element i den framtida strukturen. I framtiden behövs det färre organisationsenheter än i dag för att försörja insatsorganisationen och därutöver nödvändiga kompetenser. Med ett färre antal utbildningsplatser ökar betydelsen av att de kvarvarande enheterna erbjuder goda utbildningsbetingelser inom ramen för låga fasta kostnader och att de klarar framtida miljökrav.

Det är viktigt att inriktningen avseende grundorganisationen kan härledas till de faktorer som skall styra grundorganisationens utformning. För att göra denna spårbarhet tydlig har regeringen använt följande analysmetod.

Inledningsvis har alla organisationsenheter granskats mot följande faktorer:

- utbildningsförutsättningar,
- integrerad garnison/organisationsenhet,
- kompetenscentrum,
- hyreskostnad 2008,
- behov av nyinvesteringar,
- miljöfrågor samt
- sammanfattande faktorer:
  - * rationell och effektiv plattform,
  - * långsiktigt hållbar enhet.

Arbetet har därefter bedrivits i två steg.

I ett första steg i analysarbetet har regeringen utgått bl.a. från de krav som ställs på insatsorganisationens förband att kunna uppträda i de olika miljöer när det gäller klimat, geografi och hydrografi som landet representerar samt det förhållandet att de för Försvarsmakten nödvändiga kompetenserna måste kunna vidmakthållas och utvecklas.

Med utgångspunkt i de olika geografiska förutsättningar som råder avseende bl.a. terrängens utseende, klimatologiska och hydrografiska förhållanden anser regeringen att utbildning och övrig verksamhet skall genomföras i olika regioner för att insatsorganisationens personal sammantaget skall ha kompetens och förmåga att uppträda i hela landet. För markstridsförbanden innebär detta att verksamhet skall kunna genomföras i såväl norra och mellersta som södra Sverige. För de marina förbanden innebär detta att verksamheten skall kunna genomföras i såväl Östersjön som Västerhavet. För flygförbanden innebär detta att verksamheten skall kunna genomföras i såväl norra som södra Sverige. Det är särskilt viktigt att förmåga och kompetens att genomföra väpnad strid i eller i anslutning till bebyggd miljö och i subarktisk miljö ges prioritet.

För att uppnå de operativa kraven när det gäller att övervaka Sveriges territorium är det enligt regeringen nödvändigt att marina förband har baseringsmöjligheter för att kunna lösa uppgifter främst i Östersjön och i Västerhavet. Flygförband skall, med motsvarande krav som grund, vara baserade i norra och södra Sverige.

Regeringen anser vidare att grundorganisationen skall utformas så att de för Försvarsmakten nödvändiga kompetenserna vidmakthålls och utvecklas. Detta bör ske vid särskilda plattformar för att skapa förutsättningar för att kunna utvecklas mot för funktionen specifika kompetenscentrum.

Regeringen vill framhålla ytterligare en aspekt som är av grundläggande betydelse. Regeringen har tidigare i propositionen redovisat sina säkerhetspolitiska utgångspunkter och frågor om framtida hot. Dessa förhållanden måste också i nödvändig utsträckning återspeglas när det gäller utformningen av grundorganisationen. Frågeställningen har enligt regeringen särskild aktualitet

när det gäller militära förband och Sveriges två största städer. Stockholm och Göteborg är på olika grunder av stor betydelse för Sverige. Regeringen nöjer sig här med att peka på två sådana väsentliga grunder. Den ena är att Stockholm är huvudstad med säte för bl.a. regering och riksdag. Den andra är att Göteborg har Sveriges största hamn. Den förändrade hotbilden innebär bl.a. att de s.k. nya hoten fått en allt större aktualitet. Hotutvecklingen och de två storstädernas position leder enligt regeringen till att det är nödvändigt att tillförsäkra att det finns utbildade militära förband och resurser med uppgift att kunna uppträda i de två nämnda storstadsområdena.

Sammantaget leder detta till att regeringen redan i det första steget av analysarbetet har kunnat fastslå att ett antal organisationsenheter för arméstridskrafterna och flygstridskrafterna bör bibehållas och således ingå i den framtida grundorganisationen.

I ett andra steg har sedan övriga organisationsenheter ytterligare värderats mot de nämnda faktorerna. Regeringen har efter detta steg kunnat fastslå vilka övriga organisationsenheter som bör bibehållas och ingå i den framtida grundorganisationen.

Regeringen förordar att följande dimensionering ligger till grund för detaljutformningen av Försvarsmaktens grundorganisation. Dessa slutsatser överensstämmer i huvudsak med slutsatserna i Försvarsmaktens förslag till framtida struktur i budgetunderlaget i februari 2004.

- Sex enheter för utbildning av mekaniserade bataljoner, artilleriförband, jägar- och specialförband samt för internationell utbildning och statsceremoniell verksamhet. För att säkerställa kompetens att kunna uppträda i subarktisk miljö är det nödvändigt att ett av dessa förband är lokaliserat till norra Sverige.
- En enhet för truppslagen inom arméstridskrafterna, luftvärns-, ingenjör-, signal- respektive trängförband. För att säkerställa kompetens för att kunna uppträda i subarktisk miljö behövs utbildningskapacitet i norra Sverige för utbildning av ingenjölförband.
- En enhet för utbildning av amfibieförband.
- En marinbas för utbildning av sjöstridskrafter. Inom marinbasen skall finnas möjlighet till basering på tre platser.
- Tre flygflottiljer.
- En enhet för helikopterförbanden samt ett antal detachement.
- Två militärhögskolor.

Till detta kommer Försvarsmaktens logistik samt funktionsskolor och centrum.

Ekonomiska frågor

De ekonomiska frågorna är enligt regeringen av central betydelse i dess överväganden. En utgångspunkt är att förändringarna i grundorganisationen skall leda till lägre driftskostnader. Vidare skall kostnaderna för nyinvesteringar och omlokaliseringar minimeras.

Regionala konsekvenser

Regeringen anför (i prop. 2004/05:5) att den har ett ansvar för att stödja de människor och de regioner som påverkas av förändringarna i Försvarsmaktens grundorganisation.

Regeringen avser att i de regioner som berörs mest av försvarsomställningen ta ett särskilt stort ansvar i form av riktade åtgärder. Det handlar om de lokala arbetsmarknadsregionerna (LA-regionerna) Östersund, Arvidsjaur, Karlstad/Kristinehamn och Gotland. I dessa regioner berörs många försvarsanställda negativt, samtidigt som den alternativa lokala arbetsmarknaden är mer eller mindre begränsad.

Enligt regeringen måste ett nationellt ansvar tas för omställningsarbetet i vissa regioner. Landshövdingarna vid de fyra mest berörda länsstyrelserna får i uppdrag att föreslå lämpliga omställningsåtgärder. Övergripande inriktning bör vara att åtgärderna skall stödja prioriteringarna i de regionala tillväxtprogrammen. Särskilda kontaktpersoner kommer att för regeringens räkning följa och aktivt delta i arbetet. Medel avsätts för att stötta berörda regioner i omställningsarbetet. En utredare får till uppgift att föreslå statliga lokaliseringar till dessa regioner. Även statliga bolag bör, inom ramen för sina mål och verksamhetsinriktningar, spela en aktiv roll i arbetet. Riktade insatser kommer att genomföras.

Grundorganisationens framtida utformning

Regeringen föreslår att organisationen skall ha den omfattning och organisationsenheterna den lokalisering som framgår av det följande (*yrkande 4*).

Som skäl för sitt förslag anför regeringen följande. Förslaget innebär att följande organisationsenheter kommer att ingå i Försvarsmaktens grundorganisation. Regeringen erinrar om att förteckningen tar upp endast de organisationsenheter som riksdagen beslutar om.

Regeringen pekar också på att förteckningen tar upp respektive organisationsenhet och lokaliseringsorten för enhetens ledning. För ett antal organisationsenheter gäller att verksamhet bedrivs på flera orter. Som exempel nämns att Högkvarteret är lokaliserat till Stockholm men har den operativa insatsledningen i Uppsala. Luftstridsskolan kommer att vara lokaliserad till Uppsala. I skolan skall ingå Flygskolan som är lokaliserad till Linköping/Malmen och bedriver flygutbildningen där. Vidare gäller att det i vissa organisationsenheter ingår verksamhet som tidigare varit en separat organisationsenhet. Ett exempel på detta är att inom Livgardet finns Swedint.

Ledning	
Högkvarteret	Stockholm
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs
Norra militärdistriktsstaben	Boden
Förband	
Livgardet	Upplands- Bro/Kungsängen
Norrbottnens regemente	Boden
Livregementets husarer	Karlsborg
Skaraborgs regemente	Skövde
Södra skånska regementet	Lund/Revinge
Artilleriregementet	Boden
Luftvärnsregementet	Halmstad
Göta ingenjörregemente	Eksjö
Upplands regemente	Enköping
Göta trängregemente	Skövde
Första ubåtsflottiljen	Karlskrona
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona
Fjärde minkrigsflottiljen	Haninge/Muskö
Vaxholms amfibieregemente	Haninge/Berga
Marinbasen	Karlskrona
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/Såtenäs
Blekinge flygflottilj	Ronneby
Norrbottnens flygflottilj	Luleå
Försvarmaktens helikopterflottilj	Linköping/Malmen
Försvarmaktens logistik	Stockholm
Skolor och centrum	
Militärhögskolan Karlberg	Solna
Militärhögskolan Halmstad	Halmstad
Markstridsskolan	Skövde
Sjöstridsskolan	Karlskrona
Luftstridsskolan	Uppsala
Försvarmaktens tekniska skola	Halmstad

Totalförsvarets skyddscentrum	Umeå
Försvarmaktens sjukvårdscentrum	Göteborg

Motioner

Riksdagen skall besluta om grundorganisationen.

I flera motioner, bl.a. i en gemensam fyrpartimotion av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna samt i en partimotion av Vänsterpartiet, *yrkas avslag på regeringens förslag* (yrkande 9) i propositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5) att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen.

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson konstateras att det i försvarspropositionen föreslås att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen. Detta bryter mot en mångårig parlamentarisk praxis. Sveriges folkvalda representanter bör få ta ställning till det svenska försvarets grundorganisation. Som grund för sina överväganden hänvisar regeringen till uttalanden i betänkande 1999/2000:FöU7. Förvarsutskottet avstyrkte i betänkandet regeringens önskemål om att få ta över beslutsbefogenheterna för vissa organisationsenheter. Innebörden av betänkandet är alltså det motsatta mot vad regeringen använder det till i försvarspropositionen.

Det historiska skälet till att riksdagen brukat fatta beslut om försvarets fredstida grundorganisation är att varje regemente tidigare utgjorde en egen myndighet. Så är inte längre fallet, utan i dag utgör försvaret en enda myndighet. Trots detta är det inte lämpligt att riksdagen överlämnar till Försvarmakten att själv besluta om sin fredstida organisation av utbildning och beredskap. Försvarmakten är landets största statliga myndighet, och en förändring av verksamheten har i många fall stor arbetsmarknadspolitisk och ekonomisk betydelse för de delar av landet som berörs. Det går i detta sammanhang inte att göra jämförelser med lokalisering av statlig verksamhet av mer begränsad omfattning. Därför bör utformningen av grundorganisationen vara ett politiskt beslut och inte ett myndighetsbeslut. Och när det är ett politiskt beslut skall det enligt vår gemensamma mening fattas av den folkvalda riksdagen och inte av regeringen.

Det är Moderata samlingspartiets, Folkpartiet liberalernas, Kristdemokraternas och Centerpartiets gemensamma uppfattning att om regeringens proposition inte avslås av riksdagen bör förslaget om att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen *avslås* (yrkande 2).

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. yrkar Vänsterpartiet avslag på regeringens förslag att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (yrkande 18).

Håkan Larsson (c) pekar i *motion 2004/05:Fö1* på att regeringen i propositionen föreslår att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall

fattas av riksdagen. Det är enligt motionären mycket anmärkningsvärt att regeringen kommer med en sådan inskränkning i det demokratiska beslutsfattandet mitt i en process inför ett försvarsbeslut och utan föregående debatt. Förslaget bör därför avslås (*yrkande 1*).

Camilla Sköld Jansson (v) framhåller i *motion 2004/05:Fö7* att kommande beslut om Försvarsmaktens grundorganisation är en förändring som är av väsentlig natur och att beslutet bör fattas av riksdagen. Förslaget om att riksdagen inte skall fatta *beslut om grundorganisationen* bör därför avslås (*yrkande 1*).

Marie Engström och Peter Pedersen (v) yrkar i *motion 2004/05:Fö9* avslag på regeringens förslag att beslut om Försvarsmaktens grundorganisation skall fattas av riksdagen (*yrkande 1*).

Jan-Evert Rådström (m) menar i *motion 2004/05:Fö11* att det är orimligt att riksdagen enligt propositionen inte skall ta ställning till försvarets olika verksamhetsställen. Riksdagen är Sveriges högsta beslutande organ och förändringar i försvarsorganisationen bör således även i fortsättningen beslutas av Sveriges riksdag.

Kenneth Johansson (c) konstaterar i *motion 2004/05:Fö14* att regeringen i propositionen föreslår att det är regeringen, inte riksdagen, som skall besluta om framtidens militära grundorganisation. En sådan viktig fråga kräver en bred folklig förankring, och det är helt nödvändigt med den analys, debatt och process som en riksdagsbehandling innebär. Motionären anser att riksdagen skall avslå regeringens förslag och besluta att riksdagen skall ta besluten som rör den militära grundorganisationen (*yrkande 1*).

Johnny Gylling (kd) konstaterar i *motion 2004/05:Fö16* att regeringen föreslår att riksdagen inte skall besluta om förändringar i Försvarsmaktens grundorganisation. Det är ett märkligt förslag ur demokratisk synvinkel. Vid en så stor omläggning av försvaret som nu skall ske och med omfattande nedläggningar och omflyttningar av förbanden enligt propositionen bör *riksdagen ta sitt ansvar för omläggningen* (*yrkande 1*).

Sven Bergström (c) menar i *motion 2004/05:Fö17* att det är synnerligen anmärkningsvärt att regeringen i propositionen föreslår att *beslutet* om Försvarsmaktens *grundorganisation* inte som planerat skall *fattas av riksdagen*. Att mitt i en process byta principer för beslutsfattandet är inte acceptabelt ur demokratisk synvinkel. Förslaget bör därför avslås (*yrkande 1*).

Viviann Gerdin (c) understryker i *motion 2004/05:Fö22* att det är viktigt att det finns en bred parlamentarisk uppslutning bakom försvarsbeslutet. I ett demokratiskt samhälle är det också viktigt att beslutet angående försvaret tas av de folkvalda i riksdagen. Riksdagen bör avslå regeringens förslag att *beslut om Försvarsmaktens grundorganisation* inte längre skall fattas av riksdagen (*yrkande 1*).

Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c) pekar i *motion 2004/05:Fö25* på att regeringen i propositionen föreslår att riksdagen skall avhända sig rättigheten att besluta om organisationen. Förslaget innebär att riksdagen i så fall inte längre skulle ha den demokratiska beslutanderätten över rikets försvar. Att bara

godkänna ekonomiska ramar utan att påverka innehållet är inte acceptabelt. Förslaget visar på en häpnadsväckande brist på insikt och förståelse för de demokratiska spelreglerna. Förslaget bör avslås och riksdagen bör även fortsättningsvis fatta beslut om Försvarsmaktens grundorganisation (*yrkande 2*).

Runar Patriksson (fp) föreslår i *motion 2004/05:Fö27* att riksdagen avslår regeringens förslag att *beslut om Försvarsmaktens grundorganisation* inte skall fattas av riksdagen om riksdagen inte avslår propositionen i dess helhet (*yrkande 2*).

De ovannämnda *motionerna* som väckts med anledning av förslaget i propositionen Vårt framtida försvar (prop. 2004/05:5) att beslut om Försvarsmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen *har avskrivits* eftersom regeringen genom skrivelse 2004/05:42 har återkallat förslaget. Utskottet behandlar därför inte dessa yrkanden.

Avslag på propositionen Försvarsmaktens grundorganisation (prop. 2004/05:43)

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö38 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson *föreslås* att riksdagen *avslår regeringens proposition 2004/05:43* Försvarsmaktens grundorganisation och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till grundorganisation som tar sin utgångspunkt i den ekonomiska ram för budgetperioden och den inriktning av försvaret som anges i *motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)*.

I proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar begär regeringen att riksdagen inte skall fatta beslut om Försvarsmaktens grundorganisation. Detta skulle bryta en mångårig parlamentarisk praxis. Moderaterna, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet (Allians för Sverige) avvisade därför i *motion 2004/05:Fö21* regeringens förslag och anförde att beslutet om det svenska försvarets grundorganisation även i fortsättningen skall fattas av Sveriges folkvalda representanter.

Sedermera har regeringen insett att den inte har någon parlamentarisk majoritet för att överflytta riksdagens beslutsbefogenheter rörande grundorganisationen till regeringen. Därför har den del av försvarspropositionen som redovisade grundorganisationens framtida struktur återkallats av regeringen. Samma förslag framläggs nu för riksdagens beslutsfattande i en ny proposition (2004/05:43 Försvarsmaktens grundorganisation).

Propositionshanteringen skiljer sig markant från hur andra propositioner hanterats. Materialet som utgör grunden till förslaget till grundorganisation har inte varit utsänt på remiss. Detta förfarande har lett till att underlaget inte har kunnat granskas eller utvärderas av någon. Resultatet har blivit att underlaget brister i trovärdighet och spårbarhet. Inför och efter att regeringens första proposition (2004/05:5 Vårt framtida försvar) presenterades har Allians för Sverige nåtts av en strid ström av uppgifter som var för sig och tillsammans påvisar sådana uppenbara brister i beslutsunderlaget. Motionärerna har också kunnat se allvarliga konsekvenser vad gäller personalförsörjningen och

för försvarets personalpolitik. Allians för Sverige ser allvarligt på hur nuvarande förslag slår negativt mot den folkliga förankringen av svenskt totalförsvär. Motionärerna betonar också att de som är satta att genomföra regeringens förslag till beslut uttryckligen deklarerat att det inte är genomförbart. Från detta håll har också meddelats att de utbildningsplattformar som enligt förslaget skall finnas tillgängliga i framtiden inte utgör tillräcklig grund för att personalförsörja de internationella insatser som vi alla är överens om. Sverige har i dag knappt 700 personer i utlandstjänst. Det är ett lågt antal jämfört med de dagar när Sverige deltog som aktivast i internationella uppgifter.

Antalet konflikter och oroshärder har inte minskat, utan tvärtom ökat. Den osäkerhet som i dag präglar stora delar av världen och den tradition som Sverige har inom ramen för internationella åtaganden gör att vi som land inte bör vara i en situation där vi måste säga nej när FN ber om vår hjälp. Allians för Sverige har högre ambitioner än regeringen vad gäller internationella insatser. För att uppfylla våra internationella åtaganden bör antalet utbildningsplatser öka. Den ekonomiska ram som anfördes i motion 2004/05:Fö21 skulle möjliggöra fler utbildningsplattformar för Försvarsmakten.

Givet ovan kan Allians för Sverige följaktligen inte stödja regeringens förslag till grundorganisation. Men motionärerna är heller inte beredda att frånga en helhetssyn för att söka korrigera tveksamma eller felaktiga enskildheter i regeringens förslag. I stället anser motionärerna att riksdagen bör avvisa regeringens förslag i dess helhet och begära att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag.

Cecilia Wigström (fp) föreslår i *motion 2004/05:Fö31* att riksdagen *avslår proposition 2004/05:43* och begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag (yrkande 1).

Regeringen bör återkomma

I flera motioner bl.a. i en gemensam fyrpartimotion av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna samt i en partimotion av Vänsterpartiet begärs *nya förslag och underlag* om Försvarsmaktens grundorganisation.

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c)* av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson framhålls att riksdagen bör begära att regeringen lämnar *förslag om Försvarsmaktens grundorganisation* som motsvaras av den inriktning och den ekonomiska ram som redovisats i motionen till riksdagen för beslut (*yrkande 3*).

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. framhålls att varje förändring av förslaget är mycket svårt, då det utifrån materialet är omöjligt att jämföra ekonomin för olika förslag med undantag för besparingar vad gäller lokalkostnaden i de fall där man föreslagit nedläggning.

Vid nedläggning av statlig verksamhet, i detta fall Försvarsmaktens, har staten ett ansvar för att skapa nya arbetsplatser som kan kompensera neddragningen. De förslag som specifikt föreslås i propositionen för de olika orterna

innebär till största delen verksamheter som tar lång tid att etablera. Vissa kräver också nya investeringar, som t.ex. kriminalvårdsanläggningar.

De av regeringen föreslagna åtgärderna är mycket schematiska. Det kommer att ta tid att få fram dessa arbetstillfällen och därmed riskeras ett glapp mellan nedläggning och genomförda alternativ.

Regeringen bör därför skyndsamt arbeta fram förslag som är genomförbara och realistiska på kort sikt. I detta arbete bör Vänsterpartiet inkluderas då det gäller verksamheter som innefattar områden där Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna och Vänsterpartiet samverkar.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 19*).

Vänsterpartiet anser att riksdagen skall besluta om försvarets nya grundorganisation och yrkar således avslag på propositionens beslutspunkt 9. Om Vänsterpartiet vinner majoritet för denna uppfattning skall riksdagen ta beslut om grundorganisationen. Det beslutsunderlag som då finns är det som redovisas i propositionen.

Vänsterpartiet menar dock att propositionens redovisning inte till alla delar uppfyller de krav man bör ställa på ett underlag för riksdagsbeslut angående försvarets nya grundorganisation. Vänsterpartiet förutsätter att försvarsutskottet, vid sin beredning av proposition och motioner med anledning av denna, begär kompletterande material från regeringen angående bakgrund, kostnadsberäkning och konsekvenser osv. av förslaget till ny grundorganisation.

Om det ej går att inhämta kompletterande redovisningar som är tillfyllest som beslutsunderlag, anser Vänsterpartiet att frågan om grundorganisation bör återremitteras till regeringen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 20*).

Håkan Larsson (c) menar i *motion 2004/05:Fö1* att de *ekonomiska beräkningarna* i propositionen, när det gäller de föreslagna omflyttningarna i propositionen, måste *granskas* kritiskt av en oberoende instans (*yrkande 2 i denna del*). Motionären anser vidare att ett nytt förslag till Försvarsmaktens grundorganisation måste utarbetas (*yrkande 3 i denna del*). Förslaget måste bygga på att sammansatta garnisoner och gjorda investeringar tas till vara. Även regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska hänsyn måste vägas in i förslaget.

Camilla Sköld Jansson (v) framhåller i *motion 2004/05:Fö7* att i det fall riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om att riksdagen inte skall fatta beslut om grundorganisationen har regeringen därför att *återkomma till riksdagen* med ett sådant förslag (*yrkande 2*). Hon framhåller vidare att de brister som genomgående finns i den ekonomiska redovisningen i grundorganisationsunderlaget visar på ett behov av ytterligare belysning. De ekonomiska beräkningarna kring förslaget bör därför bli föremål för *granskning av oberoende instans* (*yrkande 3 i denna del*). Försvarets grundorganisation bör byggas upp kring ett antal väl *sammansatta garnisoner* och regionalpolitiska överväganden göras. Vidare skall ställda krav på den ekonomiska redovisningen fullföljas samt hänsyn till miljön vägas in. Dessutom skall alternativa

förslag presenteras. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 4 i denna del*).

Marie Engström och Peter Pedersen (v) pekar i *motion 2004/05:Fö9* på att det är svårt att få en total bild av den eventuella besparing som en flytt av olika verksamheter skulle ge upphov till. Underlag saknas för att göra jämförelser mellan olika alternativ. Det finns skäl att *återremittera propositionen* i denna del (*yrkande 2 i denna del*). Motionärerna konstaterar i *motion 2004/05:Fö30* (v) att efter det att regeringen återkommit till riksdagen med proposition 2004/05:43 kvarstår samma brister och att *regeringen bör återkomma* med förslag till ny grundorganisation (i denna del).

Sven Bergström (c) menar i *motion 2004/05:Fö17* att eftersom det klart sägs i underlagsdirektiven att de berörda lokala arbetsmarknadsregionernas sårbarhet ur regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska synvinklar skulle beaktas och detta uppenbarligen inte på något sätt har skett kan inte resonemangen i propositionen tjäna som beslutsunderlag när det gäller Försvarmaktens grundorganisation. Riksdagen måste därför begära ett *nytt förslag till grundorganisation* från regeringen (*yrkande 2*).

Anna Grönlund Krantz (fp) framhåller i *motion 2004/05:Fö24* att regeringen vill lägga ned väl fungerande och ekonomiskt effektiva enheter. Motionären anser att propositionen måste ges ett *mer genomarbetat bakgrunds-förslag* än det som presenterats (*yrkande 2*).

Runar Patriksson (fp) föreslår i *motion 2004/05:Fö27* att riksdagen begär att *regeringen återkommer med förslag* till beslut om Försvarmaktens grundorganisation om hans yrkande att riksdagen avslår regeringens förslag att beslut om Försvarmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen tillstyrks (*yrkande 3*).

Lars Lindén och Ulrik Lindgren (kd) framhåller i *motion 2004/05:Fö33* att regeringens proposition 2004/05:43 med förslag till Försvarmaktens grundorganisation inte har följt de direktiv som togs fram inför utarbetandet av förslaget. Där står att s.k. solitärer skall undvikas och att det är viktigt att bibehålla hela garnisoner samt att regionalpolitiska hänsyn skall tas. Regeringens förslag medför stora omlokaliseringar och högre kostnader. Regeringen bör ge Försvarmakten i uppdrag att ta fram ett *nytt förslag till grundorganisation* (*yrkande 1 i denna del*). I det nya förslaget till grundorganisation bör en *oberoende instans genomföra en kostnadskalkyl* för flyttningar av verksamheter och för framtida nya driftskostnader i förhållande till att ha dessa kvar samt beräkna de regionalpolitiska ekonomiska konsekvenserna för de olika alternativen (*yrkande 2*).

Utgångspunkter

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö21* (m, fp, kd, c) av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson anföras att utbildningsplatserna måste motsvara den internationella förmåga Sverige ställer till förfogande. Speciellt gäller detta stridande förband. Det bör övervägas om det behövs ytterligare utbildningsplattformar. Vad som anförts om utbildnings-

kapacitet för de internationella insatserna bör ges regeringen till känna (*yrkande 5*).

Allan Widman m.fl. (fp) framhåller i *kommittémotion 2003/04:Fö243* att vilka förband som skall läggas ned uteslutande bör styras av ett övergripande nationellt försvarsintresse. Främst är det *rekryterings-, beredskaps- och övningsaspekterna* som blir styrande (*yrkande 10*).

Agne Hansson (c) menar i *motion 2004/05:Fö3* att det av krisbekämpningsskäl bör finnas *militär verksamhet i varje län* (*yrkande 3*).

Stockholmsområdet

Anna Lilliehöök (m) anför i *motion 2004/05:Fö238* att en femtedel av landets befolkning bor i Storstockholmsområdet och att huvudstaden behöver skydd och god beredskap. Risken för andra angrepp än de rent militära har ökat. De enda resurser som finns i ständig beredskap och som snabbt kan rycka ut i krislägen är våra militära resurser. Det behövs kombinerade resurser till lands, till havs och i luften.

Niclas Lindberg (s) pekar i *motion 2003/04:Fö260* på att det *kunskapsprov* som *Berga Örlogsskolor* har rätt att utföra för svenskar som utbildar sig till *dykare* nu läggs ned. Motionären menar att det är betydelsefullt att det säkerställs att det finns kunskapsprov för yrkesdykare. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en redogörelse för hur detta skall uppnås.

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) understryker i *motion 2004/05:Fö29* att Stockholm är vår huvudstad. Här finns regering, riksdag många myndigheter och institutioner. Nuvarande Haninge garnison med dess mångfacetterade verksamheter ligger nära Stockholm. Det finns en unik tillgång till fartygsunderhåll, övningsområden i skärgårdsmiljö samt räddningshelikoptrar. Vid Muskövarvet kan allt arbete ske i en väl skyddad bergrumsanläggning. Det har samlats många marina verksamheter på Muskö-Berga. Dessutom talar både lokaliseringen i Stockholms skärgård och de investeringar som redan gjorts för att behålla Muskö-Berga och Haninge garnison. *Muskö-Berga* borde bli den framtida marina huvudbasen.

Göteborgsområdet

Göran Lindblad m.fl. (m) anför i *motion 2004/05:Fö236* att försvaret måste utformas för att optimalt kunna möta de nya hoten på hemmaplan samtidigt som Sveriges nya försvar utformas för att kunna möta utmaningar internationellt. Utan permanent militär närvaro samt utbildning och träning på plats blir Västerhavet och Göteborgsområdet svårförsvarat, och snabba insatser vid terrorattacker försvåras eller omöjliggörs.

Lars Johansson m.fl. (s) påpekar i *motion 2004/05:Fö255* att den mest intensiva sjötrafiken till och från Sverige sker i *västerhavet och att Göteborgs hamn* är norra Europas största. Hela Sveriges befolkning är beroende av att export, import och försörjning kan ske ostört samt att västkustens hamnar och transportleder är säkrade mot eventuella terroraktioner. Motionärerna under-

stryker också att den militära helikopterverksamheten har haft stor betydelse för sjöfartens säkerhet. Regeringen bör se till att en tillfredsställande helikopterverksamhet skapas för det civila samhället om den militära verksamheten upphör.

Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c) framhåller i *motion 2004/05:Fö25* att Göteborg erbjuder utmärkta förutsättningar för utbildning av marina förband. Att då ensidigt förlägga den militära tyngdpunkten till Östersjön är fullkomligt oacceptabelt. Göteborg behöver en garnison med ett tydligt *marint fokus* (yrkande 3). Älvsborgs amfibieregemente (Amf4) i Göteborg (yrkande 4) och helikopterbataljonen på Säve (yrkande 5) bör bevaras i minst nuvarande omfattning. Motionärerna pekar på att regeringen tillsatt en ny utredning om samhällets skydd mot terrorism och att regeringen aviserar att försvarets roll att stödja bl.a. polisen kan komma att aktualiseras. Amfibieregementets och helikopterförbandets betydelse kan komma att öka högst avsevärt. Det är därför inte rimligt att nu besluta om att avveckla dessa enheter. Beslutet om Göteborgsgarnisonens framtida sammansättning bör därför anstå (yrkande 6).

Cecilia Wigström (fp) instämmer i *motion 2004/05:Fö31* i de yrkanden som framförs av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c) i *motion 2004/05:Fö25* vad avser placering av *marina stridskrafter i Göteborg* (yrkande 2), bevarande av Älvsborgs amfibieregemente (Amf4) i Göteborg i minst nuvarande omfattning (yrkande 3), bevarande av *helikopterbataljonen på Säve* i minst nuvarande omfattning (yrkande 4) och att riksdagen skall *undandra beslutet om marinens organisation och lokalisering* till dess att den fortsatta 11-septemberutredningen har lämnat sin rekommendation vad avser terroristbekämpning om riksdagen avslår motionens tidigare yrkanden (yrkande 5).

Värmland

Dan Kihlström och Sven Gunnar Persson (kd) pekar i *motion 2004/05:Fö244* på att stora investeringar skett i *försvarets verksamhet i Värmland* och att det är svårt att se att en flytt av A 9 i Kristinehamn, Försvarsmaktens sjukvårdscentrum i Hammarö och FMLOG i Karlstad skulle innebära några besparingar. Motionärerna pekar också på de utmärkta samordnings- och samarbetsmöjligheterna mellan militär och civil verksamhet som finns i regionen. Den kompetens och kvalitet som finns i Värmland och Karlskogaområdet bör behållas där.

Marie Engström och Peter Pedersen (v) pekar i *motion 2004/05:Fö9* på att det föreslås att flera verksamheter flyttas från Värmland. Det är dock svårt att få en total bild av den eventuella besparing som en flytt av olika verksamheter skulle ge upphov till. Det finns skäl att *återremittera propositionen* i denna del (yrkande 2 i denna del). Motionärerna återkommer i *motion 2004/05:Fö30* (v) och konstaterar att det inte finns några övertygande skäl till att omlokalisera A 9, Försvarsmaktens logistik och Försvarets sjukvårdscentrum, varför dessa *förslag inte bör genomföras* (i denna del).

Ann-Kristine Johansson m.fl. (s) framhåller i *motion 2004/05:Fö12* att om beslut fattas att i Värmland lägga ned Försvarsmaktens logistik i Karlstad,

A 9 i Kristinehamn och Sjukvårdscentrum i Hammarö är det oerhört viktigt att *regeringen snabbt går in* och ser hur anslag och nya typer av verksamheter kan knyta an till den drabbade regionen. Det är också viktigt att knyta an till det lokala näringslivets dynamik. En ny typ av hotbild har växt fram under de senaste åren, och med den följer att vi måste förändra och förbättra vår beredskap. I Värmland finns redan i dag en stor kunskap och erfarenhet inom detta område. Denna *kompetens* bör därför tas till vara och ges ytterligare möjligheter att växa och utvecklas.

Kenneth Johansson (c) konstaterar i *motion 2004/05:Fö14* att Artilleriregementet A 9 i Kristinehamn enligt propositionen bör omlokaliseras till Boden. Detta är ett olyckligt förslag som får mycket allvarliga och negativa konsekvenser för verksamheten, kostar mycket att genomföra och drabbar berörd personal i Kristinehamn hårt. Motionären anser att någon *omlokalisering av Artilleriregementet A 9 från Kristinehamn* till Boden inte bör ske (*yrkande 2*).

Viviann Gerdin (c) anser i *motion 2004/05:Fö22* att omlokaliseringen av A 9 i Kristinehamn enligt propositionen bör avslås av försvarspolitiska skäl i första hand, men också av regionalpolitiska skäl. Även med hänsyn till bristerna i de ekonomiska beräkningarna bör omlokaliseringen inte ske. Riksdagen bör besluta att A 9 i Kristinehamn skall finnas kvar i den framtida grundorganisationen (*yrkande 2*). Motionären pekar vidare på att Försvarets sjukvårdscentrums verksamhet i Hammarö fungerar utmärkt och även har varit kostnadseffektiv. Riksdagen bör besluta att Försvarets sjukvårdscentrum skall finnas kvar i Hammarö (*yrkande 3*). Motionären menar vidare att Försvarsmaktens logistik av försvarsmässiga och regionalpolitiska skäl inte bör omlokaliseras. Riksdagen bör besluta att Försvarsmaktens logistikverksamhet skall ligga kvar i Karlstad (*yrkande 4*).

Runar Patriksson (fp) menar i *motion 2004/05:Fö27* att erfarenheten från senare års beslut om förändringar i grundorganisationen entydigt pekar på att verksamhet som skall avvecklas på en ort inte skall flyttas till en annan. Flytt av verksamhet innebär nya kostnader. Det innebär att verksamhet inte skall flyttas om den skall bibehållas i motsvarande form som i dag. I linje med detta verkar förslaget att flytta Sveriges bästa artilleriregemente A 9 från Kristinehamn, 30 minuters väg från fabriken i Bofors där pjäserna tillverkas, till Boden både ogenomtänkt och felaktigt. De gemensamma övningsområdena och närheten till Älvdalens skjutfält måste nämnas som viktiga förutsättningar för verksamheten. De stora investeringar som gjorts i Kristinehamn för att skapa ett väl fungerande artilleriregemente är bortkastade pengar, när nyinvesteringar måste göras i Boden. Omtanken om försvarets personal verkar helt bortglömd. A 9 bör inte flyttas från Kristinehamn (*yrkande 4*). Att flytta *Försvarsmaktens sjukvårdscentrum* från Hammarö till Göteborg verkar både onödigt och kostsamt utan att fördelarna för verksamheten är tydliga. Det kan rentav ifrågasättas om det skall ses som omvänd regionalpolitik, när man flyttar verksamheter från Hammarö till Göteborg där försvarsverksamhet avvecklas. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 5*). Detsamma kan

anföras beträffande *Försvarmaktens logistiks* ledningsfunktion, som enligt propositionen skall flytta från Karlstad till Stockholm. Så sent som i försvarsbeslutet 2000 fastslogs att FMLOG skall vara lokaliserat till Karlstad med sin ledningsfunktion. Inga annorlunda argument föreligger i dag. Hänvisning till bl.a. dyrare hyror är svår att belägga. Kompetensen hos personalen finns i Karlstad och riskerar att behöva byggas upp på nytt under lång tid vid en flytt. Även detta förslag bör därför omprövas (*yrkande 6*). Nedläggningen av *Värmlandsgruppen* får anses felaktig i ett län med stor verksamhet inom hemvärnet. Stödfunktionen gentemot hemvärnet är viktig och måste belysas grundligare än vad som nu är fallet. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 7*).

Strängnäs

Roger Tiefensee (c) och Liselott Hagberg (fp) konstaterar i *motion 2004/05:Fö13* att, enligt propositionen, Södermanlands regemente i Strängnäs kommun bör läggas ned. Enligt motionärerna är de överväganden som ligger till grund för bedömningen inte särskilt väl beskrivna. Motionärerna föreslår att *Södermanlands regemente P 10* även i fortsättningen skall ingå i försvarets grundorganisation (*yrkande 1*).

Gotland

Agne Hansson (c) pekar i *motion 2004/05:Fö3* på de speciella förhållanden som gäller för Gotland. En eventuell nedläggning av P 18 skulle få stora negativa konsekvenser för hela Gotland. Riksdagen bör i första hand besluta att *P 18 på Gotland* skall finnas kvar i den framtida försvarsorganisationen (*yrkande 1*). För den händelse en nedläggning av P 18 ändå är aktuell föreslås i ett andrahandsalternativ att någon form av *militär verksamhet* med värnpliktsutbildning ändå skall finnas kvar på Gotland i framtiden (*yrkande 2*).

Lilian Virgin och Carina Grönhagen (s) framför i *motion 2004/05:Fö26* att en ytterligare centralisering av administrativt stöd inom Försvarmakten skulle innebära en avsevärd besparing för statskassan. En samordnad *administrativ enhet inom försvaret* skulle utan större investeringskostnad kunna läggas till dagens servicekontor i Visby och flera arbetstillfällen skulle kunna skapas/räddas för Gotland.

Agne Hansson (c) pekar i *motion 2004/05:Fö32* på att det tycks råda osäkerhet om vad som händer med Försvarmaktens logistiks servicekontor i Visby. Riksdagen bör därför besluta om att det nuvarande servicekontoret som tillhör Försvarmaktens logistik skall fortsätta att finnas kvar i organisationen och vara lokaliserat till Visby (*yrkande 1*). Verksamheten vid servicekontoret i Visby bör vidare utvecklas till att omfatta administrativt stöd för hela Försvarmakten avseende ekonomi- och löneredovisning, rese- samt personaltjänst (*yrkande 2*) och därigenom göra besparingar.

Helena Bargholtz (fp) menar i *motion 2004/05:Fö34* att flera argument talar för att en av grundorganisationens utbildningsplattformar bör finnas på

Gotland även i framtiden. Gotland är en bra plattform för utbildning av mekaniserade förband för internationella och nationella uppgifter. Gotlands läge gör det möjligt att öva tillsammans med flyg och marin från andra länder. Gotland erbjuder goda övningsmöjligheter. Gotland, centralt placerad i Östersjön, har ett viktigt strategiskt försvarspolitiskt läge. Motionären föreslår att riksdagen beslutar att *Gotlands regemente P 18* även i fortsättningen skall ingå i *försvarets grundorganisation*.

Uppsala

Rigmor Stenmark (c) föreslår i *motion 2003/04:Fö244* att regeringen tillsätter en utredning som ser över möjligheterna att tillsammans med kommunerna i Uppsala län ta till vara de förutsättningar som finns kvar i *Uppsala* för fortsatt *flygverksamhet*.

Mikael Oscarsson m.fl. (kd) konstaterar i *motion 2004/05:Fö245* att Försvarsmaktens hela flygutbildning skall styras från Flygvapnets luftstridsskola i Uppsala medan själva flygskolan felaktigt skall vara förlagd till Linköping. Nya terrorhot talar enligt motionärerna för att flygskolan borde finnas i Uppsala, så att möjlighet skapas för en gott luftförsvar av Mälardalen. Dessutom skulle en lokalisering till Uppsala spara pengar. Motionärerna uppmanar riksdagen att åter pröva möjligheten att *placera flygskolan i Uppsala*.

Mikael Oscarsson m.fl. (kd, m, fp, c) framhåller i *motion 2004/05:Fö36* att rationella skäl entydigt talar för att *flygskolan* liksom Luftstridsskolan *förläggs till Uppsala*. Inte minst ekonomiska argument, som i nuvarande ekonomiska situation för försvaret borde tillmätas största vikt, talar för denna lokalisering. Allt som krävs för flygskolan finns i Uppsala. Uppsala har haft flygskolor i 50 år. Dessutom finns närheten till Arlanda. När det gäller luft- rum har Uppsala goda förhållanden, även miljömässigt. Vidare ges möjlighet till en för huvudstaden mer ändamålsenlig incidentberedskapsbaserings.

Blekinge

Christer Skoog m.fl. (s) framför i *motion 2003/04:Fö228* att både *marinen och flyget i Blekinge* har en given plats och bör ges en chans att utvecklas när det är dags att ta ställning till hur Sveriges försvar skall organiseras.

Johnny Gylling (kd) menar i *motion 2004/05:Fö16* att det är ett bra beslut att Sveriges marinbas skall ligga i Karlskrona. Men det är viktigt att detta uttalas tydligt av riksdagen. Riksdagen bör vidare tydliggöra *marinbasens uppgifter i Karlskrona* vad gäller utbildningsinnehåll samt placering av stridsfartyg (*yrkande 2*).

Kalmar

Agne Hansson (c) pekar i *motion 2004/05:Fö3* på att samverkan mellan militär verksamhet och det civila samhället är en viktig faktor för att klara sam-

hället vid olika kriser. För Kalmar läns vidkommande finns i dag den s.k. *Kalmargruppen*. Den bör finnas kvar även i fortsättningen (*yrkande 4*).

Sverker Thorén (fp) menar i *motion 2004/05:Fö5* att flera sakliga argument borde ge Kalmargruppen möjlighet till fortsatt ledning av hemvärnsförband samt samverkan med civila myndigheter vid krisberedskap. Militärdistriktsgruppen *Kalmargruppen* bör således inte läggas ned. Även Lennart Beijer (v) i *motion 2004/05:Fö6*, Nils Fredrik Aurelius (m) i *motion 2004/05:Fö10* och Chatrine Pålsson (kd) i *motion 2004/05:Fö15* argumenterar för ett bibehållande av militärdistriktsgruppen i Kalmar.

Östersund

Håkan Larsson (c) menar i *motion 2004/05:Fö1* att de *ekonomiska beräkningarna* i propositionen när det gäller förslaget att flytta skolverksamheten från Östersund, liksom övriga föreslagna omflyttningar i propositionen, måste kritiskt *granskas* av en oberoende instans (*yrkande 2 i denna del*).

Motionären anser vidare att ett nytt förslag till Försvarsmaktens grundorganisation måste utarbetas (*yrkande 3 i denna del*). Förslaget måste bygga på sammansatta garnisoner och att där gjorda investeringar tas till vara. Även regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska hänsyn måste vägas in i förslaget. I ett sådant förslag bör *Östersunds garnison* vara ett självklart val.

Camilla Sköld Jansson (v) framhåller i *motion 2004/05:Fö7* att de brister som genomgående finns i den ekonomiska redovisningen i grundorganisationsunderlaget visar på ett behov av ytterligare belysning. De ekonomiska beräkningarna kring förslaget att flytta skolverksamheten från Östersund, liksom övriga föreslagna omflyttningar, bör därför bli föremål för *granskning av oberoende instans* (*yrkande 3 i denna del*). Några övertygande skäl för att lägga ned Östersunds garnison har inte redovisats. Försvarets grundorganisation bör byggas upp kring ett antal väl *sammansatta garnisoner* och regionalpolitiska överväganden göras. Vidare skall ställda krav på den ekonomiska redovisningen fullföljas samt hänsyn till miljön vägas in. Dessutom skall alternativa förslag presenteras. Detta bör ges regeringen till känna (*yrkande 4 i denna del*).

Rune Berglund och Gunnar Sandberg (s) konstaterar i *motion 2004/05:Fö19* att en nedläggning av *Östersunds garnison* skulle påverka kommunen på olika sätt under lång tid. Det behövs en kombination av beprövade regionalpolitiska insatser och ett nytänkande för att kompensera garnisonens avveckling (*yrkande 1*). Dessutom bör de regionalpolitiska mål och insatser som avser kompensation för nedläggningen utvärderas och justeras i många år (*yrkande 2*).

Lars Lindén och Ulrik Lindgren (kd) framhåller i *motion 2004/05:Fö33* att det inte finns några övertygande skäl att avveckla Östersunds garnison i ett läge där Försvarsmakten för att genomföra internationella insatser behöver just de utbildningsplattformar som garnisonen redan har. En avveckling av Östersunds garnison framstår som än mer olämplig och oklok med hänvisning

till regionens svåra arbetsmarknads- och regionalpolitiska problem (*yrkande 1 i denna del*).

Bertil Kjellberg (m) framhåller i *motion 2004/05:Fö35* att Östersunds garnison i dag är en omvittnat väl fungerande militär enhet belägen mitt i Sverige. Vid Östersunds garnison finns mycket goda möjligheter till samövning mellan olika vapenslag. Samarbetet mellan de militära enheterna, den civila högskoleutbildningen och samhället i övrigt har skapat en mycket kostnadseffektiv garnison. Motionären pekar också på det militära vakuum som uppstår mellan Mälardalen och Boden om Östersunds garnison läggs ned. Motionären föreslår att riksdagen beslutar att *I 5, F 4, MHS och ATS* inte skall avvecklas respektive omlokaliseras.

Arvidsjaur

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. anføres att Vänsterpartiet, trots den framförda kritiken och bristerna i underlaget vad gäller förslaget till ny grundorganisation som gör att Vänsterpartiet yrkat på att regeringen skall återkomma med ett mer fullödigt underlag, i varje fall vill se två förslag till ändringar, som gäller Arvidsjaur och helikopterverksamhet för räddningstjänst.

Arvidsjaur är den ort som är ojämförbart mest försvarsmaktsberoende. Cirka 8,3 % av de sysselsatta är anställda inom Försvarsmakten. K 4 i Arvidsjaur har tillgång till mycket goda övnings- och skjutfält i anslutning till regementsområdet.

Vänsterpartiet föreslår att riksdagen beslutar att fastställa ny grundorganisation för försvaret med bibehållen verksamhet vid Norrlands dragonregemente K 4 i Arvidsjaur. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 21*).

Krister Hammarbergh (m) anser i *motion 2004/05:Fö2* att regeringen bör återkomma med förslag till utformning av Försvarsmaktens grundorganisation vad gäller utformningen av Försvarsmaktens jägar- och underrättelseförband i samband med behandlingen av betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) (*yrkande 3*).

Anna Grönlund Krantz (fp) framhåller i *motion 2004/05:Fö24* att det visat sig att beslutsunderlaget inte är korrekt och att det finns uppgifter i underlaget som är två år gamla. Hon menar att ett bevarande av Norrlands dragonregemente K 4 utgör en bra grund för en utbyggd inhemsk och internationell utbildnings- och testverksamhet. *Nedläggningen av K 4 i Arvidsjaur bör stoppas* (*yrkande 3*).

Boden

Anna Grönlund Krantz (fp) framhåller i *motion 2004/05:Fö24* att propositionen innebär att vinterförmågan för helikopterverksamheten drastiskt försvagas. Dessutom förloras möjligheten att samöva med internationella förband i vintermiljö. Helikopterskvadronen i Boden har en avgörande betydelse för

kvalificerade sjuktransporter särskilt vid nödsituationer. En utarmning av de militära helikopterresurserna i Norrbotten skulle kunna leda till att denna viktiga uppgift inte tillgodoses. Nedläggningen av helikopterskvadronen i Boden bör stoppas (*yrkande 4*).

Helikoptrar

I *partimotion 2004/05:Fö8 (v)* av Lars Ohly m.fl. anförs att Vänsterpartiet, trots den framförda kritiken och bristerna i underlaget vad gäller förslaget till ny grundorganisation som gör att Vänsterpartiet yrkat på att regeringen skall återkomma med ett mer fullödigt underlag, i varje fall vill se två förslag till ändringar, som förutom Arvidsjaur gäller *helikopterverksamhet för räddningstjänst*.

Vänsterpartiet föreslår en organisation som tillfredsställer båda behovet av militär flygräddning under övningstid och helikoptrar i räddningsberedskap. Med hjälp av de tio Superpumor som i dag finns kan man få en rikstäckande räddningstjänst med hög kvalitet dygnet runt. Superpumorna med sin personal föreslås lyftas ut ur Försvarmaktens organisation och organiseras under annan huvudman. Regeringen föreslås tillsätta en utredning som får till uppdrag att presentera en organisation där intressenterna tar ett gemensamt ansvar för den framtida räddningstjänsten med helikopterresurser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 22*).

Regeringen bör pröva om de tio stycken Superpumorna som i dag finns på Säve, Berga, Östersund och Boden/Luleå kan behållas på nuvarande platser i avvaktan på utredning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 23*).

Det är den framtida föreslagna civila organisationen av räddningstjänst som har att besluta om var dessa resurser slutgiltigt placeras för att ge optimalt stöd för räddningstjänstsuppgiften över landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna (*yrkande 24*).

I *motion 2003/04:Fö253 (fp, m, kd)* av Eva Flyborg m.fl. anförs att ett *helikopterförband* med minst samma omfattning som i dag permanent skall baseras på Säve även efter år 2004 och framgent.

I *motion 2003/04:Fö262 (s)* av Marianne Carlström m.fl. understryks också betydelsen av *helikopterförbandet på Säve*. Helikoptrarna har inte bara stor betydelse militärt på västkusten utan har också i hög grad en väsentlig och viktig uppgift till stöd för samhället.

Göran Persson i Simrishamn och Christer Adelsbo (s) framhåller i *motion 2004/05:Fö222* att det bör ske en *översyn* av och vidtas åtgärder mot de brister som i dag finns på *Försvarmaktens helikoptrar* samt på flygpersonalens utrustning.

Marietta de Pourbaix-Lundin (m) påpekar i *motion 2004/05:Fö237* att Stockholms skärgård är Sveriges största och att det finns risk att den kommer att helt sakna räddningshelikoptrar. På senare tid har ett antal olyckor och tillbud i Stockholms skärgård fått ett lyckligt slut tack vare att räddningsheli-

koptrar har funnits stationerade på Berga. Motionären framhåller behovet av *räddningshelikoptrar i Stockholms skärgård*.

Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Johan Löfstrand (s) framhåller i *motion 2004/05:Fö256* behovet av en god beredskap vid större räddningsuppdrag över land, hav och kust. Försvaret har en mycket hög kompetens vid helikopterflottiljerna. Den kompetens som eventuellt kan komma att frigöras från försvaret borde kunna föras över till ett statligt bolag med ett övergripande och samordnande ansvar för den tyngre räddningstjänsten. Regeringen bör se över möjligheterna att starta en *ny statlig räddningshelikopterorganisation*.

Erling Bager och Mia Franzén (fp) framhåller i *motion 2004/05:Fö260* att inte minst i våra sjöfartstäta storstadsregioner som Göteborg och Stockholm är god och snabb tillgång till räddningshelikoptrar av central betydelse. En samlad bedömning bör ske av samhällets totala behov av *räddningshelikoptrar* och deras *geografiska basering*.

Krister Hammarbergh (m) anser i *motion 2004/05:Fö2* att regeringen bör återkomma med förslag till utformning av Försvarmaktens grundorganisation vad gäller stationeringen av den markoperativa helikopterverksamheten i samband med behandlingen av betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) (*yrkande 2*).

Kerstin Lundgren (c) framhåller i *motion 2004/05:Fö18* att när det gäller helikopterverksamhetens framtid har erfarenheterna visat värdet av att kunna agera snabbt och samlat även i fredstid. Det är orimligt att inte regioner med särskilda förutsättningar beaktas vid lokalisering. Det kan gälla Stockholmsregionen, Göteborg och fjällområdet. Att enligt propositionen samla helikopterverksamheten på ett *fåtal baser bör inte verkställas* (*yrkande 2*).

Rigmor Stenmark (c) och Mikael Oscarsson (kd) framhåller i *motion 2004/05:Fö37* att Ärna flygfält i Uppsala i dag utgör en bas för helikopterverksamheten och bör bestå. Här finns en uppbyggd infrastruktur som även i fortsättningen måste tas till vara. Det är både ekonomiskt och humanitärt försvarbart att även i fortsättningen ha kvar stationeringen i Uppsala. Detta bör ges regeringen till känna.

Övnings- och skjutfält samt övriga markfrågor

I *motion 2003/04:Fö201 (m)* av Rolf Gunnarsson understryks att *Älvdalens skjutfält* är ett av Europas största och modernaste skjutfält. Motionären föreslår ett högre utnyttjande av fältet. Han framhåller vidare i *motion 2003/04:Fö202 (m)* att det är viktigt att försvaret ”städar” de områden som man lämnar och där ingen verksamhet längre finns. Det gäller bl.a. övningsområden där det misstänks att odetonerad ammunition finns. Även i *motion 2004/05:Fö202 (m)* pläderar Rolf Gunnarsson för ett högre utnyttjande av Älvdalens skjutfält.

I *motion 2003/04:Fö204* av Kenneth Johansson (c) understryks också betydelsen av *Älvdalens skjutfält*. Regeringen bör enligt motionären aktualisera och erbjuda Älvdalen som lämpligt övnings- och skjutfält i det europeiska försvarssamarbetet (*yrkande 1*). Regeringen bör vidare arbeta för att den del

av fältet som används för provningsverksamhet utvecklas till basen i en nordisk alternativt europeisk vapenprovplats (*yrkande 2*). Dessutom bör den norska regeringen inbjudas till överläggningar för att efterhöra intresset av att nyttja fältet för norskt behov (*yrkande 3*). Kenneth Johansson (c) pekar också i *motion 2004/05:Fö14* på de utmärkta betingelserna för Älvdalens övnings- och skjutfält. Han föreslår att regeringen bör ges i uppdrag att aktivt medverka till att EU:s framtida snabbinsatsstyrkor (battle groups) förlägger sina övningar till övnings- och skjutfältet i Älvdalen (*yrkande 3*).

Ulla Wester (s) påpekar i *motion 2003/04:Fö223* att Rinkaby övningsfält är beläget i vacker natur och att fältet har stort värde som rekreationsområde. Motionären anser att övningsmöjligheterna i Skåne är tillgodosedda utan Rinkabyfältet och menar att den militära övningsverksamheten på fältet bör upphöra.

Runar Patriksson (fp) framhåller i *motion 2003/04:Fö226* också de utmärkta övningsbetingelserna vid Älvdalens skjutfält. Motionären anser dock att förläggningar och andra byggnader är i behov av översyn och bör åtgärdas (*yrkande 1*). Vidare bör EU-styrkor kunna utnyttja Älvdalens skjutfält för samövning (*yrkande 2*). Det norska försvaret bör också kunna få använda Älvdalens skjutfält (*yrkande 3*). Dessutom bör vägnätet till Älvdalen rustas upp (*yrkande 4*). Runar Patriksson (fp) återkommer i *motion 2004/05:Fö232* med liknande förslag (*yrkandena 1–4*).

Sven-Erik Sjöstrand och Sten Lundström (v) pekar i *motion 2004/05:Fö234* på de i deras mening negativa konsekvenser som *Ravlunda skjutfält* får. Det finns betydligt lämpligare områden att använda för militära skjutövningar. Ravlunda skjutfält bör enligt motionärerna avvecklas.

Billy Gustafsson och Louise Malmström (s) anser i *motion 2004/05:Fö220* att staten bör medverka till att Försvarsmaktens mark vid Bråvalla flygflottilj överläts till Norrköpings kommun för att öka kommunens möjligheter till tillväxt.

Roger Tiefensee (c) och Liselott Hagberg (fp) konstaterar i *motion 2004/05:Fö13* att det finns frågetecken när det gäller den framtida *användningen av skjutfält och övningsområden inom Södermanlands regemente*. Motionärerna föreslår att Försvarsmakten vid en eventuell nedläggning av P 10 även avyttrar skjut- och övningsfältsområden (*yrkande 2*).

Reynoldh Furustrand m.fl. (s) menar i *motion 2004/05:Fö:23* att om P 10 läggs ned och försvaret lämnar Strängnäs måste staten ta ett stort ansvar för att säkerställa en fortsatt positiv utveckling i Södermanland. Viktigast är att *Strängnäs kommun* får möjlighet att *använda* den *mark* som nu är försvarets, till bostäder och företagsetablering.

Miljöfrågor

Kerstin Lundgren (c) menar i *motion 2003/04:Fö224* att genom att introducera ett tydligt miljöledningssystem även Försvarsmaktens miljöpåverkan inom all verksamhet skulle kunna reduceras. Motionären anser att Försvarsmakten skall ges i uppdrag att stärka försvaret av miljön.

Gemensam europeisk militär pilotutbildning

Solveig Hellquist (fp) anför i *motion 2003/04:Fö237* att F 4 i Östersund bör vara en bra lokaliseringsort för den europeiska pilotutbildningen (*yrkande 1*). Hon menar vidare att ett argument för att bevara fyra flottiljer är att den europeiska pilotutbildningen bör placeras på någon av flottiljerna (*yrkande 2*).

Mikael Oscarsson m.fl. (kd, m, fp) understryker i *motion 2003/04:Fö252* betydelsen av att Sverige aktivt arbetar för att få en av de europeiska flygskolorna till Sverige (*yrkande 1*). Motionärerna föreslår också att beslutet att förlägga försvarets flygskola till Linköping omprövas till förmån för en lokalisering till F 20, vilket torde innebära att möjligheten att få en europeisk flygskola till Sverige kraftigt förbättras (*yrkande 2*).

Utskottets ställningstagande

Propositionerna 2004/05:5 och 2004/05:43 samt regeringens skrivelse 2004/05:42

Regeringen föreslog i *propositionen Vårt framtida försvar* (prop. 2004/05:5) att beslut om Försvarsmaktens grundorganisation inte skall fattas av riksdagen (*yrkande 9*).

Regeringen har därefter i *skrivelsen* (skr. 2004/05:42) Återkallelse av del av *propositionen 2004/05:5* återkallat sitt yrkande nr 9 och den del av propositionen som behandlar grundorganisationen. Regeringen har i stället lämnat en ny *proposition Försvarsmaktens grundorganisation* (prop. 2004/05:43).

Talmannen har avskrivit förslag nr 9 samt de med anledning av propositionen väckta motionerna 2004/05:Fö1 yrkande 1, 2004/05:Fö7 yrkande 1, 2004/05:Fö8 yrkande 18, 2004/05:Fö9 yrkande 1, 2004/05:Fö11, 2004/05:Fö14 yrkande 1, 2004/05:Fö16 yrkande 1, 2004/05:Fö17 yrkande 1, 2004/05:Fö21 yrkande 2, 2004/05:Fö22 yrkande 1, 2004/05:Fö25 yrkande 2 och 2004/05:Fö27 yrkande 2. I dessa motioner yrkas avslag på regeringens förslag att beslut om grundorganisationen inte skall fattas av riksdagen. Regeringens skrivelse har lagts till handlingarna.

Regeringens förslag i proposition 2004/05:43

Regeringen föreslår i grundorganisationspropositionen (prop. 2003/04:43) att riksdagen godkänner regeringens förslag

- att lägga ned Jämtlands fältjägarregemente i Östersund, Norrlands dragonregemente i Arvidsjaur, Södermanlands regemente i Strängnäs, Gotlands regemente i Gotland/Visby, Andra ytstridsflottiljen i Haninge/Berga, Älvsborgs amfibieregemente i Göteborg, Sydkustens marinbas i Karlskrona, Ostkustens marinbas i Haninge/Berga, Jämtlands flygflottilj i Östersund, Gotlands militärdistriktsstab i Gotland/Visby, Försvarsmaktens Halmstadsskolor i Halmstad, Örlogsskolorna i Karlskrona, Arméns tekniska skola i Östersund, Militärhögskolan i Östersund och Flygvapnets Uppsalaskolor i Uppsala (*yrkande 1*),

- att omlokalisera Artilleriregementet från Kristinehamn till Boden, Första ubåtsflottiljen från Haninge/Berga till Karlskrona, Vaxholms amfibieregemente från Vaxholm till Haninge/Berga, Försvarsmaktens logistik från Karlstad till Stockholm och Försvarsmaktens sjukvårdscentrum från Hammarö till Göteborg (*yrkande 2*),
- att inrätta Marinbasen i Karlskrona, Försvarsmaktens tekniska skola i Halmstad, Sjöstridsskolan i Karlskrona och Luftstridsskolan i Uppsala (*yrkande 3*),
- till omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av de organisationsenheter som ingår i grundorganisationen (*yrkande 4*).

Utskottet har som ett led i sin beredning av ärendet tagit emot uppvaktningar från olika kommuner och Arvidsjaurs kvinnliga aktionsgrupp för att rädda K 4. Vidare har utskottet genomfört ett informationsmöte då Arbetsgruppen för Försvarsmaktens grundorganisation redovisat sina överväganden och svarat på frågor. Vid detta tillfälle var också samtliga riksdagsledamöter inbjudna att delta. Utskottet och dess ledamöter har också mottagit ett antal skrivelser i ärendet.

Utskottet har på annan plats i detta betänkande framhållit att den förändrade hotbilden minskar behovet av satsningar på yttre säkerhet. Den ekonomiska ramen för försvaret kan därför successivt reduceras liksom organisationen. Utskottet anser liksom regeringen att följande dimensionering skall ligga till grund för detaljutformningen av Försvarsmaktens grundorganisation.

- Sex enheter för utbildning av mekaniserade bataljoner, artilleriförband, jägar- och specialförband samt för internationell utbildning och statsceremoniell verksamhet. För att säkerställa kompetens att kunna uppträda i subarktisk miljö är det nödvändigt att ett av dessa förband är lokaliserat till norra Sverige.
- En enhet för truppslagen inom arméstridskrafterna, luftvärns-, ingenjör-, signal- respektive trängförband. För att säkerställa kompetens för att kunna uppträda i subarktisk miljö behövs utbildningskapacitet i norra Sverige för utbildning av ingenjörförband.
- En enhet för utbildning av amfibieförband.
- En marinbas för utbildning av sjöstridskrafter. Inom marinbasen skall finnas möjlighet till basering på tre platser.
- Tre flygflottiljer.
- En enhet för helikopterförbanden samt ett antal detachement.
- Två militärhögskolor.

Regeringen lämnar i proposition 2004/05:43 förslag till att ett stort antal organisationsenheter skall läggas ned samt att vissa skall omlokaliseras och vissa nya inrättas.

Utskottet gör överväganden vad avser detaljutformningen av organisationen vid behandlingen nedan av ett antal motionsyrkanden om

- Avslag på propositionen Försvarsmaktens grundorganisation (prop. 2004/05:43) i dess helhet
- Regeringen bör återkomma
- Utgångspunkter
- Stockholmsområdet
- Göteborgsområdet
- Värmland
- Strängnäs
- Gotland
- Uppsala
- Blekinge
- Kalmar
- Östersund
- Arvidsjaur
- Boden
- Helikoptrar
- Övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor
- Gemensam europeisk militär pilotutbildning

Med vad utskottet anför i anslutning till de olika utskottsyrkandena föreslår utskottet att riksdagen *godkänner regeringens yrkanden 1–3*.

Utskottet anser vidare att regeringens förslag till *omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering* av de organisationsenheter som ingår i den (*yrkande 4*) i huvudsak *bör bifallas*. Utskottet anser dock att enheter som riksdagen tidigare beslutat om även i fortsättningen skall framgå av den sammanställning över organisationen som riksdagen nu tar ställning till. Det gäller Operativa insatsledningen i Uppsala och Försvarsmaktens centrum för internationell verksamhet (SWEDINT) i Upplands-Bro/Kungsängen. Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum i Eksjö har under de senaste åren fått en allt större betydelse och bör också vara en enhet som riksdagen tar ställning till. Det nyinrättade Försvarsmaktens telenät- och marktelefonförband i Örebro är också en sådan viktig enhet som riksdagen bör besluta om.

Grundorganisationen bör således ha följande utformning.

<u>Benämning</u>	<u>Lokalisering</u>	<u>Anmärkning</u>
Ledning		
Högkvarteret	Stockholm	Operativa insatsledningen Uppsala
Södra militärdistriktsstaben	Göteborg	
Mellersta militärdistriktsstaben	Strängnäs	
Norra militärdistriktsstaben	Boden	
Förband		
Livgardet	Upplands- Bro/ Kungsängen	Försvarmaktens centrum för internationell verk- samhet (SWEDINT)
Norrbottens regemente	Boden	
Livregementets husarer	Karlsborg	
Skaraborgs regemente	Skövde	
Södra skånska regementet	Lund/Revinge	
Artilleriregementet	Boden	
Luftvärnsregementet	Halmstad	
Göta ingenjörregemente	Eksjö	
Upplands regemente	Enköping	
Göta trängregemente	Skövde	
Första ubåtsflottiljen	Karlskrona	
Tredje ytstridsflottiljen	Karlskrona	
Fjärde minkrigsflottiljen	Haninge/Muskö	
Vaxholms amfibieregemente	Haninge/Berga	
Marinbasen	Karlskrona	
Skaraborgs flygflottilj	Lidköping/Såtenäs	
Blekinge flygflottilj	Ronneby	
Norrbottens flygflottilj	Luleå	
Försvarmaktens helikopterflottilj	Linköping/Malmen	
Försvarmaktens logistik	Stockholm	
Skolor och centrum		
Militärhögskolan Karlberg	Solna	
Militärhögskolan Halmstad	Halmstad	

Markstridsskolan	Skövde
Sjöstridsskolan	Karlskrona
Luftstridsskolan	Uppsala
Försvarsmaktens tekniska skola	Halmstad
Totalförsvarets skyddscentrum	Umeå
Försvarsmaktens sjukvårds- centrum	Göteborg
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum	Eksjö
Försvarsmaktens telenät- och markteleförband	Örebro

Avslag på propositionen

I några motioner föreslås att regeringens *proposition 2004/05:43* skall *avslås*.

I *fyrpartimotion 2004/05:Fö38* (m, fp, kd, c) av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson *föreslås* sålunda att riksdagen *avslår propositionen* och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till en större grundorganisation som tar sin utgångspunkt i den ekonomiska ram för budgetperioden och den inriktning av försvaret som anges i motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c).

Cecilia Wigström (fp) föreslår också i *motion 2004/05:Fö31* att riksdagen *avslår propositionen* och begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag (yrkande 1).

Utskottet har vid sin behandling av den ekonomiska ram för budgetperioden som föreslagits i motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) avstyrkt motionens förslag om en högre ekonomisk ram än regeringens. Något ekonomiskt utrymme för en större organisation finns således inte. Utskottet ser i övrigt heller ingen anledning till att regeringens proposition skall avslås. Härav följer att utskottet *avstyrker* fyrpartimotion 2004/05:Fö38 (m, fp, kd, c) av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson samt motion 2004/05:Fö31 (fp) (yrkande 1).

Regeringen bör återkomma

I flera motioner bl.a. i en gemensam fyrpartimotion av Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna samt i en partimotion av Vänsterpartiet begärs *nya förslag och underlag* om Försvarsmaktens grundorganisation.

Utskottet har förutom de redovisningar som ligger till grund för regeringens överväganden i propositionen också fått kompletterande bakgrundsunderlag av Arbetsgruppen för Försvarsmaktens grundorganisation för sitt ställ-

ningstagande om Försvarsmaktens grundorganisation. Utskottet anser inte att ytterligare underlag behöver tas fram för att ett beslut skall kunna fattas av riksdagen om organisationen.

Utskottet *avstyrker* således motionerna 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 3, 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 19 och 20, 2004/05:Fö1 (c) yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö7 (v) yrkandena 2, 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö9 (v) yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö30 (v) i denna del, 2004/05:Fö17 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö24 yrkande 2, 2004/05:Fö27 (fp) yrkande 3, 2004/05:Fö33 (kd) yrkandena 1 i denna del och 2.

Utgångspunkter

I *fyrpartimotion* 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) av Fredrik Reinfeldt, Lars Leijonborg, Göran Hägglund och Maud Olofsson anföras att det bör övervägas om det behövs ytterligare utbildningsplattformar för att klara de internationella insatserna (*yrkande 5*). Allan Widman m.fl. (fp) framhåller i *kommitémotion* 2003/04:Fö243 att vilka förband som skall läggas ned uteslutande bör styras av ett övergripande nationellt försvarsintresse (*yrkande 10*). Agne Hansson (c) menar i *motion* 2004/05:Fö3 att det bör finnas *militär verksamhet i varje län* (*yrkande 3*).

Utskottet har ovan redovisat sin uppfattning om dimensioneringen av antalet enheter för utbildning av olika förband. Något utrymme för ytterligare enheter anser utskottet inte att det finns. Utskottet har vidare ingen erinran mot de aspekter som utgjort grund för arbetet med den nya organisationen, nämligen försvarspolitiska, ekonomiska, regionalpolitiska, arbetsmiljömässiga och miljöpolitiska aspekter. Utskottet *avstyrker* därmed motionerna 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c) yrkande 5, 2003/04:Fö243 (fp) yrkande 10 och 2004/05:Fö3 yrkande 3.

Stockholmsområdet, Göteborgsområdet, Värmland, Strängnäs, Gotland, Blekinge, Kalmar, Östersund, Arvidsjaur, Boden och helikoptrar

I ett sextiototal motionsyrkanden om grundorganisationen tas frågor upp som rör olika förbandstyper och var de skall finnas. Inom ramen för den övergripande dimensioneringen av grundorganisationen som utskottet ställt sig bakom godtar utskottet också vad regeringen anför om vilka förband som skall finnas kvar, läggas ned, omlokaliseras och nyinrättas. Utskottet accepterar därmed den detaljorganisation som regeringen föreslår.

Utskottet vill i detta sammanhang dock starkt understryka vikten av att regeringen vidtar kraftfulla åtgärder för att kompensera de regioner som påverkas mest negativt av förändringarna. Utskottet tänker då i första hand på Arvidsjaur, Östersund, Värmland och Gotland.

Därmed *avstyrker* utskottet motionerna 2004/05:Fö238 (m), 2003/04:Fö260 (s) och 2004/05:Fö29 (m) om Stockholmsområdet,

motionerna 2004/05:Fö236 (m), 2004/05:Fö255 (s), 2004/05:Fö25 (fp, m, kd, c) yrkandena 3–6 och 2004/05:Fö31 (fp) yrkandena 2–5 om Göteborgsområdet,

motionerna 2004/05:Fö244 (kd), 2004/05:Fö9 (v) yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö30 (v) i denna del, 2004/05:Fö12 (s), 2004/05:Fö14 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö22 (c) yrkandena 2–4 och 2004/05:Fö27 (fp) yrkandena 4–7 om Värmland,

motion 2004/05:Fö13 (c, fp) yrkande 1 om Strängnäs,

motionerna 2004/05:Fö3 (c) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö26 (s), 2004/05:Fö32 (c) yrkandena 1 och 2 samt 2004/05:Fö34 (fp) om Gotland,

motionerna 2003/04:Fö244 (c), 2004/05:Fö245 (kd) och 2004/05:Fö36 (kd, m, fp, c) om Uppsala,

motionerna 2003/04:Fö228 (s) och 2004/05:Fö16 yrkande 2 om Blekinge

motionerna 2004/05:Fö3 (c) yrkande 4, 2004/05:Fö5 (fp), 2004/05:Fö6 (v), 2004/05:Fö10 (m) och 2004/05:Fö15 (kd) om Kalmar,

motionerna 2004/05:Fö1 (c) yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö7 (v) yrkandena 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö19 (s) yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö33 (kd) yrkande 1 i denna del och 2004/05:Fö35 (m) om Östersund,

motionerna 2004/05:Fö8 (v) yrkande 21, 2004/05:Fö2 (m) yrkande 3 och 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 3 om Arvidsjaur,

motion 2004/05:Fö24 (fp) yrkande 4 om Boden,

motionerna 2004/05:Fö8 (v) yrkandena 22–24, 2003/04:Fö253 (fp, m, kd), 2003/04:Fö262 (s), 2004/05:Fö222, 2004/05:Fö256 (s), 2004/05:Fö260 (fp), 2004/05:Fö2 (m) yrkande 2, 2004/05:Fö18 (c) yrkande 2, 2004/05:Fö37 och 2004/05:Fö237 om helikoptrar.

Övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor

I ett antal motionsyrkanden tas olika frågor om *övnings- och skjutfält samt mark- och miljöfrågor* upp.

Utskottet anser att övnings- och skjutfälten är av stor betydelse för att Försvarsmakten skall kunna lösa sina uppgifter nu och i framtida situationer som kan uppstå. För att inte hindra utvecklingen på avvecklingsorterna utgår utskottet dock från att övnings- och skjutfält som inte behövs för verksamheten saneras och lämnas av de berörda myndigheterna Försvarsmakten och Fortifikationsverket så snart det låter sig göras.

Utskottet utgår vidare från att Försvarsmakten fortsätter arbetet med att förbättra miljöhänsynen i dess verksamhet.

När det gäller Älvdalens skjutfält har utskottet tidigare vid olika tillfällen uttalat sig positivt om de utmärkta övningsbetingelser som råder där och har samma uppfattning nu.

De aktuella motionerna är därmed till stor del tillgodosedda. Utskottet *avstyrker* motionerna 2003/04:Fö201 (m), 2003/04:Fö202 (m), 2004/05:Fö202 (m), 2003/04:Fö204 yrkandena 1–3, 2004/05:Fö14 yrkande 3, 2003/04:Fö223 (s), 2003/04:Fö226 (fp) yrkandena 1–4, 2004/05:Fö232 (fp) yrkandena

1–4 , 2004/05:Fö234 (v), 2004/05:Fö220 (s), 2004/05:Fö13 (c, fp) yrkande 2, 2004/05:Fö23 (s) och 2003/04:Fö224 (c).

Gemensam europeisk militär pilotutbildning

I några motioner framhålls att den *gemensamma europeiska militära pilotutbildningen*, som nu studeras av ett antal länder, i Sverige bör lokaliseras till Östersund respektive Uppsala.

Från svensk sida har under arbetets gång förts fram att Söderhamn är det bästa svenska alternativet för en sådan utbildning. Därmed *avstyrker* utskottet motionerna 2003/04:Fö237 (fp) yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Fö252 (kd, m, fp) yrkandena 1 och 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (m, fp, kd, c)

av Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Carl-Axel Roslund (alla m), Allan Widman och Heli Berg (alla fp), Erling Wälivaara (kd) samt Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Fö21 yrkande 1, 2004/05:Fö18 yrkande 1, 2004/05:Fö24 yrkande 1, 2004/05:Fö25 yrkande 1 och 2004/05:Fö27 yrkande 1; i de delar som behandlas i detta betänkande.

Riksdagen bifaller vidare motion 2004/05:Fö21 yrkande 4 *om internationell förmåga*.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 4 om *mål för totalförsvaret*. och avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkande 3, 2003/04:Fö243 yrkande 3, 2003/04:Fö259 yrkande 1 och 2003/04:U256 yrkande 2.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 6 att det av riksdagen tidigare beslutade *målet* för verksamhetsområdet det *civila försvaret* upphör att gälla.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 10 om en *reducering av den ekonomiska ramen*.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 5 om *Försvarsmaktens operativa förmåga*.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 3 om *nedsättning av kapital för Musköanläggningen*.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 7 om *inriktning av insatsorganisationen* samt avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkandena 4 och 5, 2002/03:Fö260 yrkande 2, 2003/04:Fö264 yrkande 2 och 2004/05:U314 yrkande 7, 2003/04:Fö214 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö241 yrkandena 2–6, 2003/04:Fö243 yrkande 9, 2003/04:U258 yrkande 1, 2003/04:Fö259 yrkande 8 och 2003/04:Fö267 yrkandena 2–6.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 8 om *internationell förmåga* och avslår motionerna 2002/03:Fö218 yrkandena 1–3, 2002/03:Fö240 yrkandena 3 och 4, 2002/03:Fö254 yrkandena 8 och 9, 2003/04:Fö264 yrkande 3, 2004/05:Fö8 yrkandena 7, 8 och 10.

Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 punkt 2 om *exportstöd* och avslår motion 2002/03:Fö261 yrkande 4.

Ställningstagande

Säkerhetspolitiken har förändrats. Tidigare hot har ersatts av andra hot mot Sveriges fred och säkerhet. Bland dessa kan nämnas terrorism, regionala konflikter och spridning av massförstörelsevapen. Försvaret skall inte bara klara dagens hot, utan måste också kunna möta morgondagens osäkerhet. Därför är omställningsprocessen från ett förrådsställt invasionsförsvar till ett flexibelt insatsförsvar, som kan användas såväl inom Sveriges gränser som i internationella insatser, oerhört viktig. Att snabbt och enkelt anpassa det svenska försvaret till förändrade hot och förutsättningar har visat sig vara såväl svårt som ekonomiskt kostsamt och ta längre tid än vad regeringen trott.

Sverige bör öka sitt internationella engagemang. Svenskt försvar bör på sikt klara av att samtidigt leda och delta i två långvarigt pågående insatser av bataljonsstorlek och samtidigt med mindre enheter delta på ytterligare några platser. Sverige bör därutöver aktivt delta i uppbyggandet av EU:s nya snabbinsatsstyrkor (s.k. battle groups). Inledningsvis bör Sverige organisera en snabbinsatsstyrka tillsammans med ett eller flera länder, t.ex. Finland. Målet är att Sverige på sikt skall ha kapacitet att sätta upp en egen snabbinsatsstyrka eller att delta i två olika snabbinsatsstyrkor tillsammans med andra länder. Med i dag känd planering måste Sverige 2007 kunna ställa upp med ca 1100 man. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är vår gemensamma bedömning att omställningen från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar på lite sikt gör det möjligt med något lägre ekonomiska anslagsnivåer än i dag, även med den höjda ambition som här redovisas när det gäller försvarets internationella uppgifter.

Det är vår gemensamma bedömning att det innehåll som redovisas i proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar inte kommer att kunna genomföras med den ekonomiska ram som regeringen presenterat för perioden 2005–2007. Ramen är för snäv och bäddar för nya svarta hål som gör att Sverige inte kan leva upp till de krav som fred och säkerhet i vår tid ställer.

Riksdagen bör därför avslå de återstående förslag i regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar, som behandlas i detta betänkande. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till försvarspolitisk inriktning inom en ekonomisk ram för perioden som svarar mot Försvarsmakens uppgifter.

2. Civila internationella krisinsatser (punkt 2) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö8 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Vänsterpartiet anser att frågan om de förebyggande civila internationella insatserna är av stor vikt. Konflikter utvecklas och grundas i bristande demokrati och jämlikhet, fattigdom, brist på jämställdhet och grova brott mot mänskliga rättigheter. En orättfärdig fördelning av makt och inflytande eller maktanspråk från vissa grupper skapar konflikter vars yttersta konsekvens är väpnad strid.

Syftet med de civila och förebyggande krishanteringsinsatserna är att stävja en konflikt och därmed undvika att den blir väpnad. I EU:s krishantering har fokus riktats mot militära insatser och därmed har de förebyggande insatserna inte fått den uppmärksamhet och den prioritering som är nödvändig för att undvika eskalering.

Regeringen skriver i propositionen att den kommer att initiera ett arbete för att utveckla den civila verksamheten inom området. Sverige har genom sin utrikesminister Laila Freivalds i november 2004 initierat civila snabbinsatsresurser inom ramen för EU med en förmåga att kunna sända ut insatsgrupper 5–10 dagar efter beslut. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet som behandlade svensk säkerhetspolitik såg positivt på arbetet med att utveckla konceptet med civila snabbinsatsstyrkor som kan användas i ett tidigt skede av en konflikt.

Ett ökat engagemang från svensk sida kräver också ekonomiska resurser. När det gäller resurser för snabba behov bör ett särskilt anslag eller avsatta ekonomiska resurser tillskapas.

Utskottet skriver att det utgår från att regeringen återkommer i frågan om det arbete som den initierat att utveckla den civila internationella verksamheten, ger skäl till det. I stället borde utskottet, med tanke på det svenska initiativet, bejaka att regeringen får i uppdrag att förbättra de ekonomiska villkoren för de civila insatserna och få ett uppdrag att skapa ett särskilt anslag eller avsätta resurser för detta ändamål.

3. Terrorism (punkt 4) (m, fp, kd, c)

av Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Carl-Axel Roslund (alla m), Allan Widman och Heli Berg (alla fp), Erling Wälivaara (kd) samt Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö21 yrkande 6 och avslår motionerna 2002/03:Fö254 yrkandena 1 och 2, 2003/04:Fö209 yrkande 2, 2003/04:Fö242 yrkande 5 och 2003/04:Fö264 yrkandena 1, 6 och 7.

Ställningstagande

Det är vår gemensamma uppfattning att *Försvarsmakten* skall ges *befogenheter*, efter begäran och under ledning av civila myndigheter, att kunna delta i bevakningen av civila skyddsobjekt för att kunna avvärja exempelvis *terrorhot*. En ny lagstiftning bör öppna för att försvarets resurser kan användas vid kvalificerad våldsanvändning vid svåra terroristhot.

Utgångspunkten är att sådana insatser sker efter framställning från och under ledning av polismyndighet. Vad ovan anförts om användningen av *Försvarsmakten* i fred bör ges regeringen till känna.

4. Kvinnlig totalförsvarsplikt (punkt 9) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:Fö212 yrkande 2, 2003/04:Fö218 yrkande 1 och 2004/05:Fö8 yrkande 9 samt bifaller delvis motionerna 2001/02:U6 yrkande 4, 2002/03:Fö223, 2002/03:Fö235, 2002/03:Fö240 yrkande 6, 2002/03:A366 yrkande 6, 2003/04:Fö222, 2003/04:Fö233, 2003/04:Fö238 yrkande 4, 2003/04:Fö254 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö224 och 2004/05:Fö249.

Ställningstagande

Av tradition är militärer män. Att detta skulle bero på att män är bättre lämpade att arbeta i grupper, eller skulle ha speciella gener som gör dem mer lämpade att bruka skjutvapen, finns det sannolikt i dag inte någon som tror.

Sverige har sedan länge en värnpliktslag som speglar den ovan nämnda traditionen om män som militärer. I viss mån har den under senare år luckrats upp en smula för att tillåta värnpliktsutbildning för kvinnor. Denna utbildning sker på frivillig väg.

Vänsterpartiet anser att Sverige skall införa allmän värnplikt, vilket innebär att både kvinnor och män skall omfattas av totalförsvarsplikten.

Jag delar inte utskottets bedömning att argumenten mot införande av en könsneutral plikt skulle väga tyngre än skälen som talar för. Tvärtom. Motiven för allmän värnplikt bygger på den demokratiska idén om att det militära våldsmonopolet skall ha en folklig förankring. Alla samhällsgrupper skall vara representerade inom *Försvarsmakten*. Risker med en rekrytering som inte bygger på plikt, utan på ett frivilligt val, är att bara vissa sociala och ekonomiska samhällsgrupper eller personer med stort intresse för det militära söker sig till utbildningen inom *Försvarsmakten*. Detta gäller naturligtvis för såväl kvinnor som män. Att införa allmän värnplikt vore bra för försvaret, för Sverige och för jämställdheten. Det kan svårligen bli ett jämställt försvar om inte alla inblandade finns där på samma premisser. En av uppgifterna i det

nya försvaret är att Försvarsmakten i större utsträckning än tidigare skall bidra till fred och säkerhet i vår omvärld. I dag är det få kvinnor som ingår i Försvarsmaktens internationella styrkor. Väpnade konflikter och kriser drabbar den civila befolkningen mycket hårt. Kvinnor och barn är särskilt utsatta. Försvarsmaktens internationella uppdrag innebär ofta att ha kontakt med dessa människor, med kvinnor som ofta har varit med om traumatiska händelser kopplade till militära handlingar, som t.ex. blivit våldtagna och misshandlade som ett led i krigföringen. Kontakten med dem skulle ha kunnat underlättas av att fler kvinnor ingår i de internationella insatserna. Dagens värnpliktssystem försvårar Försvarsmaktens möjligheter att rekrytera kvinnor till utlandstjänst, eftersom förutsättningen för tjänsten som regel är att man genomgått värnpliktsutbildningen.

Det kommer inte att innebära en upprustning i reella tal att införa allmän värnplikt. Till försvaret skall inte fler värnpliktiga tas ut än vad det finns behov av. Under flera år har det i praktiken funnits ett urvalssystem för rekrytering, som inneburit att många män inte behövt fullgöra sin totalförsvarsplikt. Detta innebär, precis som tidigare, att alla som mönstrar inte kommer att bli uttagna och placerade för en befattning eller i en verksamhet, men att urvalet för rekrytering görs av en hel årskull av både kvinnor och män.

Ett argument som framförts mot att införa en könsneutral totalförsvarsplikt i dagsläget, är att det då skulle bli ännu fler unga män som vill göra sin värnplikt som inte kommer att få det. De kommer att bli utslagna av kvinnor. Samma argumentation har använts gång efter annan i historien för att hålla tillbaka kvinnor. När det slutligen blev tillåtet för kvinnor att utbilda sig till präster, hette det i debatten att nu skulle män som var kallade riskera att inte få fullgöra sin plikt.

Vänsterpartiet har svårt att ta en sådan argumentation på annat sätt än att den handlar om ett gammeldags könstänkande. Försvarsutskottet skriver redan i sitt betänkande Totalförsvarsplikten (2001/02: FöU3): "Utskottet har förståelse för motionärernas jämställdhetsargument liksom för att en väsentligt bredare rekryteringsbas och en jämnare könsfördelning borde leda till kvalitetsförbättringar i totalförsvaret. Antalet kvinnor i försvaret bör således öka." Dess argument har fortfarande kvar sin tyngd och relevans.

Vänsterpartiet anser att det nu är hög tid att införa en verkligen allmän totalförsvarsplikt.

Jag yrkar därför bifall till partimotion 2004/05:Fö8 yrkande 9, kommittémotion 2002/03:Fö212 yrkande 2 och kommittémotion 2003/04:Fö218 yrkande 1.

5. Avgångar under plikttjänstgöring (punkt 11) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö242 yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Förtida avgångar från totalförsvarsplikten är ett stort problem. Ett problem som vare sig är nytt eller okänt för Försvarsmakten. Det är ett bekymmer för den enskilde personen som ofta hamnar i en situation där det är för sent att söka utbildningar och samtidigt är han/hon utan arbete. Det är ett bekymmer för den enskilda utbildningsplatsen som plötsligt står utan den beräknade utbildningsvolymen. Det är ett bekymmer för Försvarsmakten i stort, då de förtida avgångarna är kostsamma.

Försvarsmaktens målsättning avseende förtida avgångar är att dessa inte skall uppgå till mer än 7 % av den årliga värnpliktskullen. Trots att arbete bedrivs med att minska avgångarna är målsättningen i dag långt ifrån uppnådd.

Exempel på enskilda förband som effektivt har minskat sina avgångar finns dock, vilket då har uppnåtts genom lokala handlingsplaner som verkat på kort och på lång sikt.

Statistiken visar att de förband som själva tagit initiativ till forskning, handlingsplaner och förändrad metodik har lyckats sänka sina avgångar. Enligt Vänsterpartiet bör samtliga förband åläggas att upprätta handlingsplaner som, med både kort och långt perspektiv, syftar till att minska avgångarna under värnplikten.

I dag existerar heller ingen central policy för att följa upp förbandens arbete med att minska förtida avgångar under värnplikten. För att uppnå bättre resultat bör en sådan policy upprättas, med uppgift att kontrollera och följa upp förbandens arbete genom det verktyg som tidigare nämnda handlingsplaner innebär.

En sådan policy ska inte ha till uppgift att centralstyra de åtgärder som bedrivs på de olika förbanden då det är så skiftande utbildningar och förhållanden i övrigt på de olika militära förbanden.

Genom en central policy kan Försvarsmakten på ett bättre sätt åskådliggöra vilka åtgärder som har gett goda resultat, beroende på förband, samt identifiera åtgärder som kan, respektive inte kan, tillämpas på andra förband.

Utskottet skriver att det bör ankomma på regeringen och myndigheterna att bestämma vilka åtgärder som erfordras för att minska de förtida avgångarna. Det är formellt riktigt. Men utskottet kan genom att ställa sig bakom motionens förslag ge regeringen utskottets uppfattning att en central policy och upprättandet av lokala handlingsplaner kan vara hjälpinstrument i det arbetet.

Jag yrkar därför bifall till kommittémotion 2004/05:Fö242 yrkandena 5 och 6.

6. Ekonomiska förmåner (punkt 13) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö242 yrkande 1 och avslår motionerna 2002/03:Fö205, 2004/05:Fö209 yrkandena 1–3 och 2004/05:Fö242 yrkande 4.

Ställningstagande

De totalförsvarspliktigas bostadsbidrag utgår i dag från den hyra man betalar, dock högst med en schablonmässig summa, ett tak som grundar sig på den generella bostadskostnaden i regionen. Storleken på schablontaket är olika beroende på i vilken region man bor. I vissa regioner är detta bidragstak så lågt satt att det inte täcker hyran.

Förutom bostadsbidraget utgår ett hyrestillägg på, i dagsläget, 350 kr per månad för att täcka kringkostnader utöver hyran. Detta gäller t.ex. fasta telefonavgifter, el, TV-licens och hemförsäkring m.m. Enligt Värnpliktsrådets beräkningar krävs en höjning av bidraget till 700 kr per månad för att täcka de ovan nämnda kostnaderna. Det kan finnas särskilda skäl till att bostadsbidrag kan utgå om man skaffat lägenhet efter inryckning. I dag utgår inte bostadsbidrag i dessa fall. På grund av bostadsbrist i många kommuner tvingas bostadssökande att ta en lägenhet om man får erbjudande om det.

Tiden direkt efter utryckning har de värnpliktiga i dag ett begränsat ekonomiskt skyddsnät att luta sig mot ifall de inte får ett arbete eller börjar studera direkt efter avslutad utbildning. Något bostadsbidrag för tiden efter utryckning, t.ex. under två månader, finns inte i reglerna i dag.

Utskottet hänvisar till vad regeringen har uttalat i propositionen där regeringen överväger en ordning med årlig omräkning av de totalförsvarspliktigas ersättningar. Något som, enligt min bedömning, inte är tillräckligt i detta fall, då regeringen i propositionen talar om dagersättning och utryckningsbidrag. Vänsterpartiet anser att en utredning bör få i uppdrag att utreda hur de totalförsvarspliktigas bostadsförmåner kan förbättras.

Jag yrkar därför bifall till kommittémotion 2004/05: Fö242 yrkande 1.

7. Yrkesofficerare (punkt 14) (m, fp, kd, c)

av Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Carl-Axel Roslund (alla m), Allan Widman och Heli Berg (alla fp), Erling Wälivaara (kd) samt Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö21 yrkande 7 i denna del och avslår motion 2004/05:Fö218.

Ställningstagande

Utskottets majoritet ansluter sig till regeringens bedömning av hur Försvarsmakten skall försörjas med yrkesofficerare. Denna bedömning, som redovisas under utskottets ställningstagande i betänkandet, kan vi i huvudsak också ansluta oss till, men vi vill gå ytterligare ett steg. Det framtida insatsförsvaret behöver en befälskår med tyngdpunkt i åldern 20–40 år. Huvuddelen av officerskåren bör därför växla karriär till civila yrken vid 35–40 år ålder. Vi anser därför att Sverige bör följa den modell som huvuddelen av Västeuropas länder redan har infört, nämligen att yrkesofficerare kan anställas i en ny och tidsbegränsad form.

8. Internationell test- och övningsverksamhet (punkt 22) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö8 yrkandena 16 och 17 och avslår motionerna 2003/04:Fö239, 2004/05:Fö2 yrkande 1 och 2004/05:Fö20.

Ställningstagande

I utredningen Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) redovisar utredaren förutsättningarna för att utveckla internationell testverksamhet och bi- och multinationell övningsverksamhet på svenskt territorium.

Gemensamma övningar mellan svenska och utländska förband har förekommit på svenskt territorium inför fredsbevarande operationer i FN:s regi. Dessa övningar med andra länder genomfördes såväl bilateralt som i konstellationer som omfattar flera länder.

Denna verksamhet har genomförts under en följd av år. Tillstånd av regeringen har givits i varje enskilt fall. En av utredarens slutsatser är att detta skall ske i första hand med de nordiska länderna, de traditionellt neutrala

staterna samt medlemsstaterna inom EU och med samma kriterier som för export av krigsmateriel.

Regeringen påtalar att man fortsatt bör ge tillstånd i varje enskilt fall. Då erfarenheterna visar att de från början mycket stränga reglerna för vapenexport tolkats alltmer generöst vad gäller länder med brister inom medborgerliga fri- och rättigheter och även vad gäller krigsmaterielexport till länder som är inbegripna i väpnad konflikt, bör regeringen tydliggöra grundvalarna för tillstånd och därmed exkludera dem som enligt den strängare tolkningen inte kan vara mottagare för vapenexport från Sverige och därmed inte tillåts att öva på svenskt territorium. Det är också viktigt att hålla klara linjer till militära allianser. Test- och övningsverksamhet inom landet skall således inte vara öppen för Nato som organisation.

I Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77) skriver utredaren: ”Liksom vid export av krigsmateriel bör regeringens ställningstagande baseras på en helhetsbedömning av alla betydelsefulla omständigheter som rör den specifika framställningen”. Våra erfarenheter av hur reglerna kring export av krigsmateriel i realiteten fungerat gör att Vänsterpartiet anser det nödvändigt med en skarpare skrivning om vilka som kan delta i militärövningar inom landets gränser. När vi i dag kan se hur krigförande länder, såsom USA och Storbritannien – båda inblandade i ett folkrättsligt otillåtet krig – får köpa krigsmateriel, anser vi att skarpare praxis bör gälla än den som för närvarande gäller vid export av krigsmateriel.

Jag yrkar därför bifall till motion 2004/05:Fö8 yrkandena 16 och 17.

9. Försvarsmaktens grundorganisation (punkt 24) (m, fp, kd, c)

av Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Carl-Axel Roslund (alla m), Allan Widman och Heli Berg (alla fp), Erling Wälivaara (kd) samt Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Fö38 och 2004/05:Fö21 yrkandena 3 och 5, bifaller delvis motionerna 2003/04:Fö243 yrkande 10, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö3 yrkande 3, 2004/05:Fö7 yrkandena 2, 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 yrkandena 19 och 20, 2004/05:Fö9 yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö17 yrkande 2, 2004/05:Fö24 yrkande 2, 2004/05:Fö27 yrkande 3, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkande 1 och 2004/05:Fö33 yrkandena 1 i denna del och 2, avslår proposition 2004/05:43 punkterna 1–4 samt avslår motionerna 2003/04:Fö228, 2003/04:Fö244, 2003/04:Fö253, 2003/04:Fö260, 2003/04:Fö262, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö2 yrkandena 2 och 3, 2004/05:Fö3 yrkandena 1, 2 och 4, 2004/05:Fö5, 2004/05:Fö6, 2004/05:Fö7 yrkandena 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 yrkandena 21–24, 2004/05:Fö9

yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö10, 2004/05:Fö12, 2004/05:Fö13 yrkande 1, 2004/05:Fö14 yrkande 2, 2004/05:Fö15, 2004/05:Fö16 yrkande 2, 2004/05:Fö18 yrkande 2, 2004/05:Fö19 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö22 yrkandena 2–4, 2004/05:Fö24 yrkandena 3 och 4, 2004/05:Fö25 yrkandena 3–6, 2004/05:Fö26, 2004/05:Fö27 yrkandena 4–7, 2004/05:Fö29, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkandena 2–5, 2004/05:Fö32 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö33 yrkande 1 i denna del, 2004/05:Fö34, 2004/05:Fö35, 2004/05:Fö36, 2004/05:Fö37, 2004/05:Fö222, 2004/05:Fö236, 2004/05:Fö237, 2004/05:Fö238, 2004/05:Fö244, 2004/05:Fö245, 2004/05:Fö255, 2004/05:Fö256 och 2004/05:Fö260.

Ställningstagande

I proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar begärde regeringen att riksdagen inte skall fatta beslut om Försvarsmaktens grundorganisation. Detta skulle bryta en mångårig parlamentarisk praxis. Moderaterna, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet (Allians för Sverige) avvisade därför i motion 2004/05:Fö21 regeringens förslag och anförde att beslutet om det svenska försvarets grundorganisation även i fortsättningen skall fattas av Sveriges folkvalda representanter.

Sedermera har regeringen insett att den inte har någon parlamentarisk majoritet för att överflytta riksdagens beslutsbefogenheter rörande grundorganisationen till regeringen. Därför har den del av försvarspropositionen som redovisade grundorganisationens framtida struktur återkallats av regeringen. Förslag framläggs nu för riksdagens beslutsfattande i en ny proposition (2004/04:43 Försvarsmaktens grundorganisation).

Propositionshanteringen skiljer sig markant från hur andra propositioner hanterats. Materialet som utgör grunden till förslaget till grundorganisation har inte varit utsänt på remiss. Detta förfarande har lett till att underlaget inte har kunnat granskas eller utvärderas av någon. Resultatet har blivit att underlaget brister i trovärdighet och spårbarhet. Inför och efter att regeringens första proposition (2004/05:5 Vårt framtida försvar) presenterades har Allians för Sverige nåtts av en strid ström av uppgifter som var för sig och tillsammans påvisar sådana uppenbara brister i beslutsunderlaget. Vi har också kunnat se allvarliga konsekvenser vad gäller personalförsörjningen och för försvarets personalpolitik. Allians för Sverige ser allvarligt på hur nuvarande förslag slår negativt mot den folkliga förankringen av svenskt totalförsvar. Vi vill även betona att de som är satta att genomföra regeringens förslag till beslut uttryckligen deklarerat att det inte är genomförbart. Från detta håll har också meddelats att de utbildningsplattformar som enligt förslaget ska finnas tillgängliga i framtiden inte utgör tillräcklig grund för att personalförsörja de internationella insatser som vi alla är överens om. Sverige har i dag knappt 700 personer i utlandstjänst. Det är ett lågt antal jämfört med de dagar när Sverige deltog som aktivast i internationella uppgifter.

Antalet konflikter och oroshärddar har inte minskat, tvärtom ökat. Den osäkerhet som i dag präglar stora delar av världen och den tradition som Sverige

har inom ramen för internationella åtaganden gör att vi som land inte bör vara i en situation där vi måste säga nej när FN ber om vår hjälp. Allians för Sverige har högre ambitioner än regeringen vad gäller internationella insatser. För att uppfylla våra internationella åtaganden bör antalet utbildningsplatser öka. Den ekonomiska ram som vi anförde i motion 2004/05:Fö21 skulle möjliggöra fler utbildningsplattformar för Försvarsmakten.

Givet ovan kan Allians för Sverige följaktligen inte stödja regeringens förslag till grundorganisation. Men vi är heller inte beredda att frångå en helhetsyn för att söka korrigera tveksamma eller felaktiga enskildheter i regeringens förslag. I stället anser vi att riksdagen bör avvisa regeringens förslag i dess helhet och begära att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag.

10. Försvarsmaktens grundorganisation (punkt 24) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Fö8 yrkandena 21–24, bifaller delvis motionerna 2004/05:Fö2 yrkande 3, 2004/05:Fö24 yrkande 2.

Riksdagen bifaller proposition 2004/05:43 punkterna 2 och 3 om att omlokalisera respektive inrätta enheter.

Riksdagen med anledning av proposition 2004/05:43 punkterna 1 och 4 beslutar att enheter i Försvarsmakten skall läggas ned och att Försvarsmakten skall vara organiserad och lokaliserad enligt vad som anförs av utskottet med den förändringen att Norrlands dragonregemente (K 4) behålls som organisationsenhet lokaliserad till Arvidsjaur.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Fö243 yrkande 10, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö3 yrkande 3, 2004/05:Fö7 yrkande 2, 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö8 yrkandena 19 och 20, 2004/05:Fö9 yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö17 yrkande 2, 2004/05:Fö21 yrkandena 3 och 5, 2004/05:Fö27 yrkande 3, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkande 1, 2004/05:Fö33 yrkandena 1 i denna del och 2 samt 2004/05:Fö38.

Riksdagen avslår vidare motionerna 2003/04:Fö228, 2003/04:Fö244, 2003/04:Fö253, 2003/04:Fö260, 2003/04:Fö262, 2004/05:Fö1 yrkandena 2 i denna del och 3 i denna del, 2004/05:Fö2 yrkande 2, 2004/05:Fö3 yrkandena 1, 2 och 4, 2004/05:Fö5, 2004/05:Fö6, 2004/05:Fö7 yrkandena 3 i denna del och 4 i denna del, 2004/05:Fö9 yrkande 2 i denna del, 2004/05:Fö10, 2004/05:Fö12, 2004/05:Fö13 yrkande 1, 2004/05:Fö14 yrkande 2, 2004/05:Fö15, 2004/05:Fö16 yrkande 2, 2004/05:Fö18 yrkande 2, 2004/05:Fö19 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö22 yrkandena 2–4, 2004/05:Fö24 yrkandena 3

och 4, 2004/05:Fö25 yrkandena 3–6, 2004/05:Fö26, 2004/05:Fö27 yrkandena 4–7, 2004/05:Fö29, 2004/05:Fö30 i denna del, 2004/05:Fö31 yrkandena 2–5, 2004/05:Fö32 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Fö33 yrkande 1 i denna del, 2004/05:Fö34, 2004/05:Fö35, 2004/05:Fö36, 2004/05:Fö37, 2004/05:Fö222, 2004/05:Fö236, 2004/05:Fö237, 2004/05:Fö238, 2004/05:Fö244, 2004/05:Fö245, 2004/05:Fö255, 2004/05:Fö256 och 2004/05:Fö260.

Ställningstagande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har kommit överens om en budgetram för reduceringar av försvarets budget. Inom denna budgetram har Vänsterpartiet föreslagit två förändringar av Försvarsmaktens grundorganisation.

Vänsterpartiet ställer sig bakom regeringens förslag till grundorganisation med två förändringar. *Arvidsjaur* är den ort som är ojämförbart mest försvarsmaktsberoende. Inom Försvarsmakten arbetar 8,3 % av alla sysselsatta på orten. Man har mycket goda övningsbetingelser, bedriver en bra verksamhet och inte minst har man successivt fått ner de förtida avgångarna till 9 % (augusti 2004 som ”normalt” skulle ha visat på 13–14 %) från 28 % 2002 och 20 % 2003 vilket visar att man har en bra utbildningsinriktning. Med Försvarsmaktens framtida inriktning kommer internationell verksamhet att få en allt större betydelse. Att intressera värnpliktiga för utlandsuppdrag är därför av avgörande betydelse för hur de internationella uppdragen kan personalförsörjas. I dag tjänstgör 23 av de i Arvidsjaur anställda yrkesofficerarna i utlandsstyrkan. Det visar att denna utbildning och kompetens behövs även i framtiden. Av de värnpliktiga som ryckte ut i mars/april i år uppgav 79 % att de var intresserade av internationella uppdrag. En mycket hög siffra med tanke på att FM anser att man måste ha 30 % av de värnpliktiga som är beredda att gå ut internationellt om man skall klara att personalförsörja dem. Detta är fakta som inte kan avfärdas. Jägarförband är en billig verksamhet jämfört med andra då man inte handhar tunga fordon eller stridsvagnar eller annan dyr och krävande utrustning. Jägarutbildningen i Arvidsjaur läggs inte ner utan flyttar, enligt förslaget, till Boden. Detta visar, anser jag, att Ag GRO inte har tagit regeringens direktiv om särskild hänsyn till försvarsmaktsberoende på allvar.

Man kan se K 4, I 19 och F 21 som en enhet, som en garnison med de flesta funktioner representerade inom avstånd som möjliggör samövning. Det är argument som används i andra delar av landet.

Som ovan sagts har vi tre partier en budgetöverenskommelse som skall följas. Därför föreslås en omfördelning och lösning inom ram för att kunna behålla K 4 på sin nuvarande plats.

Ag GRO har inte kunna visa den totala ekonomiska omslutningen av grundorganisationsförslaget i förhållande till hela budgetomslutningen under anslaget 6:1. De uppgifter som finns i grundmaterialet omfattar bara hyresreduktionen på totalt 400 miljoner kronor totalt och 22 miljoner kronor i hyres-

reduktion om K 4 flyttar till Boden. Den totala hyreskostnaden för hela förslaget till ny grundorganisation beräknas uppgå till 2,7 miljarder kronor.

Omfattningen av officerare inom föreslagen grundorganisation blir totalt 6 897 personer, de civila blir 2 040 och de värnpliktiga kommer att uppgå till 10 193 personer.

För att komma upp till nuvarande värnpliktsvolym på K 4 krävs 100 värnpliktiga till de 250 som föreslås utbildas i Boden. Det krävs 55 officerare till de 45 som föreslås utbilda de 250 jägarna i Boden. Det går att antalsmässigt omfördela både officerskadern och de värnpliktiga från vissa stora förband till K 4. De civila är dels anställda inom FMLOG, dels direkt av förbandet. Den totala omslutningen av civila medarbetare, exklusive FMLOG, är 2 040.

Kostnaden för de civila kopplade till K 4 omsluter ca 30 miljoner kronor. Även här kan en omfördelning av personal ske, och vissa rationaliseringar är möjliga. Genom flytten till Boden beräknar man att spara in 22 miljoner kronor på hyreskostnaden. En genomgång av den i handlingen redovisade investeringsplanen visar att vissa objekt som logiskt måste ha kostnadsberäknats i hyror om minst 10 miljoner kronor inte kommer att genomföras. Detta innebär att halva hyran kan täckas med dessa förväntade men inte behövda hyreskostnader. Det föreslås investeringar på 50 miljoner kronor i Boden. Hur mycket av detta som beror på flytten av K 4 går inte att utläsa.

Detta skulle betyda att för att budgettekniskt klara ett kvarvarande av K 4 i Arvidsjaur skulle det behövas en omfördelning från andra delar av Försvarsmakten på ca 10 miljoner kronor. Men man slipper kostnader som själva flytten innebär. Dessutom slipper man transport av befäl och värnpliktiga från Boden till övningsområdena i Arvidsjaur, som ju skall behållas, förutom de driftkostnader i övrigt som detta innebär.

Med stöd av vad som anförts ovan föreslås riksdagen besluta om att ge regeringen i uppdrag att med finansiering genom de förslag till omstrukturering av personalutlägggen enligt ovan och en omDispositionering inom Försvarsmaktens totala ram på 10 miljoner kronor besluta att inte flytta Norrlands dragonregemente K 4 till Boden utan behålla det i Arvidsjaur.

För det civila samhället är *räddningstjänst med helikopter* en livsviktig verksamhet. Det har inte minst de senaste 15 årens olyckshändelser visat. I dag har bl.a. Sjöfartsverket avtal med Försvarsmakten om räddningsresurser med helikopter. Eftersom det kräver dygnetruntberedskap föreslås räddningstjänsten skiljas från den militära verksamheten. De tio Superpumahelikoptrarna med sin personal föreslås lyftas ur Försvarsmaktens organisation och organiseras under annan huvudman. Ett alternativ till huvudman är ett statligt ägt flygbolag med räddningstjänst som huvuduppgift. Avnämare för detta flygbolag kan bli Försvarsmakten för militär flygräddning, Sjöfartsverket för sjöräddning, Luftfartsverket för civila flygräddningsuppdrag samt kommuner och landsting för deras behov av sjuktransporter, hjälp vid skogsbränder m.m.

I dag bekostar de olika samhällsintressenterna denna verksamhet genom avtal med Försvarsmakten eller privata flygbolag. Finansieringen av föreliggande förslag måste ju också åligga dessa avnämare för de tjänster som de har

behov av att få utförda. Skillnaden är att man kan renodla räddningstjänstverksamheten på ett bättre sätt än i dag.

De tio Superpumorna kan placeras så de täcker Sveriges intresseområde av flygburen räddningstjänst. Försvarsmakten kan renodla sitt militära behov och det civila samhället får en räddningstjänst med helikopterresurser vars behov är väl dokumenterat.

En utredning bör tillsättas. Denna bör snarast inkomma med förslag till ovan beskrivna organisation. Tills denna utredning är klar bör regeringen pröva om den nuvarande baseringen av Superpumorna kan kvarstå. Det är den framtida organisationen som slutgiltigt bör ta beslut om basering av dessa. Eftersom hela omstruktureringen av grundorganisationerna skall vara genomförd i juni 2006 och Vänsterpartiet föreslår en snabb utredning bör kostnaderna för Försvarsmakten kunna minimeras genom att avvakta med omstrukturering av helikopterverksamheten tills utredningen är klar och slutgiltigt ställningstagande då kan ske.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (m, fp, kd, c)

Av Ola Sundell, Rolf Gunnarsson och Carl-Axel Roslund (alla m), Allan Widman och Heli Berg (alla fp), Erling Wälivaara (kd) samt Eskil Erlandsson (c).

Effekterna av de besparingar som Försvarsmakten tvingas till är stora. Den nödvändiga omställningen mot ett mindre försvar med hög insatsberedskap är på väg att misslyckas. Utvecklingen är på väg mot en kraftigt reducerad krigsorganisation med sina rötter kvar i det gamla invasionsförsvaret. Omställningen – som vi i grunden anser är nödvändig och som vi bejakar – kommer varken att skapa ett nationellt försvar eller ett försvar för internationella insatser. Det avsedda ”både och” blir ”varken eller”. Utvecklingen av det svenska försvaret försvagar därmed Sverige i allmänhet och Sverige i EU-samarbetet i synnerhet.

Till detta kan vi foga budgetuppgörelsen med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Denna resulterade i att Försvarsmakten tvingas till större besparingar i närtid jämfört med de planeringsanvisningar som låg till grund för Försvarsmaktens redovisningar i mars och april 2004.

Signalerna är tydliga. Försvarsmaktens utveckling är kaotisk. Nödvändiga beslut tas inte utgående från välgrundade underlag. Det sparas där det går. Anställda avskedas. Alder går före kompetens. Moderna förband i insatsorganisationen avvecklas i förtid. Cirka 5 000 försvarsanställda förlorar arbetet. Det handlar om var fjärde försvarsanställd som kan komma att varslas på grund av arbetsbrist.

Obalanser

De två tidigare försvarsbesluten har skapat en obalans mellan försvarets organisation och de mål den förväntas uppnå. Detta är en följd av att Försvarsmaktens produktionskapacitet överstiger behovet, inte av att antalet insatsförband är för få. Samtidigt är åldersstrukturen för officerarna inte anpassad till den nya situationen. Behovet av äldre officerare är väsentligt mindre i framtiden än det var i går.

En annan obalans är att formerna för anställning av officerare inte är anpassade till insatsförbandens krav. Antalet officerare som tjänstgör på förband (fartyg, kompani, division, bataljon) är större i insatsförsvaret än i det gamla invasionsförsvaret. Därför måste Försvarsmakten, precis som i de flesta övriga länder, få utveckla en personalförsörjning som tillgodoser detta.

Ytterligare en obalans är att insatsorganisationens kapacitet (kvalitet och antal förband) är för liten för att upprätthålla respekt för Sveriges suveränitet och svara mot våra internationella ambitioner. I grunden handlar de politiska problemen inte om enskilda utbildningsförband. De handlar om ifall Försvarsmakten verkligen kan utveckla den militära kapacitet som behövs för att Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska mål skall kunna uppfyllas.

Ett enskilt militärt angrepp i alla dess former från en annan stat direkt mot Sverige är osannolikt under överskådlig tid. Dock kan det inte uteslutas att det otänkbara kan inträffa. Därför krävs det i insatsorganisationen en större bredd av kompetensbärande förband och modern materiel än vad regeringens politik leder till.

Enligt vår mening borde dessa obalanser rättas till. Först därefter kan omställningen av försvaret fortsätta.

Personalförsörjning

För att fungera behöver försvaret en officerskår som är lämplig för uppgiften. Som vi noterat ovan innebär det att det kommer att krävas en större andel officerare i tjänst på förband och mindre i högre funktioner. Det är uppenbart att nuvarande regelverk måste förändras. Reglerna är otidsenliga och än mindre passar regelverket in när stora förändringar måste ske. Detta senare blir tydligt när försvaret tvingas till att anmäla arbetsbrist och varsla alla som tjänstgör på de förband som skall avvecklas eller flyttas.

Målsättningen måste vara att utbildade anställs samt att uppehåll i rekrytering och utbildning undviks.

Detta drabbar främst unga kvinnor och män som frivilligt sökt sig till en karriär som officer (och som riksdagen gång på gång prioriterat) samt de som frivilligt åtagit sig att delta i internationella insatser och fått erfarenhet från dessa. Regeringens förslag ger inte bara dessa negativa effekter. Förslaget bortser också från behovet av förnyelse och personligt engagemang från de försvarsanställda. Därför krävs särskilda åtgärder för att bibehålla engagemanget i försvaret och för att möjliggöra för dessa att fortsätta sin karriär som officerare. Självfallet innebär det kostnader att behålla och framgent rekrytera dessa i försvarsorganisationen, men det är en investering i framtiden.

Flera alternativ bör övervägas för att forma en förändrad personalstruktur. Ett kan vara att hålla sluttidpunkten för omorganisationens genomförande öppen under treårsperioden för att skapa större utrymme ekonomiskt. Ett annat alternativ kan vara att låna pengar. Ett tredje alternativ är givetvis en kombination av alla tre åtgärderna – förhandlingar, sluttidpunkt för omorganisationen och att låna pengar.

Såväl värnpliktiga som anställda utbildas och verkar i system som formats under det kalla kriget. Inga av de förändringar som genomförts under senare år verkar i riktning mot ett mer insatsberett försvar med högre kvalitet. Förbandsverksamheten bör i ökad omfattning integreras. Därmed kan en effektiv utbildning och ett förbättrat underhåll uppnås. Detta ökar också möjlig-

heten för officerare, soldater och sjömän att öva i sammansatta förband. Utbildningen av högre chefer blir effektivare.

Den utveckling som nu sker har förändrat hela inriktningen av totalförsvaret. Försvarmakten förändras från ett mobiliserande försvar till ett försvar som skall vara insatsberett året runt. Förbanden är mobiliserade och står i varierande grad av beredskap eller är insatta. De internationella insatserna har blivit en del av Försvarmaktens huvuduppgifter. Så småningom demobiliseras förbanden och står i reserv för att senare utgå ur organisationen. Det innebär att Försvarmaktens personalförsörjning måste förändras radikalt.

Även i fråga om värnpliktstjänstgöringen finns stora frågetecken. Det är tveksamt om regeringens föreslagna grundorganisation ger tillräckliga förutsättningar för att uppfylla de internationella åtaganden Sverige gör, både i fråga om FN-insatser och deltagande i EU:s krishanteringsstyrka. Ambitionerna är höga och skall bli ännu högre. Därför bör regler och former för uttagning och utbildning omprövas. Värnpliktssystemet bör förändras så att fler kvinnor engageras i försvaret.

Varje utbildad värnpliktig som inte kommer till nytta genom placering i insatsorganisationen eller internationell tjänst är en tveksam investering i en ny och begränsad ekonomi. Alla åtgärder som syftar till att soldaterna tas till vara på det ena eller andra sättet måste övervägas. Viljan att stå till förfogande för internationell eller nationell beredskap efter genomförd utbildning måste få större betydelse. Utbildningen bör även tas till vara under längre tid än i dag.

Enligt vår mening måste personalförsörjningen förändras. Det behövs såväl ett nytt värnpliktssystem som officerssystem. Annars kommer det "nu omedelbara problemet" att permanentas. Det går självklart att hitta former där människan tas till vara och ges möjligheter till att utvecklas efter förmåga och intresse.

Frivilligrörelsen

Den frivilliga försvarsverksamheten ska bidra till totalförsvarets folkliga förankring. De frivilliga insatserna på ideell grund inom totalförsvaret måste samhället slå vakt om. Den frivilliga verksamheten inom totalförsvaret tar ett stort ansvar för bemanning av organisationer som skall kunna verka vid påfrestningar på samhället i fred, under kris och i krig.

Frivilligrörelsen utgör en rekryteringsgrund och bas för totalförsvaret. Den skall kunna åta sig bemanningsuppdrag av militära förband samt främja långsiktigheten och stabiliteten i den frivilliga rekryteringen till de förband som skall sättas upp för internationella insatser.

Försvarets resurser skall även kunna utnyttjas i fred

Såväl händelserna i Göteborg och tragedin i New York visar på ett antal faktorer som påverkar myndigheternas möjligheter att var för sig eller samlat inom en myndighet göra insatser. Det är därför av stor vikt att myndigheter kan och får samarbeta så att samhällets resurser utnyttjas optimalt. Gemen-

samma operativa och taktiska anvisningar för polisinsatser med stöd från övriga myndigheter inklusive Försvarmakten är en förutsättning för en effektiv och samordnad insats.

Därför är det viktigt att Försvarmakten ges befogenheter, efter begäran och under ledning av civila myndigheter, att kunna delta i bevakningen av civila skyddsobjekt för att kunna avvärja exempelvis terrorhot. Vi har gemensamt i motion och reservation utgått från att en ny lagstiftning snarast bör öppna för att försvarets resurser kan användas vid kvalificerad våldsanvändning vid svåra terroristhot. Utgångspunkten är att sådana insatser sker efter framställning från och under ledning av polismyndighet.

Ekonomi

Försvarmaktens ekonomi påverkas inte bara genom anslagen i statsbudgeten. Utöver det drabbas man av återkommande krav från regeringen på utgiftsbegränsningar som krävs för att statens budgettak skall hållas. Under 2004 har det lagts utgiftsbegränsningar till ett sammanlagt belopp på ca 2,5 miljarder kronor. Konsekvensen är att

- förbandsverksamheten – utbildning, övningar, tid till sjöss och i luften – minskar eller ställs in,
- beställd materiel och tjänster till Försvarmakten måste levereras senare, alternativt att beställd materiel avbeställs med skadeståndskrav som följd samt
- Försvarmakten nödgas ”tvångsspara” motsvarande belopp över till nästa verksamhetsår.

Enligt anslagsförordningen får en myndighet föra över upp till tre procent av årsanslaget till kommande verksamhetsår. Det står även regeringen fritt att begränsa ett anslagssparande genom att dra in redan tilldelade medel, inklusive de tre procenten. År 2003 drogs 487 miljoner kronor in och under innevarande år har 349 miljoner kronor återtagits till statskassan. Inräknat det som fått medföras från 2003 till 2004 är nu Försvarmaktens totala behov att få föra med sig anslagssparande till 2005 uppe i ca 2,6 miljarder kronor.

Den faktiska konsekvensen av detta är att Försvarmakten lever i ett ständigt omplaneringstillstånd, huvudsakligen rörande närtidsplaneringen. Det som i huvudsak då drabbas är förbandsverksamheten och utvecklingsprojekten, dvs. ny materiel som utgör ingången till den eftersträlvade omställningen av Försvarmakten och det internationella samarbetet som utgör grunden för vår framtida försvarsindustri.

Budgetuppgörelsens effekter tillsammans med ökad internationell ambition, som redovisats ovan, ger en reduktion med ytterligare 4,2 miljarder kronor för perioden 2005–2007. Till detta kan läggas en betydande risk för ytterligare stora ekonomiska reduceringar på kort sikt genom utnyttjandet av årliga utgiftsbegränsningar av tilldelat anslag. Genom att på detta sätt utnyttja utgiftsbegränsningar sätter regeringen anslagsförordningen ur spel.

Omställningen av försvaret är rätt. Det är de ständigt nya ekonomiska pålagor i det korta perspektivet som gör att en god tanke riskerar att ointetgöras.

2. Försvarspolitisk inriktning 2005–2007 (punkt 1) (mp)

av Lars Ångström (mp)

Miljöpartiet de gröna står bakom regeringens två propositioner 2004/05:5 Vårt framtida försvar och 2004/05:43 Försvarsmaktens grundorganisation. Genom regeringens samarbete med Miljöpartiet i försvarsfrågan har vi getts tillfälle att sätta rejäla ”gröna avtryck” i Sveriges fortsatta försvarspolitik. Genom vår medverkan fortsätter omställningen av det militära försvaret till en försvarsmakt som i första hand skall bidra till internationell fred och säkerhet. Gamla försvarsstrukturer som var inställda på att möta gårdagens hot avvecklas i en snabbare takt. Reduceringen av militärutgifterna kommer att successivt fortsätta till förmån för satsningar på en ökad civil krisberedskap för att möta de mer sannolika hoten. Den internationella förmågan ökar och resurserna för fredsfrämjande insatser kommer att byggas upp. Den försvarspolitiska beslutsprocessen lämnar de långa, stela försvarsbesluten bakom sig. Försvarspolitiken kommer därmed att kunna bli mer dynamisk och snabbare än tidigare anpassa försvaret till omvärldens krav och förändringar.

På några punkter hade Miljöpartiet eftersträvat en tydligare politik än vad som framkommer i regeringens proposition.

Materielutgifterna är fortfarande för höga. Det är enligt vår mening fortfarande en orimligt hög andel av försvarsutgifterna som satsas på utveckling och anskaffning av ny försvarsmateriel. Miljöpartiet delar ÖB:s uppfattning att materielförsörjningen skall utgå från försvarets operativa behov. Detta har enligt vår mening inte fått tillräckligt genomslag i propositionen. Huvuddelen av Försvarsmaktens materiel kommer att vara toppmodern under överskådlig tid. Det operativa behovet av ny materiel är därför mycket begränsat. Utvecklingen av t.ex. nya ubåtar behövs inte, dels för att de nuvarande kommer att vara fullt moderna i 10–15 år framåt, dels för att behovet av ubåtar för internationella fredsfrämjande insatser är ytterligt begränsat. Likaså måste möjligheten att omförhandla JAS-kontrakten prövas då Försvarsmakten saknar behov av alla de flygplan som beställts. Materielsatsningarna ger intrycket av att i första hand tillgodose försvarsindustrins intresse av nya utvecklingsprojekt och för att främja exportsatsningar. De försvarsindustriella ambitionerna ligger fortfarande på en europeisk stormaktsnivå. Miljöpartiet välkomnar därför att ett enigt utskott kräver ett större inflytande från riksdagens sida över försvarets materielförsörjning. Vi kommer att ta till vara den möjligheten!

Personalförsörjningen bör enligt vår mening ytterligare reformeras. Totalförsvarplikten *för män*, låt vara med uttalanden om ett ökat inslag av frivillighet vid uttagningstillfället, ligger fortfarande som grund för personalförsörjningen. Enligt vår mening bör i princip den lagbundna plikten nu kunna utmönstras. Eftersom det antal vämpliktiga som skall tas ut, främst baseras på behovet att bemanna utlandsstyrkan – och inte på behovet att bemanna för-

band för att försvara Sverige – borde ett helt frivilligt system för både män och kvinnor prövas.

Miljöpartiet kommer också att noggrant följa personaluppsägningarna. Det vore olyckligt om dessa främst drabbar den personal som Försvarsmakten behöver mest av alla – kvinnor och de yngre officerarna.

När det gäller *Försvarsmaktens internationalisering*, dess integrering i EU:s försvarspolitiska samarbetsstrukturer m.m. och samarbetet med Nato, så redovisar Miljöpartiet sina ståndpunkter i dessa frågor i ett särskilt yttrande över betänkandet 2004/05:UFöU2 *Sveriges säkerhetspolitik*

3. Ekonomiska förmåner (punkt 13) (v)

av Berit Jóhannesson (v).

Vänsterpartiets åsikt är att värnpliktiga som lider av alkohol- eller drogproblem måste tas om hand och ges rehabilitering. De värnpliktiga är Försvarsmaktens ansvar och skall på intet sätt ställas utan hjälp när problem av denna art påträffas. Erfarenheter från förband som erbjudit och genomfört rehabilitering visar också att individer som med Försvarsmaktens hjälp sluppit från sitt beroende har blivit mer positivt inställda till Försvarsmakten och dess verksamhet och klarat av sin pliktjänstgöring med högsta vitsord. Givetvis är det av yttersta vikt för genomförandet av rehabilitering är att den värnpliktiges personliga integritet värnas och att högsta möjliga grad av diskretion iakttas.

Utskottet skriver i betänkandet att den värnpliktige, i de fall han fullgör sin tjänstgöring, har rätt till samma rehabilitering som en anställd. Vidare skriver utskottet att i de fall grundutbildningen avbryts är det Försäkringskassans ansvar att hjälpa den unga mannen eller kvinnan med rehabilitering. Det är riktigt som utskottet skriver. På vissa förband är man mycket bra på att ta hand om dem som drabbats av alkohol- eller drogproblem. De stödjer och uppmuntrar den värnpliktige såväl att genomföra en rehabilitering som att slutföra sin grundutbildning. På andra utbildningsplatser är man betydligt oskickligare i detta avseende. Det är, enligt min och Vänsterpartiets mening, viktigt att samtliga utbildningsplatser prioriterar ett handlingsalternativ som uppmuntrar och stödjer den enskilde värnpliktige så att han/hon kan genomföra sin utbildning.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositioner

Proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar

2. Regeringen föreslår att riksdagen dels bemyndigar regeringen att i exportstödjande eller säkerhetsfrämjande syfte genom internationella samarbeten, överlåta förmåga eller som annars kan avvaras för en begränsad tid (avsnitt 7.6),
3. Regeringen föreslår att riksdagen dels bemyndigar regeringen att få sätta ned startkapitalet för Musköanläggningen med skillnaden mellan bokfört värde och den marknadsmässiga värdering av anläggningen som skall ske (avsnitt 10.4),
4. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag om mål för politikområdet Totalförsvar (avsnitt 6.1),
5. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag i fråga om kraven på Försvarsmaktens operativa förmåga (avsnitt 6.2.1),
6. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag att det av riksdagen tidigare beslutade målet för verksamhetsområdet Det civila försvaret upphör att gälla (avsnitt 6.3),
7. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag till inriktning av insatsorganisationen (kapitel 7),
8. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag i frågan om internationell förmåga (avsnitt 7.2.5),
10. Regeringen föreslår att riksdagen dels godkänner regeringens förslag till inriktning att den ekonomiska ramen för utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet skall minska (avsnitt 10.2).

Proposition 2004/05:43 Försvarsmaktens grundorganisation

1. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att lägga ned Jämtlands fältjägarregemente i Östersund, Norrlands dragonregemente i Arvidsjaur, Södermanlands regemente i Strängnäs, Gotlands regemente i Gotland/Visby, Andra ytstridsflottiljen i Haninge/Berga, Älvsborgs amfibieregemente i Göteborg, Sydkustens marinbas i Karlskrona, Ostkust marinbas i Haninge/Berga, Jämtlands flygflottilj i Östersund, Gotlands militärdistriktsstab i Gotland/Visby, Försvarsmaktens Halmstadsskolor i Halmstad, Örlogsskolorna i Karlskrona, Arméns tekniska skola i Östersund, Militärhögskolan i Östersund och Flygvapnets Uppsalaskolor i Uppsala (avsnitt 3.4).

2. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att omlokalisera Artilleriregementet från Kristinehamn till Boden, Första ubåtsflottiljen från Haninge/Berg till Karlskrona, Vaxholms amfibieregemente från Vaxholm till Haninge/Berga, Försvarsmaktens logistik från Karlstad till Stockholm och Försvarsmaktens sjukvårdscentrum från Hammarö till Göteborg (avsnitt 3.4).
3. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att inrätta Marinbasen i Karlskrona, Försvarsmaktens tekniska skola i Halmstad, Sjöstridsskolan i Karlskrona och Luftstridsskolan i Uppsala (avsnitt 3.4).
4. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag att omfattning av Försvarsmaktens grundorganisation och lokalisering av de organisationsenheter som ingår i grundorganisationen (avsnitt 3.7).

Framställning till riksdagen 2003/04:RRS9 Riksrevisionens styrelses framställning angående granskning av försvarets materielförsörjning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad styrelsen anför om att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning av de åtgärder som vidtagits med anledning av granskningen av försvarets materielförsörjning.

Följdmotioner

2004/05:Fö1 av Håkan Larsson (c):

2. Riksdagen begär att regeringen låter en oberoende instans granska kostnaderna för de i propositionen föreslagna flyttningarna av verksamhet från en ort och i stället bygga upp samma verksamhet på en annan ort.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nytt förslag till grundorganisation skall tas fram.

2004/05:Fö2 av Krister Hammarbergh (m):

1. Riksdagen begär att regeringen i särskild ordning lägger fram förslag till utformning och organisation av en internationell test- och övningsverksamhet i enlighet med betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77).
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till utformning av Försvarsmaktens grundorganisation vad gäller stationeringen av den markoperativa helikopterverksamheten i samband med behandlingen av betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77).
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till utformning av Försvarsmaktens grundorganisation vad gäller utformningen av Försvarsmaktens jägar- och underrättelseförband i samband med behandlingen av betänkandet Snö, mörker och kyla (SOU 2004:77).

2004/05:Fö3 av Agne Hansson (c):

1. Riksdagen beslutar i första hand att P 18 på Gotland skall finnas kvar i den framtida försvarsorganisationen.
2. Riksdagen beslutar, under förutsättning att avslag på första att-satsen ges, att militär verksamhet med värnpliktsutbildning skall finnas på Gotland även i framtiden.
3. Riksdagen beslutar att militära grupperingar skall finnas i varje län.
4. Riksdagen beslutar att Kalmargruppen skall finnas kvar i den framtida försvarsorganisationen.

2004/05:Fö4 av Sonia Karlsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att nyutvecklingsprojektet TMS, Torped Mina Sensor, ges fortsatt stöd så att kompetensen inom undervattensteknologin kan bevaras.

2004/05:Fö5 av Sverker Thorén (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nedläggning av militärdistriktsgruppen Kalmargruppen inom Södra militärdistriktet.

2004/05:Fö6 av Lennart Beijer (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avvecklingen av MD-gruppen i Kalmar.

2004/05:Fö7 av Camilla Sköld Jansson (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen återkommer till riksdagen med formellt beslutsförslag i fråga om Försvarsmaktens grundorganisation.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta en oberoende instans granska kostnaderna för de i propositionen föreslagna flyttningarna av verksamhet från en ort för att i stället bygga upp samma verksamhet på annan ort.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nytt förslag till grundorganisation skall tas fram.

2004/05:Fö8 av Lars Ohly m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om hur de ekonomiska villkoren för de civila internationella krisinsatserna skall förbättras.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa ett särskilt anslag för de civila internationella krisinsatserna, jämförbart med dem för internationella militära insatser.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att användandet av tillfälligt anställda soldater inte får innebära att färre tas ut till pliktutbildning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att soldater inte skall hållas anställda utom den tid då styrkan upprätthåller beredskap.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarsmakten i uppdrag att i sin planering av internationella insatsstyrkor se till att uthållighetsfaktorn är en viktig beräkningsgrund för insatser.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen vad gäller personalförsörjningen i snabbinsatser bör minimera antalet meniga soldater i densamma.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en könsneutral allmän värnplikt.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta fram en plan och en tidsram som säkerställer införandet av FN:s resolution 1325:2000 i alla svenska krishanteringsinsatser.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall fortsätta med omförhandlingar med industrin gällande de militära materielsystem som inte längre behövs för Försvarsmaktens uppgifter.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, för test- och övningsverksamhet på svenskt territorium, tillämpa stränga regler vad gäller länder med brister inom mänskliga rättigheter och dem som är inbegripna i väpnade konflikter.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ej tillåta Nato som organisation att bedriva test- och övningsverksamhet på svenskt territorium.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet skyndsamt utarbetar ett realistiskt förslag om hur staten, på kort sikt, kan stödja de orter som drabbas av de nödvändiga nedläggningarna av regementen.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återremiss av förslaget till grundorganisation.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Norrlands dragonregemente K 4 bibehålls i Arvidsjaur.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tillsätter en utredning som får i uppdrag att presentera en organisation där de intressenter som nämns i motionen får ett

gemensamt ansvar för den framtida räddningstjänsten med helikopterresurser.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen prövar möjligheten att de nuvarande resurserna av Superpumorna behålls på nuvarande plats i avvaktan på den föreslagna utredningen.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det skall vara den föreslagna framtida civila organisationen av helikopterburen räddningstjänst som har att fatta beslut om var dess resurser slutgiltigt placeras i landet.

2004/05:Fö9 av Marie Engström och Peter Pedersen (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återremittera förslaget till grundorganisation.

2004/05:Fö10 av Nils Fredrik Aurelius (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nedläggning av militärdistriktsgruppen Kalmargruppen inom Södra militärdistriktet.

2004/05:Fö12 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvecklingen i Värmland med anledning av proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar.

2004/05:Fö13 av Roger Tiefensee och Liselott Hagberg (c, fp):

1. Riksdagen beslutar att Södermanlands regemente, P 10, även i fortsättning- en skall ingå i försvarets grundorganisation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten, vid en eventuell nedläggning av P 10, även avyttrar skjut- och övningsfältsområden.

2004/05:Fö14 av Kenneth Johansson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en omlokalisering av Artilleriregementet A 9 från Kristinehamn till Boden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att s.k. "battle groups" lokaliserar sina övningar till Älvdalen.

2004/05:Fö15 av Chatrine Pålsson (kd):

Riksdagen beslutar att militärdistriktsgruppen Kalmargruppen skall vara kvar.

2004/05:Fö16 av Johnny Gylling (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förtydliga marinbasens uppgifter i Karlskrona vad gäller utbildningsinnehåll samt placering av stridsfartyg.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i nationella nischer för försvarsmaterielprojekt skall ingå ytstridsfartygssystem, ubåtssystem och undervattenssystem.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sjöstridssystem och undervattenssystem i grunda vatten för spaning och verkan räknas till områden som skall utvecklas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fartygssystem, ubåtssystem eller ytfartygssystem skall kunna utvecklas som nationellt projekt.

2004/05:Fö17 av Sven Bergström (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nytt förslag till Försvarsmaktens grundorganisation måste tas fram.

2004/05:Fö18 av Kerstin Lundgren (c):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar.
2. Riksdagen tillkännager, under förutsättning av avslag på yrkande 1, för regeringen som sin mening vad i motionen anförs gällande den framtida lokaliseringen av helikopterverksamheten.

2004/05:Fö19 av Rune Berglund och Gunnar Sandberg (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om extra åtgärder utöver traditionella regionalpolitiska insatser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att under lång tid följa upp och utvärdera uppsatta mål och insatser.

2004/05:Fö20 av Maria Öberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om testregion norr.

2004/05:Fö21 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m, fp, kd, c):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar, och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till försvarsbeslut som överensstämmer med den ekonomiska ram som redovisas i motionen.
3. Riksdagen, för det fall yrkande 2 tillstyrks, begär att regeringen lämnar förslag till Försvarsmaktens grundorganisation inom den ekonomiska ram som redovisas i motionen som riksdagen skall besluta om.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utökad förmåga till internationella insatser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillräcklig utbildningskapacitet och utbildningsplattformar för att tillgodose personalbehovet vid de internationella missionerna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om användningen av Försvarsmakten i fred.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Försvarsmaktens personalförsörjning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riksdagens inflytande över utvecklings- och anskaffningsfrågor.

2004/05:Fö22 av Viviann Gerdin (c):

2. Riksdagen beslutar att A 9 i Kristinehamn skall finnas kvar i den framtida grundorganisationen i enlighet med vad i motionen anförs.
3. Riksdagen beslutar att Försvarsmaktens sjukvårdscentrum skall ligga kvar i Hammarö i enlighet med vad i motionen anförs.
4. Riksdagen beslutar att FM Log-verksamheten skall ligga kvar i Karlstad i enlighet med vad i motionen anförs.

2004/05:Fö23 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om statens ansvar för Strängnäs kommun och Södermanlands län.

2004/05:Fö24 av Anna Grönlund Krantz (fp):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringens förslag måste ges ett mer genomarbetat bakgrundsförslag än det som presenterats av AG-GRO.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stoppa nedläggningen av Norrlands dragonregemente K 4 i Arvidsjaur.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stoppa nedläggningen av helikopterskvadronen i Boden.

2004/05:Fö25 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd, c):

1. Riksdagen avslår proposition 2004/05:5 och begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten och placeringen av marina stridskrafter i Göteborg.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bevarandet av Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg i minst nuvarande omfattning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bevarandet av helikopterbataljonen på Säve i minst nuvarande omfattning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att riksdagen skall undandra beslutet om Marinens organisation och lokalisering till dess att den fortsatta 11-septemberutredningen har lämnat sin rekommendation vad avser terroristbekämpning om riksdagen avslår yrkandena 1–5.

2004/05:Fö26 av Lilian Virgin och Carina Grönhagen (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen vid sitt beslut om Försvarsmaktens grundorganisation skall beakta det vi framfört i motionen.

2004/05:Fö27 av Runar Patriksson (fp):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till beslut om Försvarsmaktens grundorganisation i enlighet med vad i motionen anförs om yrkande 2 tillstyrks.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att flytta Artilleriregementet A 9 i Kristinehamn till Boden.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att flytta Försvarets sjukvårdscentrum (FSC) på Hammarö till Göteborg.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att flytta FM Log:s ledningsgrupp från Karlstad till Stockholm.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Värmlandgruppens verksamhet bör finnas kvar i Värmland som ett stöd åt hemvärdet i länet.

2004/05:Fö29 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen beslutar under förutsättning av bifall i yrkande 1 i motion 2004/05:Fö21 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m, fp, kd, c) med anledning av regeringens proposition 2004/05:5 Vårt framtida försvar att hos regeringen begära förslag om att Muskö-Berga skall vara marin huvudbas.

2004/05:Fö30 av Marie Engström och Peter Pedersen (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt förslag till grundorganisation.

2004/05:Fö31 av Cecilia Wigström (fp):

1. Riksdagen avslår proposition 2004/05:43 och begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett nytt förslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motion 2004/05:Fö25 anförs om vikten och placeringen av marina stridskrafter i Göteborg.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motion 2004/05:Fö25 anförs om bevarande av Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) i Göteborg i minst nuvarande omfattning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motion 2004/05:Fö25 anförs om bevarandet av helikopterbataljonen på Säve i minst nuvarande omfattning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motion 2004/05:Fö25 anförs om att riksdagen skall undandra beslutet om marins organisation och lokalisering till dess att den fortsatta 11-septemberutredningen har lämnat sina rekommendationer vad terroristbekämpning om riksdagen avslår yrkande 1–5.

2004/05:Fö32 av Agne Hansson (c):

1. Riksdagen beslutar att det nuvarande servicekontoret tillhörande Försvarsmaktens logistik fortsatt skall finnas kvar i organisationen och vara lokaliserat till Visby i enlighet med vad i motionen anförs.
2. Riksdagen beslutar att övrig serviceverksamhet för logistikverksamhet för Försvarsmaktens logistik i landet samordnas i en gemensam administrations- och serviceenhet och samlokaliseras med nuvarande serviceenhet i Visby i enlighet med vad i motionen anförs.

2004/05:Fö33 av Lars Lindén och Ulrik Lindgren (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarsmakten uppdrag att ta fram ett nytt förslag till grundorganisation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i det nya förslaget till grundorganisation låta en oberoende instans genomföra en kostnadskalkyl för flyttningar av verksamheter och för framtida nya driftskostnader i förhållande till att ha dessa kvar samt beräkna de regionalpolitiska ekonomiska konsekvenserna för de olika alternativen.

2004/05:Fö34 av Helena Bargholtz (fp):

Riksdagen beslutar att Gotlands regemente, P 18, även i fortsättningen skall ingå i försvarets grundorganisation.

2004/05:Fö35 av Bertil Kjellberg (m):

Riksdagen beslutar att I 5, F 4, MHS Ö och ATS inte skall avvecklas respektive omlokaliseras.

2004/05:Fö36 av Mikael Oscarsson m.fl. (kd, m, fp, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att flyskolan vid den föreslagna luftstridsskolan bör lokaliseras till Uppsala.

2004/05:Fö37 av Rigmor Stenmark och Mikael Oscarsson (c, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av räddningshelikoptrar i Mälardalsregionen

2004/05:Fö38 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m, fp, kd, c):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2004/05:43 Försvarsmaktens grundorganisation och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till grundorganisation som tar sin utgångspunkt i den ekonomiska ram för budgetperioden och den inriktning av försvaret som anges i motion 2004/05:Fö21 (m, fp, kd, c).

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:U6 av Marianne Andersson m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa kvinnlig värnplikt.

2002/03:Fö203 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga att ersätta den allmänna värnplikten med ett yrkesförsvar.

2002/03:Fö205 av Anita Sidén och Cecilia Magnusson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättning vid skador och dödsfall under värnpliktstjänstgöring.

2002/03:Fö212 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall införa allmän värnplikt.

2002/03:Fö216 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förändra ansökningsförfarandet vid ansökan om vapenfrihet.

2002/03:Fö218 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att det utvecklas en strategi i syfte att förverkliga FN-resolution 1325 från år 2000 vad gäller kvinnors roll i krishantering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen tillser att en uppföljningsmekanism inrättas för att följa tillämpningen av resolution 1325.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen tillser att en utvärdering och uppföljning av det seminarium Försvarsmakten våren 2002 höll för att inventera och utveckla Försvarsmaktens kompetens när det gäller könsrollsperspektivet på framtida krishanteringsoperationer, presenteras.

2002/03:Fö219 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa totalförsvarspliktsutbildningen i regeringens nationella plan för det livslånga lärandet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarsmakten och de utbildningsanordnare som utbildar civilpliktiga i uppdrag att informera arbetsgivare och skolor om pliktutbildning.

2002/03:Fö221 av Gunnar Hökmark m.fl. (m):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ett nytt värnpliktsystem, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:Fö223 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en könsneutral värnplikt.

2002/03:Fö224 av Gustav Fridolin (mp):

Riksdagen begär att regeringen lämnar förslag till ändringar i relevant lagstiftning för att omvandla den allmänna värnplikten för alla män till en frivillig värntjänst för alla.

2002/03:Fö235 av Anders Bengtsson och Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att värnplikten utvidgas till att även omfatta kvinnor.

2002/03:Fö240 av Allan Widman m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges förmåga till internationella insatser.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dimensioneringen av det militära försvarets internationella insatser.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en könsneutral personalförsörjning inom totalförsvaret.

2002/03:Fö252 av Else-Marie Lindgren m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten att avbryta värnplikten efter en viss tid utan straffpåföljd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att underrättelse om mönstring samt information om totalförsvaret delges alla kvinnor det kalenderår de fyller 18 år.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att antalet totalförsvarspliktiga i Försvarsmakten successivt minskat under de senaste åren, med följderna att Försvarsmakten i framtiden inte kommer att kunna fullgöra sina åtaganden.

2002/03:Fö254 av Erling Wälivaara m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om totalförsvarets beredskap mot terrorism.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att analysera hur den svenska underrättelseverksamhetens samverkan med andra länder kan utvecklas för att bl.a. möta olika hot från terrorism.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kraven på grundläggande försvarsförmåga och grundberedskap skall ligga fast.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inriktningen att alla operativa insatsförband på sikt skall kunna användas för internationell verksamhet skall fastläggas i en konkret målsättning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det fordras en, med hänsyn till eventuella hot, följsam och flexibel försvarsstyrka baserad på en kontinuerlig och effektiv underrättelsetjänst.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resurser för internationella operationer.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det praktiska regionala PFF-samarbetet med övningar med allsidigt sammansatta förband i vårt närområde bör fördjupas.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beredskapssystemet måste utvecklas i syfte att öka förmågan att möta krav på flexibilitet inför olika typer av hot.

2002/03:Fö260 av Gunnar Hökmark m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om framtida insatsförmåga.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det frivilliga försvarets betydelse för försvarets utveckling.

2002/03:Fö261 av Lars Ångström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten konkretiserar anpassningsplaner nedåt genom att ta fram en plan för hur en halvering av det militära försvaret på sex år skulle kunna genomföras på ett för samhället och Försvarsmakten så gynnsamt sätt som möjligt.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att avskaffa den allmänna värnplikten till förmån för ett totalförsvarssystem som bygger på frivillighet och är öppet för både män och kvinnor.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om hur en organisation skall se ut för att möta reella hot mot Sverige, t.ex. sönderrostande atomubåtar, IT-sabotage, miljöförstöring och terrorism.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte tillåta Försvarsmakten att stödja en alltmer utlandsägd krigsindustris exportansträngningar utan i stället avbeställa den krigsmateriel som inte behövs.

2002/03:Fö262 av Anne Ludvigsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över möjligheten att införa jämställdhet som en obligatorisk del i värnpliktsutbildningen.

2002/03:Fö263 av Gunnar Hökmark m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om verksamhetsledning.

2002/03:Sf336 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppföljning av inskrivningsprovet vid mönstringen.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten behöver se över värnpliktsutbildningen i syfte att öka andelen personer med utländsk bakgrund.

2002/03:Ub402 av Birgitta Carlsson och Sven Bergström (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samhällstjänst inom gymnasieskolans ram.

2002/03:A366 av Margareta Andersson m.fl. (c):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsneutral mönstringsplikt.

2003/04:Fö201 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett högre nyttjande av skjutfältet i Älvdalen.

2003/04:Fö202 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försvarets ”städning” av övergivna områden.

2003/04:Fö204 av Kenneth Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att erbjuda Älvdalen som lämpligt övnings- och skjutfält i det europeiska försvarssamarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vapenprovytan vid Älvdalens övnings- och skjutfält utvecklas till basen i en nordisk alternativt europeisk vapenprovplats.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att norska regeringen inbjuds till överläggningar för att efterhöra intresset av att nyttja Älvdalens övnings- och skjutfält för norskt behov.

2003/04:Fö205 av Lars-Ivar Ericson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt värnpliktsalternativ.

2003/04:Fö209 av Ragnwi Marcelind (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vad gäller möjligheten att ställa militär kapacitet till polisens förfogande för bekämpande av civil brottslighet.

2003/04:Fö211 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör tillsättas angående allmän samhällstjänst för alla ungdomar.

2003/04:Fö214 av Bertil Kjellberg (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av hemvärnet.
2. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om förvaring av hemvärnets vapen.

2003/04:Fö218 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa en könsneutral allmän värnplikt.

2003/04:Fö220 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygga ett nytt och större övningssegelfartyg, att finansieras inom anslaget för Marinen, för att komplettera och på sikt ersätta övningsskonerterna Gladan och Falken.

2003/04:Fö222 av Anders Bengtsson och Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att värnplikten bör utvidgas till att även omfatta kvinnor.

2003/04:Fö223 av Ulla Wester (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett upphörande av militär övningsverksamhet på Rinkaby övningsfält.

2003/04:Fö224 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten skall ges i uppdrag att stärka försvaret av miljön.

2003/04:Fö226 av Runar Patriksson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att byggnader vid Älvdalens skjutfält måste hålla nödvändig standard för att kunna härbärgera verksamheten vid skjutfältet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Älvdalens skjutfält erbjuds EU:s styrkor som övnings- och skjutfält.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen erbjuder den norska regeringen långsiktiga möjligheter att låta Norges försvar använda Älvdalens skjutfält.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en upprustning av vägnätet till Älvdalen på grund av tunga transporter i området kring skjutfältet och dess verksamhet.

2003/04:Fö228 av Christer Skoog m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Blekinges roll i framtidens försvar.

2003/04:Fö233 av Patrik Norinder och Henrik Westman (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om allmän värnplikt för kvinnor.

2003/04:Fö235 av Johnny Gylling (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ta till vara frivilligorganisationernas insatser i försvarssammanhang.

2003/04:Fö237 av Solveig Hellquist (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokalisering av den europeiska stridsflygutbildningen till Sverige och förslagsvis Östersund.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antalet stridsflygflottiljer i Sverige.

2003/04:Fö238 av Heli Berg m.fl. (fp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en könsneutral värnplikt.

2003/04:Fö239 av Anders Sundström och Lennart Klockare (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utökad testverksamhet vid provnings- och testplatsen i Vidsel i Norrbotten.

2003/04:Fö241 av Gustav Fridolin (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetet för att höja det civila meritvärdet i värnpliktsutbildningen skall intensifieras och prioriteras inom Försvarsmakten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten aktivt informerar i samhället om värnplikts civila meritvärde.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det krävs en central samordningsenhet hos Försvarsmakten för att kunna säkerställa kontinuiteten och det vardagliga arbetet med det civila meritvärdet för värnpliktiga.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att delar av grundutbildningen anpassas för att möjliggöra en civil meritering av värnplikten i form av civila certifikat, såsom körkort, navigeringsbevis, ammunitionsröjarbevis m.m.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten väsentligt fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet samt näringslivet i syfte att förbättra det civila meritvärdet för de värnpliktiga.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att värnpliktiga ges möjlighet att vid sidan av sin tjänst studera vid komvuxutbildning på förbandsorten.

2003/04:Fö242 av Sten Tolgfors (m):

5. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en terrordskyddskommission, med syfte bl.a. att bedöma hotbilden från den nya tidens terrorism, bedöma landets möjligheter att försvara sig emot terrorattacker av olika slag samt föreslå nödvändiga förbättringar av denna vår kapacitet och beredskap.

2003/04:Fö243 av Allan Widman m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmaktens huvuduppgift skall vara att möta väpnade angrepp mot Sverige.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att under längre tid utnyttja de män och kvinnor som genomgått grundutbildning i krigsorganisationen och därmed skapa förutsättningar för att minska antalet som uttjas till sådan utbildning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med sikte på att i fredstid avskaffa totalförsvarsplikten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra den omedelbara och kortsiktiga beredskapen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen av den fortsatta omställningen av Försvarsmaktens grundorganisation.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen av den framtida materielanskaffningen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av samordning i fråga om utvecklingen av NBF och anskaffningen av nytt kommunikationssystem för de civila myndigheterna.

2003/04:Fö244 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som ser över möjligheterna att tillsammans med kommunerna i Uppsala län ta till vara de förutsättningar som finns kvar i Uppsala för fortsatt flygverksamhet.

2003/04:Fö247 av Roger Tiefensee (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den militära utbildning som kan jämföras med motsvarande civil utbildning meriteras med högskolepoäng eller certifikat.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten aktivt informerar samhället om värnpliktens civila meritvärde.

2003/04:Fö252 av Mikael Oscarsson m.fl. (kd, m, fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett aktivt arbete för att få en av de europeiska flygskolorna till Sverige.
2. Riksdagen begär att regeringens beslut att förlägga försvarets flygskola till Linköping omprövas till förmån för en lokalisering till F 20, vilket torde innebära att möjligheten att få en europeisk flygskola till Sverige kraftigt förbättras.

2003/04:Fö253 av Eva Flyborg m.fl. (fp, m, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om helikopterverksamhet vid Säve helikopterbataljon.

2003/04:Fö254 av Eva Flyborg (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en könsneutral värnplikt.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om hur den könsneutrala värnplikten skall genomföras.

2003/04:Fö259 av Ola Sundell m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utveckling av försvaret.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anpassning till framtida hotbilder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade ambitioner inom Försvarsmakten.

2003/04:Fö260 av Niclas Lindberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kunskapsprov för yrkesdykare.

2003/04:Fö262 av Marianne Carlström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om helikopterdivisionen på Säve.

2003/04:Fö263 av Else-Marie Lindgren m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten till avbrott av värnpliktstjänstgöringen för kvinnor efter en viss tid utan straffpåföljd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn genomförs beträffande underrättelse och information till kvinnor gällande mönstring inför värnpliktstjänstgöring.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de tester som genomförs vid mönstringstillfället skall anpassas till kvinnor.

2003/04:Fö264 av Erling Wälivaara m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en lagändring så att försvarets resurser snabbt skall kunna användas mot terrorism.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarsmakten i uppdrag att analysera vilka krav på operativ förmåga samt vilka förbandstyper som skall ingå i differentierad beredskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn av anmälda förband i styrkeregistret skall genomföras kontinuerligt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska nätverksbaserade försvaret inte bara inriktas på framtida tekniska lösningar utan redan nu även kopplar ihop befintliga system på ett kostnadseffektivt sätt.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny nationell samordnad militär och polisiär underrättelsetjänst skapas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen utreder hur den svenska underrättelseverksamheten bör samverka internationellt och utvecklas för att effektivt kunna möta olika hot från terrorister.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att pröva ett system som bygger på att de personer som nyligen genomfört grundutbildning erbjuds att på frivillig väg ingå i förbandsenheter med snabbinsatsförmåga under tre till fem år.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Högskoleverket och Kommunförbundet snarast arbetar fram ett system som ger pliktutbildning ett civilt meritvärde.

2003/04:Fö267 av Lars Ångström och Berit Jóhannesson (mp, v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Räddningsverket inom ramen för sitt anslag inte minskar utan snarare ökar sin beredskap för ammunitions- och minröjningsinsatser samt att omfattningen av verkets insatser utökas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Räddningsverkets minröjningsberedskap i större utsträckning finansieras inom Räddningsverkets anslag för området Försvarspolitik och inte som i dagsläget inom området Skydd mot olyckor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Försvarsmaktens satsning på minröjningsverksamhet, via Swedec, bör förstärkas eller åtminstone bör ligga kvar på nuvarande nivå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att FOI, med stöd av beställningar från relevanta myndigheter, bör få ekonomiska möjligheter att åtminstone driva vidare sin minröjningsforskning på nuvarande nivå samt att denna forskning inriktas på projekt som i närtid får praktisk erfarenhet i fält.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den interdepartementala arbetsgruppen för minröjning snarast bör utarbeta åtgärdsprogram för att upprätthålla och vidareutveckla den svenska kapaciteten att genomföra internationella minröjningsinsatser.

2003/04:U256 av Bo Lundgren m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillräcklig förmåga att försvara hela landet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade anslag och en ny inriktning av den svenska försvarsmakten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försvarsindustriellt samarbete.

2003/04:U258 av Allan Widman m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör fatta beslut om att genomföra en inventering av Sveriges förråd av fordonsminor försedda med röjningsskydd.

2004/05:Fö202 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett högre nyttjande av skjutfältet i Älvdalen.

2004/05:Fö208 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa möjligheten att välja ett solidaritetsår i stället för värnplikt.

2004/05:Fö209 av Johan Linander och Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anslaget till värnpliktsersättningar samt förmåner särskiljs från Försvarmaktens totala anslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att knyta dagersättningen och uttryckningsbidraget för de värnpliktiga till den genomsnittliga löneutvecklingen inom den statliga sektorn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att värnpliktiga på sin fritid skall ha tillgång till goda kommunikationer, såsom kostnadsfri tillgång till Internetuppkoppling och telefon.

2004/05:Fö214 av Christin Hagberg och Göran Persson i Simrishamn (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över de lagändringar som behövs för att kunna införa slumpvisa drogtestar bland värnpliktiga.

2004/05:Fö215 av Elizabeth Nyström och Jeppe Johnsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda förutsättningarna för att genomföra internationell tjänstgöring.

2004/05:Fö218 av Susanne Eberstein och Agneta Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändringar i Försvarmaktens personalansvarsnämnd.

2004/05:Fö220 av Billy Gustafsson och Louise Malmström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överlåta Försvarmaktens mark vid Bråvalla till Norrköpings kommun för att öka kommunens möjligheter till tillväxt.

2004/05:Fö221 av Gustav Fridolin (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att komplettera förordning (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga samt föreskrift (FFS 1998:6) om medinflytande för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt på sådant sätt att dessa även skall innefatta kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga (NKV).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att medinflytandeförordningen (förordning 1995:808 om medinflytande för totalförsvarspliktiga) även skall gälla i kris och krig.

2004/05:Fö222 av Göran Persson i Simrishamn och Christer Adelsbo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över och åtgärda de brister som i dag finns på försvarets helikoptrar samt på flygpersonalens utrustning.

2004/05:Fö223 av Fredrik Olovsson och Lennart Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försvarets destruktion av ammunition.

2004/05:Fö224 av Lennart Beijer (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning för att utarbeta riktlinjer för ett system med allmän plikt för kvinnor och män i det svenska totalförsvaret.

2004/05:Fö227 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samtliga enheter inom Försvarmakten skyndsamt tar fram mål och uppföljningsrutiner för lokala handlingsprogram mot sexuella trakasserier, samt att Försvarmakten får ett uppdrag att ta fram en tidsplan i syfte att utbilda och anställa lokala rådgivare för att agera mot sexuella trakasserier.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skyndsamt införa genuskunskap i samtliga militära utbildningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarmakten i uppdrag att genomföra en utbildning i genuskunskap för redan befintlig personal.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Försvarmakten i uppdrag att införa genuskunskap som ett obligatoriskt inslag i värnpliktsutbildningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att genuskunskap och erfarenheter av jämställdhetsarbete skall betraktas som en formell merit i tjänstgöringsomdömena och som kriterium för bedömning i nomineringsnämnderna.

2004/05:Fö232 av Runar Patriksson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att byggnader vid Älvdalens skjutfält håller nödvändig standard för att kunna hårbärga verksamheten vid skjutfältet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Älvdalens skjutfält erbjuder EU:s styrkor som övningsfält.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen erbjuder den norska regeringen långsiktiga möjligheter att använda Älvdalens skjutfält.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en upprustning av vägnätet till Älvdalen på grund av tunga transporter i området kring skjutfältet och dess verksamhet.

2004/05:Fö234 av Sven-Erik Sjöstrand och Sten Lundström (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avveckla Ravlunda skjutfält.

2004/05:Fö236 av Göran Lindblad m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Västerhavets och Göteborgs försvar.

2004/05:Fö237 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av räddningshelikoptrar i Stockholms skärgård.

2004/05:Fö238 av Anna Lilliehöök (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Stockholms militära beredskap.

2004/05:Fö241 av Lars Ångström (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Räddningsverket inom ramen för sitt anslag inte minskar utan snarare ökar sin beredskap för ammunitions- och minröjningsinsatser samt att omfattningen av verkets insatser utökas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Räddningsverkets minröjningsberedskap i större utsträckning finansieras inom Räddningsverkets anslag för området Försvarspolitik och inte som i dagsläget inom området Skydd mot olyckor.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Försvarsmaktens satsning på minröjningsverksamhet, via Swedec, bör förstärkas eller åtminstone bör ligga kvar på nuvarande nivå.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att FOI, med stöd av beställningar från relevanta myndigheter,

bör få ekonomiska möjligheter att åtminstone driva vidare sin minröjningsforskning på nuvarande nivå samt att denna forskning inriktas på projekt som i närtid får praktisk erfarenhet i fält.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att den interdepartementala arbetsgruppen för minröjning snarast bör utarbeta åtgärdsprogram för att upprätthålla och vidareutveckla den svenska kapaciteten att genomföra internationella minröjningsinsatser.

2004/05:Fö242 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning skall tillsättas med uppdrag att utreda hur de totalförsvarspliktigas bostadsförmåner kan förbättras.
3. Riksdagen begär att regeringen snarast tillsätter en utredning i syfte att få till stånd de eventuella lagändringar som krävs för att värnpliktiga skall kunna omfattas av slumpvisa drogtestar inom Försvarsmakten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarsmakten åläggs fullt rehabiliteringsansvar för värnpliktiga som under utbildning uppvisar alkohol- och drogproblem.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samtliga förband som bedriver värnpliktsutbildning åläggs att upprätta kort- och långsiktiga handlingsplaner i syfte att minska förtida avgångar under värnplikten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ålägger Försvarsmakten att upprätta en central policy som stöd för förbandens arbete med att minska förtida avgångar under värnplikten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att komplettera förordningen (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga samt föreskriften (FFS 1998:6) om medinflytande för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt i syfte att dessa även skall innefatta kontaktkvinnan för Nätverket kvinnliga värnpliktiga (NKV).

2004/05:Fö243 av Annika Qarlsson m.fl. (c, fp, v, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen för värnpliktiga homosexuella, bisexuella och transpersoner, däribland inte minst HBT-personer med utländsk bakgrund samt lesbiska och bisexuella kvinnor som fullgör värnpliktstjänstgöring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppmärksammandet av HBT-frågor inom Försvarsmaktens internationella samverkan.

2004/05:Fö244 av Dan Kihlström och Sven Gunnar Persson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att behålla och utveckla försvarsverksamheten i Värmland och Karlskogaområdet.

2004/05:Fö245 av Mikael Oscarsson m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förlägga flygskolan till Uppsala.

2004/05:Fö246 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla värnpliktiga skall få utbildning i hjärt- och lungräddning under grundutbildningen.

2004/05:Fö249 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors roll i försvaret.

2004/05:Fö255 av Lars Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet med att förbättra sjösäkerheten i Västerhavet.

2004/05:Fö256 av Johan Löfstrand och Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över möjligheten att starta en ny statlig räddningshelikopterorganisation.

2004/05:Fö260 av Erling Bager och Mia Franzén (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en samlad bedömning av samhällets totala behov av räddningshelikoptrar och deras geografiska basering.

2004/05:L295 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om diskriminering av försvarspersonal vid internationella uppdrag.

2004/05:U314 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den tidiga förvarningen genom en utvecklad underrättelsetjänst.

2004/05:So604 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationella insatsstyrkor och svenska soldaters villkor i dessa.

2004/05:Ub442 av Johan Linander m.fl. (c, fp, v, mp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Försvarshögskolan skall omfattas av lagen (2001:1268) om likabehandling av studenter i högskolan.